
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

SPISY BÁSNICKÉ.

Andrej Sládkovič

SPISY BÁSNICKÉ

ANDREJA SLÁDKOVIČA.

V B. BYSTRICI.
NÁKLADOM EUGENA KRČMERYHO.
1861.

Budin, 1861. V tlačiarni Martina Bagó.

PAMIATKE

ZVEČNELÉHO

ALEXIA ŠTEFANOVIČA

CHOMIAKOVA;

VÝTEČNÉHO BÁSNIKA

SEVEROSLAVIANSKEHO,

VENOVANÉ.

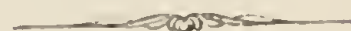
Wie in den Lüften der Sturmwind saust,
Man weiss nicht, von wannen er kommt und braust,
Wie der Quell aus verborgenen Tiefen:
So des Sängers Lied aus dem Innern schallt,
Und wecket der dunklen Gefühle Gewalt,
Die im Herzen wunderbar schliefen.

Schiller.

Wer der Dichtkunst Stimme nicht vernimmt,
Ist ein Barbar, er sei auch wer er sei.

Goethe.

Obsah.

VENOVANIE.

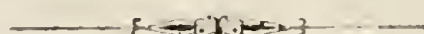
(Pôvodne Goethe.)

Blížite sa zas, vy mhlisté postavy!
Ktoré nejasné oko vídavalo;
Či pamäť moja vás predca raz pristaví?
Či srdce šial ten ešte neponechalo? —
Musí byť! — nuž buď — nech triumf svoj slávi,
Čo — jako by z mrtvých — okolo mňa vstalo:
Srdce mi mladistvú rozjarenosť čuje
V čarovzduchu tom, čo kŕdeľ váš obletuje.

S vami prichodia aj sladkých dňov obrazy,
A mnohý drahý duch sa zjavuje;
Sťa povesť stará — čo zábudou už razí —
Ľúbosť prvá i družstvo vystupuje:
Bôľ sa mladí — žiaľ, ktorý už storazý
Ztichol, v labyrinte tom sa opakuje,
Menujúc milých, ktorým krásne doby —
Skôr ako mne — porvaly včasné hroby.

Už nečujú moje terajšie spevy
Duše, ktorým som dakedy spievaval;
Družstvá prívetivé! sťa tieň mi zašly ste vy,
A hlas ohlasu nemá, jako ho predtým mával;
Tváre cudzé a studenosť, či hnevy
Vidím tam, kde svet priateľov mi stával: —
A čo ešte prajno pieseň moju posúdi,
To — ak žije — šírym svetom roztratené blúdi.

A mňa unáša túžba, už dávno odvyknutá,
Do tam tých tichých, dumných duchokrajov;
Šepce piesenku duša mi utisknutá,
Jak šumí vetrík jasenným listím hájov;
Mráz ma prejíma — hruď krotne, mäkne lúta —
Tvárou sa cedí kropäj za kropäjou: —
Čo mi zostalo, je jako tieň ďaleký,
A skutočnosť to, čo mi vzaly veky.

I.

NADCHNUTIE. — BÁSEŇ. — TAJOMSTVÁ. HVIEZDY. — OTÁZKA A ODPOVEĎ. — ZÚFALEC. — ANJEL POKOJA. — POTECHA.

Nadchnutie.

(Púvodne Chomiakov.)

Lapajže minutu nadchnutia
Bažiac po čaši úchvatov,
A v sne hnilého zabudnutia
Nehyň s dušou svojou svätou!

Lapaj minutu! preletuje
Jako hromu blesk plamenný:
Ale sto rokov nahradzuje
V jednom božskom okamžení.

No, jestli ty raz dušou chladnou
Odsotíš ten nebeský dar,
A pečou suchou, svätokradnou
Zadusíš nadchnutia požiar;

Akže ty raz lenivou hlavou
Zavalíš sa v ničoty svet,
A sviažeš reťazou pažravou
Buriacej duši voľný let:

K tebe poezii svätej
Nezpŕchne čistučká vlaha,
A zrenici tmou zaviatej
Nezasvitne nebo blahá:

Ale srdce biedne skrepenie,
A dúm tvojich prešlých pole,
Jako pustina mrtvá, onemie
V preludov zemských nevole.

Báseň.

Vzlietni nad svety v jasnom etheru,
V priepasťach zemských prezeraj krištály,
Vstúp na dno mora, kde žijú koraly,
Odkry si tajnú prírody zásteru,
Pusť voľné zraky v oblakov priestory,
Uchyť v čarovnom blesku meteory;
Preleť po ľudstve od póla ku pólu,
Slovenskej devy obdivuj lepotu,
Vatikán navštív, obdivuj peknotu,
Helenskému choj tešiť sa idólu;
Tak Všehomiera sjednoť v svojom bytu,
Sber všetko, čomu duch oddáva chválu,
Vyber najkrajšie formy z krajín citu
A vystav krásu v božskom ideálu: —
  Ach, kdo velikánsky prežiaľ ten ukojí,
  Že v svete pri kráse vždy aj špata stojí!

Tajomstvá.

Už slnce za hory pozlátené padá,
A sen sladký pokoj prírode podáva;
S mladým sa večerom hrá dolinka mladá,
A zora milý blesk laskave uspáva:
  Cítim to, sladko mi doba táto hovie,
  Ale čo to za slasť? kdože mi odpovie?

A tichá noc mrakom svety naše kryje,
A svetlá čarovné jasným nebom seje;
Zrak môj sa do bleskov nebeských zavije,
A celým sa srdcom sladký cit rozleje:
  Hľadím, že snaď blesk ten na to mi odpovie,
  Čo v ňom oko moje teší? kdože ho vie?

Nad horou strašná vylietla čierňava,
Hrmí, hromy bijú, blýska sa a leje,
Utíchne; — od hory k druhej hore vstáva
Dúha a slnce sa milé zas usmeje:
    Oko moje v slze radostnej sa topí,
    Ale čo za radosť to? kdo ju pochopí?

Pod lipou si pekná mladucha sedela,
Spievala ľúbezne a vienočky vila,
Tvár sa jej pod ružou červenou belela,
A v oku sa hviezda ranná roziskrila:
    V jej krásach sladko sa oko moje baví,
    Ale krásu tých krás kdože mi vyjaví?

Hviezdy.

Vy kráľovské sestry na nebeskom poli,
V ktorej z vás bydlo si duša moja svolí,
Keď raz z týchto nízkych zakvitnutých hájov
Ona preletí ta do nadzemských krajov?

Mlčíte? či význam vášho ligotania
Slabosti ľudské snaď pochopiť mi bráňa?
V predmetoch tých ľudstvo blaženosť si sníva,
Ktoré mu zázračná tajomnosť ukrýva.

Jasné ste vy všetke, jako sláva jasné,
Vo vás osláviť sa môžu duše krásne:
Oj, čo sa mi aspoň i vo dne nesmeje
Blesk váš, svetlá moje, vy moje nádeje!

Otázka a odpoveď.

(Dľa nemeckého.)

Kde silný pekne Ocean hučí
V sried zpenených vôd zázrakov,
V samoty rád bych tam náručí
Lietať pod tieňom oblakov:
Slávičím spevom očarený
Pozemskej ztriasť sa ťažoby,
Čistým živlom sem tam vozený
Chrániť sa hriešnej poroby.
Len zriedka dotknúť breh zelený,
Lež neopustiť verný čln,
Uvoľniť z trňov kvet červený,
A leteť zas, zas poľom vĺn:
Obzierať z diaľky svoje stáda,
Čo v kvetných trávach bujnejú,
Počúvať ak si žnica mladá
Spieva žiaľ, ľúbosť, nádeju:
Piť čerstvosť z jasných vôd krištálu,
Čo prudšie tok žíl nevalí,
Hlad zničiť v svetla ideálu,
Čo nikdy tieň ho nekalí.

V akých to túžbach duša ti krahne?
Čo dá želanie potrebe?
Keď svet ťa krásou k sebe netiahne,
Silou ho tiahni ty k sebe!
Čo bys' aj mohol odňať sa svetu,
Cit vlastný zas ťa mu vráti,
Ľúbosť po svojom túži rozkvetu.
A plače za tým čo ztratí.

Fajalky krása darmo čas prosí,
Ziaľ večný brat je bolesti;
Priepasti ľudstvo v živote nosí
Hlbšie nad pekla priepasti:
Ty hľadíš do nich, tŕpneš, utekáš,
Nazpak ťa nesie duch viery,
Čo ľúbiš a to, čoho sa ľakáš,
Konečne predca sa smieri:
Lebo jak jasná bľadosť mesiaca
Borí sa s mrakmi oblakov,
Tak život je len smena a práca,
Až svet zmizne ti zo zrakov!

Zúfalec.

Na kraj hory skala, na kraj skaly more,
Na kraj mora tôňa, tôňa ľudskej tvári,
S ňou si blesk zahráva, bľadý blesk mesiaca,
A ona si s bleskom belavým pohráva;
Ale hra je to, jak rozhnevané vody
V zápasoch s divým a búracím severom.
Hneď ticho stojí, hneď sebou zase trhá,
Mrští sa o zem, jak by sa chcel pochovať
Zaživa; hneď zas sa vychytí hore a
Žilnatým ramenom nebo chce uchopiť,
Jako by strhnúť chcel k nížinám oblohu,
Alebo vyšinúť seba k tým výšinám. —
A zver vydurená z ponocných peľachov
Vyskočí, zastane, díva sa; díva sa
Utichlý Ocean; aj hviezdy zvedavé
Z ich belasích nebies na belasé more
Okolo tej tône sadly si: myslel bys',
Že zlatých tisíce má očí Ocean;

Mlčí aj sama noc v tichom užasnutí,
A svieti si lampou nebeskou a hľadí
Na hladinu mora, kde obraz strašlivý,
Obraz divokosti, tieň duše zúfalej! —
Zhasil by nešťastník slabé svetlo noci,
Aby ani tôňu on svoju nevidel,
Aj aby od sveta on videný nebol:
Ale keď to nemôž', aspoň tichosť nočnú
Prelomí a kľatbou zahrmí k nebesám,
A ohlas roznáša temnými horami
Žaloby zúfalca diaľ a diaľ okolo:
„Šelmy pustých hôr tých, čo chcete? — mám šelmy
V duši svojej divšie nad vás! — A čo chcete
Vy lampy nebeské? — žiaden svit nádeje
Od vás mi nepadá! — Čo chceš, ty zradná noc?
Či obraz čierneho smútku mi podávaš?
Čo si ztíchol naraz, svet vodný? asnaď chceš
Počúvať žaloby duše rozbolenej? —
Hoj, viem už! Hýbate sa zveri a svetlo,
Z vás, vy hviezdy prší: hýbanie a svetlo!
Živly to života: noc je odpor svetla,
Smrť odpor života: čo padne v Ocean,
To zmizne, ztratí sa, tak čo smrť uchytí,
Zanikne, v hrobovej ztratí sa hlbine.
Preťažké volenie! tu život a tam smrť,
Tu dni plné biedy, tam strašné zhynutie!
Život môj, smrť moja! dve strany bytností,
Ktorá z vás má spásu pre dušu zúfalú?
Hrozný je život, že nieto v ňom pokoja;
Sladká je smrť, že v nej býva večná tichosť.
Sladký je život pre večný svoj nepokoj;
Hrozná je smrť práve pre tú večnú tichosť! —
Čo? sladký je život? prekľatý je život:
V otroctve zrodila ma mať, a preto som
Otrokom, a preto bič, hlad, haňba, reťaz

S osudom nešťastným od kolísky tvrdej
Až dosiaľ mi dušu v otroctve trápily! —
Sám svätý ten Ganges, svätým mokom svojím
Nevie zmyť z duše mi poškvrnu otroctva;
Pes viac je tyranom nežli ja; červiaka
Ušetrí v prachu tom noha Brahmanova,
Mňa panská surovosť šliape tvrdou pätou;
Chrobák právo žitia má, ja v očach katov
Ani len života nezdám sa byť hoden!
Prečo aspoň právo smrti neužiješ,
Keď právo života kradne ti poroba? —
Či všemožný Brahma preto ma len zrodil,
Aby som nástrojom stal sa pýchy cudzej?
Či vôňu kvetov a príjemné ovocie
Dáva len tyranom? — Hádam krádež je to,
Keď vôňa kvetová oveje otroka?
Tuším každý pohľad na krásu prírody
Je hriech a na veľkosť pomyslenie zločin!
Nič, nič nemá otrok: aj ten dych čo dýcha
Je cudzý a s každým dýchnutím okrádza! —
Čo? sladký je život? prekľatý je život!
Čo odkladáš, more, vody svoje vyliať
A strhnúť v bezdnotu svoju zavrženca?
A čo, vy potvory, ostré nezatnete
Pazúry do údov reťazmi zodraných? —
Život môj nebol môj, aspoň smrť je moja:
Ohavnosť žitia, v tých vodách ťa utopím!
Vlastnej vôle plodom ani jedinký čin
Nebol v biedach mojich, aspoň smrť nech bude
Činom slobody! —“

A tu ešte jedenraz
Zatočí zrakma po bohatej prírode
Mládenec biedny — len skok — a dve milostné
Ramená sa mu kol hrdla ovinuly —

Obzre sa — zkrotne — vzdýchne: „otrok ľúbosti
Ani umreť nesmie! —“
A sklamané vody
Pod milým a milou smutne zastenaly.

Anjel pokoja.

Hľa, jak sa tvárou zkrvavenou honí,
Prez stráne holé a výšiny pusté,
Prez dumné doliny a hory husté
Smrtelník biedny a slzy roní!
Hľa, mrasky mračné,
To svedectvá značné,
Že svedomie, že osud odporný
Blahému tichu v ducha jeho bráni.
A čo sa straní
Spolkov, kde baví shon a shovor jarý?
Čo ducha morí?
Čo útrapy tvorí?
Čo hynie zlosťou?
Čo sily marí
Samotnosťou?
Oj, darmo hľadáš, pozemšťan nadarmo
Pod šiatrom cudzým vlastného pokoja!
Svojho uži zbroja,
Sám si buď staviskom aj sám stĺpom,
Nech otrok sveta hynie v rabstve hlúpom:
V let ducha púšťaj, k vôli túžbe živej
Nech sa voľno nesie
A biedne netrasie
Nápadov mysli plašivej!

Kam ti v obrazoch vo zlatých nádeje,
Kam ti voľnosti svätý fantom kynie,
Kde krásnohrdá vznešenosť sa smeje
Hnilej nízkosti, ktorá v prachu hynie,
Tam kde smrť nemá práva ani moci,
Kde večné svetlo bez mraku, bez noci,
Na radostí svätých Sinai,
Tam sa vypínaj! —

Že umreť musíš? prach nech je prachom —
Veď duch tvoj nezná osudnej kosy,
On sa voľným letom vyvinie!
Tak preč s tým podlým pred smrťou strachom!
Nezkazia ťa časné losy,
Hľaď, kde hynutie zahynie! —

Šťastný, kdo vášni jedové nápady
Iskrou božskosti páli a úklady
Smyseľnosti
Podvrátiť vie silou cnosti!
Oj, nesmie sa ho hryzota zlobivá
Dotknúť, a sväté svedomie
Zľava, zprava
Bezpečné zostáva!

Ten keď kosti v chladnú hlinu schýli,
Potomok verný nad hrobkou zakvíli
A želieť bude vďačná ho vlasť,
A túžba potomkov poodkrýva
Slávu jeho a prelomí
Hradby, čo kryjú hnilé kosti,
A nad hrobom vstanúc Cherub mladý
Vyzdvihne obraz, obraz zlatý
Nesmrtelnosti!

Duchu človečí! jedno ti slávu,
Jedno pokoj dá a nebe časné:
Ži človečenstvu, buď verný národu,

Znaj chlapsky znášať tvrdú nehodu,
Čiň čo je sväté, vznešené, krásne:
Tak ľahko zváľaš biedu svojhlavú,
A svietiť bude víťaznosť tvoja,
Jako bys' sám bol anjel pokoja!

Potecha.

Na Sitna vrcholci dumná visí skala,
Tam večne sedí samota trúchlivá,
Tam si sedela, tam horko plakala
Mať moja, mati biedna, žalostivá.
Šanuj slz mojich horké zpomenutie,
Ušetri boľné duše mojej hnutie!
Storočných bôľov obraz to tam sedí,
Tak biedny je nie obraz samej biedy;
Sedela v závoj čierny zahalená,
Žialila ťažkým žiaľom rozžialená:

„Synovia moji, nevďační synovia,
Sláviu, matku svoju viac neznajú!
Skalám žalujem, zlý svet sa mi smeje:
Vystúpte skál tých pravekí duchovia,
Snaď vám sa pohnúť odrodilci dajú
A moje znovu ožijú nádeje!“
Ja som jej syn, jest ona mati moja —
Ó jaké boje v duši mojej stojá! —
No, čo sto bojov nado mnou zahučia,
Ja s celou dušou padnem v jej náručia!

Ó neplač mati, mati naša drahá!
Zajde ten mrak, čo tvoje slnce kryje,
Pre deti tvoje príde doba blahá. —

Málo kdo je tvoj, ale každý verný,
Čo svedomie si zradou nezačierni;
Nejedno srdce ešte k tebe bije,
Odhodlanosť je, čo ťa vyslobodí,
Táto nádeju — nádeja čin splodí,
A činom slavným rod tvoj zas ožije! —
I neplač teda, mati naša drahá,
Zajde ten mrak, čo tvoje slnce kryje,
A tebe, tvojim príde doba blahá!

II.

M A R Í N A.

Venovanie.

Keď sa lístoky tieto rozvinú
Pred tebou v chvíľkach pokoja,
Pozdrav mi, krásna, moju Marínu,
Veď je ona družka tvoja:
Objím ju, krásnomladá je ona,
Dcérka je nášho šumného Hrona,
Slovenka je ľubohlasná:
Objím ju, a keď v tomto objatí
Duša jej v tvojej duši sa ztratí,
I na mňa si zpomeň, krásna!

Marína.

„Zdá sa mi, že vidím —
Kde? —
V oku mojej duše.“ —
Shakespeare.

„Прелестную Марину я надѣюсь
увидѣть тамъ.“
Пушкинъ.

1.

Ja sladké túžby, túžby po kráse
Spievam peknotou nadšený,
A v tomto duše mojej ohlase
Svet môj je celý zavrený;
Z vysosti Tatier ona mi svieti,
Ona mi z ohňov nebeských letí,
Ona mi svety pohýna;
Ona mi kýva zo sto životov:
No, centrom, živlom, nebom, jednotou
Krás mojich moja Marína!

2.

Jako vy Tatry, keď oblak zlatý
Na hory svoje hodíte:
Tak ona duchom svojím mi šatí
Tône v života úsvite.
Jako vy tam hor', božie plamene,
Svetiel ste žriedla, fakle, korene:
Ona blesk myšlienky mojej! —
Jako vy, večné svetov zákony,
Harmonij božích čarovné tóny:
Tak tá mne os, zenit, koľaj!

3.

Jestli sa city moje rozlejú
Po srdcach v Tatrách žijúcich;
Jestli ohlasy moje zavejú
Kradmo do časov budúcich:
Rodáci mojej duše, krajiny!
Objímte obraz mojej Maríny
Ľúbosťou svätých predmetov;
Toho, čo spieva krásy dejiny,
Nejaly Lady rozmaríny,
On ľúbi ľúbosť všesvetov.

4.

Krása je modla, ktorú rád vzýva
Sám ten, čo tvorí čudesá,
Na ňu sa s bradou odvislou díva
Rab z divých brehov Gangesa:
Tam sa ti zjaví v Madonny zrakoch,
Tam v rozváľaných nebom oblakoch,
Tam ti znie v Záboja spevoch,
Tam ti ju stvorí dlátko Kanóvy,
Tam blýska z hrsti Paromovi,
Tam búri v morských výlevoch!

5.

Nespievaj potom krásy velebu,
Keď sa raz ku nej rozženieš,
Zapri najvyššiu srdca potrebu,
So svetom svojím zkamenieš!
Zkamenieš? ba nie! keď anjel devy
Nezdúchne z teba zemskosti plevy,
Čo vzývaš nad okruh chleba! —
Nie! keď ťa sláva tá neočarí,
Čo svitá z mojej Maríny tvári:
Znivočíš aj svet aj seba!

6.

Ohlasov týchto zvon neodkľatý
Zo slona tvorí komára,
Hlasov mohutných ohlas až piaty,
Žobrák na prahu mocnára!
Jako keď vetrík v hradbách Devína
V šume slabuškom deje zpomína,
Ktoré má hromom hrmievať:
Tak spevy tieto bojá sa sveta,
Že jim svedomie slabé rozmetá,
Ale — nemožno nespievať!

7.

Z oblakov? z väže zvoní hodina:
Čo zvoní? nie pohrab smutný?
Čo zvoní? či k poctám Hospodina?
Čo zvoní? požiar ukrutný? —
Čas zvoní! volá bližšie deň súdny,
V ktorom zanikne svet svetov bludný. —
Nuž zvoň! až hlas tvoj pokonný
Zabije sa v bralách večnosti,
A v hlasoch mrúcich konečnosti
Časov na pohrab zazvoní! —

8.

Dolinou tmavou pokoj si chodí;
Pokoj smrť je, tma smrti stín:
Príroda spí, nebom sa brodí
Duch blahého života syn:
Večerná, smutná hodina zvoní,
A dieťa hodín v spánok sa kloní,
Ale večný nemretia syn
Z očí smrtelných spanie vyháňa,
A vo večného zorách svitania
Lieta svätým poľom vidín. —

9.

Tajdite noci! svet mi odstrite,
Svet môj jasný haní mraky!
Slzu ostatniu bars vycedíte,
Slepé ste vy, moje zraky! —
Čo tie tmy kryjú? tône osudov;
Čo tajné zrakom? rodina bludov;
No, ležte! nad vás vysoko,
V svetlá tie svetiel, bleskov zákony,
A nad prírody mrtvej opony
Vzlietlo duše mojej oko! —

10.

Nestojte nohy! choďte horami
V ľúbosti geniov snemy!
Aj nocou rád bych byť medzi vami,
Hory Sitna, tak milé mi! —
Nechcú ísť nohy — tá tma jich spína?
No, veď nohy sú zeme rodina:
Nuž stojte, kostí nosidlá!
Ale ty, posol mladistvej duši,
Let tvoj závoje mrakov rozruší,
Srdce, ty choď, ty máš krídla!

11.

A prsmi môjmi znejú tíšiny
Večerné v súzvukoch tajných,
V súzvukoch tajných znejú hodiny
Ľúbostí tých nebodajných:
Ale žiaľ, podlosť zvon sveta bije
V tie nebies ihry a harmonije:
Tak uspi ma, ty noc divá!
Veď je to kľatba ľudskej záhuby,
Že mámenie a zem svoju ľúbi:
Nech cit nebo aspoň sníva! —

12.

Keď zvona hlasy z väže zcendžaly,
Dolinu tichosť obstala,
Svetlá nebeské hrať sa začaly,
Príroda celá zaspala:
A duši peknej pokoj sa zjavil,
Že čas mohutný hrmot zastavil
Podlostí ľudských rozbroja.
Ale ľudských je osud to duší,
Že šťastie samo seba sa ruší,
A niet v pokoji pokoja. —

13.

Zakvitlé vŕby milo dýchajú
Vône večernej čerstvoty,
Blízke obloky dnu jich volajú
Do devy peknej samoty;
Tam ona stojí nad tichou strunou,
Hľadí do svetlých nebies čalúnov
Cez biele okna záclony:
V tom pekné údy k sedadlu skloní,
Ľúbezná struna čisto zazvoní,
Hlas jej sa hne medzi tóny:

14.

„Tam nad Sitnom hviezda letí,
Na krídlach sa nesie zlatých;
Neleť v kraje zemských detí,
Sestra, zo zafírov svätých!
Zlúpi ťa svet z tých bohatých
Bleskov tvojej vyššej slávy,
V prachoch svojich čiernošatých
Nebeský tvoj cit zadlávi!“

15.

„Spalo dievča, sladko spalo,
Nevinnosť ho kolísala,
Spalo ešte keď aj vstalo,
Noc mu vo snách žitia dala:
Spala deva, spala málo,
Obraz jeden ju zobudil,
Srdce v túžbach zaplakalo,
Cit sa do nej cudzý vlúdil.“ —

16.

„Jak vy, moje milé kvety,
Jak vy, deň a noc som žila,
Jak vy, neznala som svety,
Jak vy, pre nič netúžila! —
Ruža, tys' sa rosou zmyla,
Že ti slnce tôňa cloní:
Túžba cit môj zaclonila,
Preto zrak môj slzy roní.“

17.

„Slzy roní, lež nie za to,
Dušu túžba že zajala; —
Oči moje, moje zlato
Za sväté bych túžby dala:
Oko slzou je zaliato,
Že tu láska času slúži;
Preto plačem, že zem táto
Túži len — túži a — túži!“

18.

Súzvuky pozdné ešte šumely
Svetlom priestrannej svetlici,
Okrúhlej dlane prsty zastrely
Ružovú ľúbosť na líci:
A starostlivá, biela pravica
Zbehne náhlivo z vábneho líca
Ta, kde si srdce ustlalo,
A s podivením ruka cítila,
Že šumná deva srdce ztratila,
A cudzé tam sa hýbalo.

19.

A ruka pravá bystro hovorí:
V žilách som svojich zbadala,
Že srdce druhé tuto si dvorí:
Ja som ti právo to dala? —
A srdce: nevieš priateľka milá,
Že pani tvoja mi dovolila
V súsedstve tvojom prebývať? —
Ale vieš ty to, srdce neznané,
Že komu panej srdce je dané,
Ten mňa si tiež má dobývať.

20.

A srdce zase: nie tak, premilá!
Priateľstvo tys' mi povinná;
Za paňu teba nepostavila
Nad srdcom šumná Marína:
Pozdraviť ti ma ona vo troje,
A nie takéto hádky, rozbroje
So mnou začínať kázala. —
Ruka začúchla, pravdu uznala,
Večnú mu vernosť zaprisahala
A vrúcne srdce objala. —

21.

Ihla, uvoľň havranné vlasy,
Sriebrom neviaž ich voľný let;
Reťaz zlatá, zamračila si
Ľalij hrdla sňahový kvet;
Diamant prsta, načo ty svietiš,
Kde svet iskier oko tvorí? —
Granát chladný, čo k prsám letíš,
Kde posvätný plameň horí? —
Náramnice, putá zlaté,
Buďte z pekných ramien sňaté!

22.

Ihla, zostaň pamiatka milá
Ostrej lásky, čo ma ranila;
Reťaz, viaž tie hrdla cnoty,
Ty zlatý obraz jednoty;
Diamant, keď noc v svety kročí,
Ty svieť mi miesto jej očí;
Ty studený granát ochladzuj tie hnevy,
Čo proti mne horia v ňádrach drahej devy;
Náramnice zlaté, načo by vás sňala,
Keď slobodu svoju otrokovi dala! —

23.

Ty noc vážna, ty noc tichá,
Kráľovna ty nebeských snov!
Ty čuješ, keď slávik vzdychá
Žalobný žiaľ svojich tónov:
Daj mi byť snom, čo raje tvorí,
Byť pokojom, čo strasti borí
Keď tieň tvoj svety otočí!
Tam sa k duši jej nachýlim,
K tým krajinám srdca milým,
Keď zastre blesk hviezdnych očí!

24.

A keď zas svetlo rannej zory
Osvieti tvár tú nebeskú,
Ja tam budem, kde ľúbosť horí
V hviezdnych očí jasnom blesku.
A potom zlietnem útlym letom
K ľaliových ňáder svetom,
Spočiniem na jich dolinách,
A hľadeť chcem na tie krištály,
Čo v bleskoch zlatých pozostaly
Na hviezdnych očí výšinách. —

25.

Rozhodnúť už mal čas po dňa strane
Zápas s mračnami nočnými;
Už veštci z pántov kričia o ráne
Hrdlami aj storakými:
Ja vstanem; — záhradka malá
Aby mi vôni čerstvých podala,
Vábivo na mňa volala;
Tam vstanem, zrak na východ obrátim,
Ah, čo? príroda s zorením zlatým
Do jej obloka zastala!

26.

Oči si premniem, bližšie prikročím,
A čo sa zrakom zjavilo?
To dievča proti obloku zočím,
Kde pekné údy složilo:
Hlava jej mäkkej na ručke leží,
Od pŕs čarovných v záhyboch beží
Šata jak obnovec biela:
A nad ňou vidím, ako na stráži,
Chvieť sa v slnečnom oslavy kráži
Z krás jej vstalého anjela!

27.

„Ustúp!“ on hlasom hromu ma bije,
„Jak smieš sa blížiť ku kráse,
Keď ona v chvíľkach tajomných žije
Len sebe, v pokoja čase? —
Sám ja mám právo v čas tento sladký
Dívať sa na tvár panenskej matky
Keď dýcha si v snách zavitá!“
Odpusť, ja nechcem právo pokoja
Rušiť, bars ona priateľka moja —
Ale mne z tvári jej svitá. —

28.

Ustúpim; ale pamiatka moja
Naveky si to zpomína,
Jaký je vo tmách anjel pokoja,
Jaká je vo snách Marína:
Očam som svojim nedal verenia,
Či blud to, či zveličenia
Sklá mi kdo na nos pripína? —
Sláva cheruba tak ju obstala,
Že sa po tvári rozoznať dala
Mladá dráženiec rodina.

29.

Pavučinky sa štyry vykradly
Zpod sňažnej čipky na čelo,
Dve z týchto vláken ústa obsadly,
Dvoje z nich k hrdlu zletelo:
Kdo by pomyslel, že bôžik lásky
Sem i tam tieto hodbabné vlásky
Po poli krásy rozkládol? —
On ti jich zvábil z výšin ich vlasti
A po nich z ňáder ku žriedlam slasti
Znachor ten sa ti vypriadol! —

30.

A po jej líci, čo za zlé malo
Tomu, čo sultánsky si driemalo
Na mäkkých ruky perinách —
Po líca toho ružovom sádku
Blesky zôr ranných lietaly;
Jako by deti v Sitna dolinách
V zháňaní bystrom, v líp starých chládku
O drevnú blšku sa hraly:
Lebo jak šarvanci keď pásajú voly,
Za letačkou jastria v zakvitnutom poli.

31.

Jak by siroty v žiaľoch plakaly
Kvety na hrobe otcovom:
Tak pod jej čelom dva riadky stály
Vláskov v odeve smútkovom. —
Čože tie smúťa? hádam závidia
Tým dlhým, ktoré vylíhať vidia
Najkrajším okolím tela? —
Ach, nie! radosti noc jim pokradla,
Keď jej oči, jim milé zrkadlá,
Jich túžbam napriek zastrela.

32.

A jich sa žiaľom ako posmieval
Úsmech — kdo mu vie príčinu?
Hádam satirkou vo snách previeval
Kús' pošvábenú dievčinu;
Alebo spiacim citom ho tajný
Kýs' pohľad v pekné ľúbosti krajny
Na rty ružové vylúdil:
Dosť na tom, do snov mámivých kraja,
Chudák, nevediac cestu do raja,
Úsmešok tento zablúdil.

33.

Oj, mocná si ty, moja predrahá,
Aj v slabých chvíľkach polžitia!
A krásy tieto kdo popremáha,
Keď celým životom schytia?
Ale, hádku mi sama vysvetli:
Čo za zázraky v tebe sa stretly? —
Či spíš aj vo dne v očach jasnosti?
Či nespíš očma v tmách zavrenýma?
Či nespíš, keď ťa sníčok objíma?
Či spíš sen večný mladosti? —

34.

Odstri už raz, odstri, Marína,
Ňáder milých tajomný chrám! —
Mramorná socha sa pohýna,
Keď toľkým k nej hlasom volám! —
Ale, čo div? či hviezdy krásu
Slabušký šum zemského hlasu
Na púšť sveta dol uprosí? —
Ale vyznaj, či blesk zornici
Smutnú bľadosť na ruže líci
Slzou lásky neporosí? —

35.

Víchrice strašné sa rozletly
Nad mladistvým nebom mojím;
So snom sa zraky moje stretly,
Zdúchly svetlá bránam mojim;
A pred oči nespiacich citov,
S podobou strašnou, nezakrytou
Obrazy divé zastaly:
V tom duch nádeje krásne sa zjaví
V anjelskom svetle tvojej postavy —
A šelmy hroziť prestaly.

36.

Čo je nádeja? blesk mámivý,
Nešťastných dňov neverný syn,
Nepriateľ biednych milostivý,
Šťastných hodín ďaleký stín:
On túžbu, matku vlastnú zbije,
Kolísku v srdci si rozvije,
V srdci aj hrob si vyryje,
V plameni vlastnom potom zhorí —
Hradby pekla sice zborí,
Ale nebo neotvorí. —

37.

Vytrhni obraz môj z pamäti,
Zdus každé ľúbosti hnutie,
Roztrhaj mojich citov kvety,
Hoď v najhlbšie zabudnutie,
Aj spevov týchto bľadé stíny
Zruš, drahá! — ale Cherubini
Nevyrvú z duše teba mi!
A čo bys' svetmi zutekala,
Čo bys' za svety mňa zahnala,
Všade stanú lásky chrámy!

38.

Marína moja! sveta búrov
Duch môj tichý sa nebojí,
Vulkánskych sa neľakne kúrov,
Nezľakne krvavej zbroji,
Svedomie čisté svetov plameň
Čaká pokojne v ten hromov deň,
Pokoj môj v hrobe nezhynie:
No, môžu strhnúť svet môj celý
Jednoho slova hrozné strely,
Slova toho z úst tvojich: „Nie!“

39.

Srdce tvrdé pokojne hľadí
Na rozmliaždený pätou kvet,
V duši divej sa neusadí
Citov nežných milostný svet:
Ale ty, drahá, kvet dobroty,
Mohla bys' videť trápnej psoty
V horkých slzách zpálenú tvár?
Mohla bys' podať duši vernej
Naplnený otravy čiernej
Rozlúčenia strašný pohár? —

40.

„Nie!“ ha, milostný tento hlas
Zamkýna žiaľ v pekla hroby,
A vedie búrkou žitia nás
V blažené života doby!
Nie, neustúpi lásky sila
Lichotným sveta nádejám!
Nie, čo by zem sa v priepasť skryla,
Nezvráti svet ľúbosti nám:
Nie, nič mi zloba neškodila,
Keď teba, drahá, teba mám!

41.

Možno mi tvojich úst sa odrieknuť,
Možno mi ruku nedostať,
Možno mi v diaľky žiaľne utieknuť,
Možno mi nemilým ostať,
Možno mi ústam smädom umierať,
Možno mi žialiť v samote,
Možno mi život v púšťach zavierať,
Možno mi nežiť v živote,
Možno mi seba samého zhubiť: —
Nemožno mi ťa neľúbiť! —

42.

Verte mi, verte, krajania moji,
Vy, žitia môjho priatelia!
Pravda je v mojich slovách čo stojí,
Verní sa večne o pravdu delia:
Bájočným barvám mojich výrazov,
Zázraćným tváram mojich obrazov
Vieru nedajte udusiť;
V božských kolískach divy sa rodia,
Božskosť nám ony z neba privodia:
Uverte, keď chcete skusiť! —

43.

V krajoch velebných slovo božskosti
V jednej sa výšine javí,
V podobe tejto hlasy veľkosti
Poddaným dolinám vraví:
Beda, kdo v mori vidí len vodu,
Kdo nepočuje nemú prírodu,
Kdo v skalách vidí len skaly! —
Zázrak je, nemú poćuť prírodu? —
Dosťraz ste sa vy myšlienky rodu
Slepýma zrakma dívaly! —

44.

V krajoch velebných slovo božskosti
V jednej sa výšine javí,
V podobe tejto hlasy veľkosti
Poddaným dolinám vraví:
Výšavu túto ozrutné bralá —
Kdo zná kde moc tie masy nabrala —
Jako balvany obstály;
A hrúzy tých skál s ich strašnou nocou,
Od dávnych našich prapraprаotcov
Priezvisko Sitna dostaly.

45.

Bol ten vrch kedys' peklom, či sitnom
Bludným pohanským rodinám,
Teraz, v století hladnom a sítnom,
Ničím je svojim dolinám.
Čas ešte príde, kde dušam zemským
Sitno sa stane vrchom diabelským
A krvou čiernou sa zpení;
Čas ešte príde, že dušam svätým
Sitno sa stane hradom odkľatým
A meno v „Nebo“ premení!

46.

Teutonská závisť, blud krivooký
Sitnu česť jeho odobral,
Vrch neďaleký, bars aj vysoký,
Meno „Paradís“ vyžobral:
No, na vrch tento, na vrch severa,
Modliť sa chodí nábožná viera,
Za vrch ten prosiť hnev boží;
Severné vetry večne doň dujú,
Odniesť ho na juh sa usilujú;
Viera tie hory preloží! —

47.

A slávy tejto už okamženia
Nadšenosť moja videla,
Keď ľúbosť moja — moje túženia —
Na hory tieto letela;
Letela, stála; do milých krajov,
Do mesta, záhrad, do lúk, do hájov
S dvojakou túžbou hľadela:
Hľadela, k skalám vrátila zraky,
Tu nesmrtného ducha — zázraky!
V podobe obra zazrela.

48.

Ani neverím, musí byť ona
Kňažnou tých vyšších bytností,
Ktoré nám tajná kryje opona
V prijasných svetlách večnosti:
Lebo tak mi je pri nej bezmiestno,
Hneď nebosladko, hneď zas bolestno,
Nemožno na ňu sa dívať!
Každú myšlienku v anjela mení!
A sám som ešte nesjednotený
Či ju mám ľúbiť, či vzývať? —

49.

A duch ten stojí, na mňa sa díva,
Ja stojím, hľadím na neho:
Ale on nebol, jak zlý duch býva,
Moc mal on čohos' milého:
Kdo si? Mňa ľúbosť tvoja zrodila,
A krása mi za dojku slúžila,
Veky ma k zrade nepohly. —
Skríknem: bohyňa si ty vernosti! —
Nôh mojich divom prejaté kosti
Nevdojak k prachu sa zohly.

50.

Tak duše vlastnej velebím dcéru,
Zrazu svet zmizne okolo —
Zrazu zas svitne — kdo mi dá vieru?
Skál Sitna tam už nebolo!
Pohronské nivy sa usmievaly
Očam hladovým, tieto hľadaly
Kde sa bohyňa podela? —
V tom sa ona zas dôstojne zjaví,
Zázračnej knihu mi veličavy
Na kvetnú dlažbu prestrela.

51.

Prestrela, potom pri mne zastala,
Neišla slova hovoriť:
Tvár moja bytnosť túto vzývala,
Ruka šla knihu otvoriť. —
Čo je to? či al-koran Arabov,
Či svet magický snaď Barkochabov,
Či deje svetovíťazov?
Rozhodím ťažké, zlaté zápony,
A kŕdeľ sa mi pekných odsloní
Ráfaelovských obrazov!

52.

Odhalím prvý. Kde nápis? žiadny!
Ah, jaká driečna mladucha!
Jahody sbiera, trhá kvet vnadný —
Škoda, že tôňa bez ducha!
Ona si sedí, zobká jahody,
Do vienkov viaže kvetov slobody,
Na rtoch nevinné tíšiny:
Bez ducha? pozri pekný mier čela,
Zornicou peknou tichosť vyzrela —
Ona? — ani tieň Maríny!

53.

Preč! odstrem druhý. — Oj, si velebný
Ocean v svätej tíšine!
Jak sa uziera breh ten malebný
V mohutnej tvojej hladine!
Rukama diaľku objíma mora
Na brehu socha z bielomramora:
Socha? nie, nadšená deva! —
Ba anjel letkom prachu sa tknúci,
Oči, blesk, ústa, plameň horúci —
Oj, krajšie ona tužieva!

54.

Tretí. To Vlasta v hradbách Devína?
Srdením líca jej horia,
Kušu si tuho, hnevno napína,
Už zraky jej strašne moria!
Jastrabé oči za chlapmi letia —
Ľúbosťou? — pomstou ony sa svieťa
A sypú blesky záhuby. —
To je Xantipa! — Ale Marína
Strašnejšie hrúzy v hneve odpína,
Lebo vo hneve — neľúbi.

55.

Čo ďalej? — Biele vy holubinky,
Jak sa ľúbezne ihráte,
A nad záhradkou švarnej dievčinky
Z očí v oči hrkútate!
Červenou nôžkou párik sa hladí,
Pyšťok sa druhým pyšťokom sladí,
Krídelká sňažné žartujú:
Ona sa na ne s úsmechom díva,
Zdá sa, že z úst jej hlas sa ozýva:
Chudiatka, sproste milujú! —

56.

Potom? — Ach, to je Petra svätyna
V ohradách rimanskej slávy,
Velikosť sa v tých stenách vypína,
Mramorné vravia postavy!
Tam pred najvätším posvätným stolom,
Okom letiaca k nebeským pólom,
Kľačí nadšená dievčina,
A na jej čele svätosti dúha —
Ona sa modlí? — ona sa rúha,
Keď kľakne zbožná Marína!

57.

Čo tie obrazy, mati vernosti,
Povedz, čo tie znamenajú?
Či azda mojej drahej peknosti
Odbleskom akýms' byť majú?
Maliaru biedny! zmrhal si stíny,
Zmrhal si prácne tvoje hodiny,
A chybels' krásy krajiny! —
Tys' chcel ustáliť let ideálu,
Vystaviť chcel si Maríny chválu,
A máš satiru Maríny! —

58.

Hrdá je ona. Holomok podlý,
Beda ti v krásnej blízkosti!
V zraky si ona hromy vymodlí,
V postavu hrozby prísnosti;
Na tvár jej jasné svedomie vzletí,
Z čela jej svätosť veľká zasvieti —
Oslepneš pred ňou, potvora!
Ale staň pred ňu v jej vlastnej cnosti,
A z ušlechtilej tejto hrdosti
Krásnejšia zkvitne pokora.

59.

Pristúp k nej, zlomyseľná klebeta,
Vidíš ju a nič neskusíš,
Pekná jej duša ti je zastretá,
Sám seba oklamať musíš!
Každé jej slovo hádkou ti bude,
Jej pravda v tvojom ťa nechá blude,
Zjavenie jej ťa ubije:
Ale jak v bystrom Hrone kamienky,
Tak sa tajomstvo mojej milenky
Dušam uprimným odkryje.

60.

A keď zabúri nad ňou los divý,
Čo neľutuje anjela,
Strach ju objíme nespravodlivý,
Hneď by mu v rukách omdlela:
No, tu na svoju skríkne nádeju,
A na jej ústach hneď sa zasmejú
Bezpečné pokoja zore:
A nad los zlostný alebo skúpy
Svedomie čisté jasno vystúpi
Jak hrdé slnce nad more.

61.

Počul si tiché vtáčka vzdychanie?
Videl si kvety zperlené?
V tôňach nebeských hviezdičky ranné?
Ruží vädnúcich túženie?
Neslýchals' nikdy o srnke milej,
V ostrých pazúroch orlici divej,
Keď v tichých prosbách umiera?
Ona, keď osud švihne ju prísne,
Útlym sa srdcom ku mne pritisne,
Ticho si slzy utiera. —

62.

V skutku ja, krásna, vtedy sám neviem,
Či závisť cítim, či ľútosť,
Tak si mi pekná s tvojím žialeniem,
Tak dvojná vo mne pohnutosť;
A odpusť, jestli kedy tak hreším,
Že z tvojho žiaľu ešte sa teším,
Čo by som teba mal tešiť:
Odpusť mi túto svojhlavosť malú,
Že chcem sa radšej oproti žiaľu
Než proti kráse prehrešiť.

63.

A keď ťa sladké chvíle obstanú,
Mladé tie smysli jak hrajú!
V každom milého žitia orgánu
Tisíc radostí lietajú.
Hneď jak bys' chcela k nebu sa vzpínať,
Hneď jak bys' chcela svety objímať,
Plnás' rozkošných zápalov!
A tu zas v novej som pochybnosti,
Či sa mám tešiť z tvojich radostí,
Či z tvojich očí krištálov?

64.

No, nežiadam si tvoje radosti,
Bars aj prekrásne, nevinné,
Pre mňa nech treba žriedlo sladkosti
Zastane, vyschne, vyhynie;
Žiadam si ale jednu z radostí,
Pravda, tú najprvnejšej veľkosti,
V čase nezmennom požívať:
Radosť tú večne do tvojich očí,
Keď sa z nich radosť nadzemská točí,
S sladkým nadšením sa dívať. —

65.

Hron kalné vody búrno valí,
Zimný víchor zhora veje,
Nad ním mládenec osiralý
Stáva, stáva — slzy leje:
Lebo v svetoch tých široširých,
V púšťach tých smutných, divodivých,
Hodín svätých, pokojných niet;
A tú, čo duša jeho vzýva,
Závistná diaľka mu zakrýva,
Tú nemožno blízko videť!

66.

Túžby sa jeho vynášajú
V život vyšší prudkým letom,
Myšlienky jeho si lietajú
Ideálnym slavným svetom:
Ale zákon ho nevyhnutný
Na žalár losov tmavý, smutný
Ohromným putom prikoval;
A tú, ktorú duch jeho vzýva,
Útechu svoju v nejž' si sníva,
Tú mu za kopy hôr skoval!

67.

Odpusť drahá, keď smutné hlasy
Vzdýchne k tebe priateľ verný:
Na šťastných hodín živé krásy
Tys' bohatá, on mizerný;
Ty v srdca hradbách uzavrená,
Milými svojmi otočená,
Nebudíš sa z mladistvých snov;
Duch sveta jeho tajnou mocou
Vedie búrnou žitia nocou
V divé boje ľudských duchov.

68.

Podaj mu ruku, veľkocitá,
K ideálnym duší horám,
Kde sláva v zlatých bleskoch svitá
Slobodných srdcí priestorám!
Z výšin tých hľaďme v zmatok nízky,
Čo žitím, k hrobu od kolísky,
Satanským ramenom vládne:
Vidíte! jak blkom horí! —
Keď ten padne —
Láska svety nové stvorí! —

69.

A v svetoch týchto, duša moja,
Veľkí sú, čo sú tu malí,
Pokoj večný bez nepokoja,
Sladkosť, ktorú žiaľ nekalí;
Tam zlato krásu nepreváži,
Tam slabosť srdce nerozdráži,
Závisti tam jedy hynú;
V svetoch tých s vrelosťou srdečnou,
Sprisahaní vernosťou večnou
Milí ku milým sa vinú.

70.

Hoj! jak je sladko žiť s anjelom
Hodín anjelských večný rad,
Volať toho svojím priateľom,
Čo tvorca je svetov a hrád!
Jak je velebno krásu matkou,
Cnosť, pravdu volať sestrou sladkou,
A pokoj bratom nazývať! —
Tu ľúbosť pozná oslávená,
Pocíti sladko, čo znamená
V nebeskom objatí bývať!

71.

Ale, čo volám, osiralý
Pod jalšami stojác Hrona?
Tam, kde vysoké Sitna skaly,
Hlas môj nepočuje ona! —
Že nie? či jej, krásnej o kráse,
Jej, anjelu v anjelskom hlase,
Ľúbeznej ľúbosť nespievam? —
Keď spevy tieto by mlčaly,
Sitňanské skaly by volaly
Tak k nej a k slovenským devám:

72.

Slovensko mladé! rodisko moje
Aj mohyla mojich kostí!
V tebe mám pekných obrazov dvoje
A dvoje veľkých ľúbostí! —
Jako je krásna tá moja deva,
Jaká k tej ľúbosť vo mne horieva:
Tak ty a k tebe, otčina!
Jako tys' pekná, krajina moja,
Jako mladistvosť milá mi tvoja:
Tak pekná, milá Marína!

73.

Chcel bych vás objať, kraje rodiny!
Náručie úzke, šíry cit:
Jak mi je sladko v ňádrach Maríny
Objatie vaše pocítiť!
Jak mi je blaho, nič, nič nežiadať,
Z objemu v objem na veky padať,
Troch nebies slasti prijímať!
Vlasť drahú ľúbiť v peknej Maríne,
Marínu drahú v peknej otčine,
A obe v jednom objímať!

74.

Jako keď na tie sňahové Hole
Vranných orlov kŕdeľ zlietne,
A preletujúc hore a dole,
Vše sa jeden s druhým stretne,
A samopašne let jich sa kríži,
Jeden sa zvýši, druhý sa zníži,
A hneď zas ticho zastanú:
Tak na ľaliach ňáder dievčiny
Havranných vlasov šťastné rodiny
V letoch tichých sem tam vanú. —

75.

Nad Hronom mladý breh sa ti zjaví
Bielou ružou zakvitnutý,
Na kvete s rannou rosou sa baví
Blesk z nebies čistých svitnutý;
Hneď sa korunka jasno pozláti,
Hneď sa zas v biely nestín zašatí,
Ohňov ni mrazov netuší:
Tu by, Marína, si sa uzrela,
Bielosť tých ruží je z tvojho čela,
Hra bleskov, hra našich duší.

76.

Krajan môj, znáš ty tie dve studničky,
Čo v tôňach Tatry blýskajú?
Jich nebojasné, blízke vodičky
Iskrením jednakým hrajú;
Zastaneš pri nich, z ktorej sa napiť?
Z obidvoch! — závisť musí ťa lapiť
Vidiac plávania žibrienky:
Tak mňa dvojaká túžba napadá
A smyseľ každý použiť žiada
Zperlené zraky milenky.

77.

Kdože by kvet ten poľného maku
Na tých ústach nevidel rád?
Jak by peknému nečaril zraku
Pod rtom kostiek slonových rad?
Na úst tých milé, plné karmíny
Mladosť ti sadla mojej otčiny,
Na zúbky bielosť neviny:
Sväzok tých bariev nie je náhoda,
Tu mi podáva matka príroda
Dve barvy môjho národa.

78.

Na kvetolúkach v Sitna doline
V hrách slovenských devy stojá,
A ozýva sa v spevnej rodine
Slavne: „Hoja, Ďunďa, hoja!“ —
Krásne klinčoky sa červenejú,
A králikov sa stá, stá belejú,
A jaro s nimi pohráva:
Tie hry, tie kvety mi vystavila,
Len že v útlejší obraz zavila,
V lícach milej matka Sláva.

79.

Vieš, keď zornica lieta si mladá
V nedbalkách, to v mladom stíne,
A milého si Chasona hľadá
Po vysokej Javorine? —
Keď zora nočné oblieka šaty,
A tôňou zastre palác svoj zlatý,
Zrakom smrtelných ukrytá:
Tak v pekných chvíľkach jednej hodiny
Deň bielych ňáder mojej Maríny
Storaz zapadá a svitá. —

80.

Na horách našich mládenec stáva,
Spev jeho kvet duše jeho;
Zápasy bohov on nerozpráva,
Nie huk rytierstva starého;
Hlas ten nezvoní bitky pradedov,
Nehlási spev ten krivdy súsedov,
Nie bičov sveta hromoplesk:
Začre si do pŕs, ľúbosť zaspieva,
A poľom svoje žiale rozlieva
A nádejí budúci blesk.

81.

A žiale svoje poľom rozlieva,
Že je svet aj krem otčiny;
A bôle svoje poľom previeva,
Že tam niet jeho dievčiny;
Do vekov nových hlas jeho letí,
A blesk úfania z tvári mu svieti. —
No, ňádra verné slovenskej devy
K prsám primkne verný šuhaj;
Slavné v spievankách zazvonia hnevy:
Svetom budeš úzky môj kraj! —

82.

Ľúbosťou pekná vzdýchla si deva,
To dušou ztriaslo šuhaja,
Ohlas pŕs mladých Sitnom zaznieva
A letí do Tatier hája;
A veľký háj ten ohlasy zdrojí
A na juh a na sever vystrojí,
Tam znie Uralom, tam morom:
A ďalej svetom celým vykročí,
A spieva lásku s velikým chórom,
A zas sa v jej prsá vtočí. —

83.

Dobrú noc; tichý, sladký sen,
Krásna moja! — pozdrav pole
Milé od strán, kde býva ten,
Nad ktorým čnia sňažné Hole!
Pozdrav tie vŕby, dom ten celý,
V ktorom si prvé lásky strely
Do pŕs verných mi strelila;
Pozdrav mi Sitno, kraj ten celý,
Kde oči poprvé videly
Tvár, čo mi večne je milá!

84.

Tak dobrú noc! ja za horami
Zostať mám, kde Hron sa točí,
A tešiť sa s nebies hviezdami,
So sestrami tvojich očí;
Keď jedna z nich, čo ráno žiari,
Pozdraví zore tvojej tvári,
Rozpomeň sa na lásky moc:
A zas, keď mesiac vzlietne bľadý,
Na Hrona breh si zpomeň vtedy,
Zpomeň si, drahá! dobrú noc! —

85.

Nad rozvinutým púčkom zastala
Marína bieloružovým,
Letačka tmavočervená, malá
Sadla si k ústam púčkovým:
Zore na zlatých horách zastaly,
A svetom diamanty rozosialy,
Perlami zastrely kvety;
A s pompou touto syn húsenky,
Jak lístok z lipy, k ruži milenky
Zlietol na klamné zálety.

86.

Ty si obratnú ruku, predrahá,
Jak strela za ním vystrela,
Cifrovaného vernosti vraha
Už v prstách svojichs' videla;
Na jeho prášky krásnes' hľadela
A tvár sa tvoja pekne zardela,
Ľúbilas' väzňa pekného; —
V jeho si zradné oči pozrela
A hnevom tvár sa tvoja zastrela,
Ústa zhrmely na neho:

87.

Motýľu zradný! srdce ti bije
Strachom pod prstma mojima; —
Aj v ňom sa špatná nevernosť kryje,
Keď sladkú ružu objíma! —
Vidíš tie slzy na lícach ruži,
Čo od svitania bolestne túži
Po ihrách tvojich laskavých?
Ty lietaš, zlodej, od milej k milej
A v ľakomosti tak bezočivej
Mäd kradneš z ústok voňavých:

88.

Čo si nezostal radšej zakľatý
V červiaka večnej podobe?
Alebo čo si, smrťou oviaty,
Nezostal v hodbabnom hrobe?
Načo zlodeju krása prírody?
Načo zradcovi krídla slobody?
Podlosť má byť zemeplazom! —
Aj ľudská myseľ v tom zablúdila,
Že ťa byť ona slavným súdila
Z mrtvých povstania obrazom!

89.

Tak si ty, verná, pekne horlila
Nad svojím rabom krídlatým,
A tvojich ruža líc sa rozvila
Ohriata plameňom svätým;
Jako si krásna, keď krotkosť tichá
Z ňáder milostných pokojne dýcha
Na svet nevinné pokoje:
Tak si velebná, keď cit tvoj statný
Vznesie sa mocne v zápal posvätný
Šlechetné vedúc rozbroje.

90.

Hnev pomste podlej začasto slúži,
Hnev závisť mečom ozbrojí,
Hnev náružive aj duše súži,
Hnev aj s zločincom obstojí:
Nech ale kričí svet o pokoji,
Nech počuť nechce o žiadnom boji,
Nech hynie v mrtvej porobe!
Marínu znajúc, chápem rukama,
Že hnev svätý je len láska sama,
Ač v inej ducha podobe.

91.

„Bohyňa moja! krásy kráľovna!
Anjel dobroty, neviny!
Perla ľúbosti a Lade rovná!
Môj svet, môj poklad jediný!
Ty túžba duše, ty nebo slávy!
Koruna dievčat, diamant blýskavý!
Môj život, nádeja moja!
Ľúb ma, potom už bars celý zhyniem,
Bars sa aj v časných svetoch pominiem,
Zbavím večného pokoja!“

92.

Takto podlizač, ač v duši jeho
Práznosť sa pustá ozýva,
A krv takého planca nízkeho
Telesnosť hrubá rozrýva:
Na ústach jeho posvätné sľuby,
A v srdci jeho strely záhuby,
A v zrakoch oheň nečistý,
Po vrchu krása, vňútri hnusota,
V prsách je zrada, v tvári dobrota,
Inšie cit, hlas inšie jistí.

93.

Tu ona mlčí a hviezdne oči
Sklonia sa v panenskom studu,
Noha poslušná na bok odkročí
Vidiac líškavú obludu:
Oko to, v letku na tvár podlahy,
Padne na prsten vernosti drahý
A stud sa na hnev premení;
A strašný anjel, čo sa z nej rodí,
Kedykoľvek zrak na prsten hodí,
Takto jej slová odmení:

94.

Chlape, nemýľ sa! ľúbosť má zraky
Bystrejšie nad zrak sokola,
Ačpráve slepých ľúbostí mraky
Nezmizly ešte dohola:
Teraz si sama oči zaviaže,
Lebo aj tak sa zriedka ukáže
Uprimný milý a milá;
No, ale ľúbosť mojej priateľky
Oči má jasné a zrak tak veľký,
Že sa ti na dno prebila.

95.

Nač sa namáhaš? veď tvoje slová
Sú podvrštence bláznovské!
Jej krása tisíc krás je osnova,
Jej cnosti, cnosti obrovské! —
Slepý ku zlatu slnce prirovná,
Ale lúč slnca čistá, čarovná
Len slnca zostane sláva:
Tak keď sa špatník na krásu díva,
Chválami svojmi ju len prezýva
A do špatných jej nadáva. —

96.

Ver', pravdu ty máš, Cherub velebný,
Ochranca mojej Maríny!
Lež zdá sa mi tvoj hnev nepotrebný,
Nač sú večnosti hodiny?
Satan je taká nešťastná vláda,
Čo sama seba klame, okráda
V zlomysli z neba vyhnanej:
Čo jej uškodí podlizač planý?
Jej cnosť nepojme ani neraní:
Klam jeho pravda je na nej!

97.

A čo, vy spevy, srdcom vysokým
Obrazy svoje ceníte?
Vy zrakom tiež snaď len krivookým
Veľké na malé meníte! —
Nie, ľudia boží, veď krása milá
Lásku jej mannou cnosti krmila,
Tá i nás chodí krmievať:
Že hlas náš slabý, samé uznáme,
Ale ubohé, čo robiť máme?
Nám je nemožno nespievať! —

98.

V blízkosti tvojej, moja Marína,
Sto citov z duše mi kypí,
K tebe sa život celý pohýna,
Jak roj včiel k sladkosťam lipy:
Ústa mi primrú k rubinom tvojim,
Myslím si večne, že nerozdvojím
Prah duše od duše prahu;
Srdce mi do brán pŕs tvojich bije,
Lebo tam ono ľúbosťou žije,
Tam hľadá otčinu drahú.

99.

Svety závistné medzi nás staly,
Roztrhly blahé objemy,
Čože mohutné časy získaly
Rozlučiac nebo od zemi?
Láska na zemi nebo stvorila
A nás na veky sväzkom spojila,
Ktorý sa nedá umučiť:
Vytrhnúť srdce môž' osud divý,
Blesk očí zhasí hrob závistlivý:
Ľúbosť nemožno rozlúčiť!

100.

Nad mladým čelom zahrmia, zmiznú
Tône letiacich osudov,
Do mladých citov bôle zahryznú,
Nádeje prejdú do bludov:
Mládenec! voľ si zo svetiel žitia,
Pokiaľ ti časy moc neuchytia
Hviezdu voľného nadšenia,
Z ktorej by svätý pablesk jediný
Cez všetky tvojho žitia krajiny
Rozlieval svetlo spasenia!

101.

Nehoden srdca, rozumu, hlasu,
Ni očí, uší a času,
Kdo v svetoch duší nenajde krásu,
Už by zaľúbil v svätom úžasu;
A ku sláve sa iste prebije,
Kdo v jednej kráse pre všetky žije,
A za ňu horí, o nej hovorí,
Z nej si činnosti hory otvorí,
Z nej borí, tvorí, jej sa pokorí,
Zlosť z jej priestory vymorí!

102.

Moja je ona! z čela svitajú
Zálohy srdca vrelosti,
Z líc krásnych, z hviezdnych očí volajú
Pamiatky mojej ľúbosti:
Na sladké ústa, ústa primrely,
Aby oboje zjavne vedely,
Čo sa srdcami ozvalo:
Dušu mi dala, ruku sľúbila,
Všetko objatím verným stvrdila:
Ta čože sokom ostalo? —

103.

„Maria milá, vstaň! uchyť krásne
Dieťatko, poklad náš drahý;
Jeruzalema mesto nešťastné
Svoje naň vysiela vrahy!
Vstaň, milá! chvíľa čím neodbije,
Srdce sa naše bezpečne skryje
V tichých dolinách Siona!“
A duša matky hrúzy pocíti,
Perlu života svojho uchytí,
Tajdú: dieťa, on a ona.

104.

Na púšti krotká samota stojí,
Cedrový chládok tam vonia,
Tu je syn útly azda v pokoji,
Pútnici verní sa sklonia,
Jeden i druhý dieťa ustíska. —
No, hrom Heróda ďaleko blýska —
Rodinka, ďalej od neho! —
Vstanú, závistnej diaľke neveria,
Kroky splašené rovno nameria
Na brehy Níla svätého.

105.

A keď už zomrel tyran psohlavý,
K otčine zas zatúžili,
Šli a od srdca dieťatko slávy
Na svätozemi složili:
A s podivením sa čudovali
Nad tým, čo kryli a vychovali,
Čo v staji hrialo hoviadko. —
Tak, drahá, straší aj nás los čierny:
Tys' mati útla, ja otčim verný,
Svet Heród, ľúbosť dieťatko. —

106.

Vek náš je taká próza netrebná,
Že nič v ňom nemáš svätého;
Idea mu je snárstvo velebná,
A vo fabrikách boh jeho:
Do šiat lásky sa sova oblieka,
Krása v otroctve potrieb narieka
A vernosť každý vysmeje.
To je tón času! povieš. Mne ľúto,
Lebo tón tento veku tomuto
Špatne na pohrab zavzneje.

107.

Ku krásam slavným ideálu,
Obraz môj drahý, primrime!
Na biednych hanu lebo chválu
Vyšším citom zabudnime:
Nech šťastie svoje tí si majú,
Čo v mhlách svojich nepoznajú
Rozdiel medzi zemou, nebom!
Čo v krásach žijú mnohotvárnych,
Tí neváža si krikov marných
Tých, čo žijú samým chlebom. —

108.

„Čože ten potôčik pod tou skalou hučí,
Či hádam tú svoju skalu ľúbiť učí?
Uč len, uč, potôčik, ľúbospevným hlasom:
Čo sa nedá chvíľkou, to sa podá časom.
Ľúbosti, ľúbosti! mala som ťa dosti,
A teraz ťa nemám ani za dve hrsti:
Ľúbosť moja zvädla, ale ona zkvitne,
Keď milý zastane pri vysokom Sitne.“

109.

Pamätáš, drahá, keďs' tak spievala,
Kvet medzi kvetmi milými?
Vetríkov chladných ihra prestala
Šušťať lístkami útlymi,
A nezabudky tieto slúchaly,
Fialky vonné dýchať prestaly,
Východné zore žiarily,
A z očí na tvár, na kupku z tvári,
Čo kvetom čerstvé doniesla dary,
V ligote jasnom jastrily.

110.

Už sa ti rtíky boly objaly,
Slová zretelné odznely,
Ešte sa hlasy kies' ozývaly,
Jako by diaľ spievať chcely.
Ústa milostné! už ste ustaly?
Či by ste ozaj na to nedbaly,
Že srdce ďalej chce spievať? —
Nie, k službám srdca vždy sme hotové:
Čo teraz spieva srdce, nepovie,
Tajomstvá nechce previevať.

111.

Tak si len nôti tá moja drahá,
A vetrík vôkol nej šuští,
A z kupky prší krištalná vlaha,
Zo stromov kvetodážď hustý;
A kvety zase vonne dýchajú,
A vďaky peknej panej dávajú
Za bystrú vlahu života. —
Blýskavú kupku ona odloží
V paseke hustej, v zakvitlom hloží,
A zas sa vzdiali od plota.

112.

Zrakma tajnýma okolo hodí,
Nôtiť si nemo prestane,
Trávou sa bujnou skokom prebrodí,
Nad kruhom milým zastane:
A biele ruže milú poznajú,
A korunkami ctivo kývajú,
Počuješ? každá sa núka!
Trň ju upichnúť každý sa bojí,
Lebo v suchotách bôle jich hojí
Jej dobrá, pečlivá ruka.

113.

Ružičky moje, kvety čistoty,
Čo sa vy ráno rosíte?
Či o zbavenie z tŕňovej psoty
V slzách perlových prosíte?
Ja som vás prísnych, pichlavých pánov
A vetrov divých, kvetín tyranov,
Na večné veky zbavila:
Abych vás lásky svojej k ozdobe,
K obeti vďačnej na otca hrobe,
Do vencov krásnych zavila.

114.

Že ste slobodu svoju ztratily?
Zo mňa si príklad vezmite:
Nač by ste v divej slobode zhnily?
Slavné otroctvo prímite.
Že krása vaša skoro uvädne?
Šťastný, kdo lásky v obeť zapadne,
Prach jeho bude poctený!
To osud krásnych krásu vystaviť,
V okamžení sa jednom osláviť
A padnúť v svetov priemeny. —

115.

Tam si do tône lipy sadneme
Na lono bujnej trávičky,
Objímať jedna druhú budeme
Vo vencach lásky, ružičky!
Vernosť si večnú sľúbite sväte,
Vernosť do smrti si zachováte,
Zrádkyňa, ktorá odpadne!
Ten smutne zhynie, kdo sa rozlúči:
Šťastný, kdo v sladkom lásky náručí,
Jak vy, milené, uvädne!

116.

S tým si sa, švarná, pekne sklonila,
Ruže si lonu sverila,
Sama si sebe v pamäť vodila,
Komus' tie vence určila:
A ružu k ruži svorne si vila,
Ku každej slovos' prehovorila,
O sväzkoch lásky si snila;
V tom si zrak bystrý na bok hodila,
Sebou si trhla — skríkla — skočila —
Čo si za to div zočila? —

117.

Oj, ty mátoha! hadisko škúli
V blízkosti šumnej Maríny,
Hlavu si k chvostu pokojne túli,
Má miesto očí rubíny;
Koža sa na ňom jasne ligoce,
Na hlave sa mu tuho blyskoce
Požiar diamantov východu:
Kdo to už teraz snadno rozsúdi,
Čo ten Indian pod Sitnom blúdi?
Či osoh nosí, či škodu? —

118.

Smelé má srdce moja dievčina,
Ostane oddaná Bohu,
A dvojjazyčník krotký začína
Satanskú svoju úlohu:
„Dcéra krásoty! never tvárnosti,
Ktorú na seba anjel milosti
Pre šťastie tvoje prijíma;
On ti priateľskú donáša radu,
Keď dušu tvoju spanilú, mladú
Nešťastie tvoje objíma.“

119.

„Budúcnosť tvoja zretelne leží
Pred duchom mojím odstretá,
Cez ňáder tvojich pätoro mreží
Zrak môj mohutný preletá;
Na dno sa srdca krásneho dívam,
Ľúto mi, že tá, ktorej cnosť vzývam,
Bič vlastnej biedy boskáva,
A právo svoje, právo ku blahu,
Otroku svojmu a svojmu vrahu
V láske zblúdilej podáva.“

120.

„Mocnosti divé, katov života
Vždy nenávidím a haním:
Kde duše čisté napadne psota,
Jej jedy mocne odstránim:
Nežiadam žiadnu zlatú náhradu,
Len počuj hlas môj a moju radu,
Chráň, chráň sa slepej ľúbosti! —
Strašné osudu víchrice dujú,
V besnote svojej sa nesmilujú
Nad kvetom útlym mladosti.“

121.

Devu nevinnú jaksi zmútily
Slová tajného zlosyna,
Ťahy jej tvári tiež zasmútily
Nad tým, čo satan zpomína.
Vidiac jej zmätok svodca sa teší,
A v srdci jeho radosť peleší,
Radosť satanskej zábavy.
„Len si nevernosť pripusť ku duši,
Oslepí láska ťa aj ohluší!“
A nahlas ďalej zas vraví:

122.

„Mraky nešťastia, čierňavy bojov
Nad milým tvojím vstávajú,
Nad budúcnosťou jeho a tvojou
Havrany veštiac kvákajú:
Jestli osud svoj k jeho pripojíš,
Tak rany svoje nikdy nezhojíš,
Zahynieš v búrach bolestí!
Či ten los tvoje zaslúža krásy,
Aby si mrela života časy
So synom tisíc nešťastí?“

123.

„Odriekni sa ho! povedz len slovo,
Spas ty mňa, spasím ja teba;
Zhodím hneď rúcho toto hadovo,
Do svojho vstúpime neba:
V slávy úslní budeš tam bývať,
Všetky radosti žitia požívať
V rukách pekného milenca:
A čo bych celé mal schodiť svety,
Posnášam všetkých radostí kvety
Do tvojho blaženstva venca!“

124.

A krása tvoja, milá, zostala
Jak socha Lady nitranskej,
A dušu svoju ta si poslala
Svetom výstrahy satanskej:
Ona sa zase skoro vrátila,
Strach tvoj a smútok mocne zklátila
A slovo viery preriekla;
Srdce preniklo veľké nadšenie,
Hlas jeho statný tak sa rozženie
K zradnému poslovi pekla:

125.

Duch dobrý duši mojej sa zjavil,
Ty zloboh v hada zakľatý!
Na skale viery tvoj sa zastavil
Kúkoľ do pŕs mi rozsiaty. —
Čo bys' posbieral hrôz všetkých hromy,
Čo bys' vyhrnul ohne Sodomy
Na pole mojej ľúbosti:
Hlas tvoj len srdce slabé naplaší,
Ale, ver, nikdy on neprestraší
Nezvrátnosť mojej vernosti! —

126.

Zavolaj všetky šelmy satanov
S pokladmi či so strelami:
Mocnejší vládne svojou obranou
Nad panenskými prsami! —
Ja som sa jemu večne oddala,
Prísaha srdcia naše sviazala,
Zrušiť ju nieto možnosti;
A nech svet vojská, delá posiela
Na los môj, ja som mocná, veselá
Na zámku mojej vernosti!

127.

Strhnúť ti špatnú larvu obludy
A vrátiť ľudskú podobu
Chcela bych, čo by v odmenu Čudi
Žiadali moju porobu;
Ja bych rabkyňou bola človeka,
Duch tvoj v temnici diabla narieka,
Čo sa otroctvom nadýma;
Lež to je právo duší a času:
Láska len lásku, krása len krásu
V obeťach večných objíma.

128.

Jakéže blesky sú tvojho blaha?
Východných perál hromady?
Hrozien Madeiry prevzácna vlaha?
Či peruanské poklady?
Hodbabných postieľ mäkká lahoda?
Či jedál chutných hojná pohoda?
Či hnát sa v šarlaty kryje? —
Láska spať na svoj pokoj chodieva,
Láska sa v krásy svoje odieva,
Láska lásku jí aj pije! —

129.

Jaké sú hromy zlostných vlád sveta?
Či jesto jaké nešťastie?
Asnaď jazykov zlostných klebeta?
Hádam kde citron nerastie?
Že len daktorí berlou vojvodia?
Že meče v krvi živej sa brodia?
Že, kdo sa zrodí, umiera?
Hádam temnica, centové putá?
A či nevinnosť v oheň obutá? —
Láske je bieda chyméra! —

130.

Trasie sa vina pred prísnym súdom,
Ľaká sa maznák chudoby,
Bojí sa slabosť boriť s osudom,
Strach nevie nazreť za hroby,
Bázeň pod vlastnou tôňou sa chveje,
Veľkosť malému strachu naleje,
Zúfalec nezná večné nádeje,
Otrok sa ľaká ručnej poroby,
Telom zimničné zvládnu choroby:
Láska sa strachu vysmeje! —

131.

A čím vie peklo zdarnejšie hroziť,
Nežli keď hroby zpomína?
Môže sa satan na smrťach voziť,
Mne je nesmrtnosť rodina:
A moja vrelosť a ľúbosť moja
Žiada si chvíle, čo duše spojá,
Keď lásku večnosť zavije. —
Čo je nesmrtnosť? hrob všetkých hrobov,
Osoby milé jednou osobou:
Láska smrť žitím zabije! —

132.

Milý môj! s tebou žije, umiera
Vždy verná tvoja Marína,
Nech ju v objatí tvojom udiera
Jak chce bolesti hodina! —
Ty ale, peklom vyslaná špata,
Viď prsten tento — či je zo zlata,
Či z dreva, mne všetko jedno:
Nezabudka tá, čo na ňom svieti,
So mnou časnosti brány preletí —
Uzri sa, jaké si biedno!

133.

A to prsten môj, môj prsten, milá,
Zpod ruže bielejs' odkryla,
Vernosti vraha níms' oslepila,
Zrada sa lásky zdesila! —
Oči sa šelme besno ziskrily,
Pysky sa jedom divým zpenily,
Ale sila v ňom vymrela;
Ešte sa svíja, ešte sa krúti —
Dobrota tvoja nad ním zasmúti —
A noc ho večná požrela. —

134.

Vy, geniovia jasných ľúbostí,
Zrušte čas, zrušte priestory,
Hodiny zmorte v mori večnosti,
Zváľajte protivné hory!
Alebo hláste, bite na zvony,
Že láska nové dáva zákony,
Obyčaj mrtvá že padá:
Nech chýr ten šťastný svetom zazneje,
Že už šlechetných duší nádeje
Nemorí osudov zrada!

135.

Hron môj, Hron silný! rozkáž tým vodám
Koryto rúbať cez hory,
Ku tým kvetnatým, zlatým dolinám,
Ktoré raj vysoký tvorí!
Potom ja sadnem v člnka kolísku,
Voziť ma budeš na lúku blízku,
Kde ona blúdiť chodieva;
Ona ti každú vlnku pozdraví,
Zpýta sa každej: či je ten zdravý,
Čo na tvojich brehách spieva.

136.

A vy, sitňanských skalín ozveny!
Krídla si bleskov pripnite,
A každý jej vzdych mne zasvätený
Ku sestrám Holám pošlite:
Ona vás za to, keď sňahy zašly,
Vencami z kvetín vašich okrášli
A s každou zorou pozdraví:
A ja s radosťou k vám chcem chodievať
A v chvalospevoch hlasných slavievať
Vrch slavný rodinám Slávy!

137.

Ha! čo to chyžou mojou letelo? —
Lampa sa dvojmo zjasnila,
Jako holúbka let zašumelo,
Krv sa mi k srdcu stesnila,
Kýsi blahý cit v srdci mi zkvitol:
Čo to? či nocou blesk slnca svitol?
Či je to pohronská Vila? —
Nie je to ligot Fébovho syna,
Nie to šum devy od Lučatína: —
Zpomnela na mňa si milá.

138.

Zpomnela? ha, ty zrada vernosti,
Nepriateľ s tvárou anjela!
Či láska láske kvety ľúbosti
Len na okamih posiela? —
Je to tá vernosť? je to prísaha?
Zbúri ťa, zmámi a tu ťa nahá,
Nedbajúc tvoje náreky! —
Ľúbosť chce večnosť, zpomnienkam kľaje! —
Ale čo blud môj jej cnosťam laje?
Veď ja som pri nej na veky! —

139.

Nač bys' ty, drahá, za hory tieto
V zpomnienkach verných chodila?
Veď tu milého tvojho ti nieto,
Tým by si vernosť zhubila. —
Nad Hronom jeden mládenec býva,
Kdo zná, či žije či sa len kýva,
S deťmi sa hráva a sníva:
Tam nechoď, lebô to vás rozdvojí,
Keď sa zpomnienka k nemu vystrojí,
Milý tvoj pri tebe stojí.

140.

Jednota duší, tá čistá, vrelá,
Ona je, čo v nás sa ľúbi,
Keď zákon žitia rozplaší telá,
Tým sväzok verný nezhubí:
Ale nešťastné vy, oči moje!
A úst vysmädlých tužiace dvoje,
Vás rozlúčenie znivočí!
Srdce spanilé rado sa delí;
Šťastný, kdo s pekným srdcom spriatelí
Aj mäd úst a slávu očí! —

141.

Milo je večnom o jare snívať,
V myšlienkach svetmi sa nosiť,
Blaho od zeme k nebu sa dívať,
Slobodným reťazy nosiť,
Sladko je túžiť, sladko zpomínať,
Sladko je v nádejach sa pohýnať
K skutočnej blaženstva zemi;
Slavno je, keď zem s nebom sa spojí,
Kde si duch s telom krásne pristrojí
Nebeskozemské objemy! —

142.

Neznáte doby, v ktorých slabosti
Sa v mohutnosti prerodia?
Neznáte doby, v ktorých trpkosti
Cit sladký s sebou privodia?
Neznáte rany, čo uzdravujú?
Neznáte šťastných, ktorí bedujú?
Sebca, čo sa obetuje? —
Na moc ľúbosti tak si zpomnite,
A divnú dvojjednotu vidíte,
Kde duša dušu miluje.

143.

Ale všetkému hodiny bijú,
Žitie za žitím umiera,
Krásy sa v bezdnú minulosť kryjú,
Čas, ten Skyth, svety zožiera;
Čas, nenápelník, pomníky zváľa,
Čas prachu poddá paláce kráľa,
Čas kvety milé otrávi,
Čas hviezdy zráňa, more vysuší,
Čas city ztiera z blažených duší,
Čas všetko zhubí aj spraví. —

144.

Ty plačeš, krásna? — čo bys' smútila?
Barbarstva časov sa neboj!
Tvoja sa krása v duši mi skryla,
Víťazstvo tebe a mne boj!
Čím duša moja žije a cíti,
Poklad krás tvojich mi neuchytí
Džengis hodín, vekov Batu!
A keď raz dychom ostatním zdýmam,
Skelet tvoj ešte raz poobjímam
A zložím kosť suchú blatu. —

145.

Svet vraví, že mám diamanty v očach,
Anjelské barvy na lícach,
Každý vlas v mojich vranných vrkočach
Že má krás vo stách, v tisícach,
Že v spevoch mojich nebo sa javí,
Že vládnem krásou čarnou, svet vraví:
Bars je komusi to sláva,
Bars posmech z chvál sa týchto ozýva,
Ňádra dievčenské úzkosť preryva,
Duša moja v žiaľoch pláva. —

146.

V žiaľoch, že krása krásy devinej
Slávy má len okamženie,
Že čas, ten divok, slasti nevinnej
Raj z duše mladej vyženie:
Že, jako hlasy večerné zvona,
Jako šum tajný šumného Hrona,
Spev môj prsá hluché bije,
Alebo keď aj do čujných padá,
I tam len svoje žiale rozkladá
A jich pokoj len rozryje. —

147.

V žiaľoch sa topí srdce dievčiny
A bľadý tieň zalieva tvár,
Že partu mladú strhnú hodiny,
A svadba je slobody kar;
Lebo mládenských krás voľné kráže
Svätá jej vernosť ľúbiť zakáže;
A starostí hrudnatý svet
Zahace peknú práznotu duší,
A búra hrubých robôt ohluší
Citov dievčich pekný predmet!

148.

Duch devy plače, horko narieka
Nad ľúbosti svätej zkázou,
Že kvet jej s poľným kvietim uteká,
Krahne ostrím divých mrazov;
Ľúbosť devina je cit bez hlasu,
Vyšvihnúť nesmie sa nad zvyk času,
Vyznať musí čo neverí;
Poslušnú dušu ubohej dcéry
S chlapom cudzým, ba odporným sverí
Studený prsten materi. —

149.

Bôle zaplavily ňádra devy
A krásy jej smútok ztiera,
Že duše peknej sväté výlevy
V medze úzke svet zaviera:
Čo môže deva v sebe založiť?
Keď druh jej umre, jako môž' ožiť?
Ach, pre devy cnosť poľa niet!
Služba jej panstvo, pokora, hrozba,
Zbraň jej sú slzy, právo jej prosba,
A víťazstvo devy? — obeť! —

150.

Oj, drahá moja, sestra spanilá,
Zotri slzy z hviezdnych očí!
Ver, ruka, ktorá krásu ranila,
Ranou vlastnou sa znivočí:
Obetuj sa len! — veď v tom sa snuje
Všetko, čo človek žitím menuje:
Že moc ľudská, nástroj duší,
Skrze bezpravie právo dostáva,
Keď padá svetu, Bohu povstáva,
Nebo stavia, keď zem ruší! —

151.

Peknoty tvoje vzlietnu do svetov,
Kde žriedla sú blaženstva krás,
Tam ovenčí ťa z nezvädlých kvetov
Rukou svätou pletený pás:
Tam tvoja krása v slávu sa smení,
Pekný duch hrudou tu obťažený
V priezračný tieň sa zahalí;
Jasný šat duše zore obstanú,
A duše slncia, oči, dostanú
Vzývania miesto pochvaly. —

152.

Ale nač spievam tomuto svetu
Krás jej nebeské zjavenie?
Veď on za pravdu drží klebetu,
Skutočnosť mu je mámenie. —
Už kričí: „Ľudia! tento je v blude,
Takých krás nenie, ani nebude!“
A listy tieto rozdrapí: —
Dobre máš! veď tie moje pieseňky
Sú proti krásam mojej milenky
V skutku len tône a strapy!

153.

Bratko! krkavec diamant ukradne,
Do smetí hniezda ho skrýva:
Či on, že poklad je to, uhádne,
Keď naň sa, mrchožráč, díva? —
Prázny božskosti Boha nevzýva,
A o ideách medveď mumľavý
V zápaloch svätých nevraví:
Krása krásy sa len krásnym zjaví,
Len láska chápe lásky výšavy,
Sláva len slavných oslávi. —

154.

Jedným sa ľúbosť v holúbkov páre
Lebo v hrdličkách zjavila;
Druhým v plamennom citov požiare
Od srdca k ústam pálila;
Tým striel podobu na seba vzala,
Týmto sa putom zlatým zazdala,
Inším sa v kvietky ukrýva:
A mne sa ľúbosť v strašných úkazoch,
V hromobleskových veľkých obrazoch
Úžasnoslavne ozýva! —

155.

Osudy moje kryjú čierňavy,
Svet je studený, my vrelí;
V bití jej srdca hrom sa mi javí,
V blesku jej očí blesk strely.
Vernosť jej prsám mojim podala
Magnét Franklínov, aby blýskala
Len mne v srdce ohne lásky. —
Porekadlo, že diaľ je od hroma,
Kdo ďalej býva, vraj, od Paroma:
Mne je tá pravda v otázky.

156.

Čím diaľ ma nesie moje určenie,
Tým vätšmi blesk jej ma páli,
Tým mohutnejšie túžby búrenie
Do ňáder mojich sa valí:
Ale keď pri nej — keď pri nej stojím,
Že uhoľ spravia zo mňa sa bojím
Jej krásot blyskavé prasky;
A keď ju ruka moja objíma,
Všetke mi údy lomiac prejíma
Moc električná jej lásky.

157.

Ku jej vernosti moja primrela
V nekonečný jednoty ráz,
Môj život ona v svojom zavrela,
Ona, vidín mojich obraz!
A nech dnes padne sveta opona,
Bars bych ja mohol, bars chcela ona,
Nič, nič sväzok náš nezruší!
A keď zhučí hlas smrťného zvona,
V krajoch zazvoní Oriona
Harmonia našich duší.

158.

Či vidíš, drahá, tie vodné hory?
Či vidíš živlov divý boj?
Vlna sa s vlnou zúfale borí:
Kde tu tichosť, kde tu pokoj?! —
Ty zostaň, moja, na brehoch milých,
V kvetinách teš sa hájov spanilých
A snívaj tiché dni žitia:
Už veslom klope čln nedočkavý,
Mňa, nech či k hrobu, či k brehom slávy
Búrne moci tieto schytia!

159.

Či vidíš, moja, tie divé vody?
Či vidíš ten príchodzý čln? —
Hoj, more, pekný obraz slobody,
Na vrch vezmi ma tvojich vĺn! —
A strašný ohlas Ocean hučí:
Mládenec devu v svojom náručí
Túli ku srdcu vernému:
A ona rukou hrdlo objíma,
A ústa k vrelým ústam prijíma,
A vrúcne vinie sa k nemu.

160.

Jak keď poľovník srnku by zduril
Zpod kvetného krúha chladu,
Tak rozlúčenia ohlas pobúril
Myseľ hrdú, dušu mladú:
Odviaž ten člnok! spolu sadnime,
Padajme spolu, aj spolu žime,
Jedno to, či boj, či pokoj!
Čo je ručiacich vĺn týchto sila?
Vyššia moc s tebou mňa sjednotila,
S tebou, milý mládenec môj!

161.

Mohutný je hlas tvojej ľúbosti,
Drahá duša mojej duši!
Ale či hlasy dievčej útlosti
Osudov hrom neohluší?
Tys' lásky slasti už okúsila,
Ale nenávisť si neskúsila,
Ktorá v divých svetoch brojí.
Tak ostaň, milá, v tichom pokoji,
Na čas nás osud porozdvojí
Na večnosť nás potom spojí. —

162.

Oči švarnej sa hnevom ziskrily,
Ruku strhla z mužských väzov:
Či máš ty milú, zradca môj milý,
Z pokolenia zemeplazov? —
Nehodná som ja za veci slávy
Aj žiť, aj umreť? — chlap ostiechavý,
V člne ty choď, ja viem plávať! —
Azda tie ruky, čo vziať ma nechcú,
Keď nad mrúcou sa vody zarechcú —
Pozde — budeš mi podávať! —

163.

Podaj mi ruku, veľkocitá,
K vysokým tým duší horám,
Kde sláva v zlatých bleskoch svitá
Slobodných srdcí priestorám!
Z výšin tých hľaďme v zmätok nízky,
Čo žitím k hrobu od kolísky,
Žitím slabých duší vládne:
Kde srdce za krásu horí,
Ľúbosť svet vlastný si stvorí,
Nech potom prach v prachu schladne.

164.

Vstaň, žitia môjho pekná družica,
Polmrtvých snov sa sprostime!
Už ružoprstá kýva zornica,
Šírym svetom sa pustime!
Vstaň, moja! viďme tvár zeme, neba;
Pod seba, kolo seba, nad seba
Zrakma ľúbosti pozrime!
Vstaň, drahá! smelo nad ľudské biedy,
Nad zemských bôľov odporné jedy
Na krídlach lásky vzlietnime!

165.

Kde ma to vedieš, kde, druh môj milý?
Veď nám zem z očí zmizela!
Tam, keď cit pekné hviezdy vábily,
Nad hlavu vždy som pozrela:
Teraz sa všade vôkol nás trasú,
Jak sa pod Sitnom jahnence pasú
Vôkol bystrého pastiera. —
Vidíš tých svetov nebeských sväzky?
Jako milostne tie zlaté vlásky
Jedna na druhú prestiera!

166.

Zdá sa, že jestli jedna z nich padne,
Celý jich kŕdeľ zahynie,
Za to z nich žiadna nezblúdi zradne
A jedna k druhej sa vinie:
Práve tak naše srdcia tiež žijú,
V jedno sa vinú a vjedno bijú. —
Kdo zráta tie miliony? —
Čo planet nový, to nová sláva! —
Tu ľudským dušam božstvo podáva
Života sväté zákony!

167.

To božie slnce v prosriedku stojí,
Cár veľký v svojich rodinách,
Okolo neho všetko sa rojí,
Krúti vo večných krajinách:
Tak v žitia nášho spolku premilá
Rozmanitosť sa tiež rozložila
V obec zázračnej šírosti;
Svätá cnosť v centru srdca horuje,
Vôkol nej viera, láska koluje
Jak hviezdy prvej veľkosti.

168.

Čo majú tieto svetov lampady
S mokrou Adrie hladinou?
Či v zrkadle tom vidia sa rady?
Či blankyt mora rodinou? —
Pozri, tam hviezdy si posadaly,
Jako by nebom diaľ nevládaly,
A novú by pily vládu:
Pozri tam, drahá, zpusťme sa zhora,
Tam moci neba a moci mora
V jednom vidíme pohľadu.

169.

Vodný ty obor! aby ťa z Ríma
Bohyňa lásky ztrestala!
Z jednej ťa strany Turcia objíma,
Z druhej ohnivá Itala!
Viď, moja! Sultán tento neverný
Milenec dvoch je krások mizerný,
Obidvom poklady nosí:
Vernejšie Atlant Angliu ľúbi,
On ju, vidiac ju v dlabe záhuby,
Slzou ľútosti porosí.

170.

Tie pekné brehy jaro boskáva,
Jaro, útlosti zrkadlo,
Tisíc životov z mrtvých povstáva,
Tisíc ich od zimy padlo.
Môj, či počuješ? hrdlica v háji
Hrkúta, hľadá v zelenom kraji
Túžobne svojho milého. —
Marína tvoja teba hľadala,
Keď ťa jej diaľka ukrutná vzala
Z rukú do sveta šíreho.

171.

Način ty, drahá, chvališ tie doby
Detinstva mdlého obrazy?
Na ne ja vediem smutné žaloby,
Oplakal by jich storazý.
Čo som znal v jarnom života čase
O láske tvojej, o tvojej kráse? —
V jare sa krása len rodí:
Ten leta oheň, tá vrelosť mladá,
Tá mladých duší nadšená vláda
Ovocia z kvetu vyvodí. —

172.

Keď sme pod lipou našou sedeli
V ten večer, pamätáš moja?
Ožltlé lístky šumno letely
Na hodbáb tvojho závoja;
Žiaľ sa rozložil po tvojej tvári,
Že jaseň chladná kvetiny marí,
Stromy z ich rúcha zodiera;
A lipa vtedy moc lístkov zpustí
A v páde lístkov divno zašustí:
Šťastný, kdo v obeť umiera! —

173.

Každý deň nové slnce vychodí
A z mrtvých vstáva príroda;
Bolestí duch, keď veľkosť sa rodí;
Z otroctva kvitne sloboda:
Zúfal by život v večnej jednote,
Priemeny plodia sladkosť v živote,
Umreť chce, čo sa zostará,
Sladký zisk nosí aj horká ztrata:
Tak smrť života len slavné vráta
Do nesmrtnosti otvára.

174.

Vy, naše Hole, na vašich horách
Jak slavne sňah ten sa belie!
S ľúbosťou hľadia v ranajších zorách
Na vás doliny veselé:
Kvetom vy bielym v zime kvitnete,
A hory menšie venčia sa v lete:
Veľkosť má zvláštne koľaje. —
Na sňažné jedle obzri sa, milá!
Pod bielosť tam sa zelenosť skryla:
Pod svätosť naše nádeje.

175.

Jak sa zimný deň v tom svojom jasne
S obľubou tajnou uzerá: —
Tak ľahko dýcha, tak leží šťastne
Svetov zmrznutých medzera! —
Drobné kvapčičky sa objímajú,
Sňažné iskričky bleskmi fŕkajú:
Ľúbosť oheň je a nie mráz? —
K o l l á r ju „ohňom chladným“ menuje. —
Aj v ľadoch ešte sa mi zjavuje,
Krásna, tvojho srdca obraz! —

176.

Ach, zlomky drahé krásnej postavy!
Kde vrah ten, čo vás rozmetal?
Len zkamenelé časti jej hlavy! —
Kdo takú vraždu pamätal? —
Tu diamant očí — tu úst rubíny,
Tu opál z čela mojej Maríny,
Tu zo šiat smaragdov kusy! —
Jej srdce, jej cit nebo si vzalo,
Mne strašné tieto zvleky nechalo! —
Či tu si, anjel môj? — tu si!

177.

Ty sa usmievaš, moja? — pokojne
Na zmätok druha sa dívaš?
Počkaj, odplatím ja ti to dvojne,
Keď sa do hrúzy zasnívaš.
A v tom úsmešku tvojom zdá sa mi
Zúbok satiry hýbať ústami,
Myslíš si: tento je sprostý! —
Svet celý svolaj! ak je nie slepý,
Nuž s podivením oči vylepí
Na tieto o vlas rovnosti. —

178.

Na Sitne vlajú krásy Maríny. —
Pozri v tie kraje, môj milý,
Ku Kečkemétu, kde pustatiny
Divé si stany rozbily:
Kedy tie našej vlasti Sahary
Ohreje láska, krása ožiari? —
Oj, má tu láska tiež hody!
Tichosť pokoja sa tuto skryla
Pred svetom a v nej boskáva milá
Rtom vrelým syna prírody.

179.

V húšťach bakoňských temnoty smúťa,
Že v nich je mrtvo, bez citu,
A že nerosí slza pohnutia
Zem v tôňach vekov ukrytú.
Či vetrík s listím tam nezahráva?
Na svoju pekný vták nevoláva?
Blesk či tam k tôni netúži?
Aj tam sa trávka jaru usmieva,
Aj tam sa východ v zlato odieva,
Ku kvietku zora pridruží.

180.

Syn Anadira na hlas ľúbosti
Hory sňahové prebrodí,
A na ľadové brehov vysosti
Silou sa orla vyhodí:
Z Azie brehov na milú volá
Na kraj druhého sveta polkola,
Ohlas sa vráti laskavý;
A jak by Romeo vernú Júliu
Už na rozlučno ku prsám túlil,
Tak divoch devu pozdraví.

181.

No, čo mám hľadať na Himaláji,
Na Kordilerách svet lásky!
Po peknom našom tatránskom kraji
Najdem ho v celku i z čiastky:
A nač bych k Harvanici letela?
Čo bych na Kriváň vznášať sa chcela? —
Sitno je ľúbosti hora!
Len tvoje, milý, prsá otvorím,
A tu sa dušou celou zanorím
Do vlastnej ľúbosti mora!

182.

Tie časy tajdú. Žitia obrazy
Miznú jak tône blankyta,
A hneď zabúra víchrice zkázy,
Hneď šťastia výslnie svitá.
Za letom leto prudko sa valí,
A kdo dnes ešte tvár svoju chváli,
Zajtra už padá bez vlády;
Hodina každá pás v čelo ryje:
Ale kdo láske a kráse žije,
Ten večne zostane mladý.

183.

Mladosť, otčina horiacej túhy!
Mladosť, vrelých citov skala!
Mladosť, ty obraz nádejnej dúhy!
Mladosť, ty lásky Valhalla!
Mladosť, ty preroď života brehy
A zápalom ztop mrtvosti snahy
Čo chladných srdcí moc kryjú!
Ty duchom svojím vskries aj tie telá,
Na ktorých schladlé starobou čelá
Smutné Hóry vrásky ryjú!

184.

Mladosť! či tvoje milé zápaly
Nie sú ohne svetlonosov?
Mladosť! či tvojich túžob krištály
Nie sú slabou rána rosou? —
Oj, nač by nebo mohutnosť dalo,
Keď by mladistvé len snívať malo
Ľudstvo zlaté kési hory! —
Mladosti vädnú, mladosť je večná,
Ona je v zvratoch časov bezpečná,
Lebo z časov večnosť tvorí.

185.

A čo je mladosť? — dvacať päť rokov?
Ružových tvári hlaď jará?
Či údov sila? či strmosť krokov?
Toto sa všetko zostará!
Mladosť je túžba živá po kráse,
Je hlas nebeský v zemskom ohlase,
Je nepokoj duší svätý,
Je tá mohutnosť, čo slávu hľadá,
Je kvetín lásky rajská záhrada,
Je anjel v prachu zaviaty!

186.

Nezverte, ľudia, tôňam letiacim
Zázračné tieto poklady,
Údom nad hrobom pozdným kľačiacim
Útechu daj anjel mladý!
Špatný mládenec, čo šedín mdloby
Po kvetoch svojej jarnej podoby
Jako mrazné mhly rozloží!
Pekný to Nestor, čo večnosť mladú
Nedá si zakliať osudov ľadu
Ani zastreť obraz boží. —

187.

Na brehoch Hrona šuhaj sa brodí
Po lúkach kvetných, rodinných,
Sviatočné slnce slavne zachodí
Do mrakov, do krajov iných:
A hlavu kloní mládenec tichý,
Jako by liečne kvetín kalichy
Prezieral ranám k obleve;
A zas očma sa nesie k oblakom,
Jako by boľno mladým tým zrakom
Bolo hniť v zemskosti pleve.

188.

Ach, sladké sú to mladých hodiny,
V ktorých žiaľ sladko hovorí,
V ktorých hneď v nebies lietaš výšiny,
Hneď v živlov zemských priestory,
A cítiš naraz i nebies slasti,
I pekných svetov vábne priepasti
A v tej voľnosti umieraš:
Nádejí tisíc k duši ti letí,
A hviezda slávy nová ti svieti,
Keď na tej západ pozieraš.

189.

Ach, smutné sú to mladých hodiny,
V ktorých slasť smutno hovorí,
V ktorých z pozemských svetov nížiny
Srdce k večnosti zahorí,
Zahorí túžbou, vylietne mocou,
Ale pod hluchou podlosti nocou
Vrstovník jeho zostáva:
Jak žiť pri hrobnom milenky kríži?
Jak vzniesť sa keď ťa večnosť poníži?
Oj, svetov neslavná sláva! —

190.

A vlny Hrona ztíchly, zastaly
Ctiaci myšlienky šuhaja,
A šumeť šumom vábnym prestaly
Lístky z jalšín jarých hája;
A jako pastier čujný sa schytí,
Keď hlas liatovcov žltých necíti,
Z voňavej kvetín posteli:
Tak sa mládenec trhnul, zastavil,
Keď sa šum rieky v tichosť preplavil,
A jalše šušťať nechcely.

191.

Hron sa zas valí k skale od skaly,
Zašplechtal o breh k rozchodu,
A tri sa jalše šumno zhýbaly
Nad jasnú slovenskú vodu,
A zdvihly čosi, vetry zavialy,
A jalše kladú čosi na skaly —
Bola to krásna mladucha.
Šuhaj ten stojí divom zajatý,
Hlasom srieborným zdá sa oviaty
Každý čuv zvedného ucha.

192.

A šumia jalše a šumia šaty
Bieluško jako ľalija,
A hrdlom jasným k ňádram sa zlatý
Vlások dievčiny rozvíja:
Ide, prichádza a poletuje,
Ľahká jej nôžka kvety ľutuje
A trávku mladú nedlávi;
V ruke má veniec bieloružový,
Ten vábne podá šuhajovi
A zlietne do bujnej trávy.

193.

V prsách mládenských vre požiar citov
A blýska zrakma jasnýma,
Na čele jeho deň dávny svitol,
Pamiatky sladké objíma.
Blýska očima na krásy Vily,
Bo v tých krásach mu city ožily,
Ktoré už v mohyle tlely:
Ožily, ale na kraji hrobu
Vlajú, aby sa v smrti ťažobu
Hádam na veky zavrely.

194.

Zo zabudnutia zamhlených svetov
Drahá sa deva vrátila,
A z ďalších žitia jeho predmetov
Šuhaja Vila zbúrila:
Ach, ale Vila nádeju nedá
Ľúbosti, ktorej raz sudba bľadá
Ukrutne hrdlo zakrúti;
Cíti to junák, deva to sníva,
A z úst oboch sa žiaľne ozýva
Skrahlej lásky spev labutí. —

195.

Kdeže si bola, nevesta moja?
Biela tvár tvoja divná mi;
Kdeže ti je z líc ruža pokoja?
Čo máš s hronskými vlnami? —
Aj krásna si mi — ale tie krásy
Zastiera cudzá bytnosť akási —
Prázna je tvoja mohyla —
Zdá sa, že živly zemské ti slúza,
Ale zemšťana prsá sa úža
Pri tebe: kdo si? „Ja? Vila!“ —

196.

Blížite sa zas obrazy dávne
Do mládenských hájov duši!
Ťažké ste mi a predca zábavné,
Žiaľ váš žiale moje ruší:
Nuž, poďte, prsá cele roztvorím,
Aspoň raz ešte citom zahorím,
Ktorý raj mi kedys' tvoril;
Onemiem, ešte raz prehovorím,
Chrám ten ľúbosti ešte raz stvorím
Abych na veky ho zboril! —

197.

„Zboril, zboril!“ to strakavé Hole
Dvaraz za ním opakujú;
A od severa dolinou dole
Hlasy v prudkých vetroch dujú;
Počúva junák tieto ohlasy,
A dubkom jeho ježia sa vlasy:
Tak myslíte aj vy, hory? —
Zboriť? — Neverím sprostej prírode,
Cudzá je ona v ducha slobode: —
Duch môj chrám ten nerozborí! —

198.

Ale nebude to chrám ľúbosti,
Oj, tejto niet v mojej moci!
Zpadla už hviezda mojej milosti,
Dala „s Bohom“ mojej noci:
Ale vystavím kolibu malú
A v nej uložím osiralú
Dušu vo snov ľahkých vienky:
A pod kolibkou tiché sklepenie,
Tam odpočine moje túženie
V hrobe spiacej rozpomienky. —

199.

Toto prerieknul a driečna Vila
Počúva v ňom city svoje;
A vábnosť devy zas obrátila
K sebe zrakov mužských dvoje:
Kdeže si bola, Vila-Marína?
Jaká je tvojej vlasti krajina?
Jaké sú tam tvoje časy?
Čo chceš s tým vencom, ktorýs' mi dala?
Kde si tie ruže doňho nabrala?
Kde sú tvoje vranné vlasy? —

200.

Mládenec milý! ach, rada by ja
Ešte s tebou ľudsky cítiť,
Ale obľadlá už raz ľalija
Barvu ruží nemôž' chytiť:
Líca moje sa nezabronejú,
A ústa moje už nezaznejú —
Hádam nikdy — citom lásky;
Mňa osud vyrval z tvojho náručia,
A čo ma teraz od teba lúča,
Sú životov vyšších čiastky.

201.

Na lúkach týchto ma vídavala
S tebou plná mesiaca tvár,
Jeden som s tebou tu píjavala
Blažeností útlych pohár:
A keď ťa svety diaľne mi vzaly,
Tie vody hronské na mňa volaly,
K nim som čo deň chodievala,
Ony mi boly zrkadlom žitia,
A jako slabých mocnosti schytia,
Tak mňa ony s sebou vzaly.—

202.

A tieto vlasy, tie vlákna zlaté
Zmenily mi havrannú pleť;
A oči vyšším plameňom vzňaté
Ľudským zrakom vzaly obeť;
A šaty tieto, hodbáby biele,
Otriasly barvy svoje veselé,
Čelo zastrel veniec biely;
A spevy tvoje, ozveny žiaľov,
Zavrel tam pod tou smútkovou skalou
Družiek mojich spev veselý.

203.

Vídal si často na mojej tvári
Slzu žiaľov tvojej duši,
Čítal si často v ružovej žiari
Líc, čo počuť chcely uši:
Nemám už sĺz — ach, všetke tie bôle,
V ktorých sa lásky rosilo pole,
Do Hrona som vyplakala,
A tie barvy z líc tvojej Maríny
V slzách sa zmyly, za ne som stíny
Tieto dávnych krás dostala.

204.

Kde domov môj? Od Baby-Holy
K ostrihomským vrátam Hrona.
Znáš kraj ten milý, kde v kvetnom poli
Rieka táto cestu koná:
Rodina moja, rodina švarná,
Od Tatier našich k hradbám Komárna
Po Váhu má svoju vládu;
A kňažna, pani brehov a vody
Slovenskej tejto peknej prírody,
Drahomíra z Velehradu. —

205.

Tam pod Ďumbierom zámok z mramoru
Kryje vôd tých zpenených vier,
A štvoro Sirén stráži závoru
Z alabastru kresaných dvier;
A z diamantových mojich oblokov
Dívam sa do tých strieborných tokov,
V ktorých zlatá ryba pláva:
Poď so mnou, milý! len teba čaká
Krás týchto mojich tisícoraká —
Mne bez teba pustá sláva. —

206.

Okolo zámku môjho mi zvonia
V hlasoch nebies ihry vlnôk,
V hlasoch tých všetky krásy Pohronia
Letia v jeden slastí potok;
Je to len šplechot a huk zemšťanom,
Lebo citom sa ku nebešťanom
Povzniesť nezná nízke plemä: —
Poď so mnou, milý! lebo tie zvuky
Sú pre Vilu len milostné muky
Keď hlas tvoj v nich predca nenie!

207.

V bystrých sa vlahách ráno kúpavam,
Každá vlnka ma pohladí,
Na breh ma nosí k zeleným trávam,
Kde sa srdce rosou chladí;
A družky moje hneď sa zanoria,
Hneď si po bleskoch hladiny dvoria,
Útechu mi pilno strojá:
Poď so mnou, milý! — budeš blažený,
A blaženejšej nebude ženy
Nežli s tebou Vila tvoja!

208.

Vidíš sriebornú tú lúč mesiaca
V dvojnom blesku na Hrone tlieť?
Perlový člnok — ryba letiaca —
V ňom si Vila zvykla leteť;
A s hviezdami si o závod lieta,
Tie svetom neba, tá nebom sveta
V ideálnom živlu hnutia:
Poď so mnou, milý! neplaz sa zemou,
Poď z týchto večných bolestí snemov
Ta, kde duše nezasmúťa.

209.

Časom si výjdem na breh čarovný,
Do tôni líp, jalšín chladu,
Kde tieň jaskyni tichamilovný
Objímava Živu mladú;
Družice moje medzi skalami
Hor' dol' s bystrými skáču srnami,
Mňa len kvet a šum hôr kojí:
Poď so mnou, milý! poď v moje svety,
Čo nám zranily ľudské klebety,
To nám sladko svet ten zhojí.

210.

Počuješ duté hučanie Hrona?
Vieš ty, čo huk ten znamená?
To Vila túži, narieka ona
Od pŕs tvojich odlúčená;
A ten môj ohlas brehma zatriasa,
Ľudia počujú, bľadnú, divia sa; —
Biedni! lásky neznajú zvon:
Poď so mnou, milý! to rvanie vody
Bude hlas srdcí našich slobody,
Ľúbosť celý zaspieva Hron!

211.

Počúvaš tichý šepot tej rieky?
Či vieš, čo šum ten zpomína? —
To sú modliacej lásky náreky,
V ktorých vre Vila-Marína;
Tiché sa vzdychy tam ozývajú,
Jeden za druhým preč ubiehajú
Ta, kde radu držia veky:
Poď so mnou, milý! a v šepot citov,
Ktorým deň nový, deň večný svitol,
Zmení sa šum tento rieky!

212.

A keď sa vlnia tie hronské valy,
Za vodným hrob hrobom pláva;
A čím prudkejšie vetry zavialy,
Tým aj vysosť hrobov vstáva:
To vlnenie je beh ňáder Vily,
Ňáder, ktoré už raz pocítily,
Že ľúbosť ich svet cudzý má:
Poď so mnou, milý! poď, duša moja,
Nech prsá naše len dych pokoja
Tíško vlní a nadýma. —

213.

Vrelosť úst mojich hasia tie vlahy,
V ktorých prachu hrudného niet,
A oko chodí pre pokrm blahý
V ten tam hviezdnych plameňov svet;
Zemskej ťažoby Vily neznajú,
A keď aj v žiaľoch sladkých zalkajú,
Nešťastie jich je neba syn:
Poď so mnou, milý! nasýť tie hlady,
Ktoré vodieva s sebou cit mladý,
Poď, túžba ty mojich vidín! —

214.

Ten hrmot sveta, ten vresk potreby
V podhronský svet neprebije,
A v driemot ľahkých pokojnom nebi
Oči moje sen ukryje;
A blbotanie tekúcej rosy
Po snách ma časom blažených nosí
Jak detinský spev kolísky:
Poď so mnou, milý! lebo bez teba
Mi je i vysosť tohoto neba
Len pustá noc, len hrob nízky.

215.

Keď lampa noci plným sa svetlom
Ponad Pohronia rozleje,
Ticho je všetko; — v poli zakvetlom
Len spev svrčka trávou veje,
A v diaľke cengá zvonec spiežový
Driemajúcemu znak pastierovi —
Lúkmi chodí Vila biela:
Poď so mnou, milý! v tej jasnej noci,
Keď spia prírody slabí otroci,
Ja by blúdiť s tebou chcela!

216.

A na halúzku sadnúť jalšiny
A dívať sa v hviezdne brody,
A na ospalé hľadeť doliny
A shovor viesť s šumom vody,
A čo by schladil vetrík večerný,
To pozavíňať v objem tvoj verný,
Aby city nepovädly:
Poď so mnou, milý! v tom kolembaní
Blažiť ťa budem, v zlatom svitaní
Vítať s tebou deň omladlý! —

217.

Nejdeš? — nejdeš, chlapec zmámený
Žitia svojho podlým svetom!
Nejdeš v náruč nešťastnej ženy,
Ľúbosť nie ti je podnetom!
Mlčíš a kloníš na prse hlavu,
Jako bys' vypil horkú otravu
V rečí mojich sladkom toku! —
Začúchla Vila, strelila Vila
Zrakom blesku naň — tvár odvrátila,
„S Bohom!“ — a zmizla v potoku.

218.

Zašplechly vody a z bielej peny
„Poď so mnou, milý!“ len šumí,
A mládenec ten jak prebudený
Načúva v tie hronské dumy;
A obraz ten mu k očam prirástol,
Prirástol k srdcu ťažkou bolesťou,
A bolesť mu zavrela reč;
Máta ho čosi — ale je vo dne!
Prikovaný je stojác slobodne,
Ani tam byť, ani ísť preč. —

219.

Mlčal on, ale v duši búchaly
Búry divej ťažké hromy,
A stúpal ďalej k skale od skaly
Cesty pravej nevedomý:
Tak je to, keď sa človek s anjelom,
A duch nesmrtný so zemským telom,
A svet jeden s druhým drúži!
Načo sa božstvo v ľudskosť oblieka!
Načo len múti srdce človeka!
Načo nebo zem tú súži! —

220.

Ale pochybnosť z prsov šuhaja
Jak ranná mhla odstupuje,
Do zasvätencov jasného kraja
Vyššia moc ho pohybuje:
Pukne v ňom srdce ľudského syna —
Jako vriaceho, mladého vína
Plný — temnica sily — sud;
A krv do bľadej vyhrčí tvári,
A duch mládenský v ňom sa rozjarí
A vydýchne: zmožený blud!

221.

S Bohom Siréna! s Bohom dievčina
Sypiacich tých milých mi vĺn!
Šuhaju! tebou vládne otčina,
Sľub a zákon verne vyplň! —
Vo svet neznámy s neznámou Vilou,
Bars sladkohlasou, bars lícomilou
V hrtán pustiť sa chladných vôd? —
Je Hron môj obraz môjho národa,
Ale obraz ten predca len voda,
A duch je slovenský národ! —

222.

A ľúbosť? — ľúbosť k deve umrela,
Keď umrela moja deva;
Milenka hlasom človečím pela,
Siréna tá divno spieva:
Žiale poznané za slasť neznámu
Dať a skutočnosť za tôňu klamu?
To osud môj nekáže mi:
Vila! ty zostaň tam v tvojom nebi —
Mňa ešte zemské viažu potreby
A vlasť moja ešte je zem!

223.

Keď oči tieto zatieni úmor,
A zastane mi srdca buch,
Od slovenských sa odoberem hôr,
Tak pozná tam ťa ducha duch;
Zatiaľ navštívim i tieto trávy
Každý deň a tie pamiatky slávy
Slavnej krásy chcem zpomínať;
Budem aj v člne Hronom sa nosiť,
A los tvoj slzou útrpnou rosiť,
Ale čln zas s brehom spínať.

224.

A čo ten zákon vernosti mojej!
Odpustiť svetu jeho hriech,
Že zkazil blaho ľúbosti dvojej
A krásam tým spravil posmech? —
Nie, ty si padla v žitia biede
A pomstiť sa na žitia jede
Povinnosť ma moja viaže!
Ľúbil som ľúbosť len samú v tebe,
A mráz v ľúbosti a ľúbosť v chlebe
Karhať — to mi ľúbosť káže! —

225.

Uvrznúť svetu, syn strachu plachý?
Víťazstvo mu bez boja dať?
Učila dieťa potupiť strachy,
Učila ho slovenská mať!
Keď padnem i ja v galibách sveta,
Nech si tam potom vo tmách zastretá
Zvoní života hodina:
Keď som ťa preznal, tajomná Vila,
Odpusť — nemôže ľudská sila
Prezreť rady Hospodina! —

226.

Tak s Bohom! — Zase šuhaj sa brodí
Po brehách Hrona rodinných;
Sviatočné slnce slavne vychodí
Zpoza mrakov, z krajov iných:
Na veniec hľadí mládenec tichý,
Jako by liečne kvetov kalichy
Prezeral ranám k obleve;
A zas sa očma nesie k oblakom,
Jako by boľno mladým tým zrakom
Bolo hniť v zemskosti pleve! — —

227.

Čertovou Svatbou dážde sa lejú,
Jak by sa pretrhol oblak,
Po Holách celých hromy sa sejú
A seje jich zázračný mrak;
Jedle práskajú, trieskajú duby,
A krížom krážom svetlá záhuby
Zahanbujú mesiaca tvár,
Blysk za blyskom si ruky podáva,
Zdá sa ti, svetom že celým pláva
Vlniaci sa blkom požiar.

228.

Na vrchu hory skala široká,
Tri sto centová skalina,
Okolo tejto priepasť hlboká
A hustá, tmavá jedlina:
A z tej jedliny roj sa vyvalí
Na okrúhlinu tlapkavej skaly
Zázračno-spanilých dievok,
A letkom vlajú kol a dokola,
A spevom hučí hromová Hola
A ku spevu oblohy tok.

229.

A vlasy jich sú letiace vlákna,
Vlákna zlaté na slobode,
A jich odevy z tenkého plátna
Bieleného v hronskom brode;
Z očí jim striela duša ohnivá,
A každým hnutím búrlivo kýva
Rozdrážená, zúfalá slasť:
Či blaženosť to, či muky pekla?
Jaká tie duše vášeň rozvliekla?
Čo je los ich, kde je jich vlasť? —

230.

Ale v divom sa shone len krúťa
Na hladine skalnej Vily,
Jich hlasy horou tmavou sa rúťa,
Zkadiaľ tie sa vyrútily:
Chvojky lipové v rukách lietajú,
Tou belosťou šiat sa prepletajú
A zlatom tých dlhých vlasov;
A v divom skoku Vily sa krúťa
A s hrmením sa oblohy múťa
Hláholy tie Vilných hlasov.

231.

A tá tma hory — ten huk víchrice —
To zvonenie ťažkých hromov —
Ten bľadý pohľad hviezdy carice —
Ten spev dievok — ten šum stromov —
Tá podnebeská Holy výšava —
Tých ohňov nebies strašlivá sláva —
Vyskot, čo ples devíc zrodil —
Tie valy postáv nocoblúdivých —
Hra vlasov zlatých — let sukien sivých —
Hoj, v jednote jaký to div!

232.

Ale od dolín Hrona kalného
Hor' tiahne devíc inších chór,
Náhľa na krídlach skoku valného
A zázračný jich je pozor;
Šiat ich fenická barvy purpura,
A vlasy zlaté roznáša búra
Kol hrdla, pliec, stranou líca:
A v jich prosriedku diadém zlatý,
Stozáhybové s povlakom šaty:
To Dobroslava Kralica.

233.

Už sú na hore Čertovej Svatbe.
Či satanskú svatbu sláva?
Či tí anjeli sú v dákej kľatbe,
Jako ľudia o nich vravia? —
Ony sa ľúba, hladia, vítajú,
Do spoločného tanca sa dajú,
A spev jeden v nich sa dvojí:
A hromy ztíchnu, vetry zamĺknu,
Len blesky nebies tu i tu zblĺknu
A spev v kolu devíc stojí:

234.

V ľahký skok, voľné družice,
V nás zeme bôľ večne čuší!
V let voľný, Tatier orlice,
Kŕdeľ večnemladých duší!
Krásny je kvet, krásna zora,
Krásny šplechot bystrej vody,
Krásna je zelená hora,
Krásny let šumnej slobody:
A v krásach tých krásu spieva
Svetu napriek voľná deva.

235.

Vily Hrona, Vily Váhu!
Deň svatby a rozlúčenia!
Pime dvojej slasti vlahu
Vskriesenia a umučenia!
Družka s druhom podľa neba
Vedie čistej svatby snemy,
Ale dušam blahým treba
Rozlúčenia podľa zemi:
Ľúbosti večnej vskriesenie,
Lásky časnej umučenie! —

236.

Pime dvojej slasti vlahu
Medzi zemou, medzi nebom,
Víťazstvo čistému blahu
Nad mizerným sveta chlebom!
My spájame, čo svet dvojí,
My vlažíme, čo svet suší,
My dvojíme, čo svet spojí,
My tvoríme, čo svet ruší:
Sláva na Tatrách, Urpíne,
Kňažnej hronských Víl, Maríne!

237.

Tak spev. Ale Víl pekná králica
Netancuje a nespieva,
A tvárou sa jej z líca na líca
Žiaľ kýsi tajný prelieva:
Sedí na skale v jedlovej tôni,
Korunné čelo ku ňádram kloní,
Ku ňádram búrno zvlneným;
Zdá sa, že hrúzy ztíchlej víchrici
Do pŕs sa zamkly tichej devici
S citom prudko roztúženým.

238.

Podľa nej sedí tá Dobroslava,
Čo kňažna je devíc Váhu,
Jej skvostná ruka, jej ruka pravá
Objíma družicu drahú;
A z úst jej, v slavnom čo Velehrade
V lipových chládkov velebnom sade
Sladily rty Mojmírove,
Z úst tých vylieva potechy vlahu
Na dušu družky, na dušu drahú,
V účastlivom, vernom slove:

239.

Nemárni slzy, družica moja!
Nemuč srdce milé Bohu!
Nebúr tíšiny môjho pokoja,
Netráp sestry bez osohu!
Na môjže osud zpomeň si divý!
Jak my s Mojmírom bývali živí,
Nešťastní vždy a šťastliví:
Nitra sa triasla — my sme padali —
Pravou sme rukou vraha rúbali,
Ľavou srdcia objímali!

240.

Pohronská Vila nezdvihla oči,
Vila pohronská len mlčí;
Po čele jej sa chladný mrak točí,
A v duši jej prudko blčí:
Len vyššia viera ňádra jej spína,
Keď na svet padlý sa rozpomína
A keď váži deň budúci. —
Čo ti je, drahá? — tak Dobroslava,
Lež odpovede inšej nedáva
Len to: „Neviem" — duch horúci.

241.

Pravda, že neviem. Známe hodiny,
Kde neznámy žiaľ nás marí:
Známe hodiny, kde zas cit iný
Sladkostí sto pre nás varí:
Známe hodiny, v ktorých nadšenie,
Strach, túžba, nádej, tušenie
Zamhlia život nášho žitia:
To ouvertúry vyšších dňov viery,
Prez ktoré k veľkej nebies opery
Hlasy božské nás uchytia. —

242.

Obrazy samé po stenách sveta,
Po srdcach ľudstva vidíme;
Či to skutočnosť či len klebeta?
Či sme hor' či to len sníme? —
Na tých obrazoch barvy sa menia,
Barvy sú tôni ľahkých stvorenia,
Tône sú deti miznutia:
No, čo v obrazoch dejín sa zjaví,
Lebo čo duša v obrazoch vraví,
To nezná svet zabudnutia. —

243.

Na Sitne stojí — ha! sny a klamy! —
Nie — skutočnosť je to ducha. —
Na Sitne stojí mládenec známy
A známa jemu mladucha:
Na čelá blesky krásy primrely,
Srdcia sa v pokoj svätý zavrely,
Oči slzou lásky zvrely;
Zo sĺz kastalské znikly pramene,
Zo srdcí kvetín rajských korene,
Z čiel jasných nebies plamene.

244.

Na Sitne milý a milá stojí
A ruka ruku si stíska,
Na výšinách sú oba v pokoji,
Dolinou pod nima blýska:
A on prerečie: slavno je, drahá,
Dívať sa z výšin ľudského blaha
V biedne nízkosti pohromy. —
A ona: ale ešte slavnejšie
Zpustiť sa z výšin v stavy biednejšie
A zdusiť ľudstva Sodomy! —

245.

Kroky sa pohnú z obrovskej skaly
K nížinám chalúp mochnatých,
Ale jich duše voľné lietaly
Velebno v nadšeniach svätých;
Jak na kyj verný ruka pastiera,
Tak útlosť devy sa podopiera
Na silné druha rameno. —
No, či skutočne či sa mi sníva?
Milý! či horou sa neozýva
I tvoje i moje meno? —

246.

Či to len vetry severné dujú?
Či kdosi o pomoc volá?
Či sa družice moje žartujú?
Či Vily vábä dokola? —
Nie sú to vetry búrne severa,
Nikoho zbojník tu nezoberá,
Triraz to znova zavznelo;
Družice moje sa neprechodia,
Vily sa v chvíľach týchto nevodia,
Čos' inšie byť to muselo.

247.

A z húšte švarná mladucha kročí
S náručím láskou rozpiatym,
Sláva nesmrtných svieti jej z očí,
A s kľúčom hrá ruka zlatým.
Pleť jej hodbabná z vábneho čela
Na prsá biele vážne zletela,
Pokoj na líci jej býva,
Na ústach sedí jej zvest veselý,
A jej postavu driečnu šat biely
V šumiacich shyboch pokrýva.

248.

Marína stŕpla. A divná deva
Vždy blíž a bližšie sa blíži:
Neboj sa, drahá, čo sa odieva
V toľko krás, nám neublíži. —
Zázračná k milým samým prikročí,
Oboch objatím divným otočí,
A v oboch srdce zahorí,
A oba v nemom divu zastali,
Jak by čarovným prutom dostali,
A Drahomíra hovorí:

249.

Na svety kosec šedivý chodí
A mrtvé životy kosí,
Poľom žitia sa kostlivec brodí,
Darmo ho i mladosť prosí;
Čas do večnosti časy preváža,
Morana krehké životy zráža,
Na vrahov chodia katovia;
Čo kosa skosí, to padne, zvädne,
Čo tieň objíme, to večne schladne:
Toto sú moji sluhovia! —

250.

Ja som ich pani a služka Boha,
K blaženým anjel blažený,
Ku sláve viesť je moja úloha,
Komu los tento určený.
Kľúč zlatý zlaté otvára brány;
Šťastní, prešťastní kdo jak poddaní
Zákonom svätým slúžili! —
Poďte, priatelia moji, ku večnej
Kráse, po ktorej v túžbe srdečnej
Ľúbosti vaše túžily! —

251.

A milenci sa pevno objali,
Krem lásky nič necítili,
Z očí jim zmizly sitňanské skaly
Jak by jich veky schytily.
Žiadnych tu vrchov, žiadnej doliny,
Žiadnych tu rokov, žiadnej hodiny,
Len z väže padaly tóny —
A i tie zvony v diaľkach odznely —
Uši ohluchly, ústa znemely —
Tá zmizla a — zmizli oni. —

252.

Jaskyňa temná — skalnaté steny —
Tichosť jej pani, pán pokoj;
Moch mladý s dlážkou skalnou srastený —
Milý, milá! to paplon tvoj! —
Ústa sa od úst milých nelúča,
Náručie sa nepúšťa náručia —
Hýbania tu žiadneho niet:
Len v tvárach blahú videť nádeju,
A v dušach tichých príjemné tlejú
Rozpomienky na zhaslý svet. —

253.

Kdože to tam spí? mrtví či živí? —
Ni posteľ ani mohyla. —
Tu z bludu svitá úkaz pravdivý,
Tu mrtvá láska ožila;
Tu v snách smrtelných nesmrtnosť drieme,
Títo už vedia čo my nevieme,
Jim slnce nové vychodí;
Títo v objatí lásky ustali,
Zemských ľúbostí zdroj vyčerpali,
Ľúbosť ich znovu sa rodí. —

254.

Zhrčala trúba! — rty sa hýbajú; —
Zhrčala! — oči prezrely; —
Zhrčala! — nové údy vstávajú,
Keď hlasy „vstaňte!“ zavznely. —
Milenci vstali: vstalým sa javí
Cherub vskriesenia v zorách oslavy,
Prst jasný v pravo ukáže:
Tam zlatá brána — za ňou blesk slávy —
Priezračnosť svojej rajskej postavy
Zrak milých na seba viaže.

255.

Ústa sa pohnú; milý hovorí:
Dobrý deň, moja predrahá!
Tisíc krás nových od teba zorí
A jedna druhú premáha:
Ťahy, čo vlastnú krásu ti daly,
V celosti svojej sice zostaly,
Ale blesk nový dostaly. —
Tak poďme, drahá, v nové životy,
V životov nových nové dobroty,
Do všetkých dobrôt jednoty.

256.

Maj sa mi dobre, ty hora zlatá,
Ty pekný vrch mojej duši,
Pamiatka tvoja bude mi svätá,
Tú vek žiaden mi nezruší.
Koľkoraz som zrak k tebe zvýšila,
Všetka sa búrka žitia ztíšila
Vidiac tvojej výšiny moc;
A keď som na tvoj vrchol zastala,
O veľkosťach som malá snívala:
No, Sitno moje, dobrú noc!

257.

Dobrú noc, Hron môj! ty druh srdečný
Mládeneckých mojich citov!
Na brehách tvojich v prsách mi večný
Kvietok ľúbosti rozkvitol:
A v behu prudkom krištálnej vody
Čítal som často slávy zárody
A mohutných duchov koľaj.
Veštec! pri tvojom som blbotaní
Sedával v tajnom, čarovnom zdaní:
Ale teraz — dobre sa maj! —

258.

S Bohom! ty ľud môj, ľud môj ľúbený,
Vyšších letov mojich predmet!
S Bohom! pamätaj, že máš sľúbený
Duchom svetov bezmierny svet:
Za duchom tebou večne prejatým
S tebou chcem túžiť k ideám svätým
A s tebou tam i tu bývať;
Syn tvoj chce žialiť tvoje žialenie,
A na síl tvojich víťazné vrenie
S vrelým sa nadšením dívať!

259.

Ešte sa, drahá, na svet obzrime,
Ľúbosti našej hospodu,
Ešte si na zem jeho zpomnime
Pri okamihu rozchodu:
Na jej sme prsách sladko snívali,
Na jej sa krásy často dívali,
V nej prvé zachľupli slasti.
Je svet ten predca smrtelným milý,
Bars duše často v ňom zablúdily,
Bars trpkých vlasť je bolestí! —

260.

Pamätáš, moja, tie tiché mraky?
Pamätáš dni tie ružové?
Pamätáš lúk tých jarné zázraky?
Pamätáš chládky lipové?
Pamätáš tamtie nebeské doby,
V ktorých utíchly srdca žaloby
A nebo na zem zvábily?
Pamätáš na tie duše spanilé,
Ktoré nám vždycky tak boly milé
A jedno s nami cítily? —

261.

Počuj môj! — či to anjeli Sláve
Zastaveniečko dávajú?
Či to dústojné organy práve
Nebies Hospodinu hrajú? —
Nie je to bitých strún nariekanie,
Byť sa to nezdá píšťal hučanie,
Nie to strún hladených spevy:
To sú tie čisté hlasy ethera,
V ktoré prst večných cností zaviera
Súzvukov rajských výlevy!

262.

Láska nebeská je vetrík juha,
Duše sú strunky srieborné,
Rám tých strún pekná večnosti dúha,
Blesky strún, blesky sú zorné:
Vetrík ľúbosti duše previeva
A súzvuk citov útlych zaznieva
Od vekov pólu do póla,
A pokoj neba len šum ten ruší,
Keď spieva osud blažených duší
Tá večná harfa Aeola.

263.

Tie pekné tône so svetlom hrajú
Na poli sňažnej belosti,
Jak cesty krížom svet prebiehajú
Tak dúhy tieto vysosti.
Na čomže sedia? na nebi, morách,
Na lícach, lúkach, na hradoch, horách?
To vlastnosť zeme mizernej! —
Nebeské barvy duší obleky. —
Ale, druh môj! svet tento ďaleký
Barvy sa nezdá mať čiernej? —

264.

Družka! tu ľúbosť svieti nevinná,
Tu je nádeja zelená,
Svetlá sa nebom jasnosť pohýna,
Tu láska vládne červená,
Tu zlatý oheň v obeťach horí,
Tu i fialka kvitne pokory,
I ruža citu útleho:
Ale noci tu nemáš hrobovej,
Tu duše driemu v tôni ružovej
V speve vetríka šumného. —

265.

Vy, v doľach stínov ešte žijúci,
Radu priateľa prímite!
Verte v ľúbosti Éden žiaducí,
Láskou sa k láske zažnite!
Jedno to, či sa v devu zaľúbiš,
Či srdce svoje sláve zasľúbiš,
Či vied ťa zájme obloha,
Či sa národu svojmu zasvätíš,
Či v objem šíry ľudstva zaletíš:
Len zaľúb vo všetkom Boha!

266.

Boh náš je láska a láska jeho
V kráse sa svetu zjavila,
Jedno, či v letku práška drobného,
Či v letoch duchov sa skryla;
Z večného toho čerpaj pokladu,
V ničom si dušu nezastav mladú
Až slávu ducha rozvinieš:
Len túž a horli v svätom zápalu,
Či z hlbín vzlietneš a či z Uralu,
K nebu sa predca vyšinieš!

267.

Tys' mňa, anjel môj, cítiť učila
A v bránach žitia objala,
Myšlienku z citov si mi rozvila,
Z chlapectva mužnosť vyzvala:
Žili sme spolu pre vyššie žitie,
Spolu cez zemských dní vlnobitie
V prístav tento sme pribyli;
By sme tu ambru jednu dýchali,
Jeden mäd z jednej čaše píjali,
A dvaja jedno ľúbili.

268.

Počulas', drahá, od múdrych sveta:
Či v dvoch môž' jedna byť láska?
Dvojjednota jim je len klebeta
A trojjednota otázka;
Tys' jim to skutkom už dokázala:
Seba mnes' dala a mňa si vzala,
Oboje láska spojila.
Múdrosť to dala ľudskej potrebe,
By tá jednota človeka v sebe
Druhého ľúbiť učila.

269.

Keď by to krásne duší smierenie
Srdcia naše neviazalo,
Zpadly by putá naše milené,
To slobodu by nám vzalo:
Dvojnosť je milé ľúbosti puto,
V slobodu mení porobu túto
Dvojjednoty podivný stroj. —
A keď by to nie, mládenec milý!
Jakože by sme tento cítili
Nesmrtelných duší pokoj? —

270.

Ach, v ľudských prsách cnosti sa bojá
Ťažkých žiadosti reťazí:
Tu nezkalený cit má pokoja,
Tu svätosť večne víťazí,
Tu bezočivé umĺkly zlosti,
Tu sa na prsách čistej ľúbosti
Každá moc tajná zlomila:
Ja sa ti neviem ináče koriť,
Nemôžem inšie cítiť, hovoriť
Len: krásna, moja a milá! —

271.

Čo voláte, vy, zemské ohlasy,
Že v nebi nieto prstenky?
Alabastrových prstov okrasy,
Zálohy vernej milenky? —
Oj, vy sudcovia slabí, škreklaví!
Vidno, že bleskov nadzemskej slávy
V myšlienkach vašich nestáva! —
Načo anjelským prstom okrasy?
Načo tam záloh, kde po vše časy
Vernosť sa vernosti dáva?! —

272.

Že v raji večnom nemá poľúbkov
Ľúbosť studená, nepravá? —
Nezávidí vám cukry holúbkov
Nadzemskej ľúbosti sláva:
Bosk je na zemi — to mu dať sluší —
Časom rozkošný závdavok duší,
Časom úst zvyklé potkanie:
Nebeská láska — no, či nie, drahá? —
Zaviera všetky studnice blaha
V jedno a večné boskanie!

273.

Šťastní ste tam dol', ktorí túžite
Vidinou krásnou nadšení!
Nežiadam aby v slávy úsvite
Cit pekný ten bol zrušený.
Duch veľký v svojich túžbach svojhlavý
Útokom ženie na brány slávy,
Až kým ich šťastne otvorí:
Ale blažený, kdo jak my, drahá,
Keď svet bolesti už popremáha,
V požitkov raji si dvorí.

274.

Pamätáš, krásna, tie okamženia,
Ktoré nám z neba padaly,
Keď sme sa ešte v krajoch túženia
Na zadusenie objali?
Nuž tam v priemenných dolinách zemi,
Kde rozlúčenie — tam sú objemy
Na sladké slasti bohaté:
Láska nebeská, tá neobjíma,
Lebo od srdca srdce prijíma
Len jedno večné objatie. —

275.

A dušu moju slavne unáša
Nadšenie nebeských citov;
Svety! čo mi je mrákota vaša,
Keď deň v prsách mojich svitol?! —
Večnosť mi svoju strhla oponu,
Duch ku vlastnému vzlietol zákonu
Orličím letom slobody:
Vyviedla ľúbosť podstatu moju
Cez búre sveta až ku pokoju,
K Bohu cez modly prírody! —

276.

A nebom celým prorocký zvoní
V žalmoch zbožných Cherubov hlas,
Ze i ostatnie mraky odroní
Z duchov ľudských všemožný čas.
A nebom celým cez všetke veky,
Jako vín zlatých kypiace rieky,
Blesk čarovnej slávy vlaje:
A vôkol dústojného prestola
V chórach zbožnencov blaženosť volá:
Hallelujah! Boh láska je! —

277.

Neplačte, perly slíz nízkej zemi,
Že svet ten váš lásky nemá!
Tu drží za vás výhlasné snemy
Láska tá, čo tam je nemá:
A v snemy tieto vždy prístup majú
Tie krásne duše, čo v svete lkajú. —
Svet ten je posteľ bolestí! —
Tak teda plačte! veď sem lietajú
Slzy, čo z očí lásky padajú
Ku prameňom večných slastí!

278.

Marína moja! ľúbosť sa naša
V chalupách zeme zrodila,
Dcéra poklady matky vynáša,
Ktorá jej útlosť vodila:
Ľúbosť sa naša pozdvihla k nebu,
A tej jednoty blahú velebu
Na nás samých sme videli:
Ach, nevďačná to ľúbosť by bola,
Keď by sme z toho blaženstva póla
Na biedy matky hľadeli!

279.

Priatelia slávy, dajte nám krídla!
V doliny zemské zletíme,
A tie smrtelných biednikov bydlá
V chrámy lásky posvätíme:
Ľúbosť nás naša tam nazpak volá,
Jej sláva táto zdá sa len škola,
Sdeliť sa jej je úloha;
Suchá je rosa, ktorá nevlaží,
Blaženosť, ktorá druhých neblaží,
To blaženosť je ubohá!

280.

Čo sa to v prsách našich ozýva?
Veď večne my sme blažení!
Čo nás do krajov nízkych vyzýva?
Veď rozdiel náš je zmožený! —
Oj, drahá! láska zjaviť sa žiada:
Ja rád mám teba, ty mňa máš rada,
Svet ale los náš necíti;
Tvár svetolásky, všeobecnosti
Dobyme úzkej našej ľúbosti,
To prsá naše nasýti!

281.

Oltáre si tam duch náš vystaví,
Oltáre lásky nezvratné,
Z radostí svojich obete spraví,
Z túžob modlitby posvätné! —
Boh náš! až pokiaľ iskra ľúbosti
Nezblčí v plameň ľudstva šírosti,
Tam kľačať v prosbách budeme:
Potom, keď v ohni tom zemskosť zhorí
A svet sa v jeden chrám Tvoj pretvorí,
Boh náš, pred trón Tvoj prídeme!

282.

Objím ma, objím zas, duša moja!
Vyhnite z cesty planéty!
Ľúbosť do boja volá, do boja
V pole za sväté predmety! —
Hnevy ľúbosti a ľúbosť hnevov!
Cnosti, majte sa do sladkých spevov!
Hromov sa traste odpory! —
Vy krásy, čo sa v časoch nemenia,
Buďteže túžbam nášho nadšenia
Obromohutné podpory!

283.

Vítaj nám, Sitno! Tatry, vítajte!
Ty Váh prudký, ty silný Hron!
Ruky nám, duše drahé, podajte!
Svet náš, svet váš zas je jedon!
Vítaj Ladoga, vlnenie Sávy,
Vítajte brehy Visly, Otavy,
Vy Obrohory, vítajte!
I vy, rovníka pusté osady,
I vy, dvoch pólov gigantské ľady
Vítania ohlasy dajte! —

284.

Otčina moja! čože ty spievaš?
Faustov divých pekelný svet?
Či Achyllovské hnevy rozsievaš?
Korsikána pokonný let?
Či Don-Quixotov veterné hrady?
Či Uranie a Messiady?
Či prózu v báseň obliekaš? —
Oj necháš ty to Bardom šedivým! —
S nádejou blahou, s túžením živým
V blažených žiaľoch nariekaš!

285.

Kdože by u nás písal satiry?
Kdo by u nás prózu spíval?
Kdo by tu spieval krvavé chýry?
Kdo by modly staré vzýval? —
U nás sa ľúbi! tu šuhaj švarnú,
Tu syn povďačný matku obstarnú,
Tu zemko zemka boskáva,
Tu krása kráse ruky podáva,
Tu sláva sláve dáva úlohu,
Tu božstvo teší sa v Bohu!

286.

Čo na smetiskách Tatier umiera,
To pieseň tvoja ukryje? —
S mrtvými mrtvý nech sa oberá,
To ľúbi život, čo žije.
Pre podlosť ľudskú, pre nízku biedu,
Pre zmyje plné kľatby a jedu,
Pre hnilých rabov, mamlasov,
Pre podrobnosti zemskej potreby
V horliacej duše vysokom nebi
Súzvučných nenajdeš hlasov! —

287.

Nechcem ja aby vlasť moja milá
V Olymp sa kýsi zmenila,
Ni aby dcéra ľudská, spanilá
Obraz svoj zemský ztratila!
Nemožno ľúbiť svet magnetikov,
Nemožno vzývať námesiačnikov,
Na zázrak strašno sa dívať:
Vysoké biedy túžob pozemských,
Velebné chyby citov panenských
Možno aj ľúbiť aj vzývať! —

288.

Marína moja, dumnej nemoty,
Šumných piesni mojich predmet!
Čo bych tri večné spieval životy,
Piesni mojej skončenia niet!
Jako keď vetrík v škárach Devína
V šume slabuškom deje zpomína,
Tak spev môj svetom previeva:
No, mne nemožno bolo nespievať;
Ale, či mám sa krásam posmievať?
Umĺkni hlas! — Ona spieva!

289.

Ona spieva! to spev svetu nemý,
Hlas volajúci v Sahare;
A mne tak hasne, oj! tak hasne mi
Jako obeť na oltáre:
Ba jako víchor duchom mi letí,
Prebieha všetke života svety
A všetke moje rozumy,
A v nich sa točí, jako vír rieky,
Šumie dokola, až — až na veky,
Na dne duše mi odšumí.

290.

Lebo ta letia obrazy divné
Nad večnosťami podstaty,
A moci sveta bujné, zážívné
Sú vlastných si detí katy;
A žitia toho chladné vanutia
Prežiť velebné krásy nás núťa
A raj citov nesú na zmar:
Nuž teda! — keď to poroba žiada,
Nech dušou celou blesk sa rozkladá
Jako Moskvy svätej požiar! —

291.

Marína moja! teda tak sme my
Jako tie božie plamene,
Jako tie kvety na chladnej zemi,
Jako tie drahé kamene;
Padajú hviezdy, aj my padneme,
Vädnú tie kvety, aj my zvädneme,
A klenoty hruda kryje:
Ale tie hviezdy predca svietily,
A pekný život tie kvety žily,
A diamant v hrude nezhnije!

III.

OPUSTENÁ. — ŽALOBA. — DCÉRKA A MAŤ. — NA HROBE MATERI. — PIESEŇ.

Opustená.

Načo si to srdce, načo si mi dal, Bože!
Keď nikomu v šírom svete ľúbiť sa nemôže?

Jak by ruže v poli nevidené zpadaly:
Tak moje vädnúce krásy nik', nik' nepochváli!

Sto žiaľov, bied tisíc dušu devy môž' raniť:
A mňa, mňa tak opustenú nemá kdo obrániť!

Kdo číta tie slzy, čo v samote padajú?
Keď sa ústa požalovať nikomu nemajú!

Spievala by rada, na ústach mi žiaľ hynie:
Lebo, kdo ma za tú pieseň ku srdcu privinie?

Žiadala by si smrť, ale načo hrob chváliť?
Keď nad mojou mohylôčkou nemá kdo požialiť!

Žaloba.

Mať moja, mať moja drahá!
Hlávka moja bolí ma,
A neznáma kási vlaha
Slzne môjma očima.

Vädne mladá duša moja,
Stíska srdce tajný cit,
A dávne chvíle pokoja
Nechcú, nechcú pri mne byť.

V hájku mojom kvet som brala,
Plietla som malý veniec,
A tam, kde tá strmá skala,
Stál poľovník mládenec.

Vrané vlasy, biele čelo,
Čierne oko, srosť jarý —
Oko to ku mne letelo,
Primrelo mi ku tvári.

V ruke jeho ručka moja,
Neviem prečo, triasla sa;
Duša moja, nepokoja,
Neviem prečo, bála sa.

„Krása, ľúbosť a pamiatka“ —
Reč jeho vždy tak znela,
Ale čo to má byť, matka,
Ja som nerozumela.

Vzal mi venčok nedovitý,
K mojej sklonil sa hlave,
A jak keď kvet vetor schytí,
Zmizol v šumnej húšťave. —

Mať moja! čo ma ukojí?
Hlávka moja bolí ma:
Ach, mládenec ten vždy stojí
Pred mojima očima!

Dcérka a mať.

V slzách matička sedela,
Často vzdýchlo sa jej,
A malé, útle dievčatko
Vraví mamke svojej:

„Čo kropíš tými slzami
Moje žlté vlasy?
Či vari visia nad nami,
Mamička, zlé časy?"

Pritisknúc k srdcu vrelému
Mať púčok ružový,
A ústa k čielku bielemu,
Dcérušku osloví:

„Otec tvoj nechce z hrobu vstať
Zpod zelenej trávy:
A nevie, nevie tvoja mať
Čo svet z teba spraví! —

Svet má zbroje, tys' bez zbroja,
Veľký svet, tys' malá:
A nevie, nevie tvoja mať
Komu ťa chovala!"

A slza v očach dievčatka
Teší plač materi,
A potecha tečie sladká
Z nevinných úst dcéry:

„Dobrí sa zlostných neboja,
Čo by sa jich báli? —
Boh má zbroje, svet bez zbroja,
Boh veľký, svet malý!"

A dve ľúbosti objímu
Nádeje svet nový;
Pritiskne k srdcu vrelému
Mať púčok ružový.

Na hrobe materi.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
Ctí verne pamiatku tvoju.
Spi sladko, duch tvoj jej neumiera,
Bars telo padlo k pokoju.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
Srdce tvoje v prsách nosí;
A viera tvoja je i jej viera,
Žiale tvoje jej ponosy.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
S duchom tvojím ide žitím;
Anjel tvoj ju pred biedou zastiera
Štítom cnosťami obitým.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
Nie je biedna, opustená;
Na večnú vernosť sa podopiera
V ľúbosti blažená žena.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
Ruku tvoju požehnáva;
A vďačne často v kraj ten poziera,
Kde je hrobná tvoja tráva.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
Praje ti toho pokoja.
Už tam ťa bolesť viac neudiera;
Spi sladko len, mati moja!

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
V Boha svojho ešte verí;
A zraky svoje k nebu opiera,
Kde dobre je jej materi.

Spi sladko, mati! veď tvoja dcéra
Skôr neskôr sa k tebe vráti;
Spi sladko! ach, je sladká to viera:
Spíš? — sladko spíš, sladká mati!

Pieseň.

Hojže Bože, jak to bolí,
Keď sa junač roztratí
Po tom šírom sveta poli
Na chlebovej postati;
Každý svojou pošiel stranou
Hnaný žitia nevoľou;
V osamelých sa havranov
Smenil kŕdeľ sokolov!

Hojže Bože, jak to krušno,
Keď sloboda ťa nahá,
Keď ti ruky rovnodušno
Sviaže prísna prísaha;
Dvom súsedom keď ustúpi
Družiny shon veselý,
A za tichý kút chalupy
Obetuješ svet celý!

Hojže Bože, jak to smutno,
Keď mladosť sa pominie,
Keď čelustie sa mohutnô
Šedinami ovinie:
Dumné peče zvládnu hlavou,
Oheň očí vyhasne,
A hruď, čo sa dme za slávou,
V nájomníctve oplasne!

Hojže Bože, jak to morí,
Keď žitie už uchodí,
A kajúcou dušou horí
Peklo hriecha a škody:
Kdo mi vráti zašlé doby,
Čo jich mladosť zmárnila?
Kdo sa vráti, keď na hroby
Hodina zazvonila?

Hojže Bože, Bože drahý,
Ber len — veď čože ztratím?
Na svet ten som prišiel nahý
A nahý sa navrátim;
Len potom sa neuchyľuj
Pred ostatnou potrebou:
Pomiluj, Bože, pomiluj,
Keď ostanem sám s Tebou! —

IV.

MILICA.

Milica.

I.

Tichá zpomnienka, ty moja milá,
Ty mať pekná špatných detí!
Šepceš mi ty, čo ta tam letí,
Kde všetko hrsť času skryla.
Šumí hlas tvoj dnu mojím uchom
A šumí ohlas ústami,
Zatrasie srdcom, zahrmí duchom
A vylieva sa slzami;
Alebo viazne v citov koľaji
A búri jako v diere rab,
Búri, že požitok pohrab
Aj zpomnienky aj nádeji. —
Ale čo? — či nie si vari aj ty
Zrkadlo zlatých požitkov?
No tak spokojnýže zostávaj ty
Človek s svojou chleba smitkou;
Lebo keď tá ti zmizne z ruky
A za ňou slzu vylieješ:
Dostaneš hádam, a z belšej múky
Kus, a iste sa zasmeješ.
Tak užívaj len, čo ti svet podá,
Vypi, čo ti „dnes" naleje;
Tak sa na nové obzri nádeje
Rieknuc: škoda časov, škoda!
Veď tak si žije jarý mládenec,
Rtoma pije mäd hodiny,

Pravou objíma zpomnienok stíny,
V ľavej čerstvý drží veniec,
Veniec uvitý z púčkov ružových,
Čo zajtra vykvitnúť majú:
Slastí plno starých i nových,
Ale ľudia žiť neznajú; —
Veď tak aj deva životom letí,
Nad krásou slzu vytočí,
V perle tej, čo z jej odvisla očí,
Nová krása sveta svieti. —

II.

Tak si Milica šumná sedela
Pri oblôčku v skromnej chyži,
A na blesk slnca, jako sa níži,
Za hory žlté hľadela:
Zrak jej po Sáve studenej blúdil,
Jak by letiacu striehol tmu,
Nad Sávou kúr sa vlaživý čmudil,
Konca kraja nevideť mu.
Jasnota slnca na oblok stala
V ťahoch pekne malovaných,
V citoch Milici nikdy neznaných
Tvár Milice sa usmiala;
A mhla sa bližšie, bližšie prikradne,
Zadúchne na sklá obloka,
A zrakom mladým jasného oka
Zjavisko celé zapadne.
Nevidí deva žiare slnečnej,
Nevidí tichej Sávy tok,
Ale v tichosti píše srdečnej
Na zajdený rosou oblok;
Z čiarok tenučkých venčok uvije
Nechtom bielym na skle čistom,

Doňho krížik s pánom Kristom
A pod ním *J* veľké ryje.
Keď krížik píše: „Kríž to Srbína“ —
Šeptajúc ústa hlásily:
Keď *J* čiara: „To je môj milý,“
Ten istý šepot zpomína.
A keď tak všetko už je v poriadku,
Na obrázok ten sa díva,
Ruku si opre na mäkkú briadku
A o tom obrázku sníva:
A jako zo sna keď kdo precítne,
Tak aj Milici ťažko sa vzdýchlo,
Po tom vzdychnutí všetko zas ztíchlo
A mamka vo dverách svitne.
Zvrždžaly čepy, kľučka zaklepla,
Deva sa trhla zdesená,
Pokojného sa jala vretena
A v strachu „Bože“ zašepla.
Čo, dievka moja? — pristúpäc bližšie
Starká hovorí Helena —
Čo tam ten krížik a to *J* nižšie
A tvoja ľúbosť znamená? —
Dávno počúvam, ticho vstupujem,
Tvoj kolovrátok len čuší,
Teraz sa ľakáš, do mojich uší
Vzdychanie tajné počujem! —
No, mamko moja, slnce zapadlo —
Neznáte časy modlenia?
Neznáte obraz nášho spasenia,
Bolestí svätých zrkadlo?
Či sväté meno „Ježiš“ neznáte?
Či nábožnosť nie je tichá? —
Či v modlitbách vy tiež nevzdycháte? —
A keď dcéra vaša vzdychá
V peknej tíšine toho večera —

Divné sú mi to otázky! —
Ňuž, hodna si mojej lásky,
Duša moja, moja dcéra!

Tak sa smierila matička stará,
Pohladká dcérkyno líce;
Tajdúc utiera čisté truhlice
A zase dvere otvára.
Srdce Milici tuho zdunieva:
Bože, odpusť moje viny!
Kľatba za klamom špatným chodieva,
Lož je ohava dievčiny:
Ale veď Jefrém tiež kríž svoj nosí
Za spásu našej otčiny,
A aby zdaril Boh jeho činy,
Duša moja vrelo prosí. —
Na podnož žltá črievička stúpä,
Koliesko zvrtne odnova,
Nad ním kúdeľa mizne ľanová,
Hrčí hrčaním chalupa;
A vlákna tiahnu sa jako z vody
Pod prstmi ruky devinej,
Vretienko vrtí sa jak na hody
Chlapča v ruke materinej.
Sukňa červená zemou sa ženie,
Stolcom kazajka nebová,
Košieľka kryje tenučká, nová
Sňah hrdla a pŕs vlnenie:
A na tom hrdle, čo ho rozoznať
Ledva od čistej košeli,
Dva rady perál sa rozletely,
Za svet by jich nechcela dať:
Lebo to milá ruka doniesla
Z bohatého Carihradu,
Vrelosť úst od úst vrelých odniesla

Za ne bohatú náhradu;
Z nahnutej bokom hlávky sa krúti
Plecma vrkočov vraná pleť:
Takto by asi noc mohla sedeť
Na bielom perí labuti. —
Nebola ona jako bývajú
Tie čo núťa sa krásne byť,
Tie, ktorým karmín nemôže chybiť,
Čo olejky všetky znajú:
Na nej to stálo jako od seba,
Prišla krása nehľadaná,
Ona to mala jako by z neba,
Sama sebe nepoznaná.
No, mala ona v sebe anjela,
Čo ju barvil a obliekal,
A zkade prúd ten vňád jej vytekal,
Ani sama nevedela.

Sedela ľúba pri kolovrate,
Vše oblokom von pozrela,
Od rána ona už túžbou mrela
Po Jefrémovom návrate:
Lebo druh jej je druh nepokojný
Jako jej ňáder búrenie,
A túži druh jej do divej vojny
Jak jej za pokoj modlenie:
Ale ľúbi ho jako blesk neba,
Jako pekné valy Sávy,
Jako balkanských vrchov výšavy,
Ľúbi viac než sama seba. —
Na cestu hľadiac: či príst nestrojí?
Ostrá ju pichla pochyba,
A jako smrtnej suchoty ryba
Tak sa tej myšlienky bojí;
Krv jej do tvári zbľadlej zhrčala,

Niť sa chlpí na vretene,
Vstala, chodila, vybehla, stála
Na vymazanej podstene;
Stojí, díva sa v mraky večerné —
Večerný dumno hučí zvon —
Ona túži — oj, to je on! —
Ale inšie sa tam černie.
Už vyšla noci bľadá carica,
Mhlu ľahlú krajom prebila,
A bielym svetlom pokryla
Milkyne horiace líca.
Ach, nejde Jefrém! — šiel on na cesty?
On, hádam, v chorobe leží?
On zradil vernosť svojej nevesty?
On, hádam, v tureckej väži?
On zabudol snaď? on má robotu?
On chce skusiť vernosť moju?
Oj, milý! družku uspokoj svoju,
Ľutuj tráplivú samotu!

Helena volá, dcérka je hluchá; —
Helena kričí: dievka spať! —
Tu von rada by ešte ďalej stáť
V túžbach tonúca mladucha:
Nechajteže ma, matička moja!
Ten krásny mesiac rada mám;
Doprajteže mi trochu pokoja,
Nech sa na blesk jeho dívam.
Volala mati, ešte volala,
Ale sen ťahal oči jej,
Ležala sladko v chyžinke tichej,
Volala — a v tom zaspala.
Ale poslušnosť ťahala dieťa
Za hlasom dobrej materi,
Ľahúčko stúpä, kroku neverí,

Otvorí dvere — nesvieťa:
Spíte už, mamko? — ticho okolo. —
Ona sa tíško utiahne,
Ľahla by, keby jak predtým bolo,
Ale teraz si neľahne:
Kľučku oboma zpúšťa rukama,
Na prah bolestný vykročí,
A hviezdne blesky mladých jej očí
V nočné letia panorama. —

Čosi zašumí; krv jej zkypela
A buchlo srdce v nádeju —
Šumí čos', kroky v blízku už znejú —
Milica v ústret letela:
Padla v náručie v blahej nemote,
V náručie silné Jefréma,
A v sladšej nad sen matkyn driemote
Myšlienky a hlasu nemá;
Jefrém ju s vrelým ustíska citom,
Milé náručia roztrhne:
„Dobrú noc ľubá!“ chladno jej vrhne
A zmizne v kraji nocou pokrytom. —

Smutná noc pekný mesiac zazrela,
Milenca svojich divných snov,
Ale za chmúrnou, hrubou mrákavou
Tvár jeho hneď sa zastrela:
Smutnej devici Jefrém sa zjavil
Ukojiť túžbu srdečnú,
A družku svoju samu zostavil,
Zveril na noc nebezpečnú.
Stála Milica jako Maria
Hľadiaca na Gabriela,
Hľadiaca ešte keď už anjela
Krídlo nebom sa rozvíja;

Stála sklonená, hlavou zvesenou
A náručím rozprestreným,
Precitla a za druhom mileným
Hľadela nocou jasennou:
Začala plakať a hneď zatíchla,
Znala ona zvyk milého,
Pošla ku domku, ťažko vydýchla
A skryla sa v tôňach jeho:
Sadla na posteľ umdlená, bľadá,
Hlavu vrelú uložila,
Sna v očach niet — polnoc bila —
Ale spať sa ešte nedá.

III.

V chyžinke tmavej všetko si drieme,
Len vše bystrá myška šuchne,
Škárou obloka vetor podúchne,
A v pokojíčka ľahkom objeme
Matička slabá si odfukuje
A dych jej po kútoch šumí;
Ale mladé srdce kuje
Tvrdým bdením žiaľnej dumy:
A lieta myseľ ľúbosťou jatá
Tajným losom Jefrémovym —
Až usne.
A už predo dňom novým
Letí si zornica zlatá.

Pokonný raz vydýchne Helena,
Zodvihne hlavu zavitú,
Hľadí oblokom v ústret úsvitu,
Vstane spaním posilnená:
Díva sa k milej dcéry posteli,
Na zemi vidí perinu,

Na deve odev celičký celý,
Pod hlávkou ruku dcérinu,
A na jej lícach bielosť sňaživá,
A v jej údoch tvrdé spanie,
A len krčové jej strhávanie
Svedčí o nej, že je živá. —
Pre Hospodina Boha! nuž čože
V tom dievčati takto búri?
Zvolala mati; dcérka len žmúri
A prebudiť sa nemôže:
Až keď k posteli mati zastane,
Na tvár dievčiny studené dlane
Kladie, zdravou ju neverí,
Deva sa strhla, jako by snila
Mrtvej ruky dlaň ľadovú —
Pozrela, vidí matičku vdovu,
Vzdychla, hor' sa posadila: —
Či si zaspala? či ťa dač bolí?
Milka moja! — oblečená!
Taká si jako smrť domučená,
Či ti je čo nie po vôli?
Ach, mamko, trochu bolí ma hlava,
A sny mala som strašlivé,
Oj, ako by nám budúce boly
Dni jakési nešťastlivé! —
No, nič to — mamka paničku teší —
Hlávka do svatby zacelie,
A kdo pre zajtrok chvíle veselé
Si mračí, ten veľmo hreší.
Urovnaj si tú sukňu skrčenú,
Umi uplakané oko,
Už slnce stojí hodne vysoko,
Uhlaď si hlávku schlpenú:
Kdo vie kdo príde. — Ach, nik neprìde!
Deva ticho odpovedá,

A keď aj príde, nechže si príde,
Tvár moja zostane bľadá. —
Mamka mlčiaci zas von vychádza,
Krúti hlavou v nepokoji.
Milka pred malým zrkadlom stojí
A vlásky vrané uhládza:
Obzre sa, matka je už v kuchyni.
Oj, tajomstvo mojej duši!
Nač mladosť moju žiaľ tento ruší?
Za ktoré tak trpím viny?
Či niet ľúbosti nikdy bez bôľa?
Či vina je ľúbosť sama? —
Či, hádam, vyššia chcela by vôľa
Rozdiel robiť medzi nama? —
Oj, Jefrém, Jefrém! ty si ukrutník,
Ako k druhým tak aj k milej:
No, neboj sa, v ušlechtilej
Ľúbosti mňa nezmýli nik! —
On je ukrutný, musí sa tým stať,
On je smutný, tak musí byť,
On mlčí, vie on keď má hovoriť,
On tajde, keď nemôž' zostať. —
Oj, ľudia! znám ja svojho Jefréma,
On je taký jako skala,
Jako orol, ktorý slobody nemá,
Jak lev, ktorého sieť jala!
Viem, srdce jeho nie je z kvetiny,
Ale veľký je duch jeho:
Zpomínať budú môjho milého,
Viem, dlho naše dediny!
Matke nezpomniem naše túženia:
Nešťastia ona sa bojí;
Matky chcú dcéry vydať v pokoji
A v pokoji synov ženia:
Ale nám je už tak súdené

Blýskať v prosried hrmavici,
A vrelo ľúbiť srdce studené
A bľadosť nosiť na líci.
Tak je to pekné duši nevinnej
Umierať v bolesťach vinných,
Oj, tak je sladké príčinou iných
Nešťastie lásky devinej!
Tak je to krásne tie tajné žiale,
Tak je to milé v búri žiť,
Tak je to dobré v nešťastí blažiť,
Tak je to veľké veľa byť v mále; —
Tak je dústojné nebáť sa biedy,
Tak je príjemné zaplakať,
Tak je rozkošné otráviť jedy,
Tak je velebné svet ľakať; —
Tak je ľahodivé zkladať bremä,
Tak je blahoslavené túžiť,
Tak je velikánske v panstve slúžiť —
Ach, ale nie bez Jefréma! —

Hrdá Srbkyňa takto rečnila,
Čo z úst milého nasala,
Tak ona pravokrásne tárala,
Čo z úst milého napila. —

Blázon! — Ej, ľudia, jesto na svete
Blázni skutočne blažení! —
Sprostá! — Rodáci, vy to neviete,
Že jesto sprosté mudreny. —
Dosť na tom, tak si Mila rečnila
Hľadiac na diaľne pahory,
A v šlechetných citov mori
Skutočnosť si svoju snila.

IV.

Na bašťach zámku, na Bielohrade
Chvosty koňské tmy zakryly,
A vatry jasné sa rozžiarily
Po okruhlom neba sade:
Už z minaretov hlásnik Korána
„Allah, Allah, Allah!“ reval
Veriacim piaty raz už od rána;
Jako prorok sa modlieval,
Krížom si ruky na prsá složia,
Nábožne sa dol' skláňajú,
A na tie strany tvár obracajú,
Kde leží jich Mekka božia. —
Zvon sa ozýva; a národ svätý
Žehná sa krížom vo troje,
Vyvráva šeptom modlitby svoje
V blankyt jasný, hviezdozlatý.
Keď zvon hlásnika a keď hlas zvona
Odznel, modlitby prestaly,
Všetko sa mestom, tu on, tam ona,
V strakatých ulicach valí;
Obloky horia, samopaš spieva,
Súsedy mladé klebetia,
Lampáše krížom a krážom svieťa,
S milým šepce driečna deva.

Na Bielej Hviezde, hrdej kaviarni,
Lampy blyskavé blkocú,
Tam dnu v hromadách mladí trkocú,
Tam v kopách peniaz sa marní;
Inde zas gulky stolom zeleným
Slonové pekne behajú,
A hráči vôkol s dákom barveným
Hrbiac sa, meriac, stúpajú;

Inde zas Srbín sedí obstarný
S okuliarami na nose,
O búrach zeme kdes' v Saragosse
Číta; — tam zas chlapci švarní
Sedia pri stolkoch zelenokrytých,
Srbi a bujní Volhari,
Pred každým čaša horká sa parí,
Kúra z dymôk neobitých;
A medzi nimi šuhajec sedí
S dymkou sa baviac jedinou,
A pohľad hádže divoškaredý
Na nadutých Moslemínov;
Pár pištolôk mu iskrí za pásom,
Pri nich blyští sa strašný nôž: —
Kávu osmanskú — hovorí hlasom —
Ako čerta vystáť nemôž'. —
Chlapci žartujú, on fúz si krúti,
Len časom kus sa uškrní,
Len časom slovo v úštipnom trní
Na Turkov, vrahov vyrúti;
Keď Turka zpomnie, oči mu zblknú,
Vysoké čelo sa zmrašti,
Pištolky jedna s druhou sa tlknú
A stolec pod ním zaprašti,
Zvre v prsách ako keď vrelé maslo
Vadí sa s vodou studenou,
A búri žiarou novozrodzenou,
Nie že by schladlo a zhaslo.
Druhovia jeho nechcú ho drážiť,
Znajú obyčaj Jefréma,
A v mokrej zemi ležiace semä
Netreba krem toho vlažiť:
Junák náš ale nemá pokoja
Bars by tichý zvonku sa zdal,
Nie je on z tých, čo hája sa boja,

Že by v pokoji pokoj mal:
Strašne okolo seba pozerá,
Vlas k hrubým väzom si vinie —
Trpezlivosť mu skoro sa minie —
A dávno už od večera.

Na strane jedno päť chlapov stálo
V červenobielych turbanoch,
Jefrémovi sa v piatich galganoch
Päť satanov tam stáť zdalo:
Oni z dva kroky od neho stojá,
Jeden s druhým šomre čosi,
Zdá sa že kamsi odísť sa strojá
Jako rozdrážené osy,
A jeden z nich päsť tuho zatína
A hlas jeho rastie s tokom,
Zubami škripiac, krvavým okom,
Zdá sa, Jefréma zpomína. —

Keby ťa videl! — Náš Srb sa sberá,
Dymku vytriasa, napcháva,
Zapáli, klobúk si ponaprává,
Okolo sa poobzerá:
Bratia! vstávajte od tých čiaš panských,
Polnoc je a môžte vedeť,
Že pri tých ťavách muhamedanských
Nemôžem dlho obsedeť! —
Toto hovoriac, ešte pripáli,
Stolec odsotí na stranu,
A Muzulmana kosť rozmaznanú
Sedadlom špatne ovalí. —

Ty pes neverný! Turek zareve,
Ústa mu jedom zkypely,
A jako orli divo leteli

Na seba v satanskom hneve:
Moslemín chmatne nášho šuhaja
Za prsiská ocelové,
A tureckého Jefrém chumaja
Za väzy trhne sadlové:
Jako hus keď na hlavu dostane —
Tam ten sa zvrtne dvarazy —
Ruky vytrčí — do kúta vrazí,
Ani hneď a hneď nestane.
Turci sa besnia, srdia sa Srbi,
Strhne sa bitka surová,
A tamtí letia, nech Boh zachráni!
Jako by vrecá, na hrby:
A zas stávajú s novým zúrením,
Stolové nohy práskajú —
Čaše, sklenice, lampy zbúreným
Pod nohy v črepoch lietajú:
Ruka Jefréma trhne sa za pás,
Nožiskom blyskne nad hlavy,
Zvreští: beda vám, turecké ťavy!
Zpomnete si na mňa, na nás! —
A máchne nožom; krv sa vyhrne,
Chlap sa na dlažbu vyvalí —
A máchne znovu — ale kde stáli,
Turkov už niet. —
Všetko trnie;
Zrazený zemou v krčoch sa zvíja,
Sám Jefrém stojí že skala:
Zahyň, sto hromov! osmanská zmyja! —
A ľud od všadiaľ sa hrnie,
Všetko sa trasie, všetko zpytuje,
Pravda sa s bludom rozpráva;
Zo sna sa teplý spáč vytrháva,
Ten kľaje, ten sa raduje. —

Zrazu zas plná kaviarňa stojí
Vôkol krvavej mrtvoly,
Nie sú to tí čo predtým tam boli,
Ľud z domu plachý sa rojí;
V každých sa ústach Jefrém zpomína
A smrť je predmet shovoru,
Tam tým, tu tým sa prikladá vina,
Ten chváli boj, ten pokoru:
Je to, vraj, obeť srbskej slobody,
Je to, vraj, vražda nehodna,
Je to, vraj, pomsta chlapská, slobodná
Hrdinským synom prírody. —

Medzitým noc už do jaskýň tiahne,
A nebom jasná pláva žiar,
Už kosu kuje pilný hospodár,
A bludár teraz len ľahne. —
Dunajom parník hrdý prirazil,
Ešte krochká, odfukuje;
Potok sa na breh trávny vyplazil,
Nosič ruky vysukuje —
Cestovateľstvo zachuchmané
Vedie na breh svorná daska,
Vítanie šumí, boskanie mľaská
Jedným vzaté, druhým dané: —
Jako sa máte? čo tu nového?
Priateľkyne pod pazuchy:
Padajú ľudia, padajú muchy,
Novín dosť a nič dobrého. —
Drábi tureckí mestom stúpajú,
Križujú každou ulicou,
Hneď tam do domu, hneď tu vchádzajú,
Lomcujú každou truhlicou:
Čo tí bašovi chcejú otroci?
Čo prechodia cudzé dvory? —

A všade sa len jednak hovorí
O kaviarni, o tej noci. —
Poriadny domec stojí v ulici,
V chyži starý Petro sedí
Na stôl oprený a hnev škaredý
Horí mu v obľadlom líci.
Žena popráva, metie, utiera,
Utiera aj slzy z očí.
Posteľ synova je jak z večera —
Drábstvo strmo v chyžu vkročí:
Petro! kde tvoj syn? kde je ten lotor?
Na starca prední naskočí —
A okom drábstvo po chyži točí: —
Komory, kúty nám otvor! —

Pozrite, ľudia! tu posteľ jeho
Od včerajška nedotknutá,
Hľadajte všade, z kúta do kúta,
Syna môjho nešťastného;
Už štyry a dvacať hodín minulo
Jako zmizol z môjho domu. —
Drábstvo sa krížom krážom vinulo,
A hlasom, podobným hromu,
Moslemín kľaje: ty pes neverný!
Ty musíš znať, kde on čuší; —
Drábi, chyťte ho za staré uši —
Na zámok, ty rab mizerný!

V hrsťach pohanských starca šediny
Strašlive sa zabelely;
Tak s poddanými Srbmi vedeli
Zachádzať zlí Moslemíni:
On zubmi škripí bolesťou, jedom
Nad slabosťou údov starých,
Inakším bol by meral pohľadom

Tyranov v dňoch svojich jarých.
Oni ho vlečú; — strašné divadlo!
V ulici pištoľ zrachotí —
Hajtman surový na zem sa skotí —
Kdo ho vie, zkade to padlo?

V.

V šedivých hradbách na Bielohrade
Stojí súdom baša šedý;
Na čele jeho divý hnev sedí,
Ukrutnosť na hustej brade.
Pred ním sklonenou hlavou drábovia
Ruky prsmi krížom kladú,
Pokorne zprávu svoju doslovia,
Strežú súd z baši pohľadu.
Ortieľ zmrašteným vládne už čelom,
A zpomedzi fúzov, brady
Hrubé znie slovo tyranskej vlády
S týmto tyranským ortieľom:

„Petru, starému psovi, nevere,
Väzby sice rozviažete;
Psa syna jeho striehnuť budete,
Či navštívi otca dvere:
Vyhnanstvo, keď viac neuvidí ho
Domová jeho ulica:
Ak príde, čaká raba biedneho
Vystavená šibenica! —
Nie dosť na tomto; svet mu otčina,
Smrti, viem, že sa nebojí;
Moc moju jedno ešte ozbrojí
A to je jeho dievčina.
Viem ja, že pekné dieťa Heleny
Poklad jeho najdrahší je,

Tu udrem v jeho hlavaté šije,
A zbijem ho láskou ženy! —
Dnes, keď sa bľadá carica noci
Na šírom hviezd poli zjaví,
Majú devou tou — čujte otroci —
Vládnuť týchto stien výšavy:
A keď zas príde slnce s dňom novým,
Ja sluha verný rabkyňu mladú
Zložím v dvorách Carihradu
K svätým nohám Sultanovym!“

Vydýchli rabi a hlbšie sklonili hlavy,
A nemí brali sa z pevnej výšavy.

VI.

Vo tmách večerných sedí dievčinka,
Hádam plače, lamentuje,
Hádam už zúfa, hynie, beduje',
Hádam rozmaznane fînká; —
Milica nemá srdce fifleny —
Jefrém je meno jej druha!
Či žije, či mre, ten nezná zmeny,
On je vždy Miluši dúha:
Vie ona, že keď Jefrém jej žije,
Že ona s ním má živá byť,
A keď ho chladná hrobľa prikryje,
Že ona s ním má v zemi hniť.
Ale predca ju dač nepokojí —
Či ho ozaj ešte zhliadne?
Či sa k nej ešte raz len prikradne?
Či už za hranicou stojí? —
Ani toho sa deva nebojí,
Vie ona, že Jefrém žije;
Príde on, čo sa hromom ozbrojí,

A čo celý svet zabije! —
Keď pes zabrechne, už ona skočí,
Krok šuchne, jej srdce buchne,
Keď vetor z'šumí, ona začúchne,
Každú tôňu ona zočí.

V izbe tma, hlucho-slepo je všetko,
Tá izba smúti: prečože?
Že tvár devojky videť nemôže.
Razom zablyskne dreviatko,
Izbou sa celou svetlo rozleje,
Tam stôl, tam kniha, tam deva,
V jej duši mladej milé aléje,
V ktorých blúdiť si chodieva:
A jako tie jej oči havranné
Letia po riadkov koľaji,
Tak po mladistvej srdca aléji
Prechodia sa city tajné.
„Вся жизнь моя была залогомъ
Свиданія вѣрнаго съ тобой,
Я знаю, ты мнѣ посланъ Богомъ," — *)
To hlasom číta. — Citov roj
Po jasných ňádrach rozletel sa,
Zraky jej blyskly k obloku,
A túžbam tliacim v nespavom oku
Stáť kdosi tam von videl sa;
Skočila ona k oknu, zastala,
Dívala sa nič nevidiac. —

Moja! hádam ty neuvidíš viac
Toho, kohos' tam vídala! —

*) „Vsia žízň (život) moja byla zálogom
Svídania věrnago s toboj,
Ja znaju, ty mně poslán Bogom."

Odtrhla oblok; chládky večerné
Na pekné líca letely,
Jako tie smädné a lačné včely
Na kvetiny svoje verné.
A jedenásť už doba zvonila,
Zvonil jej srdca živý zvon;
Trošticku sa tma odslonila,
Šuchlo čos': oj, už to je on! —
Jako laň švihlá dvermi von strelí
Náručím v šír roztvoreným:

Ach! s kvetom mladej doby mileným
Drábi na zámok leteli. —

Jefrém! kde je družka tvoja?
Helena! kde radosť tvoja?
Milica! kde nádej tvoja?! —

Dovoľte, bratia! svojmu spevcovi
Zpomnieť si na žitie svoje,
Keď píše sladkých citov rozbroje
A tajné sudby osnovy!
Viem ja, že mrazné ľudí rozumy
Nenávidia vrelosť mladú,
A na túžobné ľúbosti dumy
Opovržný úsmech kladú;
Ale ja rád mám, rád dám, rád vidím
Fanatické objímania,
A tie mladistvé duší porvania
S prianim srdečným závidím:
Lebo to sú tie chvíle blažené,
Kde všemožnosť človek sníva,
Kde sa na krásu nebeskú díva
Búrno dremiace nadšenie;

Kde hrajú všetky mladistvé sily,
Kde ľúbosť Ind, krása Brahma,
Kde sa roztrhy všetky zrušily
Medzi vrelýma dušama:
A sama besnota rozlúčenia
V krotké sa mení objatie,
Trosky žitia sa na cnosti sväté
A v ozdoby sväté menia.
Lebo znáte vy zo sna zbúrených? —
Dieťa vám začne nariekať,
Mládenec bude zubami sekať;
V očach odpol zažmúrených
Ohľady ešte sa neprebraly,
A blčia v nich pomsty hrôzy,
Že ste ho bludom milým vyrvali
A sotili v priepasť prózy! —
Nevravte, že ste život mu dali —
Váš život je tiež nič len sen,
A za sen špatný, krásny tamten sen
Svätokradne ste mu vzali! —
Nechajteže ho, preboh! nechajte
Vo východných rajoch jeho,
A z jeho zjavísk snenia blahého
Dušu jeho nezbúrajte!
Nie ste vy ľudia? — tak ľútosť majte,
Keď človek chce božstvo snívať,
A nešťastníku aspoň doprajte
Vo snách na šťastie sa dívať;
Nechajteže ho, keď celý ľúbi,
Čo vy by ste ľúbiť chceli;
Nenávideť on tiež bude celý
Hrobárov svojej záhuby! —

Ty deva moja! nemôžem teba
V podozrenie nevery brať:
Lebo nemôže ten na zemi stáť,
Čo vkročil už raz do neba!
A keby vernosť nebola tvoja
Nesmrtelná v duši mojej:
Tak ľúbosť večne zhasla by moja
Na prahu nevery tvojej;
A keby som ťa tak rád nevidel,
Že by som smel pochybovať,
Že by som mohol ťa nemilovať:
Oj, či bych ťa nenávidel! —

Spala mati, búrno snila,
Vstala, v slzách sa topila:
Milica v Sultána dvore —
Jefrém tam na Čiernej Hore. —

VII.

Sedí Milica, Milica mladá
Na pokrovci vyšívanom,
A zlatokrajím, mäkkým dívanom
Sem tam tichá slza padá:
A okom čiernym tie slzy číta
Jako by svoje nádeje,
A každej slzy nemo sa pýta,
Prečo sa von z oka leje?
Vzdych z ňáder vrelých jej odpovedá,
A buch srdca hlasne volá:
Prečo jej tvár nie krásna jak bola,
Ale takto peknobľadá? —
A zrak jej zase oblokom svieti

V husté turecké zahrady,
Cez pole v diaľne výšavy letí
Na tie černohorské hrady.
Čelo horúce na dlaň sklonila,
Na dlaň mäkkú, bielu, malú,
Zahľadela sa, jako na skalu
Bola by sa premenila;
A na jej ústa, vriace purpury,
Úsmech sadol neveselý,
Jak by ste jeden blesk slnca z chmúry
Čiernej preleteť videli;
Hlavu zodvihla, ňou pokrútila:
„Nie!“ — v lúnach pŕs sa ozvalo,
Pokladov Asia má primálo,
Za ktoré bych ťa ľúbila!
Nie, bohma! nikdy nebudem tvoja,
Svojou mňa ty nepozovieš,
Nevýjdeš víťaz z tohoto boja,
Sveď si, pohan, kde koho vieš! —
Nezdržíš ty mňa, nie, hárem cársky,
V hradbách svojich nie mňa živú!
Ak oheň vášne nechce barbarský
Aj mrtvolu nešťastlivú!
Tu v prsách týchto nieto ľúbosti,
Ktorá s druhými sa delí,
Ja celá v jednej stojím vernosti,
Môj milý, môj má byť celý!
Za vilné hriechy tureckej hlavy
Zavrhnúť blesk dlhých vlasov?
Zradiť pre rozkaz tyranských hlasov
Ľúbosti nežné rozpravy? —
Nie! — tam na Hore Milica žije,
Bars krok sa nehne z hárema;
Raje proroka sú Numidie,
Keď raz v nich nieto Jefréma! —

Ach, lež Sultána oči ohnivé
Jako snesiem, slabá deva!
Strašný on býva, keď sa nahnevá,
Rozkazy jeho búrlivé.
A ty, druh môj! tam — tam za horami,
Ja tuto v hradbách medených,
Ja tu na dlažbách môjmi slzami
Prehorkými zacedených
Sama, jediná sama! — len tvoja
Duša, ktorá so mnou býva,
Nádeje ťažké mi odokrýva
A krotí žiaľ nepokoja!
Duše tie tvrdé čo pri mne leznú,
Jako nílske krokodíly,
Neznajú sladkosť milých ľúbeznú,
Nie, jak by nič necítily! —

Ale ty, Allah! si ty tiež tyran,
Jako tvoji Moslemíny? —
Keď nie, ujmi sa biednej dievčiny,
Ujmi sa jej bolestných rán!
Zruš tie Balkány, ktoré nás delia,
Spusť sen večný na tých vrahov,
Ktorí chcú pohrab miesto veselia
Nastíniť smrť z mladých ťahov! —
Ty, prorok Mekky! almužny deliť
Korán tvoj veriacim káže,
Biedna ja, biedna som ja, taká že
Žobrák viac sa môž' veseliť;
Daj ty almužnu strápenej deve,
Obmäkči srdce tyrana:
Ak nie, Mahomet! podobná pleve
Je láska tvojho Korána! —

Dosiaľ kľačala pekná ľubica
Zložiac čelo na pokrovec,
A bľadý razom zastrel obrvec
Roztúžené devy líca.
A po červených kvetoch podlahy
Šat jej šíry sa rozlietol,
A rozsial bielych záhybov ťahy
Do tých purpurových kvetov.
Z úst útlych krotké modlitby vlály,
Jak by skalu pohnúť chcely,
Ale úst vrelých hrozby zhrmely,
Keď prosby tiché ustaly:
A ona tváre vrelé zodvihla,
A keď hrozby vyslovila,
Postavou švihlou hor' sa vyšvihla,
A k Hore okom strelila.

Jako keď mýškou nad dlhochvostou
Už kocúr pažravý stojí,
Šuchruje dieru, smrti sa bojí,
Skáče s divnou ohybnosťou:
Tak srdce mojej Milice bilo
Do kostí driečneho boku,
Bilo, aby sa vyslobodilo
Z pút barbarského výroku;
A jako rab ten, čo zbiť nemôže
Z nôh, rukú ťažké reťazy,
S tou ťarchou želiez bije a razí,
Až stráže svoje premôže:
Tak srdce s pekným Milice telom
V nepokoji sem tam chodí,
A duša jej sa s milým priateľom
V búrlivých myšlienkach brodí. —

Zbehne v zahradu, jak by čo bola
V bujných kvetinách ztratila,
Pošla na predok, zas sa vrátila,
Hneď rovno, hneď zas do kola:
Zase si rovno vykračovala
Po voňavých stromoradoch,
Búrno dýchajúc oddychovala
Sediac v citronových sadoch;
A zas sa strhla, hore skočila,
Chodila pod dlhou hradbou,
Či by kde asnaď dáky prielaz bol,
Či by kde škáru zočila.
A zas jak v trapiech krížom letela
Schodmi hor' a na balkon hor',
Výšavu meriac dolu hľadela
Na hlboký, široký dvor. —

Skryly sa orly v bralách balkánskych,
Tône palmám noc odňala,
Sama obloha sa ligotala
Nápolská v svetlách vulkánskych;
A tej oblohy letiace lúče
Hraly sa s hviezdami neba,
Šíreho dýmu husté kotúče
Vyháňajúc zmedzi seba.
Spal kraj ten ako leňoch opilý
Keď v doline sa rozvalí,
A nad ním tie tmy jasenné stály,
Jak by ten opilec hnilý
Závoj si čierny zastrel na zraky,
Ktoré svetlo preklínajú;
Utíchol hárem, cez jeho mraky
Len vetry si podúvajú.

Sedela Milka, Milica mladá
Na pokrovci vyšívanom,
A zlatokrajím, mäkkým dívanom
Sem a tam blesk sa rozkladá;
Z hodbabného už zprchly turbána
Drahé indické kamene,
Jej náramnica z zlata kovaná,
Jej diamantové prstene,
Jej rubínová, zlatá ihlica,
Jej perál východných rady,
Jej peruanské drobné poklady,
Jej blyškavá zaušnica:
Jako keď stromčok oprchne z kvetu,
Tak deva naša zostala,
A lúč nočnému svieťacia svetu
S pokladmi si pohrávala.
V temnej palote tie jej okrasy
Strhané sa ligotaly:
Tie perly city jej sa byť zdaly
A tie tmy jej smutné časy;
Z pekného tela tie hviezdy svoje
Po jednej dolu zmetala:
Ležte tu, mysle marnej nástroje,
Čo mi zradná ruka dala! —
Len už dve perly na nej zostaly —
Tie jej oči oslávené,
A aj tie už viac a viac zbavené
Bleskov svojich zapadaly.
A jako vekov pokojné hroby,
Hárem celý čuší, drieme,
Ale myšlienka nezná poroby
V peknom jej duše háreme.

VIII.

Sedela vo tmách. — Oj, ňádram tajným
V tajnosťach nočných dobre je!
Jim inšie svieti, jich inšie hreje
Svetlom teplým, blahodajným:
Jich svet je taký, druhovia moji,
Jaký ja často zpomínam,
Svet, ktorý driemavá v nepokoji
Nepristupný čiernym vinám;
Svet, ktorý pekná mladosť stvorila
Sebe a priateľom krásy,
V ňom velikánske vída úžasy,
V ňom knihu si otvorila,
V ktorej čítavá zpomnienky dedov,
Čítavá večné zákony;
Svet, čo sa sladí prekrásnou biedou
Načúvajúc slávy zvony.

Mladé porivy ľúba výšiny,
Ľúba vysoké samoty,
Keď duch nad chladné vzlietne životy,
Nad duší ľudských doliny;
Ľúba sa zpúšťať ztade v nížiny
Hluchej a nemej prírody,
A prezerať v nej života stíny
A vyšších letov zárody;
A z tejto pekných duší kolísky
Švihnúť sa do jarých spolkov
Medzi mohutných, živých pacholkov
A radostí mladých blysky;
S nimi vyhrnúť sa do búr žitia
A všetko srdcom pojímať,
Keď jednu krásu osudy schytia,
Druhú zas vrelo objímať! —

Dumala vo tmách pekná dievčina
A okrasy doľ ztriasala,
Kľučka zaklepla a dnu vchádzala
Oplakaná otrokyňa;
Nocou len oči jej sa blyšťaly
A belely zubov rady,
Svetlo zažala ponad krištály
Visiacej v izbe lampady:
Potom si krížom ruky složila
Na noc ňáder náružívých,
A v krokoch pošla tichých, uctivých,
Aby v čom inšom slúžila;
A stojác v kúte hneď dolu hľadí
Na perly ležiace zemou,
A hneď zas oko čiernej čeľadi
Poletuje paňou nemou.

„Pokojná je noc, verná?“ — Zpytuje
Sa smutná vdovina dcéra. —
„Syn noci svieti už od večera“ —
Služobná odpoveduje. —
Milka sa zdvihne, stúpä k obloku:
„Všetci pospali?“ hovorí —
Odpoveď: „Sen je na každom oku.“
Zajatá hľadí na Hory,
A túžba jej si ťažko vydýchla,
Hľadí a hľadí: „Mulana!
Zaspievajže mi; čis' rozospaná?
Spievaj napokon“ — a ztíchla.
Mulana vyšla, zas sa vrátila
S jej rozmarinným varytom,
Ztíchla, jak by sa v púšťach ztratila,
Spievala s horúcim citom.
Spieva Mulana: komu? tým stenám.
Milica spí. Služka zmĺkne,

Varyto zloží, ani neškrkne,
A ľahne k panej kolenám. —
Zbudí sa zo sna krásna Srbkyňa,
Zobzerá sa — ticho všade,
Pri nohách chrápe jej otrokyňa
V snov nízkych pustej zahrade. —
Dievčina skočí, ucho nakloní
Ku chladnej table obloka —
Šuchne von dvermi — zroní otroka —
A na pavlač sa vyroní.

IX.

Noc sa už jasní a zpoza hája
Zabronely mladé zore:
Na sivku videť leteť šuhaja
S mladicou ku Čiernej Hore.

V.

PROSBA. — ZPOMNIENKY. — NA VŠECH SVÄTÝCH. — VRAVÍ OKO TVOJE. — LETEL MLADÝ SOKOL.

Prosba.

Spievajže sestra, spievaj mi, moja,
Ale hlasom matky tvojej,
Mňa len slovenské hlasy ukojá,
Tými dušu moju ovej!

Spievajže moja, spievaj, oj spievaj
O krásach rodnieho kraja,
A zápalom tých krás porozhrievaj
Chladnúce prsá šuhaja!

Spievaj mi, krásna, veď pekná si ty
Jako svit raňajšej zory;
Svet mladý drieme v krásach zavitý
A v ľúbych spevoch hovorí.

Spievaj, zaspievaj, družička mladá,
Oj, len dnes sme ešte mladí;
Nebudeš spievať, keď rokov vláda
Vrelé ti srdce ochladí.

Spievaj mi, veď znáš, ty moja drahá,
Ten stý mladých síl nepokoj:
Ukoj ho! Ba nie, veď sa vymáha
Duch jarý hor' cez žiaľ i boj!

Spievaj len, spievaj a z duše milej
Vôňu ružovú rozlievaj,
Jak chceš žiaľ, ak chceš potechu vylej,
Len, družička, mi zaspievaj!

Zpomnienky.

Oj zámky! oj zámkov hone!
Čo je to, čo ma vábi k vám?
Je v vetroch vašich piesne veselej,
Je v prachoch vašich bujná sila?
Či krása v dierach vašich sa skryla?
Či máte spolky družiny smelej? —
Jašter sa hniezdi vo vašom lone:
Lež na hrob slávy rád sa ja dívam.

Okolo srdca tak mi je, bratia,
Jako tej vernej sirote,
Ktorej sa v hroboch zrovnaných ztratia,
Ztratia v ulietlom živote
Aj družka milá, nádoba krásy,
Aj otec, muž, aj sestra, brat,
Aj priateľ zpomínaný na stokrát,
Aj mladosti jasné časy:
Tak mi je, vrstovníci ľúbení,
Keď do tých skál sa zahľadím,
Jako by stáli títo milení
So mnou na chvíľočku malú;
Svet ten šedivý zdá sa mi mladým;
Zkloním sa k prachu, že tam usadím
Pri nich dušu osiralú:
Ale ta letia, zas mi ta letia,
Aj mňa s sebou unášajú,
A zo století na stoletia
Blúdime — tam ma nechajú; —
A zas duch môj len k vám čahá,
Vrstovníci, moja vy rodina drahá! —

Pre vás, hovorím, čo radi máte
Ohlasy vážnej stariny,
Čo radi zámky zlaté staviate,
Radi objímate stíny:
Pre vás nie, pre vás neviem ja písať,
Čo nemáte nič krem očí,
Ktorí v snov mladých peknom úbočí
Neviete sa pokolísať.
Pre vás ja spievam, kvetové očká,
Devy tohto môjho kraja,
Ktorým je milá i zpomnienočka
Na dávnu jarosť šuhaja,
A ktorým ľúbe ňádra sa zvlnia
Nad skrahlých ňáder ľúbosťou,
Ktorým sa oči blyskom naplnia
Nad očí stlelých milosťou,
A ktorým líca sa zabronejú
Nad zpomnienkou uvädlých líc,
Ktorým v tichosti dávnej zaznejú
Úst znemelých vzdychov tisíc! —

Zpomnite si, kvety — devy,
Na tie hlasy, ktorých už niet;
A keď zmĺknu moje spevy,
Mohly by ste aj mňa zpomnieť!

Na Všechsvätých.

Zapadni slniečko, čože už máš svietiť,
Keď len samé žiale pri tebe mám svätiť.
Krásne si zapadlo, krásne si zas svitlo,
Ale všetko milé po tebe odkvitlo.
Tá šťastná rodinka v tých zámockých múrach,
Jako jasné slnce v čiernych neba chmúrach,
Jako hviezd dakoľko na tom jasnom nebi —
Zabudla na žitia surové potreby;
Do kola zastala, tvár jej zaihrala
A ústmi sa pieseň sladká rozlievala.
Svietily nám oči, srdce nám skákalo,
Jako by už z raja nikdy von nemalo;
Stály hry veselé, hudci šumno hrali,
Nohy jarú radosť po chyži dupkaly,
Dupkaly do kola až sa všetko triaslo
A z jednoho skoku sto druhých nariastlo;
Nariastlo jich veľa a už všetky zmĺkly,
Jako by holúbky z hájika vybŕkly,
Vybŕkly, aby sa nikdy nevrátily,
Jako tie hodiny čo nás opustily. —

Oj, mladosť, ty švarná mladosťôčka moja!
Čože chvíľky tvoje len raz nepostojá?
Ale tajdú, letia jako hronské vody
V ich strieborných vlnkách, na vlnkách slobody!
Až sa nám potom zdá jako pekné snenie
A nič nezostane len milé zpomnenie.
Srdce nám len chladne a život nám pustne,
A mladá, jará krv zmrzáva a hustne.
Povedzže mi, družka, v hradbách tých zavrená,
Povedz, čo tá tichosť v izbách tých znamená?

Veď tá tichosť mlčí, ale srdce volá,
Že preč odletela radosť čo tam bola:
A teraz zašumia tam len tvoje šaty,
Zahrá si s blcskami prstienok tvoj zlatý,
Až odšumia šaty a ten blysk sa ztratí,
A pekné chvíľočky kdože nám navráti?

Povedz mi ty, brat môj, čo v tom zámku chodíš?
S kýmže sa už teraz po tých izbách vodíš?
Vodíš sa ty, vodíš, ale so samotou
Jako vták okolo opŕchnutých plotov;
Obzieraš sa vôkol, hľadáš tých priateľov,
Ale tajšli, tajšli aj s chvíľkou veselou,
A kŕdeľ radostí čo tam s nami hraly,
Hádam do tých hronských tokov popadaly.

Ponad háj hrdličky smutne hrkútajú,
Že jim spolu bývať zlí ľudia nedajú,
Smutne hrkútajú, každá inde sadá,
Oj, nerada býva sama duša mladá!
A keď je nie sama, čo je z takých spolkov,
Kde srdce s ústami nehrá bez okolkov,
Kde radosť nešumí, ale predca tlačí,
Až sa nebo mladej duši zaoblačí,
A dosť sa načaká zas na dníčok krásny,
V ktorom duša mladá znovu sa vyjasní!

Preletely zore po ožltlej hore,
Preletely zore po zámockom dvore,
Preletely dole, preletely hore
A sadly do tôni zlaté moje zore,
Do tôni si sadly, od žiaľa obľadly,
Že zo zámku časy zábavu ukradly;
A keď požialily, k mesiačku letely,
Jako by sa v jeho svetlách ukryť chcely,

Lebo čo by tu doľ v pustom už hľadaly,
Keď im zábavôčku všetci Sväti vzali;
Z neba ju doniesli, do neba ju vzali,
A nás k chladnej zemi žiaľom priviazali.

Sober sa vetrík náš hore šumným Hronom,
Zastaň si nad pekným zábavy Sionom,
A povedz rodinke dobrej čo tam žije,
Že ešte ostatnia hodina nebije,
Že keď sa nevráťa všetci už tí Sväti,
Aspoň jeden lebo druhý sa navráti;
A hádam donesie už či inde či tam
Kŕdeľ pekných hodín, aké ja rád vítam.
Tej švarnej družičke zanes pozdravenie,
Pozdravenie krásne: na šťastné videnie!
A jak by tej krásnej zábavy obrazy
Zpomnela si cez deň, cez noc, raz dvarazy,
Aby aj sem peknou dušou zaletela,
A i na mňa aspoň chvíľkou si zpomnela.

Zapadlo slniečko, tajšli Sväti všetci:
Dobrú noc vám! — Chlapci, budeme pri svieci!

Vraví oko tvoje.

Zvon tichý k večeru zvoní,
A noc padá z neba,
A po tom krásnom Pohroní
Duch môj hľadá teba:
Teba hľadá, družka moja,
A načo ťa hľadá?
Veď mu z mysli krása tvoja
Nikdy nevypadá.

Ľúbil on devu dakedy,
Slad to bola krátka,
A zostal mu len tieň bľadý
A žiaľna pamiatka.
Krásy tej devy povädly,
Vernosť jej omdlela,
City mládenca ochladly
A ľúbosť umrela.

Tam tie city oplakané
Zbila devy zrada:
Nehaníš ho preto, čak nie,
Družka peknomladá?
Budúcnosť jeho skrytá je,
Nie je on bez viny:
Ale ty mu tvoríš raje
A blahé hodiny.

A nemôže dávať sľuby,
Prísahy nedáva,
Ale nakoľko ťa ľúbi
Zrak jeho rozpráva:
Ty mlčíš, ty v srdci tajíš
Čo jemu drahô je,
Ale čo vyznať sa hájiš:
Vraví oko tvoje.

Letel mladý sokol.

Letel mladý sokol ponad Hron od hora,
Čakala naň v horách zlatoustá zora:
Nevzdychal, nežialil, len mu duša vädla,
Len mu kedys' v hronské vody jedna slza zpadla.

Zpytuje sa zora: sokolík, čo ti je?
Či hladom umieraš? či ťa orol bije?
Či ti strelec v poli krídelko poranil?
Či ti pán Boh šírym svetom preletať zabránil? —

Krásna zora moja! hladu sa nebojím,
Brok ma nedočiahne, pred orlom obstojím,
Slobodno mi lietať v šírej sveta diali:
Ale mi môj háj zelený vrahovia zoťali. —

Drahý môj, nesmúť sa, že ti háj zoťali,
Veď oni môj zlatý zámok nezrúcali:
V ňom si poletujme ponad biedne svety,
Tak žiaľ nikdy nezakalí naše šťastné lety! —

Oj nie, duša moja! — sokol jej odvráva —
Zámok tvoj zaplaví hromová mrákava:
Zleť ty so mnou k stráňam zrúbanej dúbravy,
V zlatom blesku tvojich očí háj môj sa zotaví.

Na jarabom hrdle sokola prikľatá
Ligoce sa slávou zorička zo zlata:
V očach sokolovych sladko sa uziera,
Pozlacujúc voľných krídel milencovych piera.

Letel mladý sokol ponad Hron od dola,
Letela zorička na hrdle sokola: —
Mrákava zablysla, skrížily sa strely —
Ach, Bože môj! nad milými vody sa zavrely! —

VI.

DETVAN.

Vrstovníkom.

Vo víchricach žitia, v tvrdých časov boji,
Ten ľud náš pozrime, vrstovníci moji!
Veky nám uchytia tie svitania žiare,
Zmiznú — jako v dýme obeť na oltáre.

Jako obeť stlejú — bodaj by len stlely!
Aby sme svet nový, vek slávy videli:
Lež dúhu nádeju kdože z nás neľúbi?
A let sokolový a zelené duby?

A drumble dievčej žiaľ a spevavé pole,
A jarú družinu a nebové hole,
A voľnú svetlú diaľ a mohutné sily,
A tichú dedinu by sme neľúbili?

Oj, veď každá krása len chvíľočku žije,
A sladká hodina len jeden raz bije;
Krásy krás bojá sa, čas času sa bojí:
V slovenské doliny so mnou, bratia moji!

Detvan.

I.

Martin.

1.

Stojí vysoká, divá Polana,
Mať stará ohromných stínov,
Pod ňou dedina Detvou volaná,
Mať bujná vysokých synov:
Či tých šarvancov Detvy ozrutných
Polana na tých prsách mohutných
Nenosí a nenadája?
Alebo aspoň na tie výšiny
Nehľadí dcéra tejto rodiny,
Keď má porodiť šuhaja? —

2.

Jako by Detva obrov nemala! —
Mať zrodila v poli syna,
Trávovú plachtu porozvíjala,
Z buka na buk ju pripína;
Prvý raz oči šuhaj roztvorí,
Čo vidí? — vysosť Polany hory
A opachy nezvratných skál;
A zpustí zraky prvé v doliny,
Čo vidí? — hory zázračnej stíny
A prekrásnu slovenskú diaľ.

3.

Mať žne, a kdo to dieťa čičíka?
Šum lísťa storočných dubov;
A k jakej piesni chlapča privyká?
Vetor duje horou hrubou;
A pekná pieseň šumnej materi
Mladuškú dušu len s krásou mieri,
Aby celkom syn nezdivel:
A preto potom rád on počúva
Aj keď Polanou víchor predúva
Aj mladušky slovenskej spev.

4.

Zlatisté more leťajších bleskov
Obľadúvať započína,
A okrúhlinou svetlou nebeskou
Ku západu sa pohýna,
Ale aj ten deň Detvy je synom,
Tak silne tmavým spiera sa stínom,
Že noc temer už zúfala;
A sám už, hádam, z pamäti ztratil,
Kedy zamhlené ráno pozlátil,
V ktorom ho zora počala.

5.

A teraz práve že je nedeľa,
Tak pozde to slnce padá,
Hádam sviatočnú halenu z tela
Mladého nerado zkladá:
Alebo driečne Detvy dievčiny
Odňaly slncu zlaté hodiny,
Aby hry jich nebúrilo:
Ono pri peknej, spevnej mládeži,
Pri dobročinnej tejto krádeži
Ešte oko zažmúrilo.

6.

Lebo skutočne pažiť zelená
Zakvitla kvetmi — devami,
Medzi ktorými strojná Elena
Oko najvábnejšie mámi:
Ony hneď v kolo tarkavé stanú,
Krúťac sa z jednej na druhú stranu,
A rtom čerstvým pieseň kypí;
Hneď sa rozlietnu na všetky strany
Kvetnou dolinou hrdej Polany
Jak včely zo sladkej lipy.

7.

Jedna sa nahne k družkiňmu uchu,
Zašepce čos', okom na bok,
Táto objíme tretiu mladuchu,
Tak celý šumenia potok;
Až všetkých oči na chodník padnú,
A úsmechy sa po lícach kradnú: —
Či ku hre to prináleží? —
Ej nie! chodníkom týmto hadovým
V košieľke bielej s opaskom novým
Švarný Martin voľno beží.

8.

Čierna kabanka plecom visiaca,
Širák kvietim operený,
Červená stužka kvietim letiaca
A obličaj ozorený,
A mladý fúzik a briadka mladá,
A sokolieho oka lampada,
A vrkočov havranných pár,
A na opasku ligot storaký,
A ľahkých krpcov dlhé návlaky:
To zmenilo tanečníc tvár.

9.

Sotva že zazrel Martinko šumný
Šumných dievčin veselý shon,
Sotva dopočul spievať tie Vily,
Do duši mu vrazil ten tón,
Vrazil mu do nôh; jeden raz skočí
A už sa medzi devami točí,
Valašku, fujaru pustí —
A schytí jednu chlap černooký,
Vyzvŕta si ju v obidva boky
Až len tak vôkol nich šustí.

10.

Vyzvŕta si ju, zrazu ju pustí,
Schytí valašku, fujaru,
A čosi kamsi vedie ho hustý
Chládok na Polanu starú:
A devy stojá jako z kameňa —
Nádeja tej, tej, tej je zmarená —
A zrak všetkých mizne v hore;
Hra sa navráti — lež srdce bolí,
A niet, krem jednej, veselej vôli
Na celej trávnej priestore.

11.

Škoda! — čo si spev šumný pobúril!
Čos' ukojil ich samopaš!
Čos' tichý pokoj v srdcach rozduril!
Čos' ich ranil, Martinko náš! —
Hľa, každá krása nevinne raní,
Ruži vykvitnúť nik' nezabráni,
Veľkosť nemôž' stať sa malou;
A kdo vie ešte čo viacej stojí:
Či jedna sladká radosť v pokoji,
A či tisíc pekných žiaľov? —

12.

Nad horou letí sokol jarabý,
Na vysoký hrá si on let,
Hneď na ozrutné sadá si hroby,
Hneď v oblakoch ho nevideť:
Mladúšik zajac hore pozerá,
Pozerá zas dol' kde jaká diera,
Zas na sokola šuhaja,
A dá sa v nohy prez járky, skála:
Zraky sokola naňho vypála —
Už jedno sú obidvaja.

13.

Ale sotva to zazre náš šuhaj,
Švihne valaškou blyskavou —
Spasený zajko závozom, hybaj!
Sokolík mre medzi trávou:
Čo si ho, Martin, chudáka zabil?
Či ťa ten kochlík jarabý zvábil? —
Sokol nech si orla volí! —
Sedem hrmených! — sokol zajaca!
Mal sa do mňa dať, aby tá práca
Ctila aspoň dva sokoly.

14.

A čo by moja valaška riekla,
Že tak pekný nedám jej skok?
Že by sa za mnou darobne vliekla,
Zanedbala slavný skutok?
A moja radosť kdeže by bola?
Poľovať videť toho sokola
A sám predca nepoľovať!
Do vrabca hodiť? — to by ma ctilo! —
Vtáča, čo v krásnych záletoch žilo,
Chcem si duši obetovať! —

15.

Tak sa vyslovil zdvihnúc baltičku
Hrdú poriskom slivkovým,
Na ktorom videť samú cifričku
Vybitú vláknom spiežovým;
Z huňky v osmoro visí remenec,
Naň si zavesí baltu mládenec
A stúpä hor' a hor' horou;
Myšlienky nemá, nemá starosti,
Len tajne vejú prstmi radosti
Jak vetrík lístim javorov.

16.

Výjde ku svojej širokej skale,
Obráti sa a dol' hľadí,
Hľadí po čerstvej zelenej diale
A na skalu sa usadí:
V širokých prsách posbiera paru
A vydúchne si smutnú fujaru,
Prsty na dierky položí: —
Zaplače hora, háje zastenú
A žiaľ za žiaľom z pŕs tých sa ženú,
V ktorých smútok nebrloží.

17.

Lebo to má ľud ten špatnokrásny,
Že radosti v žiaľoch spieva;
Zdá sa ti že je nad šťastných šťastný,
Zdá sa že v žiaľoch omdlieva:
A tak je. Jeho cit žiale tuší,
O ktorých jeho svedomie čuší,
Ktoré v ňom len múdri znajú:
A život jeho ten vždy sa smeje,
Cudzý mu je strach — cudzé nádeje,
Čo svet ten náš previevajú.

18.

„Zaspieva mu vtáča na kosodrevine,“
On cíti, čo vtáča spieva:
„Čo komu súdeno, veru ho neminie,“
To čuť v speve sa domnieva:
Zdá sa mu, že niet, krem bied zdedených,
Žije v radosťach nepremenených,
Tak ako žil v nich jeho ded:
Minulosť peknú sám si vybájil,
A budúcnosť mu cele zatajil
Nezvedavý jeho pohľad.

19.

Za čím obyčaj žialiť, požiali,
Čím baviť, tým sa zabaví,
Spieva, čo staré matky spievaly,
Reč pradedov svojich vraví:
A hneď ako blesk hromov zakľaje,
Koho klial, tomu zas šťastie praje,
Hneď v búrach je, hneď má pokoj;
Hneď v dolinách sa tichých osadí,
Hneď vrchmi lieta sťa orol mladý,
Jako aj ten Martinko môj.

20.

Jak si prehráva, tak si prehráva,
Nič necíťac, nič nemyslí,
Jako by zvuky, ktoré vydáva,
Samy píšťalou sa tisly:
A ty počúvaj to jich trasenie,
To žiaľov tajných velebné vrenie,
To vlnenie, v ktorom tlejú:
A jedným okom sladké nadšenie,
A druhým okom žiaľne túženie
Po lícach sa ti rozlejú.

21.

Razom umĺkne a dopočúva
Pieseň svoju v troch ohlasoch,
Díva sa jako vetrík podúva
Dolinou v zvlnených klasoch:
A zobzerá sa okolo skaly,
Hľadí pod duby čo vôkol stály,
Hodí ďalej blesk zornici:
Prst do úst vloží a hvizd vyjačí,
Jako konduktor keď odchod značí
Divou parou železnici.

22.

Zahvizdol strašne, počuť ho mohli
Na Zvolene zámku páni,
Všetke ohlasy hvizdom sa pohly
Letiac od stráni ku stráni:
Líca šuhaja podbehly krvou
A zase zašly tíšinou prvou,
Len zraky ešte lietajú:
Strašne hvizd tento do srdca bodne
Dievčinám, ktoré horou slobodne
Bujné truskavky sbierajú.

23.

Sotva že ztíchly diaľne ohlasy,
Už vtáčky plaché lietajú,
A v nezabúdok krúžik belasý
Jašteričky sa skrývajú;
Už od ďaleka šum sa rozlieha,
A vždy blíž a blíž šuchot dobieha,
Už prút suchý praští blízko:
A udychčaný cvaľom pripáli
A k Martinkovi svojmu sa zvalí
Belko, sňahosrstý psisko.

24.

Zrosené dlapy na predok vystre,
Na ne smelú hlavu zloží,
A na Martinka okále bystré
Opre pekný ten tvor boží;
A krúti sem tam chvosta kúdeľou,
Zas s brnčiacou sa pohráva čmelou,
A zas žmurká, podriemkavá;
A tak si leží jak by neležal
Keď by popri ňom čujný vlk bežal,
S ktorým tak rád sa bíjavá:

25.

Že, keby snívať sa mu vedelo,
Sníval by o kŕdli vlkov,
S ktorými sa mu ruvať zachcelo
A ktorých špatne vytĺkol;
Sníval by gazdy svojho pochvaly,
Prísahy, že čo by mu hneď daly
Zaň päť kôz, že Belka nedá;
Sníval by jako vlkov hromady
Držia o zkáze jeho porady,
Že jich dusí, že jich zieda. —

26.

A Martinko náš si zas prehráva
Na dumných hlasoch fujary,
A pokojík si posteľ popráva
Na mladistvej jeho tvári:
Pomaly hlasy jeho sa mocú,
Vždy mu temnejšie oči blyskocú,
Prsty na dierkach len blúďa,
Fujara padá — aj ľakeť padá —
Trávou sa prestre postava mladá,
V zrakoch driemoty sa budia;

27.

A listie šumí nad jeho hlavou,
Tôňa chladí dňa sparňavu,
Materia dúška s ďatelnou trávou
Dýchajú naň moc voňavú; —
Ostatnie v duši obrazy hasnú,
Mhla ide zastreť veselosť jasnú,
Cit za citom v ňom sa lomia —
Nič v ňom už nehrá — všetko učúchne —
Až slabosť mocná zticha vydúchne
Aj ostatnie povedomia.

28.

Všetko je pri ňom, na ňom v pokoji,
Duša jeho smrť je živá,
Necítená slasť cit jeho kojí,
Nežije a predc' užíva.
Tu i tu muška čo prišla s Belkom,
Zabrnčí sem tam ľahkým krídelkom,
Sadne na tvár Martinkovu,
On len fúzikom mrdne na stranu —
Muška diaľ brnčí zas cez Polanu
A pokoj je plný znovu.

29.

A duša jeho prezre trošičku
Cez driemoty smysľov nemých,
A vidí jako cez tenkú mhličku
Tieň šuhajov ozbrojených;
Na čižmách majú všetci ostrohy,
Na dolomáňoch rovné výlohy,
Cez prse s kapsičkou remeň;
Šarvanci bujní — · fúz vysmolený —
Z ostatnej tvári vlas oholený,
Za pásom pištoľ na kremeň.

30.

A pred nimi pán, vodca šuhajov,
Prísny to kazár stolici,
Horliteľ smelý za pokoj krajov
A napĺňateľ temnici —
Zrak jeho oheň a hlas — brat hromu,
Hnev tvári — pár hnevnému Paromu:
Skríkne: „On je to, viažte ho!“
Drabanti zchytia nové provazy,
Viažu Martinku ruky o väzy,
Pot sa leje tvárou jeho;

31.

Krv sa po žilách pokojných búrî,
Tvár spiaca sa divno spína,
Bráni sa, kľaje, uteká, žúri —
A ani sa nepohýna: —
Nad jeho hlavou buk roztiahnutý,
Na ňom vevierka bystrá sa krúti,
Belko ju zazre, zašteká:
Martinko skočí na rovné nohy:
Sedem sto jasných! hľadá ostrohy
A čelom mu len tak zteká.

32.

Čo máte do mňa? Ticho, Martin môj!
Veď je nič: — čo sa ti stalo?
No, veď tak! lebo mne veru pokoj!
Oj, či sa mi zasnívalo! —
Veď by ťa tí ver' naraz zavliekli
Ta, kde je jako v takom predpeklí —
A to len tak za nič po nič!
Mňa naši ľudia vonkoncom znajú,
A nech povedia čo do mňa majú,
Či to gazda, či pohonič! —

33.

Pretre si oči: ej sto prabohov!
Či som si ti drumblu zabil!
A keď som sa ja skriesiť nemohol!
Čo som sa skoro spochabil! —
Keď len strašidlo to sa minulo! —
A už aj slnce to spočinulo. —
To je Jankov Zvalovie huk:
Ten dobre poznám; ale aj reve —
Sťa medveď maco, visiac na dreve
A bojác sa strelcovych múk.

34.

Z výšin zbojníckej Polany dolu
Hučí gajdí mohutný bas,
A cez ozrutnú letí homolu
Poskočný piskora ohlas:
To jednostajné, prísne tečenie
A tónov hrubých zúfalé vrenie
Podobné je časov toku;
A gajdeniec ten štebot spevavý
Jako radostí kŕdeľ ihravý
Vo veselom jarom skoku.

35.

Huk ten ohluší prózu života,
V chripení tom zachripne žiaľ,
V ňom vieri sa tá šťastná jednota —
Tá večnosť — tá bez kraja diaľ: —
Huk ten je taká tmavá noc sveta,
A pieseň, čo sa hukom prepletá,
Je deva, čo krásne sní si:
Huk ten je taká tabuľa biela,
Kde šialeného v slasťach anjela
Vymaloval Van-Dyk kýsi.

36.

Huk ten je osud slovenských časov
Prísny, smutný, nepremenný,
Tá harmonia tarkavých hlasov
Je nádeje svet zelený:
Vtedy, keď čuješ, rodák môj milý,
Gajdičiek našich ohlas spanilý,
Zpomeň si zvon nášho žitia,
A v tých duniacich dumách hukových
Nech ťa nádeje osudov nových
Do sladunkých citov schytia! —

37.

Tak ich počúva aj Martinko môj
A tajné čos' ho unáša,
Tuší on, že ten krásny nepokoj
Nezvratná je sudba naša:
Lebo syn verný večnej prírody,
Veštectva v duchu nosiac zárody,
Nevedome prorokuje:
Ľud vám je takým tajným hádačom,
Ktorý v tom onom, akomsi, dačom
Tušenie skutočné čuje.

38.

Tak ich počúva Martinko švarný
Tie leje letiace horou,
Až pohybuje ohlas ich čarný
Mladé vrcholce javorov:
A váha trochu, či zísť v osadu,
Kde z zakvitlého vyzerá sadu
Matička si svojho syna;
Či na zbojníckej temä Polany
Má sa vydriapať hlasom volaný,
Čo ztadiaľ dol' sa pohýna?

39.

Milá mu mati, otec mu milý,
Drahý mu brat, sestra drahá,
Rád má domčok, kde dedovia žili,
Žertvy času, žitia vraha:
Ale bars aj noc háje pokryla,
Hudba tak sa mu do srdca vryla,
Že nevie s ňou šuhaj zdolať,
A krok sa jeho bystro pohýna,
Kam ho veselá z hory družina
Šla gajdeniec hukom volať.

40.

Sú mohutnosti v mládenských dušach
Jako vranci tvrdopyskí,
Kde len jeden zvuk zvoní nám v ušach,
Jedny oko zajmú blysky:
Nemožno ľudia! — Nezbúrite ho,
Lebo nemá on smyslu žiadneho,
Nemáte kde zač ho chytiť;
On za svojou si letí vidinou,
A v nebi svojich dúhových stínov
Sám seba nezná pocítiť!

41.

V prsách šuhaja zvre túžba slávy,
Zvre ľúbosti jasný požiar,
Jedna myšlienka smyslov ho zbaví
A zvukov úst jediný pár,
Jediný oka blesk ho očarí,
Utonie v ťahu jedinkom tvári
A zblázni sa do závisti:
Blázon? — oj, blázon! pekný syn blaha! —
Ktorému či vlasť, či deva drahá
Je svet jeden, pozlátistý.

42.

A niet mu smrti, niet mu hodiny,
Niet myšlienok, niet mu citu,
Niet mu materi, otca, rodiny,
Niet mraku mu, niet mu svitu:
Len časom hrmot života búri,
Sladké driemoty jeho rozdurí —
Oko jeho sa roztvorí:
No, vidiac mračnú zeme oblohu
A žitia svojho hadie potvory —
K svojmu sa zas vrhne Bohu.

43.

Oj, časy v mojej duši hlivejú
Jako nadnílske mumije;
Hodiny v mojom živote znejú
Jako nebies harmonije;
Chvíle mi moja zpomnienka nosí,
Jako blažené perlence rosí
Pre kvetinky ostatní dych,
A okamženia v duši mi svieťa
Božské — až tieto tiež mi uletia
Jako tône z citov mladých.

II.

Družina.

44.

Kdo ste videli, slovenskí bratia,
Tej zbojníckej Polany štít?
Skaliská, čo sa v oblakoch tratia,
Jak by nebo chcely schytiť:
Okolo bralísk bujné trávničky,
A hadie prte, oviec chodníčky,
A výhľad carovnej hory:
Pod ňou sto dolín, sto dedín leží,
Jak by kráľovna z vysokej väži
Prezerala svoje dvory.

45.

Tam dve koliby, blízke súsedy,
Mladým mochom zarastajú,
Sto krokov od nich zážívné čriedy
Ležia, driemu, prežúvajú:
A okolo nich strážni Dunčovia
Pohľadom bystrým plamenné lovia
Vlkov pažravých okále:
A nepriateľka netopierova
Zavýja, húka uchatá sova
Sediac na vysokej skale.

46.

Mesiačik, sluha našej planéty,
Rozožal svoju lampadu,
A vedie druhé navštíviť svety
Veliteľku svoju mladú:
Lež nad vysokou letiac Polanou
Vidí družinu sedeť Detvanov,
Tam nad horou sa usadí;
A v tisícich sa bleskoch usmieva,
Len tu i tu sa hnevom zatmieva,
Keď ho dráži oblak mladý.

47.

A vatra praští a blkom blčí,
V žeravé sa drevo mení,
A na drevenom ražni sa točí
Baran skoro upečený:
Druhý sa v kyslej žinčici varí,
Bača to všetko opatrí starý;
Mladí kozla naduchujú:
A rad po rade piskor chytajú,
A od zeme sa do skoku dajú,
A šuhajsky hajduchujú.

48.

Hneď ich máš v klbku hore rukami,
Hneď ak strela hor' vyskočia,
Zas prepletajú bystro nohami,
Sem tam, oddychujúc, bočia,
Zase sa uhnú a valaškami
Zavrtia v prstách troch nad hlavami,
Zahvizdnú na prste malom,
A zas valaškou popod kolená
Prepletá chasa milošialená
S radostným svojím zápalom.

49.

Netrpezlivý gajdoš zanôti
Tú: „Štyry kozy, piaty cap!“
Gajdy druhému do hrsti sotí:
Ej, tyže brat, už huk si lap! —
A hybaj, skočí do prosried kola,
Radosť zajasá okom sokola
Až zem pod ním podunieva;
Okolo kola kolesá láme
A piesne bystrým valachom známe,
Len sa tak ozýva, spieva.

50.

A v tom Martinko náš zadychčaný
Prikvitne v ľahučkom skoku,
Valašky obušťok vylískaný
Švihne nad hlavu vysokú:
I, daj Boh šťastia! — skríkne veselo —
Hore ju! čože by sa nám chcelo!
S prvým skokom huňku zhodí,
S druhým skokom si širáčik prihne,
S tretím opašťok nový podvihne:
Najprv voľným skokom chodí;

51.

Zrazu sa uhne, hor' sa vyšvihne
A tak do troch vrchov skočí,
Po štvrtý raz sa k pažiti prihne,
Zavrtí sa a zatočí:
Na prstách nohy zase sa vystre,
Klobúk pritisne na oči bystré
A voľno si poskacuje,
A všeliako od výmyslu sveta
Valaškou medzi nohy prepletá,
A nad hlavou prekrucuje:

52.

A zas sa uhne, valašku vrhne,
Chmatne za koniec poriska,
Rukou žilnatou nad hlavu trhne,
Sekera v povetrí blýska; —
On sa zakrútne dvaraz okolo —
A, sťa by ináč bolo nebolo,
Už obušťok drží v hrsti; —
A zase voľno si poskacuje,
A valašku si len prekrucuje
Pomedzi obratné prsty.

53.

A stráňami sa noci ozýva
Hudba mohutných valachov,
Radosť jedna mre, druhá ožíva,
Tu ziaľu niet, tu niet strachov;
S hudbou sa mieša pokrik veselý,
S krikom sa hvizgot silný priatelí,
S hvizgotom zeme dunenia.
Oj, noc veselá! tie hviezdy samy
Zlatými potriasajú vlasami
A v jasnom sa svetle menia.

54.

Od vatry ozve sa starý bača:
Sadajte, chlapci, do kola!
Kulačok nech sa v rukách otáča,
Že nám bude dobrá vôľa! —
Chlapci priskočia, poválajú sa
Okolo ohňa, a kus od kusa
Delí sa pokým čo stačí.
Gajdy len ďalej ešte cifrujú,
Už hlasy hrubé len hukom dujú,
Aj tie ztíchnu — a mech zbľačí. —

55.

Klobúky zložia sa dol' na stranu,
Bača prežehná večeru,
Potom ľahôdku chutnú baraniu
Do prstov rad radom berú;
A prvý bača kulačok zdvihne:
Za dobré zdravie! — k ústam ho prihne,
Dobrých pár glgov si vrúti,
Potom šumnému dá Martinkovi,
Jako milému svojmu hosťovi,
Čo sa zvláštne v tanci krúti;

56.

Tomu Zvalovie Janko odníme,
Čo výborné gajdy robí,
Od Janka dobrý pískač, Stach, príme,
Potom, čo krásne nádoby
Strúhať vie bujný Kubo, dostane,
Tak Fedor v silné ho chytne dlane,
Za ním Matej šumný trúsi,
Konečne okom smädným už pýta
Ďurko, čo rád sa za pasy chytá
A každého znosí, zdusí. —

57.

Čo, vrstovníci moji, myslíte? —
Nie je to už nádeje svet,
Keď už vo svojom mladom úsvite
Národ si vie krásne hovieť? —
Nie je to zora budúcej slávy,
Keď z nešťastia si blaženosť spraví
Umná živosť nášho ľudu? —
On v púšti stojí a v nebi žije:
Čo, keď sa puk ten vo kvet rozvije?
Svety nám závideť budú!

58.

Pozri na črpák nášho valacha,
Zasnívaš o Fidiasoch;
Počuj tie gajdy šumného Stacha,
Zasnívaš o nových časoch;
Dívaj sa na tie od zeme skoky,
A ukážu ti budúce roky
Obrazy slovenských tancov;
Považuj žily, pästi, ramená,
A vidíš zrejme, že to znamená
Mať vrahom strašných šarvancov.

59.

Pocíť žiaľ drumbiel v útlosť zavitý,
To hrá si len sprostá deva,
A čo, keď zvuk ten teraz ubitý,
V časoch voľnejších zaspieva?
Hľaďže, ten smelý obraz povesti,
Obratnosť vtipu našej nevesty; —
Myšlienka je veštec dejov:
V národoch živá vždy robí vloha; —
Dúfajme! rod náš z pomoci Boha
Velebnou kvitne nádejou.

60.

Neodťahuj sa od kvetu lipy,
Že vidíš dub už s žaludom! —
Cudzé ťa nikdy nesmiera vtipy
S naším slovenským osudom!
Musí sa v mále dokázať verným,
Kdo nechce večne zostať mizerným;
Musí pučiť, čo chce zkvitnúť;
Kdo, keď počuje žalmy škriváňa
A ligotavú hviezdičku rána —
Neverí, že musí svitnúť?! —

61.

Neuzeraj sa v cudzom zrkadle —
Každý svet má svoju koľaj,
Nechoď sa hľadať v časy zapadlé,
Na vlastný čas sa odvolaj! —
Never, že ľud ten čo ovce pasie,
Pred budúcnosťou svojou sa trasie —
Moc zrodí čas, čas moc zmorí;
Boh barlu cenou berly ocení,
Boh ovce v obce ľahko premení,
Boh zo stád štáty utvorí! —

62.

Martinko! Martin! Martin môj! — kde je?
Martin! — Či ho sen prepadol?
Či sa kde mojim starosťam smeje?
Či ach, Bože! mrtvý zchladol? —
Tak načože si ku nám chodieval,
Načo si otca a matku hneval,
Keď mi teraz ideš skapať!
Oj, nechal si ma tak osiralú —
Nebudeš žialiť, keď si od žiaľu
Mladé líca budem driapať?

63.

Tie hlasy letia dolnou Polanou,
Hlasy túžby, hlasy strachu,
Noc sa už druhou terigá stranou,
Svet v rannom dýcha zápachu:
Otec Martinkov vzdychá na šube,
A dobrá mať pri temnom kozube
Slzy točí, postenáva;
Oba v starosti, že synak smelý
Kdesi so zlým sa spolkom spriatelí
Alebo žiť dokonáva.

64.

A horou vidno dve fakle blýskať
Pomedzi hustú bučinu,
Počuť ich výskať, počuť ich pískať,
Zpomínať švarnú dievčinu:
Už aj shovor ich tajný obadať,
Jako sa strojá voľačo hľadať
A sem tam sa obzerajú,
Jich štvoro očí s fakľami blčia,
Vše slovo rieknu, vše sa zamlčia
A bližšie sa poberajú.

65.

Ale nehľadaj, vráťme sa, brachu!
Čo tam po tom, bedár kýsi!
Pustí ti dušu v rukách od strachu,
Že ho súdny deň neskriesi;
Čo s nešťastnými! — Ten druhý na to:
Ej čo! mne je nie dosť rydzé zlato,
Ten žiaľ sa mi do duši vryl;
Musím ho vynajsť, čo by do pekla
Osoba tá mi bola utiekla,
Čo by ju tam večný mrak skryl!

66.

Umĺkly žiale útleho hláska,
Tichosť zaviala Polanou,
Len suché rážďa šumí a práska
Pod strmým krokom galganov;
Mesiac nazerá cez stromov tône,
Čo sa to kutí v hustiny lone;
V svetle dve valašky hrajú:
Postavy každú skalu presnoria,
Na každý prázny dub sa oboria
A každý krúh prezerajú.

67.

Brachu! tam sa mi čos' zabelelo —
A násilný vzdych zašumel —
Hľa! či sa mi to len tak videlo?
Či som dobre nerozumel? — —
Ach! ľudia boží, pekne vás prosím,
Ja zlato, sriebro s sebou nenosím,
Smilujte sa, nechajte ma! — —
Hej. vidíš, aká šumná mátoha!
Poď sem na svetlo — šibenia noha!
Nech vidím čo si za plemä!

68.

Obráť si hlávku proti mesiacu,
Nech vieme čo si za stvoru;
Či ozaj predca stálo za prácu,
Za teba brodiť cez horu.
Jako jej, srnke, srdiečko zvoní,
Že sme ju z tajnej vytiahli tôni:
Neboj sa, jašterka moja! —
Prosím vás, ľudia, bojte sa Boha,
Veď som ja dievka biedna, ubohá,
Nebite, dajte pokoja! —

69.

No, nič to! — jeden z nich sa ohlási —
Čak nebudeš, brachu, ju biť? —
Veď sa my z tvojej tešíme krásy,
Čo by sme ju mali hubiť? —
Ach, načo som sa sem zatárala,
Načo som medzi tie smutné bralá
Z tichej chyže sa vybrala!
Tu veru, pekná moja dievčina,
Mňa tiež zvedavosť kási omína,
Čo je toto za novina? —

70.

Nuž ach, Bože môj! človeka hľadám,
Čo k nám večer chodievavá,
Čo na fujare — znáte ho hádam —
Tak milokrásne pískavá;
Či ste volakde ho nevideli? —
Ba, ano! — Keby ste rieknuť chceli,
Srieborný ten prsten vám dám.
Čak mi poviete? — Sprostučká deva!
Kdo ho vie, kde tvoj človek chodieva,
Ty, viem, ideš s prstenom k nám.

71.

Lebo som blázon, že by slúžila!
Čo by mi mať moja riekla?
A už to je tak, lasička milá! —
Či si chleba kedy piekla?
Či vieš polievku chutnú uvariť?
A stehná smačno baranie škvariť?
Bude nám z teba gazdina!
No, len ta s nami, len razno s nami,
Novohradskými už za horami
Zora bronieť započína.

72.

Nič prosby devy v slzách topené,
Nič zdráhanie nepomáha,
Darmo jej oči, tie utrápené,
Na svojho opiera vraha: —
On jej okrúhlu uchmatne ruku,
Ona sa druhou od buka k buku
Halúzok neverných chytá:
Vrah aj halúzku s halúzkou trhá,
Ktorá slzy a prosby len mrhá,
Na srdce odpol zabitá.

73.

Na vrch Polany kroky jich miera,
Kde hniezda sú takých vtákov,
Lebo noc sa už celkom zaviera
Do podzemných svojich mrakov,
A diaľ sa pustiť do hôr Viglaša
Nemyslia, že tam psiská salaša
Mohly by jich ľahko zradiť;
Alebo že by zo zámku páni
Zrána do poľa na lov vybraní
Mohli jich do chládku vsadiť.

74.

Matička moja, matička moja!
Kdože ti už bude slúžiť,
Keď ja v pazúroch zlostného zboja
Z diaľky budem k tebe túžiť!
Aj ty, jak prídeš, Martinko milý,
Pod stenou, kde sme noci trávili,
Najdeš len mať uplakanú;
Aj ty, jak žiješ, prídeš ma hľadať,
Ale naísť ma nebudeš vládať
Pod zemou pozamykanú!

75.

Tak chudiatko tá deva narieka,
Dobre že sa len nezajde,
Nevediac kam ju zbojník zavlieka
A kde sa na svite najde;
Vše sa utíši — kvíľba umĺkne —
A zase žiaľom tým väčším zbĺkne
Sirota — duša dievkina:
Zastane, v slzách mladú tvár splákne,
A spína ruky — na skalu kľakne —
Srdce divé nepohýna.

76.

„Horou, chlapci horou,
Ja pôjdem dolinou,
Zabarvím si líčka
Červenou kalinou.“
Kubo si spieva kus podnapilý,
Jeho najlepšie, vraj, nadojily
Novohradské vinohrady.
Vatra pomaly tlie a zdochýna,
Tí, čo viacej si zastrebli vína,
Chrapkajú si jako klady.

77.

Náš Martin s jarým Jankom Zvalovie
Sediac dýmky nadúvajú,
A inší, čo kdo a o čom povie,
V pol driemote počúvajú. —
Čo to za vtáka — Janko hovorí —
Doniesols’, Martin, z tej našej hory,
Čo tamto za tebou leží? —
Oj, to ti pekná zábavka bola,
Jano, jako som toho sokola
Sťal tam na dolňom zábreží. —

78.

Tak je to sokol? — Sokol, Janko môj,
Vrah chudáčika zajaca,
Ja, vidiac týchto dvoch zviereniec boj
Už pred východom mesiaca,
Švihnem valaškou a milý sokol,
Sokolík v svojej krvi zamokol. —
Oj, kebys’ sa bol na to prizeral,
Jako ten zajac stráňou zaberal
Zbadajúc, že zostal zdravý! —
K Jankovi tak Martin vraví.

79.

Ukážže mi sem tvojho sokola —
Zase jemu Janko vraví —
Či si ho do pŕs uderil zdola,
Či zhora dostal do hlavy? —
Pekné to, druh môj, vtáča jarabé,
Aj uchytí, vraj, jahniatko slabé
Do týchto ostrých pazúrov! —
Ale či vidíš? má na nožičku,
Hľa, priviazanú žltú karičku
Širokou červenou šnúrou.

80.

A, čo mi teraz na rozum padá!
No, Martin, do sto paromov!
Kráľovská čeľaď chodieva rada
Polúvať do týchto stromov:
A vravia ľudia, že Matiáš kráľ
Sám z vysokých tých rád vysiela skál
Na zboj takéto sokoly —
A počuť, že dnes, či bolo včera —
Práve pred mrakom toho večera
Tu zvolenskí páni boli.

81.

Martin: ja neviem boli, neboli; —
Ale som ti ho len šibol!
A Janko: rád má kráľ tie sokoly,
A jak tento najmilší bol? —
Ľahko bys' mohol kožkou zaň platiť. —
To! mal si ho dať celkom pozlátiť!
Ja som mu mal nôžky páčiť?
Jako hrom strelil doľ na ušiaka,
A vari ti on za chvíľku čaká,
Že bys' mohol myslieť stačiť?

82.

Keď bol sokolom z kráľovho dvora,
Mohol, že je kráľov, volať:
Taká pažravá, pekná potvora!
Kdo môže chuti odolať? —
A veď uvidím — aspoň chýr vraví,
Že Matiaš krivdu nikdy nespraví,
Zanesiem mu sám sokola;
Poviem mu: škoda ho bola,
Blúdil, po našej zbíjal Polane —
A čo sa stalo, sa neodstane.

83.

Veď ti, Martin môj! v zámku povedia —
Jeden v pol driemote vraví —
Tí čo na bráne zvolenskej sedia
Jako dáki vlci žraví. —
Čo mi povedia? — Martin odvráva,
Huňku nadhodí a hore vstáva —
Tebe sa sníva o víne!
Jich posekanov sa ja nebojím,
A vidíte ma, jako tu stojím,
Zajtra na jarmok v Slatine! —

84.

No, chlapci, kosy už zapadajú; —
Martinko náš sa odberá —
Ruky božie vám nech pomáhajú,
Tak dnes, zajtra, jako včera! —
Valašku vezme, fujaru zdvihne,
Aj ku spiacim sa do trávy prihne
A hne sa ku Detve horou.
Horou je ešte mrákavy vláda,
Len s rosou slabé svetielko padá
Cez husté listy javorov.

85.

Hor' k nemu vidno dve fakle blýskať
Pomedzi tmavú bučinu,
Počuť ich výskať, počuť ich pískať,
Vzdychať čuť biednu dievčinu:
Jich štvoro očí s fakľami blčia,
Vše slovo rieknu, vše sa zamlčia
A bližšie sa poberajú.
Už aj shovor ich tajný obadať,
Jako sa strojá barance hľadať,
Ktoré deve upiecť dajú.

86.

Martin zastane. Srdce mu buchne,
Sily sa mu krvou tisly,
Za druhým dubom ticho začúchne,
Čo to má byť? sebe myslí.
Pozná dievčinu, hnev ho zatrasie,
A sluchy tlčú havrannovlasé,
Päsť valašku kŕčom stíska;
V prsách mu vlní sa požiar mladý,
A div, že blesk čo z očí mu blýska,
Privčas vrahom ho nezradí.

87.

Na desať krokov idú vrahovia,
V ich prosriedku uplakaná —
Stojte! — zareve Martin — zbojcovia!
Jasná strela okovaná! —
Chlapci valašky schytia, zakľajú,
V kľatbu sa strachy devy miešajú,
A „Martin môj!“ krásna volá —
A jako blesky naňho sa rúťa,
A valašky sa v povetrí krúťa —
Ktorý padne, ktorý zdolá? —

88.

Martin valaškou zvŕtne dvarazy —
Jedno jednomu padne na väzy,
Druhé druhému obuch vyrazí;
Ten v tráve jazyk zlostný vyplazí,
Tento podobnej bojác sa zkazy,
Bokom do hory skokom odrazí. —
Víťazne Martinko stojí,
Prestrašenú hladká, kojí,
A čo šuhaj dostal v boji,
Okom Elenky si hojí.

89.

Vidíš, Martinko, mestečkom celým
Chýr o tebe smutný zvonil,
Že si sa kdesi spravil veselým,
A sen že ťa na zem zronil;
Ja som ťa horou stúpať videla
A za tebou som ťažko želela,
Že si nás tak skoro nahal:
Ani sa potom už hrať nechcely —
Jako by hnevom na teba zvrely,
Žes' ich tiež v tanec neťahal.

90.

Vedela som ja, žes' ty nie doma,
Bars aj noc sa už polila —
A moc ma tajná jako moc hroma
Z postele dol' vystrelila —
A bežím, volám, hľadám, nariekam,
Ku každej tôni v blude utekám —
Teba len niet, len niet a niet:
Až ma tí draci zlostní porvali,
Jako len víchor z tam hľa tej skaly
Unáša mladý, slabý kvet.

91.

Ale som ťa len našla, Martin môj!
Čak som ťa? a tí dostali! —
Oj, boli by mne vzali môj pokoj,
Mňa tebe by boli vzali.
Martinko, pískaj! — Nemôžem. — Hja, tak?
Veď ak ti, vari, zavadzá ten vták,
Daj sem, ja ho teda chcem niesť:
Alebo jak sa ti bude páčiť,
Odhoď ho; čo máš to domov vláčiť,
Veď ho, hádam, neideš jesť? —

92.

Niesť ti ho nedám, aj neodhodím —
Pískať teraz nemám chuti. —
Nuž hľa! hádam, že ja s tebou chodím,
Za to sa tvár tvoja smúti? —
To vieš, Elena moja, že ťa ja
Nedám za zámky celého kraja,
Ani za tie všetky Hole:
Ale keď tešiť si chceš šuhaja,
Povedz, čo za žiaľ srdce mu krája
A odkiaľ sú jeho bôle? —

93.

Nuž keď ja neviem, dušička moja,
Čo by si ma hneď tu nahal;
Hádam ťa bolí od toho boja,
Keď ti nikdo nepomáhal! —
Či strojíš na jarmok do Slatiny?
Tam ti budú, vraj, pekné hostiny —
Pôjdeš, Martinko môj? — Pôjdem. —
A či mi kúpiš jarmočné? — Kúpim. —
Čo? — Múdre s hlúpym a ostré s tupým. —
Takéhos' ty daru hoden! —

94.

A ty, Elenka, prídeš? — Akože! —
Najdeš ma? — Ak ťa pohľadám. —
A či ma rada? — Daj si mi Bože! —
A či pôjdeš za mňa? — Hádam. —
A už jasavá družica rána
Vyviedla svojho zlatého pána,
Celá Detva pohýbaná;
Milí už domky otcov zazreli,
A čo by ďalej žartovať chceli,
Dvojná cesta jich rozdelí.

95.

Počkajže ešte trochu, dievčatko!
Ruku v ruke šuhaj vraví,
A prikloní sa na líce hladkô,
Pri jej ušku sa zastaví,
Na biele líčko ružu zasadí
A ušku šeptom čosi prezradí;
Ona okom odpovedá:
Len na rozchodnú stisne mu dlane —
A už na druhej zaberá strane
Tá Detvanka peknobľadá.

96.

A matička sa dcéry prezvedá,
Kde tak zavčas rána bola; —
A otec smutným okom prehliada
V rukách synovych sokola:
Dcéra celý svoj prípad rozpráva,
Mati sa s každým slovom strháva
A teší ju bľadá deva:
Syn obrazy tej noci rozkladá,
Otec div že z nôh starých nepadá,
Syn ho hladká — on sa hnevá.

97.

Hnevá sa, že ten mladý nepokoj
Šedín jeho pokoj ruší,
Nemilý jemu už ten citov roj
Hučiaci rtom mladých duší.
Zpomnienky jeho ružových časov
Bojá sa takých strieborných vlasov
Volajúc: nie to ten, čo bol! —
Ta letia preč: a kdeže si sadnú?
Tam, kde aj naše dakedy zvädnú —
Na kraj zývajúcich hrobov. —

98.

Oj, si mi krásny, v tvojej tíšine,
Starčok môj, velebný, svätý!
Tvoj zrak tak hasne jako v výšine
Nebeskej meteor zlatý:
Každý tvoj pohľad už: s Bohom! volá,
Cit tvoj už lieta k pólu od póla
A zabúda ľudstva zmeny;
Duch tvoj s životom tvojím si lieta,
Jako so svojím bleskom kométa,
V svet v nádejach utajený.

III.

Slatinský jarmok.

99.

Pôjdeme, Rozhoň môj, do Slatıny,
Vidíme tam ten pekný ľud,
Ktorý zvolenské teší doliny
A mierni spevom svoj osud:
Tam prvý jarmok práve dnes bude,
Rád by som videť, ako pri sude
Vie žiť šuhaj toho kraja,
A ešte radšej tie bystré devy,
Tie nevıest švarných pestré odevy,
A oči, obloky raja.

100.

Takto hovorí Matiaš, slavný kňaz,
Údatnému Rozhoňovi,
A hladká dlhý, krivý, hrdý väz
Milému svojmu koňovi.
Rád on hovoril s tým tam víťazom,
Ktorý sťa obor nad zemeplazom,
Nad vrahmi kráľovmi stával;
Rád on hladieval vranca pekného,
Ktorý ku sláve osobu jeho
Jak blesk strelu nosievaval.

101.

Chlapci! — kráľovský druh ďalej volá —
Na kone a do Slatiny!
A hlas mohutný zaznie do kola
Dvorom a doľ do doliny;
A šumní cára toho druhovia,
Čo s ním tak radi jelene lovia,
Skáču okol vôkol neho;
Jich vrané kone bočia, cifrujú
A spínajú sa, chŕču a kujú
Dlažbu dvora kamenného.

102.

Sotva sa čerstvá rosa začala
Uzerať v žiarach východu,
Sotva srieborné pásy rozliala
Pod zámkom na hronskú vodu,
Ktorá pod pekný Zvolen chodieva
A s obrovskými sa zapodieva
Vysokých hradieb dumami,
A pozdravenie od Hôľ im šumí,
A mlčky vlnám ďakujú dumy,
A tie diaľ skáču lúkami.

103.

Sotva zatrúbil pastier Zvolena
Na čerešnovej polnici:
Už čep na bráne železnej stená,
Zareve v celej ulici;
A úzkym hrdlom hradieb zámočných
Zvoní koníkov štrnásť poskočných,
A bujným hrdlom voľnej doliny,
Po kvetnom brehu riečky Slatiny,
Zavieva shovor panskej družiny
A s ňou letia blaha stíny.

104.

Hneď samopašne sa pretekajú,
Hneď druh druha v žarte pichá,
Hneď rovným všetci cvaľom skákajú,
Hneď shovôrka šumí tichá;
A keď odlietne včela radosti
Od mladej, hrdej společnosti:
Duch otčiny zajme duchy,
A tu každý z nich na kráľa hľadí,
A rab myšlienok svätej čeľadi
Na druhé všetko je hluchý.

105.

A spravodlivec takto hovorí:
Čo sa vám zdá, milí moji,
Či nech zlato sa radšej zatvorí,
Či nech slávu jedná v boji? —
Viete vy, Víťaz že z Ostrihoma
Chce aby kráľ váš sedával doma
Na železnej pokladnici,
A všetku našej krajiny slávu
Zavieral v tichosť bľadú, boľavú
A v chyžu úzku radnici.

106.

Hoden by som bol božej milosti,
Čo mi berlu požičala,
Keď ja bych mlčal a huba zlosti
Vrahov na mňa by kričala? —
Vidíte, čo žiť, čo hniť znamená!
Vidíte, čo je duša slamenná,
Duša studená, skuhravá!
Ktorá má radšej poklad splesnelý,
Nežli by z neho nakula strely
Pre vrahov slávy a práva! —

107.

A odkiaľ hlas ten proti nám výska? —
Viete? — z krstelni Štefana!
Odtiaľ, kde slávy našej kolíska
Zdvihla kríž — zdrhla pohana! —
Ale počkaj len, zradná purpura,
Veď verní moji zrak nezažmúra:
Mám Tatry, Váh, mám Hole, Hron!
Ba, keď zbroj nedáš, hviezdu z pŕs zdrapím
A ostatniemu vrahu v zrak capím,
Pre tvoj blesk, Pannonský Sion!

108.

Tak rečnil veľmož. Žiaden mu reči
Pretrhnúť nesmel svätý tok,
Taký sa on zdál, nie-li aj väčší,
Jak veľký Jehovy prorok.
A jaknáhle tie pravdy utíchly,
Čo ohne sväté z neho vydýchly:
Vyrútil sa mohutný hlas
Z údov, ktorých tu vravela hlava,
A poľom: sláva, sláva a sláva!!!
Zvonilo dlhý, dlhý čas.

109.

Potom rozprával Rozhoň zjaviská
Zniklé v Jiskrovom tábore;
Bátory a Kňaz, slavné chlapiská,
V zajímavom rozhovore
Obrazy z vojny proti Osmanom,
O zemi vlastnej Sedmohradčanom
Kratochvíľne predstierajú:
A čosi, kamsi mestečko vidia,
Tam sedliak, tam pán, mešťania, židia,
Huk, spev, buch, trh, jedia, hrajú.

110.

A jak cez mostok z kraja dediny
Zadupocú panské žrebce,
Sotva sa našol jeden jediný,
Čo o nich s druhom nešepce,
A kráľ, kráľ, kráľ, kráľ od ucha k uchu
Šumí a chce sa každému duchu
Poznať pána Matiáša:
To je on — ba ten — ba tento — vraví
Ľud, priateľ krás a slávy, zvedavý
Úd mesta aj syn salaša.

111.

Čo, je Slatina druhé Jericho?
Vreštia to trúby Jehovy? —
Ticho, šuhajci, pre Boha ticho!
Zrúťa sa vaše budovy! —
A zem sa trasie a hučia hory,
Zdá sa, že celé mestečko horí,
Že z mrtvých každý hrob vstáva;
Tak jedným reve ľud ten hrtánom
Radosťou milým nad svojím pánom:
Sláva — sláva — sláva — sláva!!!

112.

Sama jediná Elenka naša
Skrúca sa a obzerá sa,
Krásny kôň, krásny meč Matiáša,
Ale to je nie jej krása!
Jej je Martinko aj za sto kráľov,
A jeho očí dvoje krištálov
Nedá za brilanty ona; —
Krúti sa trhom, ako mrenička
Keď gebulová ju mrvenička
Opojí, na kraji Hrona.

113.

Martinka tam niet, on z Detvy pravo
Na zvolenský zámok stúpä,
Nejistý, jako sa skončí právo,
Či milosť a či potupa:
Milosť vyžobrať ver' druh náš nezná,
Sila v ňom krivdu vie zniesť železná,
A kdo potupí nevinu!? —
Tá blízkosť kráľa trošku ho matie,
Ale veselo sa s ním trávnaté
Chodníčky k Zvolenu vinú.

114.

Aj si zahvizdne, aj si zaspieva,
Aj s ľuďmi shovor zavedie,
A jich strachu sa on len usmieva,
Že strachy on nezná bľadé:
Len nejistoty červiak ukrytý
Predca len trochu časom ho chytí,
Že opre sa na valašku
A premyšľuje — ale zas skočí,
Všetek strach v mladých prsách znivočí
Jak červiačka nohou v prášku.

115.

A už je blízko zámok ten pekný,
Ten verný svedok stariny:
Martinko, no, no! — radšej utiekni,
Aj na vŕškoch sú bariny! —
Ej čo, bysťuže svetu! — vidíme,
Či ujdeme, či si posedíme! —
Hore vŕškom zľahka stúpä,
A sokol sa mu z pleca opála:
Už len ta, chlape! či bude chvála,
Či bude jaká potupa.

116.

A už vrátneho vidí pod bránou,
Dvoch drábov pri jeho boku,
Ale aj desať takých bolvanov
Preskočí on v jednom skoku.
Ale ho vidíš? tam ti prichádza
Ten, čo sokoly kráľovské zvádza; —
Jeden z drábov sa ohlási.
Poď len, poď, vodiť ťa už netreba,
Dostaneš vody, dostaneš chleba
A červené pekné pásy.

117.

Pán Boh daj šťastia! — Pán kráľ sú doma?
Náš Martinko sa prezvedá —
Veď tebe bude! — hrom a Sodoma!
Jeden z drábov odpovedá:
Sem tie povrazy! — Dajte mi pokoj! —
Jasnosť nie doma, ale chládok tvoj
Ti je dávno pripravený:
Chyťte ho! — Ale keď Martin zbadá,
Že je to nie žart: hop, duša mladá!
Zvŕtne sa — oslobodený!

118.

Tajde von bránou — ešte obzre sa
Či tí traja hor' vstávajú —
Vstávajú, ale nevedia kde sa —
Najprv sa poobzerajú,
A vidiac nášho, kričia: chytajte!
Martin: pri chuti sa len nechajte,
Druhý závrat vám zaškodí!
Stoj! — naňho kýsi hladolet jačí —
Lež Martin sotva videť ho stačí,
Už ten v bahne nosom brodí.

119.

Či ti ma trhol! — počuť pod bránou —
Ohó, ľadvy moje! ba ja!
Ja dosiaľ neviem, ktorou šiel stranou,
Či bol len sám a či dvaja?
Jeden, lež za dvoch, ba aj za troch nás,
Máš Fero, pekný, červený ten pás,
Čo si jemu bol sľuboval! —
Ej už to sa mi ešte nestalo:
Ak sa ti ešte vidí primálo,
Choď ho hľadať kde sa schoval. —

120.

Pán Boh daj šťastia, Kubo môj! kdeže?
Pán Boh daj, Martin, aj tebe!
Do mesta v malej potrebe.
Ty do Slatiny? — Tak je. — Ešteže!
Čo je v Slatine, Kubko, nového? —
Utekaj, tam najdeš kráľa! —
No, to je dobre, veď hľadám jeho. —
A čo sa ti tam opála? —
To? sokol. — No, ja idem prielohom.
Prielohom? no lenže s Bohom!

121.

Tajde náš hriešnik a už sa blíži
K Slatine, už v ľudu kape,
Obzerá sa a cez stisk sa kríži:
Hej, počuješ? švagre, chlape!
Čis' pána kráľa dakde nevidel?
Ej kdože kráľa nebol by videl!
Ta išiel proti Viglášu. —
Šuhajko prudko za ním sa tisne,
Už sa mu panstva sláva zablysne,
Hľadiac na tú očí pašu.

122.

Hej, prosím, pán kráľ! pán môj, postojte! —
Ponad ľud sa hlas vynáša,
Ale druhovia pána Matiaša
Stúpajú k hradbám Vigláša. —
Vaša Jasnosť! tamtoho ukojte
Z milosti, kýva dávno a volá.
Ta, dočkajme ho: — čo, môj syn? —
Pán môj, nesiem vám tohto sokola,
Smrť jeho moja robota bola —
Či je to váš sokol, prosím?

123.

Kopa sa k nemu sbehla divákov,
Ten stŕpa, tento sa smeje,
Tamten nadáva mu do sprostákov,
Ten súdi jeho nádeje.
A kráľ hovorí: prečos' ho zabil? —
Martin: a či ma sám zlý duch zvábil! —
Kráľ: neznáš môjho sokola? —
Martin: hľa, keď on, že má stužtičku
A na nej vašu žltú karičku,
Pán môj, proti mne nevolá.

124.

Ale načo ty biješ sokoly? —
Robia ony škodu v poli? —
To nie, ale hľa, taká mu pláca,
Keď chcel zaškrtiť zajaca! —
A jako ho smieš sám ko mne nosiť? —
Nuž, pán môj, vravia že je váš.
A neponáhlaš o milosť prosiť? —
Veď ste vy, pán môj, Matiáš! —
Vieš, že to krádež kráľovskej veci? —
Tak som ukradol mačku vo vreci!

125.

Či tak sa treba s Jeho Jasnosťou
Shovárať? ty trup surový!
Tak kýsi Nemec z jarmočných hosťov
Z boku Martinka osloví.
Tento sa obzre a nechá ho stáť;
Kráľ sa len ide ďalej shovárať,
A pánovi kážu mlčať. —
Odkiaľ si, druh môj? — Ja? z Detvy, pán môj.
Máš otca? synov viac má otec tvoj? —
Otca mám, bratov celý roj.

126.

A čo ty, druh môj, robievaš doma?
Ja? pán môj, čo príde k ruke,
To sa vždy najde práca, pohroma
To v dome, to zas na lúke:
Ja ale najviac statok pásavám
A za ním na fujare prehrávam
Od východu do západu. —
A nik' z vás nemá nič, moji drahí,
Proti tomuto? — kej je povahy?
Zlodejstvo, bezbožnosť, zvadu?

127.

Nič, nič, nič! — celý zástup zavolá —
Statočný to mladý človek!
Martin Hudcovie veru odolá
Žalobe bars akejkoľvek: —
Teda Martinko! — kráľ ho po pleci
Poťapká — s Bohom! mačku vo vreci
Zabils'! no, to mýľka bola:
Veď si ja za to, jak Boh dovolí,
Vo vašom peknom, hojnom okolí
Krajšieho chytím sokola.

128.

Ale som ja aj jastraba zronil,
Čo mi zdrapil holubicu,
Kdo zná, či jeho duch už odzvonil
Cez chladnú smrti ulicu:
Valaškou som ho na skutku zrazil,
Obratno nad obratným zvíťazil,
Čo za to vezme Detvy syn? —
Aj sekerkou som obratne hodil,
Nevinné vtáča som oslobodil,
Nie to pekný aj dobrý čin?

129.

Pekne Martinko — jasný kráľ vraví —
Hodný si, pekný vezmeš dar:
No, čo chceš? tamto visí blyskavý
Pekný, vyšívaný kantár:
Ten vezmi, ja zaň platím majstrovi,
Keď ho založíš tvojmu vrancovi,
Celý svet sa bude dívať. —
Ale tie oči tvoje blýskajú,
A v tých blyskoch sa tajomstvá zdajú
Pred duchom mojím ukrývať. —

130.

Nuž jasnému to poviem kráľovi —
Smelý náš Detvan odvráva,
A kantárik si bohatý, nový
S prstami jeho pohráva: —
Nezabil som ja dravca jastraba,
Ale som zabil divého vraha,
Strach a hrúzu nášho poľa:
Holubička to nebola slabá,
Ale to veru tá moja drahá,
Tá dobrá Elenka bola.

131.

A jeden starčok, druh dávnych časov,
Dobadká bližšie zhrbený,
Sníme si klobúk a z jeho vlasov
Blýska pablesk posriebrený:
Jasnosť kráľovská! — tu knieža slávy
Sa skloní, starcu klobúk postaví —
Jasnosť Vaša! — starčok vraví —
Ja, vidíte, už kraj hrobu chodím,
Sotva pominie pár dní, pár hodín
A úmor dych mi zapraví;

132.

Ale zásluhám svedectvo vydať,
Podať pole Vašej cnosti,
Ku mojim činom jeden kvet pridať,
V diele dobrom zložiť kosti,
Toto si žiadam. — Dovoľte tedy,
Dovoľte moje osláviť biedy
Vaším laskavým pozorom:
Veď my krem toho s nášmi biedami
Len zriedka môžme Vášmi bránami
Ku kniežatským kročiť dvorom. —

133.

Vravte slobodne — starčoku vraví
Slnce pannonských prestolov —
Vravte, otče môj! dlhé prípravy
Na stranu: von s vašou vôľou. —
A tá zakvitlá kvetom jabloni
Hlava pokorne pánu sa skloní
Snujúc zas ďalej myšlienky niť:
Znalo zbojníka celé okolia,
A jeho rany dosiaľ nás bolia,
Kdo nemôže ho obviniť?

134.

Mozole naše, naše krúpäje
Hltal a ssal divý ten drak,
Triasly sa pred ním domy a staje
Jaknáhle nočný padal mrak:
Oddychu duše naše nemaly,
V strachoch sme cesty naše konaly,
Mnohých našich on bol vrahom:
Ba ver' surovosť jeho čahala,
Jak by ho bola zlosť pekla hnala,
Aj po tom dieťati drahom!

135.

Nemožno bolo jať toho diabla —
Drábov županských oklamal,
Pri ňom moc naša sťa mhla oslabla:
A tento mu rohy zlámal.
Tento mládenec statočný, smelý?
Ten, Vaša Jasnosť, na náš kraj celý
Z božej moci pokoj zložil. —
Oj, neobrátim sa v mojom hrobe,
Keď v zbojníckej nie ľud náš porobe,
A keď som Váš pohľad dožil.

136.

Hlboko do pŕs mojich sa vryly
Slová vaše, starčok milý!
Šťastný kraj, v ktorom šediví chváľa
Svoju mlaď a svojho kráľa! —
A ty, Martin môj, vedz, že skutok tvoj,
Ktorým si zrušil kraja nepokoj,
Cítim, chválim a odmením:
Kráľovskú si ty zastal úlohu,
A to je predca, ďakovať Bohu,
Dobrým pre trón môj znamením.

137.

Kráľ berlou dusí buričov vlasti,
Zaháňa vrahov krajiny:
Ty si vytrhol kraj tvoj z priepasti,
Utíšil vaše doliny:
Spasils' holuba, zabils' jastraba,
To je vec pekná, zásluha slabá,
Za to máš len pekný kantár:
Zabils' zbojníka, spasils' otčinu,
Cnosť veľká veľkú premohla vinu,
Za to väčší dostaneš dar.

138.

Na staji mojej rechce sto vrancov,
Najkrajšieho si ty vyber,
Tie statných nosia vlasti obrancov
A honia divú vrahov zber.
Podaj mi ruku, priateľ môj mladý,
Okrasa našej vernej osady,
Nezabudnem tvoju krásu:
Ľúbim ja mladosť, ľúbim obete,
Práznotu v tvojom nenechám kvete
Keď Boh dá šťastia a času. —

139.

Šuhajík môj si udre na pätu,
Obraz jeleňa Zbihoňa:
Oj, vrstovníci, bysťuže svetu!
Budeže mi to za koňa! —
Retiazkou si nad hlavu potriasa,
Elena moja havrannovlasá,
Či ho vidíš, je to krása!
Zrak ľudu v mládencovi sa tratí,
Storaz za kráľom ešte sa vráti,
Tam závisť, tam radosť jasá.

140.

O ňom si jeho Detva rozpráva,
Všetky duše k nemu letia,
Pochvál, vzývania až vyše práva,
O ňom starý, o ňom dieťa;
Srdcia dievčeniec za ním búchajú,
A dosť že miesto mu nedúchajú
Kdekoľvek vníde do domu:
On radosťou sa prv zaligotal,
A už tvár prísnym žiaľom zamotal,
Sťa pozrel by na Sodomu.

141.

Zvonily v rukách jeho retiazky,
Ceng ten mladou dušou šumel,
Šumom tým tajné hraly otázky,
Ale on ich nerozumel;
Počul už v duchu rehot koníka
Vydobytého smrťou zbojníka —
No, nač mu ten koník vraný?
On si koníka nezvykol kovať,
Lež hrabce, dubce si preskakovať
A hrať s ohlasmi Polany.

142.

Ej, bude si on s jeho Havranom
Do veselých družín skákať,
Slobodným poľom zaletí na ňom
Keď bude chceť srdce plakať:
A poviedať si povesti budú
O ňom, keď srdce hlinenú hrudu
Pod pažiťou bude nosiť; —
A čo tie tajných žiaľov tušenia!
Dve moci moc vo všemožnosť menia:
Účinkovať — Boha prosiť!

143.

Ale ľahko je navyhutovať
Klamy pre dušu, svedomia,
Vám, ktorí aj smrť viete pochovať,
Ktorých sily osud zlomia:
No, nejde to tak, klamať sa duši,
V ktorej stoústa myšlienka čuší
Prírodou učičíkaná:
Nejde to duši, ktorá svet malý,
Svoj dvor, svoj háj, svoj syr, svoje skaly
Nedá za raje Sultána.

144.

Tak môj Martinko plecom preňodí
Kantár sriebrom vybíjaný,
A na fujare ṗoľom zavodí
Hlas piesne žiaľom pijaný:
A vše sa obzre, či ho kdo honí,
Vše čuje, zdá sa mu, rehot koní,
Ale vidí sám je sťa prst;
A celý ľud, čo k Detve sa valí,
Diví sa, jaký žiaľ toho kalí,
Čo v hrsti dnes mal kráľa hrsť!

145.

No, vrstovníci! nemýľteže sa,
Že Martinko môj sa bojí; —
Čo by zhrčaly naňho nebesá,
Jich lom ho neznepokojí:
Ale duše to ľudské zdedily,
Že na okamih zmĺknu jich sily
A mráz prejme mladé kosti;
Keď príroda v svet slávy zabrodí,
A nízkosť vysoká sa prerodí
Do nových nížin vysostí.

146.

Na kraji neba ružová zora,
Na zore tôňa večera,
V tôni večernej zelená hora,
V hore bralo sa prestiera,
Na brale hradby, v hradbách zámok náš,
Zámku je meno vysoký Vigláš,
Vo Viglúši izieb rady,
A v jednej z pekných, bohatých dvorán,
Chodí, prechodí sa pevnosti pán
Veliký kňaz, Matiaš mladý.

147.

Deň, čo zhasína, leží zkrášlený
Pred očima jeho duši,
Radostných ľudu krikov ozveny
Bijú v jeho citov uši.
Veliká chvíľa kráľovskej slávy
Slavného šťastia a veličavy
Veľkým duchom preletuje,
V ktorej duch všetky života strany —
Kráse anjela, silné satany —
Jednej idei obetuje.

148.

Len jeho tôňa je s ním v dvorane
A mládenca jeden obraz,
Storaz aj bez mládenca zostane
A naspak ho volá storaz:
Kráľovské oko po zemi nosí,
Zas po Polane okom tým kosí,
Srovnáva ju s vlastným trónom;
A zas diaľ pláva slovenským krajom,
Jako duch slávy radosti rajom,
Jako sňažná labuť Hronom.

149.

To mu jatagán cvendží Osmana,
To kolby Nemcove čuje,
Tu mu mohutná Jiskrova strana
Srdcom veľkým prebleskuje:
To moci svojej prezerá sily,
A maká, či dosť tuhé sú žily
Pre víťazstvo kráľovských rúk; —
Uspokojí ho krajiny bieda?
Či zkaza zkaziť len sa mu nedá?
Ha, mám ešte môj Čierny Pluk! —

150.

A v myšlienke tu vidí mrákavu
Ťarchavú bleskmi, hromami,
Tam vidí v synoch mocných Moravu,
Tam Českú s nášmi horami,
Tam deti hodné Hrona a Váhu,
Tam Sitna, Tatier družinu v ťahu,
V zraste, v jazyku poznáva:
Jako bohyňa krásy a práva
Na tej mrákave sediac lietavá
Jasná Huňadovca sláva.

151.

Deň, čo zhasína, leží zkrášlený
Pred očima jeho duši,
Hlasov mládenca smelé ozveny
Bijú v jeho citov uši:
Martinko sa mu že jeleň javí
V mohutnom kvete jeho postavy,
V obraze perly zaviatej
Zdá sa mu videť zárod hrdiny,
Údatnosť sviežu, dušu bez viny,
Blesk myšlienky nepojatej.

152.

Ale v kniežacích prsách boria sa
Túžba vrelá s milým právom,
A jedna druhú mocne zatriasa
V pasovaní tvrdohlavom:
A v hlave kráľa myšlienka živá
Na boj ten dolu do pŕs sa díva,
Kuje, váži a priprávа
Nesklamné, silné, pekné nástroje,
Ktorými smieriť žiada to dvoje:
Právo túžby s túžbou práva.

153.

Detvou sa nočné tmy poválaly,
V nich život sťa v starých bájach,
Tuhé sny duše v tichosť zakľaly,
Len tu i tam v nízkych stajach
Rehot koníkov mladých mihoce,
A pár dievčeniec ešte drkoce
Na podstene vymazanej:
Mestečkom hore sa hýbe tôňa,
Hádam šuhaja a jeho koňa
Štrng retiazky vyliskanej.

154.

Kôň je; počuješ ho jako chŕka?
A štvoraký lom kopyta,
Vidíš, biela mu pena z úst fŕka,
A jaký blesk z oka svitá! —
To bude iste dáky pán z mesta,
Tmavá ho ďalej nechce viesť cesta,
K hostincu sa na noc tára:
Alebo hádam župan Zvolena
Prišiel — — či vidíš, naša Elena?
Vráta do Hudcov otvára! —

155.

Nad horami si slniečko svitá,
Kôň vraný zas Detvou chŕka,
Čuť rovnomerný dupot kopyta,
Od kopyta oheň fŕka;
Žiaden do Detvy neprišiel župan,
A nenocuval žiaden dnes tu pán —
Šuhaj vyletel z osady,
Na vrancovi poľom sa brodí,
Kde tajde? čo chce? nač vychodí? —
Lieta si sťa sokol mladý.

IV.

Vohľady.

156.

Už deň sa v krátku tichosť zavieral,
Deň posol svätej nedeli,
Vývod od piatych bratov vybieral,
Ktorí k večnosti leteli;
Sám sa v purpuru žiar poobliekal
A v kraje smutnej noci utekal
Nábožnej panej v ústrety,
Ktorá cez sedem krajín slncových,
Cez sedem krajín mrákot hrobových
Niesla blesk viery na svety.

157.

Svety Kristove nábožným okom
Bavily sa v tom divadle,
Hviezdy zastaly v blesku vysokom
Na nebeskom prikryvadle:
Dívaly sa, jak anjel pokoja
Ide zotierať krúpäje znoja
Z tvári šestdňovej roboty,
A hviezdy dol' sa na zem dívaly,
Jak ľudské sily odpočívaly
V lone pápernej driemoty.

158.

Pred domom Detvy nenajdeš smetí; —
Kozuby pozhasínali,
Len dvoje očí, dva hviezdne svety
Z podsteny jednej blýskaly:
A dvoje hlasov drumbieľ spiežových,
Dva riadky zúbkov z kostí slonových —
Dve hriadky ústok ružových —
Zpred domku toho žiaľne cvendžaly,
Sňažnou belosťou noc vysmievaly,
V jarnej kráse prekvitaly.

159.

Pod stenou sedí Elenka mladá,
Srdcom jej čakanie bije,
Drumblence k zúbkom bielym prikladá,
A duše jej harmonije
Piesňou sa hacú v krásnom vlnení,
A krása jich sa ľúbezne mení
Na úslní mladých citov,
Z ktorých — jako z tých jej hviezdnych očí
Tá vražba, čo ňou všetko zotročí —
Martinkovi raj vykvitol.

160.

Sestry slovenské! poďte počúvať
Túto ľúbosť pár drumbleniec,
Počujte, jak sa z nich idú snuvať
Kvety srdca v jeden veniec!
Počujte útly ten šum pieratka,
Čo sa cez tie jej z rubínov vrátka
Jako dým obeti vinie,
A jako z mladých pŕs sa vyroní,
Tak v tichej tôni noci odzvoní,
Zazvoní zas a zas zhynie.

161.

Poďte počúvať, družice moje,
Ten národa útleho zvuk,
Také by snúval z hlasov závoje,
Keby z hlasov tkával pavúk:
Drumblica tichej noci družička,
Aj keď ružička v rose buvičká,
K nej zavieva, pri nej spieva;
Na hrmot dňa sa jej nežnosť hnevá,
Preto drumbieľky hlások zaznieva,
Keď deň búrny už zamdlieva.

162.

Bubna práskania, cvendžania spieži,
Huk silný, prísny organa,
Škrek trúby, jak čo píšťalou beží,
Zrutný stroj fortepiana,
Ostrý vresk husiel, tuposť gitary,
Bitie, trenie a zdúvanie pary: —
Toho drumbliatko sa bojí;
Jako tenučká harfa Éola
Ona z panenských ňáder kostola
Dychom útlym hlasy rojí.

163.

Drumblica svoje hlasy netvorí
V práznej diere z medi, z dreva:
V ústach si ohlas najprv podvorí
A tak svetom sa rozlieva:
V ústach sa rodí, kde duša celá
V sladké sa slová oblieka,
Či znie v jej zvukoch pieseň veselá,
Či v pekných žiaľoch narieka:
Tam znie, drumblička, ten šum tvoj cintlavý,
Kde duša dušu objíme, pozdraví.

164.

Pod stenou sedí Elenka mladá,
Do tmavej noci sa díva,
Drumblence k zúbkom bielym prikladá,
V nich sa duša jej ozýva. —
Počuje krok a hrať si prestane —
Ale ten krok je na druhej strane:
Počuje krok — to ale je krok strmý —
Krpčok Martinkov, ten šumí, nehrmí —
Počuje krok, lež bezhlasý —
Milý sa milej ohlási.

165.

Vidí aj tôňu vo tmách sa blížiť,
Ale to postava malá —
A šata biela — žehnať sa, krížiť! —
Neznámym sa previevala.
Srdce jej naproti mu nebeží;
Lebo na srdci pochybnosť leží,
Strach devine srdce mámi; —
A už k Elenke samej dochádza,
Shovor dúverný s devou zavádza
V bielom kepeni neznámy.

166.

Pochválen Kristus, dievčinka mladá!
Až na veky! — tak dievčina.
A k nej si hosť ten nevšedný sadá,
A ona diaľ sa pomkýna. —
Neboj sa moja! váš je tento dom? —
Náš. — Aké meno máš s tvojím rodom? —
A čože chcete? — Nič, moja,
Len rád bych počuť šum tvojho mena. —
Vaša som nie — mňa zovú Elena. —
Pekne ti tie reči stojá.

167.

Elenka, tvoja mať dobre sa má? —
Aj dobre, aj zle: a potom? —
A dom váš, hádam, aj vojáka má? —
Musíte vedieť aj o tom? —
A kdo nakúpil tieto prstene
Srieborné šumnej mojej Elene? —
Nuž Martinko: nikdo iný. —
Tak sa Martinkom volá tvoj milý? —
Tak. — Znám ho, Martin je druh spanilý:
A je on aj tvoj jediný? —

168.

S tým sa hosť k deve bližšie prikradol
A jal ju za ruku mladú: —
Tamže si seďte, kde ste si sadol,
Ak rád máte dobrú radu! —
No, veď za to sa ti nič nestane;
Ako ti ten hnev pekne pristane,
Šumná moja hronská Vila! —
Len vy ta choďte po svojej práci,
Túlať sa nesmia nocou vojáci. —
Kdes' ty sa to naučila? —

169.

Už konca kraja váš shovor nemá,
V samých otázkach blúdite:
Choďte pán voják, a nechajte ma,
Matera mi zobudíte! —
Ja sa rád s devou šumnou shováram,
Rád sa ružovým podívam tváram,
Rád pekné postískam údy. —
A kdože dal vám tieto prstene? —
Jeden z nich chcem dať švarnej Elene.
Ach, nechcem! dosť ma svet súdi.

170.

Teda ti dačo šepnem do ucha —
Vraví pán, k nej sa pritiera,
Na mäkké pliecko ruku opiera: —
Bojte sa, pán voják, zaucha!
Sprostá vám dievka také vysolí,
Že, kedy v Detve smelým ste boli,
O dva týžne obadáte! —
A ešte viac sa bojte Martina:
Príde, toto je jeho hodina,
Ten vám povie, kade máte! —

171.

No ale prečo by si nechcela
Prsten tento odo mňa vziať? —
Preto, že by som žať nevedela,
Kde som prv nevedela siať. —
Už keď len chceš mať dáku zásluhu,
Zaspievaj pieseň a zahraj druhú
A tak bude ten prsten tvoj. —
No dobre: ale neoklamete? —
Nie. — Ale ho viac nedostanete! —
Nedbám, len už hrať, spievať choj. —

172.

Ba, veď nemôžem ja teraz spievať,
Mať by som si zobudila,
A Detva by sa mohla posmievať,
Že nocou som si nôtila:
Ale vám radšej zahrám vo dvoje:
No, ano? — Hraj len, dievčatko moje! —
Ale sem prsten! — Tu ho máš. —
Vzala prstienok, obrúčku zlatú,
Vzdychla radostne: máš ty bohatú
Nevestu, milý Martin môj! —

173.

Pod stenou sedí Elenka mladá,
Srdcom jej len radosť bije,
Drumblence k zúbkom bielym prikladá,
A duše jej harmonije
Piesňou sa hacú v krásnom vlnení,
A krása jich sa ľúbezne mení
Na úslní mladých citov,
Z ktorých — jako z tých jej hviezdnych očí
Tá vražba, čo ňou všetko zotročí —
Hosťovi svet nový svitol.

174.

Sú vám blaženstva večné minuty,
Ktorých v nízkej chalupe niet,
A slasti majú sedliacke kúty,
Ktorých v palácoch nevideť:
Jako výšiny žitia slavného
Zaujmú divom ducha nízkeho,
Zatrasú jeho kolenom:
Tak tajné krásy nížiny žitia
Vysokých duchov krásami schytia
A hrajú s ich veľkým menom.

175.

Krásne je nebo, keď vám osvitne
Bilionmi punktov zlatých;
Krásna je zem, keď ona zakvitne,
Vo barvách anjelmi siatych:
Ale čo máte v tej pustatine,
Ktorá od zeme k nebu su vinie? —
Mhly, mrákavy, mrazy, hromy. —
Srednosť slamenná ľúbiť sa nedá,
Zamalovaná takáto bieda
Zbaví len pre hmyz Sodomy.

176.

To je tá kľatba nášho života,
To netopierstvo osudov,
V ktorých sa k nebu od zeme motá
Mizeráctvo našich bludov.
Tá podlosť medzi duchom, prírodou,
Medzi otroctvom, medzi slobodou,
Medzi špatou, medzi krásou;
Keď nevieš, čo si? nemreš, nežiješ,
Len sa od skaly ku skale biješ
Po jazere bľadých časov. —

177.

Oj, videl som ja velebu slávy
Na žitia toho výšinách;
Videl som krásu tichej dúbravy,
Ľud blahý v biednych dolinách;
Videl som, moji druhovia, seba,
Ďaleko zeme, ďaleko neba —
Oj, srdce mi divo búcha!
A zašiel bych sa v tejto nevoli,
Čo by ste vy tu so mnou neboli,
Vy a voľnosť vášho ducha! —

178.

Neznámy náš druh Elenky švarnej
Ešte za dlho počúva,
Keď sa zamĺkol hlas drumble párnej
A vetrík už len podúva: —
Čože, pán voják, či ste zaspali?
A či ste vari oľutovali,
Že prstenčok ten lacný bol? —
Nic, sestra moja: trošku som zdriemal,
Taký pekný sen som nikdy nemal,
Prisnilo sa mi s kolibou.

179.

Vetrík donáša hlasy fujary,
Donáša jich vždy viac a viac,
Duša Elenky hneď sa rozjarí,
Vyskočí a hľadí vraviac:
To môj Martinko! Choďteže domov:
Nakľaje aj mne aj vám do hromov
Tak, že budete nariekať. —
Veď uvidíme, jako vypáli,
Ak bude zle, tak pôjdem pomaly. —
Ba budete aj utekať!

180.

Už pred tretími súsedmi spieva
Hlas Martinkovej píšťaly,
A sny sladunké na tých rozlieva,
Čo po chalupkách pospali:
Pozdraví milú, hosťa pozdraví,
A opre naňho pohľad zvedavý:
Kdo je v tom bielom kepeni? —
To je, Martin môj, hádam z osady
Voják a, neviem, je ešte mladý
A tak sa mu odísť lení.

181.

Preč, švagre! — mládenec môj hovorí —
Toto je moja nevesta!
Lebo, ak hnev môj na vás zahorí,
Ukážem vám, kde je cesta! —
Máš pravdu! — zachuchmaný odvráva: —
K neveste tvojej nik' nemá práva:
S Bohom! — Aj Martinko: s Bohom! —
Aspoň som pekný prsten dostala,
Čo som mu zo dve piesne zahrala,
Môže už taisť aj s batohom.

182.

Ukáž ten prsten, to prsten zlatý,
Ale daj ho mne, Elena!
Môže byť dákou vražbou zakľatý,
A kdo vie čo to znamená?
Ja som chlap, ja sa toho nebojím. —
Nuž nedbám: mojím je a či tvojím,
To všetko jedno. To je bohatý,
Lebo, Martinko, keď ma tu chválil,
Vetor mu biely kepeň odhalil,
A tam akýsi blesk zlatý. —

183.

Hm! — Veru tak ten, Martin môj milý,
Na prsách mal hviezdu takú,
Čo len tak sa v nej krásy iskrily,
Ja ho poznám po tom znaku. —
Kde si bol toľko, kde duša moja?
Už som nemala zase pokoja,
Že nejdeš, ako chodievaš. —
Tie tvoje drumble dlho mlčaly,
A keď sa mi tie neozývaly,
Nazdal som sa, že sa hneváš.

184.

Noc. — Zdá sa mi pred myšlienkou mojou,
Že leží čierna opona,
Ktorá mrákavou zaľahla svojou
Od Polany k vodám Hrona:
Na tomto čiernom hodbábe drahom,
Bielym ako mhla tenučkým ťahom,
Obrázok vidím dýchnutý,
Naň len mesiaca družičky známe,
Jako vo večnej krás panoráme
Hľadia z nebeskej ozruty.

185.

Na tom obrázku obraz mladosti
V podobe šumnej mladici,
A poletuje kŕdeľ radostí
Po kvetinách na jej líci,
Sedí na čistej domka podstene,
Hľadí na svoje milé prstene
A na svojho milého tvár;
Ten má jej ruku vo svojej hrsti,
A hneď na jej sa zahľadí prsty,
Hneď na dievčich očí požiar.

186.

Jej vrkoč z hladkých pletený vlasov,
Na hrdle čierna tkanička,
Oplecko sňažné, vyšité krásou,
Ľalijová kabanička;
Bielenej sukni záhyb storaký,
Červené kycky, uzle a traky,
A čižmičky z kordovánu;
Postava driečna a tvár okrúhla,
Oči složené z ohňa a z uhlia. —
Martinko nemá chuť planú.

187.

Na mládencovi zrak uložila —
Ten nešťastný k nebu hľadí: —
Do duše duša jej sa mu vryla
A k srdcu šla na vohľady;
V ňom ona vidí svet svoj zaviaty,
Bez neho je nič, s ním nezná ztraty,
Ona v ňom a z neho žije;
Nezná nádhery drážívú slávu,
Ani poklôn a rodu výšavu:
Tak on poklad jej celý je.

188.

Z jej úst radostné šumí šeptanie,
Jako by šum sladkej lipy,
A v tom šepote nové vyzvanie
Od srdca ku srdcu kypí;
Len pre žiaľ jeho vie sa žalovať,
Z jeho radosti len sa radovať,
A nič pred ním neukrývať,
A keď jej oči, ústa sa smejú,
Len pre jednu sa tešia nádeju,
Pre tú: že s ním bude bývať.

189.

Mám krásnu partu. Vláknom je zlatým
Obrúčka jej vyšívaná;
Bleskom libačiek všade bohatým
Kol, vôkol pozakrývaná;
Po zlatom poli na tej obrúčky
Videť po riedku kvety a púčky
Z perál bielych a červených,
A venčok malý rozmarínový;
Od venca dolu mám stokrásový
Kŕdeľ stužiek rozvlnených.

190.

Či prídeš zajtra, dušička moja,
Prídeš zajtra do kostola?
Ver' nikdy, nikdy Elena tvoja
Ešte tak švarná nebola: —
Tie stuhle plecom, chrbtom lietajú
A so šumným si vetríkom hrajú,
Barvy jich pekné menia sa,
Libačky iskria sa ligotave,
Jako tá sláva na svätých hlave:
To ti je, Martinko, krása!

191.

Mládenec okom jej očarený
Nemá pre jej krásu očí,
Mládenec citom jej oparený
Necíti čo sa v ňom točí:
Ale v pokoji na ňu sa díva,
Jako ten komu moc dobrotivá
Všetko, lež všetko prisúdi;
A len keď šepot z úst milých spadne,
Keď zápal mladý trochu ochladne,
Z kľatby rajskej sa zobudí.

192.

Elenka vstane hor' na podstenu,
Oblôčkom v chyžu sa díva,
Vidí mať milú mhlou osvietenú
Jako sníva, odpočíva; —
V driečnom sa páse máličko nahne,
Rukou okrúhlou v oblôčok čiahne,
Výjme dačo tmou ukryté,
A podá vďačne svojmu druhovi
Dar s každou novou nedeľou nový,
Pierko z sviežich kvetov vité.

193.

V ňom dve fijalky, púčok ružový
S lístkami svojmi čerstvými,
A potom prútik rozmarínový
S zelinkami voňavými,
Pásik červený vedno jich pojí,
Krása objíma vôňu v pokoji
A všetko sa blažiť strojí,
Jako v srdiečku šumnej Elenky
Keď z neho mladá čeľaď myšlienky
Cez pekné ústa sa rojí.

194.

No, Martin môj, to poslať som chcela,
Ale načo cudzým sveriť,
Keď som to iste dobre vedela,
Že sem sa prídeš podperiť. —
Daj sem klobúčik — sama som siala,
Sama kopala aj polievala,
Sama vila, aj pripravím:
A bude klobúk tvoj okrášlený
Jako partica tvojej Eleny
Rozmarínčokom voňavým.

195.

Tak mu ľahodí sladký hlas devy,
A on čo? sedí a dumá!
On radšej smutné počul by spevy,
Bars devu peknú, mladú má:
Ona mu vlasy dlhé prihládza,
S klobúkom jeho žarty vyvádza,
Otázkami naň dojedá:
On vlasy vrané vetru necháva,
Na žarty milej nič neodvráva,
Otázkam neodpovedá.

196.

Len či ty ešte, moja Elena,
Dlho máš tie vlasy hladiť;
Či dlho bude tvoja milená
Ruka pre mňa kvety sadiť;
Či parta tvoja blesk svoj neztratí,
Pokiaľ sa milý k milej nevráti;
Či ústa tie malinové
V žiaľoch sa horkých nebudú topiť;
Či oči čierne nebudú kropiť
Slzou tie čižmičky nové? —

197.

Bude mi bude v smutnej nevoli
Chladný dáždik vlasy hladiť;
Hej, bude dakde na cudzom poli
Vetor na hrob kvety sadiť;
Bude sa parta ligotať tvoja,
Keď budem padať v blýskaniach boja;
A tie ústa malinové
Volať ma budú až aj zachrýpnu,
Na suché oči žiale prilipnú,
Na tvoje oči trnkové!

198.

Tie driečne bočky umorí klanie,
Tie okrúhle lakte splasnú,
A tie zore líc, ak zore ranné,
Aj s mladosťou svojou zhasnú;
Keď budeš večer dverce zatvárať,
V slzách košieľku budeš si zvárať,
Spievať bez srdca, bez hlasu,
Oj, spievať, keď ťa nik' nepočuje,
Lebo svet tento nepoľutuje
V ľúbosť pochovanú krásu!

199.

Bude mať moja, aj mati tvoja,
Budeš ty horko nariekať,
Keď slzy moje na drevo oja
Budú cíčkom dolu stekať:
A zo sto očí bude žiaľ padať,
Keď synia budú na vozy sadať,
Sadať mladé orly vojny. —
Či vieš už teraz, vieš, duša moja,
Jaké sa na nás čierňavy strojá,
Prečo som ja nepokojný? —

200.

Oj, Martinko môj, ja idem s tebou,
Idem s tebou šírym svetom,
S tebou ja budem, čo by si kde bol,
Čo hneď dakde v svete treťom!
Jako by ten kvet vrhol na skalu,
Tak bys' ma nechal tu osiralú
Bez pomoci, bez pokoja! —
Čo bych ja v dolách týchto robila? —
Čo by v tých domách ešte ľúbila? —
Oj, ale mati, mať moja! —

201.

Ale veď, hádam, ani nebudú
U nás teraz na vojnu brať —
Alebo, viem na Polane búdu,
Tam sa začas môžeš skovať!
Skrývať sa nejdem — šuhajko vraví —
To hodný Detvan nikdy nespraví. —
Elenka v strachoch sa trasie,
A jako ten čo v púšti umiera,
Keď už vyschýňa v ňom milá viera,
Padne v kvíľby žiaľnohlasé. —

202.

Leží na prsách jeho širokých
Vydychujúc tráplivý žiaľ
Deva, kráľovna diev černookých,
Predmet okolitých pochvál:
Leží jako kvet na silnej skale,
Jako na hladkom, jasnom krištále
Hasnúce zore večera:
A okamžitý púčok úfania,
Jak večný západ, večné svitania
Hneď sa rodí, hneď umiera.

203.

Mládenec sklonil horúcu hlavu
Na hodbáby dievčich vlasov,
Útechu šepce v dušu boľavú
V šume rozžialených hlasov:
A jako húštim Polany stromov
Mumle durkanie ďalekých hromov,
Tak v srdci devy úbohom:
Jak nad temenom keď hrom zapráska,
Tak razom strhla sa bľadá kráska
Martinkovym: čas je! s Bohom!

204.

A už sa v mhlistých svitoch brieždilo
Svetielce svätej nedeli,
Na kvieťatku čo v tú noc ožilo,
Srieborné brôčky visely,
A štebotavé prse škriváňa
Skladajú novú pieseňku rána
Pre veliký deň stvorenia:
A v tichej chyži mať Elenkina
Z očí oslablých väzby odpína
Hrobového živorenia.

205.

Zostaň mi zdravá, hviezdička krásy,
Dieťa mladej duše mojej!
Čo v zlaté si ma zaniesla časy,
Piť dala slasť z čaše dvojej:
Sestra spevcova, kvet môjho ľudu,
Kvet toho špatnokrásneho bludu,
V ktorom drieme slovenský kraj:
Choď mi, zapadni, hviezdička krásy,
K hrobu ľúbosti mňa zaviedla si,
Zapadni a dobre sa maj!

V.

Lapačka.

206.

Nebudeš, druh môj, ty biednym rabom
V labyrinte tom prírody:
Nebudeš, tebe s tejto pohrabom
Život nový sa narodí.
Genij, čo neviem, kde je, kde je nie,
Ten ťa v okolia vyššie vyženie
A dá ti k letu moc vôli;
Ale jestli ti práznota hučí
V prsách: ta ťa svet prísny naučí
Do trinástej chodiť školy!

207.

Je v ľudských prsách anjel božskosti
Jako šum a valy Hrona,
Ktorý unáša nás do vysosti
Ľahučkým letom balóna:
On ztenčí hrubé pary života
Tak, že aj tela centová hmota
K nebeským sa trhne stranám:
A bars klame zrak ľudského oka
Že lopta je: nie! ale vysoká
Moc tak malou zdáva sa nám.

208.

Ten oheň slávy v dušach horieva,
Ruší ťarchy smradlavých pár,
A čím sa mu viac zem tá zatmieva,
Tým jasnejšia jej mu je tvár:
Ale len jednou dieročkou malou
Udre dnu ťažký duch hriešnych valov,
Zrodí zločinstvo poklieska;
A zo závratnej teba výšiny
Na slávy tvojej rozvaliny
Satan pekla dolu ztrieska

209.

No, kde ma vedieš, mátoha žitia?
Veď Faust Mefistov nie som ja!
Čo ma so sebou radšej neschytia
Anjeli môjho svedomia? —
Poď, Martinko môj, ty druh slobody,
Ešte si z bystrej Polany vody
Načreť žiada duša moja;
Poď, ešte sa raz aj ty z nej napi,
Až ťa pohľadu môjmu vydrapí
Ocelová dlaba voja. — —

210.

Jeden na predku si vykračuje,
Za ním švarné štyry páry,
Na zadku dvanásť ich vystupuje,
Rod ich vidno jim na tvári. —
Ten prední idúc len si pozerá
Na žlté šnóry svojho mundiera,
Na let tenkej lieskovičký:
Hlavu hneď vystre, hneď zas naklonî,
A hneď počúva jako mu zvoní
Cveng širokej ostrožtičky.

211.

Zas na šabličku ruku pohodí,
Mihá na mladých junákov,
Úsmechom mladým dievčence svodí,
Naprává si hrdý čákov,
Na ktorom pekné kohutie piera
Samopašný let vetra prebiera
A s odvislou hrá kapselkou;
A vše na predok krok dva poskočí,
Ruky zdvihne, zaťapká, kročí
A štrngne ostrôh ocieľkou.

212.

Za ním rovných mu osem vábnikov
Čákovy si nadhadzujú,
Gomby z belastých dolománikov
S bleskami slnca žartujú,
A kapselky jich si samopašia
S tarajmi, ktoré vábä aj strašia,
A kordovánske čižmičky
Žltou sa dlhou kyckou honosia,
No, všetci s predním rovno sa nosia,
Krem rukavíc a paličky.

213.

Všetkých osem je jak osem hrabcov,
Sťa by jich mať jedna mala,
Všetkých tvár hľadí, jako by chlapcov,
Zvlášť jednoho oklamala,
Všetci sú hrdí, všetci veselí,
Všetci sú švarní, všetci sú smelí,
Všetci synkovia Polany,
Všetci si žijú jako len vtáci,
Bez starosti a bez tvrdej práci,
Raz žiť, raz mreť povolaní. —

214.

Za nimi ťahá počerný Pišta
Na huslicach poštiepaných,
Hrdý, že on je hudcov primista,
Bradu má na poštiepaných
Husliach, a vše na svojho kontráša,
Vše na starého zas barboráša
Strany taktu sa obzerá:
A cimbalista cimbal teperí,
A jako piercom strunu uderí,
Tak aj bajúsom preberá.

215.

Vycifrovanú „Kinizsi nóta,“
Hlasom žiaľno potriasajú,
A zas na friško, čo by trhlo ťa
Do skoku, hlas obracajú:
Hneď struny z „a moll“ si nariekaly,
Jak „Nagy Idai nótát“ by hraly —
Čoho cigáň tak sa stráni —
A hneď zas okom iskriacim mihne
A v radostné sa tóny vyšvihne
Cigáň, šťastný v dolománi.

216.

A chlapcov Detvy kŕdeľ zvedavý
Pred nimi, za nimi, bokom,
Žien pohľad kľatbu na svodcov vraví,
Dievča tajným šibe okom:
A v mládencovi nejednom stojí
Boj, čo schvaľuje toho sa bojí:
Či vojákom, či valachom?
A mnohý nevie ani sám ako
Utratí ruku, dostane čáko,
Aj radosť miešanú s strachom.

217.

Ten štrng, ten vyskot, tá hudba, teṇ ľud
Detvu celú pobúrily,
A verbovanci jeden plný sud
Pred hostinec vygúlili:
Nalapali rýb; ale jich očí
Zrak sa len vôkol a vôkol točí,
Tam nevesta, tam mať bľadá:
Ale ten švarný sokolík — šuhaj,
Ktorý v okolí nemá páru vraj,
Ani sa jim videť nedá.

218.

Sťa vrabce všetky oči raz zbŕknu
A na jeden predmet sadnú,
Stroje cigáňske zahučia, stlknú
Na taraje — všetci ̣mladnú —
Dvaraz tak verbovanci výskajú —
Dvaraz tak silno dlaňmi plieskajú —
Až cigáni naraz zmĺknu,
Zvonce nôh chytrých naraz zastanú,
Všetci na jednu skrútnutí stranu
Verbovanci kľajú, chladnú.

219.

Čo je to, čo naraz rozvlnilo
Vábne stroje verbovancov?
Čo tou živosťou skok naplnilo
Aj tých hlasov aj tých tancov? —
Či to blesk dáky veľkého pána?
Či ľud strašného zazrel šiarkana?
Či čo sa tam divné zdialo?
Veď sa tak naraz všetko zasmialo,
A naraz to tak ticho zostalo,
Jako by jich čos' zaklialo.

220.

Pred ich očima v dĺžku sa chlpí
Vyrazený kopytom prach,
A jako zlaté stály by stĺpy,
Tratí sa v večerných zorách:
Vsried v zlatých zorách vraný kôň pláva,
Sňah nedlhý, nešíry rukáva
S blýskavým hrá si kantárom,
Čierna kabanka, širák s pierami
Jako let orla pod oblakami
Detvanským mizne chotárom.

221.

Keď svet nechápe vlastný svet ducha
V prsách mladého šuhaja,
Vtedy tam, kde nič nepáli, dúcha,
Kde blčí, oheň vystrája:
A vidiac myseľ svoju sklamanú,
Na toho svoju vylieva hanu,
Ktorého hana nechytí;
Každý to ináč so žitím hrá si,
Každému ináč svitajú krásy,
Každé srdce ináč cíti.

222.

Čo sa nazdáte? — že každý šuhaj
Mre za biednou smitkou chleba?
V štrngotu ostrôh nachádza svoj raj?
A z vína tvorí slasť neba?
Oj, nikdo nevie a neuhadne,
Za čím to srdce mladistvé vädne,
Čo ho zdvihne a čím padne!
Čo vás rozpáli, on tým ochladne,
Čo vy šlápete, to on ukradne,
Z vašich šedín on omladne. —

223.

Kohúty po polnoci spievaly,
Spala Detva, spal Hudcov dom,
Dva silné hlasy dnu zarevaly
Pod malým, tmavým oblokom:
Gazda! — ticho je, nik' sa nehlási —
Gazda! — znovu znie silný hlas. —
Kdo je? — Priatelia kráľa a krásy. —
Od kráľa a v takýto čas? —
Vstane hor' starčok otvoriť pánom:
Čo nové v Zvolene malovanom?

224.

A pred velebným šedivcom stojá
Dvaja chlapi dobrotvári,
Vidno, že orly z oblakov boja,
Ale čo nesú za dary? —
Volajte syna! — A čo s ním máte?
Ale od kráľa keď prichádzate,
Nejdem sa vás vypytovať.
Martin! hej! — Čo je? — Poď dol' pospolu! —
Nikdy náš šuhaj otcovu vôľu
Nezvykol dať opakovať.

225.

Fakľa po stenách blesky rozkládla,
Po stenách tých učadených,
Vážnosť akási v dušach tých zvládla,
V dušach hostí usadených.
Kľučka zaklepla, zvŕzgaly čepy,
Martin na hosťov oči vylepí:
Vítam vás! — pokojne vraví. —
To je váš Martin? — To páni moji!
No nech sa s nami zaraz vystrojí
A vám riekne: buďte zdravý!

226.

Jako by nôž mu do srdca vrazil,
Krv mládenca zabúrila:
Ej, nie tak, páni! by vás kat zkazil!
Čo sa mať moja zdurila?
Kdo vás sem poslal? — Kráľ. — Kráľ? darmo je!
Dobre sa majte srdiečka moje,
Otec dobrý aj dobrá mať! —
Kabanku čiernu prehodí hlavou,
Širák s valaškou vezme blýskavou. —
Nie, valašku si nesmieš brať!

227.

Hej, bysťu svetu! ani kráľovi! —
Mládenec chlapom odvráva —
No nebojte sa, keď ste kráľovi,
Tu vám ruka moja pravá!
A valašku si na bok priviažem,
Ale brať mi ju, to vám nekážem,
Mňa bez tej ani hrob nemá! —
Keď je tak, dobre! — jeden zo drábov —
Veď len zvíťazí nad baltou slabou
V pištoľach tých smrti semä.

228.

Neplačte, žienka! čo máte plakať?
Bude syn váš švarný voják:
Sama neviete čo máte čakať,
A umreť nám tak lebo tak!
Aj vy, starčok, ten zrak vyjasnite,
Žiadneho vy tak neošťastníte
Zo všetkých štyroch synčokov:
A verte, rád bych ja sa čaroval,
Keby mňa Matiaš pán obdaroval
Takouto poctou vysokou.

229.

Ja viac už s vami, viem, nejdem bývať —
Martin svojim smutne vraví: —
Dobre sa majte, otec, aj vy mať,
S pánom Bohom! buďte zdraví!
Neviem, kde ma Boh svetom povodí,
Kde ma kráľova vôľa zahodí,
Kde sa mi príde popletať:
Ale bars kde ma losy zaženú,
Na rodinu, na moju Elenu
Budem ja všade pamätať.

230.

Ustíska otca, matku ustíska,
Dá si nevestu pozdraviť,
A už ho vedie podstena nízka
Z domu, kde sa nesmie baviť.
Otec je smutný, matička vzdychá
A žialiť sa zdá chalúpka tichá,
Že on už viac v nej nebýva:
A rovno druhá chalúpka žiali,
Že tej šuhajka na vojnu vzali,
Ktorá teraz o ňom sníva.

231.

Tajde do staji, vranec zarechce,
Pozná on svojho šuhaja,
Kdo zná, či je rád, či sa mu nechce
Z pekného Polany kraja!
Martinko si ho ťapká a hladí,
A pohrabkáva si žrebec mladý
Počím ho šuhaj napája:
Mládenec sníme kantárik nový,
Kráľovskému ho pripne koňovi —
Vyhodí sa — tajdú traja.

232.

Kdeže ťa, druh môj, nesie ten Havran?
Kde nesieš tú strojnú hlavu?
Kde z družín tvojich, kde z Polany strán,
Vynášaš tých dolín slávu? —
Tajdem ja, tajdem na divé voje,
Keď mi svet odňal najmilšie dvoje
Aj Polanu, aj Elenu:
Odňal mi, odňal! — čo mi dá za to?
Či veniec svieži, či rydzé zlato
A či mohylu zelenú? —

233.

Ak mi dá veniec, mojej neveste
Okrásim s ním hlavu strojnú;
Zpomnie si na mňa, keď zas na ceste
Budem na krvavú vojnu:
Ak mi dá zlato, tým si obijem
Valašku, a keď ešte dožijem
Aj gajdence milohlasé;
Ak mohylôčku dá mi zelenú,
Keď sa jej trávkou vetry poženú,
Z nej koník môj sa napasie.

234.

Zvolenský zámok v zorách sa kúpal,
V zorách raňajšieho neba,
Ku nemu koník havranný stúpal
S dvoma žrebci podľa seba:
A už ich vŕšok strmý prijíma,
A pred očima druha čiernyma
Už železná brána vstáva.
Šuhaj zosadne v širokom dvore,
Díva sa v bleskov zlatisté more
A v zlatých nádejach pláva.

235.

V zvolenskom zámku veľká dvorana,
Kde kráľovské visia tône,
Tam kráľ počúva svojho Detvana
Sediac na bohatom tróne:
Kráľovské oko s okom šuhaja
Sa srástlo, dlho tak obidvaja
Zabúdali na prudký čas;
Až knieža nemú tichosť prelomí
A v spravodlivom začne svedomí
Ozývať sa takýto hlas:

236.

Martinko! vieš ty dusiť sokoly,
Čo škrtia krotké zajačky!
Vieš ty zrážať tých, ktorých nebolí
Srdce, cudzé prázniť vačky! —
No, nechcem ja tu púšťať sa do chvál:
Tys' hodný šuhaj a ja som tvoj kráľ!
Znám ja sokoly, znám ja vrahov:
Na tie pôjdeme. Ja teba ľúbim —
Nepustím ťa preč — všetko ti sľúbim —
Pod našou svätou prísahou!

237.

Budem Vám slúžiť, pán môj a kráľ môj,
V akýchkoľvek búrach žitia:
Ale jako ja pôjdem v tvrdý boj,
Keď mi všetko milé schytia?
Ja som darobný, ja som hlavatý,
Keď mi kdo svet môj mladistvý, zlatý
Silou mocou chce rozválať:
Prosím Vás, len mi všetko neberte,
Keď všetko ztratím, tože mi verte,
Jak trsť budem sa opálať.

238.

Už utratil som peknú Polanu,
Raj môj v zime, nebo v lete —
Oj, akože tú výš nepoddanú
Oči moje zabudnete?
Pod Polanou mi prvý svet svitol,
Aj s ňou som riastol a s ňou aj kvitol,
Ona je kus mojej duši:
A kdo vie, či bez tej krásnej hory
Ostatok duše sa neumorí
A sila mladá nezruší!

239.

Družina časom krásne si zháňa
Po ostrom Vepra sochorci,
Na výškach pohronského Kriváňa
Jako jarí Černohorci! —
Zmiznú mi z očí a ja z ich kola,
Jako keď ste Vy Vášho sokola
Do zámku priniesli z hája;
A tieto prsá vrah zdrúzga hádam,
Na ktorých darmo už teraz hľadám
Hlavu Hudcovie šuhaja.

240.

A kdo poteší tie zvädlé zraky
Mojej chudobnej materi?
Z ktorých sa leje sťa keď oblaky
Odvisnú z nebies zástery!
Kdo vystre hlavu otca šedivú
Sklonenú smútkom, pre vojnu divú
Že vychoval svojho syna?
Kdo mňa poteší, keď v diaľkach sveta
Bude mi, hádam, večne zastretá
Srdečná moja rodina?

241.

No, viem ja, to už utratiť musím,
Čo s sebou mi nemožno vziať;
Ale radšej sa v dierach udusím,
Radšej si dám hlavu zoťať,
Nežli by som Vám, taká ohava,
Ktorú zapľula krása i sláva —
Ku potupe musel slúžiť:
Teda Vám poviem, kráľ môj prejasny,
Bez čoho by som nechcel byť šťastný,
Po čom neprestanem túžiť.

242.

Keby valaška táto nebola
Zabila toho Vášho sokola,
Keby od nej ten vrah nebol padol,
Nebol bych teraz pod Vašou vládou;
Keby ste po nej mňa nepoznali,
Neboli by ste mi svet odňali,
Za ktorý Vás nejdem prosiť:
Ale, prisahám! bez nej nechcem žiť,
S ňou hlavy vrahov Vašich tĺcť, kosiť,
S ňou umierať a s ňou aj hniť.

243.

A čo mi z tejto jasnej valašky,
Keď mojej nemám fujary?
Bez nej duch môj je len batoh ťažký,
Ja bez nej kostlivec starý:
Ona mi mladosť moju sladila,
Ona každú mi chvíľu zmladila,
S jej piesňou mi riastla sila;
Jestli mi túto, pán môj, vezmete,
Čo si s ochladlým trupom počnete? —
Tú nedám za všetko v svete!

244.

A údy tieto s huňou tou čiernou
Srástly sa od dvacať rokov.
Hlavy vlas čierny pod partou vernou
Širáka môjho nezmokol;
Na posmech našich jarých mládencov
Nechcem ja smiešne odevy Nemcov,
Nechajte mi moje šaty!
Keď mi opasok pekný vezmete,
Tým na dvoje mi telo pretnete:
To nie! — prisám všetci sväti!

245.

A zrezať tieto vrkoče vrané?
Radšej dolu celú hlavu!
Oj, to nie, pán môj! to pre Boha, nie!
Čo, takú špatu šmatlavú!
Bez nich by moja Elena milá
Martina svojho ver' neľúbila,
Takú ovcu ostrihanú!
Nič mi nedajte, nič mi nedajte,
Len mi okrasu túto nechajte,
Nie Vami, Bohom mi danú!

246.

Martinkova tvár plameňom blčí,
Keď v rozkazoch týchto prosí,
V tom do opaska ruku si strčí
A vytiahne z neho čosi:
A ešte jedno, pán môj a kráľ môj!
Prsten tento je tvrdý nepokoj,
Zaň žiadam moju Elenu:
Bez nej, krásnej, Vám je ver' darmo
Priahať v krvavé rozbrojov jarmo
Dušu moju rozdelenú.

247.

Z devy tej je nič, keď ja ju nahám,
Zo mňa nič, keď tá ma nahá;
Neopustím ju, to Vám prisahám,
A viete? Vaša prísaha! —
S tým druh môj statný skončil, zamĺkol,
Oči ku dlažbe jasnej pritĺkol
A čakal, čo kráľ prerečie:
Matiáš ešte za chvíľku mlčal,
Duch jeho v duši šuhaja trčal,
Až z úst taký cit vytečie:

248.

Martinko! máš už moju prísahu,
Máš s ňou všetko, čo si žiadal;
Ohľadov bočných nemalú váhu
Duch tvoj mladistvý prevládal:
Ty dieťa a kvet mojej milosti,
Tvoj los na tvojej zrie zmužilosti,
Môj si ty chlape! sem ruku!
Za slávu moju, za vence tvoje
Poletíš so mnou v posvätné boje,
V mojom strašnom Čiernom Pluku! —

249.

No, dobre sa maj, druh môj srdečný!
Spevca rodinná postava!
Z nízkosti takto tvorí duch večný
Trón, kde si sláva sedáva:
Rod môj, ty ľúb si tvojho Detvana,
V ňom duša tvoja je zmalovaná,
Zhrej obrazom tým čo schladlo!
Kde bujné v duši rastú zárody,
Tam pyramida vstáva slobody —
A to je naše zrkadlo!

VII.

MLÁDENEC. — MORE. — K NITRE. — ŠTIAVNICA. — HRON. — SVORNOSŤ. — SOKOLY. — ČIERNA HORA. — MORAVA. — KRAJANOM. — OTČINY MOJEJ SPEVY. — OHLASY. — NEHAŇTE ĽUD MÔJ. — ZASPIEVAM PIESEŇ O SLOBODNEJ VLASTI. — LIPA. — OHLAS.

Mládenec.

Na strmej skale Kriváňa stáva
Mládenec svojej podobný skale;
Večerná zora pekne zahráva
Si v jeho oka krištále.
Do diaľky mračnej letia mu oči,
Zdá sa, že súdiť minulosť chcejú:
A zase zrakma k nebu zatočí,
Zdá sa, že hľadá svoju nádeju.

Hneď čelo smraští a dupne nohou,
Jak by chcel vlastný osud rozšlapnúť,
Hneď úsmech blyskne tvárou ubohou,
Jak by chcel v slasti smútok svoj zpláknuť.
Časom hľadí pod seba v dolinu,
Hádam myslí o blahu rodiny,
Časom sa nehne celú hodinu,
Hádam sa modlí za bratov viny.

„Jak plačeš, neplač, mládenec jarý,
Smútok len srdce sožiera,
Ligot nádeje rozlej po tvári,
Túžba šlechetná, ver, neumiera.
Jakže sa hneváš, zruš plameň hnevu,
Hnev je rozumu zradný poddaný,
Osud prichádza v tajnom odevu
S slavným proroctvom Bohom vyslaný.

Jak myslíš, mysli na stav otčiny
A spoj myšlienku s citom ľúbosti,
Vymysli spásu, zleť do dediny —
A daj úmysľu tvár skutočnosti."
Hlasy utíchnu. Mládenec kročí —
Stúpä do svojej dediny:
Slza potechy svieti mu z očí
A žije celý v žití otčiny.

More.

Búrlivé vlny o breh plieskajú,
  Jak by svet chcely zaplaviť:
Či sa pokoju mdlému rúhajú?
  Či moc chcú slavnú objaviť? —
Ony sa búra! — A junák mladý
Vešteckým okom do hlbín hľadí
  Na jich tajomné pohnutie. —
A nad morom sa nesie, rozvieva,
Hlasom v bralistých krajoch zaznieva
  Velebné jeho nadchnutie:

Odkry sa, odkry, prosím ťa, tmavá
  Nových dňov mojich zástera!
Ukáž, či slasť, či žiaľ mi podáva
  Moja v svet a v Boha viera!
Nádeje moje, jako krištály,
Čo ruky božie nebom rozsialy
  Do duše mojej blýskajú:
Kdo ale vývod zo slz nešťastných
Vydá, čo z očí mladých a jasných
  Na hrob nádeje padajú? —

Hoj, duša mladá, v centrum sa večnom
  Usaď túžením Cheruba!
Zastane ten na hrade bezpečnom,
  Kdo sa k božskosti prerúba!
Bars aj zákon ten, čo svetmi krúti,
Veselosť tvoju krížom zarmúti,
  Ty znaj nepoznať nehody!
Nech ti je svätá myšlienky sláva,
Ostatnie slávy, čo svet podáva,
  Sú tieto svojhlavé vody! —

Ha! jak sa k nebu hádže vlnami
  Divý syn tento prírody!
Ale ťarcha tá s jeho vodami
  Vždy ho nazpak o zem hodí:
Tak teba, moja biedna otčina,
Ku zemskej hrude živel zaklína,
  Čo sám nezná sa zvelebiť;
Ale musíš sa cez biedy, hroby
Z nešťastia svojho, slabosti, mdloby
  Na slnce života prebiť!

Jako ty, more, v národov rade
  Rod môj sa šíre rozkladá,
Jako ty, v svojom plamennom hlade,
  Okúsiť voľnosti žiada!
Jako ty, more, v svojich hlbinách,
Poklady kryje v svojich rodinách
  A svetu jich neodkryje;
Jako ty, more, v divej ľútosti,
Vlnu, čo má ho vyniesť k vysosti,
  On do pŕs vlastných sa bije!

Jako ty, more, on je mohutný,
   A predca jako ty, slabý!
Jako ty, more, on je ozrutný,
   Jak ty, v stenaní pochabý!
No, jak ty, more, v silných orkánoch,
V tvojich nesmiernych vodných balvanoch
   Vyváraš hrozný tento šum:
Tak ľud môj v dutí silných orkánov,
Pod ťarchou tisícraz oplakanou,
   Objaví svetu svoj rozum!

K Nitre.

Zhrmelo nebo — blesky sa rozsvitly —
Obloha smutná horko zaplakala,
A nad lúkami, čo práve zakvitly,
Vysoká Nitry zatriasla sa skala:
A v hrmavici pod zámkom sa zjaví
V postave slavnej mladá deva Slávy.

Oko vysiela v krásne svoje kraje;
Cez lúky spevné a cez tiché háje
Túžobne milé na Slovensko hľadí;
Myseľ za rod a cit za ľud tej vlasti,
Tam slzu blaha, tam slzu bolesti
Na líc vädnúce ruže tíško cedí.

Slýchavá ona často v tichej dobe
Tie žiaľohlasy, čo Slovenskom lkajú,
Slýcha, či v tom veľkom sa Tatier hrobe
Hlasy vskriesenia už neozývajú:
Časom za hriechy bratov sa modlieva,
Časom im pieseň o sláve zaspieva.

Pod zámkom Nitry deva sa zrodila,
Slovenská Tatra vlastná je jej mati,
Tá ju modliť sa, tá spievať učila
Žalm ten: „Smiluj sa, Hospodine svätý!“ —
„Amen!“ zvon Nitry na pokanie zvoní,
Na kajúcich sa smilovanie skloní!

Štiavnica.

Štiavnica! Sitna pekného dcéra,
K Sitnu svojmu sa prirovnaj!
Obraz jeho maj aj tvoja viera,
Mohutnosť jeho aj ty maj!
Nezvrátnosť sily vidíš v tých bralách,
Vysosť slávy v tej výšine,
Prísnosť v oblačných jeho povalách:
Sitnom tvojej buď rodine!

Štiavnica! zlatých pokladov mati!
Blesk tvoj mrtvá zem ti rodí;
Slávu slavnejšiu môžeš dostati,
Ale táto z neba chodí:
Majú poklady čos' mohutného —
Zlato káže, svet poslúcha —
Ale sloboda ducha statného
Na štrnk zlata má byť hluchá.

Štiavnica! srdce slovenských krajov,
Buď srediskom slovenských síl!
Vychovaj Sláve hodných šuhajov,
Svojich si vskries z nemých mohýl!

Úloha to je srdca živého,
Život liať do svojich údov,
A hlasom zvona udreť hlasného
Do zamknutých pŕs osudov!

Štiavnica! zámkov sivých dolina,
Nezamkni sa v jich zvaliny!
Zo zámkov každá znie ti hodina,
Každá volá tvoje činy!
Zámky sú punkty silnej obrany,
Pamiatka jich slávy ohlas:
Hradby si vystav na všetky strany,
Buď slavnejšou nežli bolas'!

Štiavnica! mesto vstalé na hore,
Fárusom buď svojmu ľudu!
Lej svetlo celej Sitna priestore,
Bleskom prejmi temnú hrudu:
Obete tvoje osveta vzýva,
Obetuj aj tvojmu rodu,
Zárody veľké kraj tvoj ukrýva
Pre národ, um a slobodu!

Štiavnica! kraja svojho tržisko,
Pole tvoje okolný kraj!
Ty mu osvety buď semenisko,
Za zbožia ty mu ducha daj:
Nekupuj ľudu toho mozole
Za samý tvoj strieborný pľach;
Obrábať strán tých duchovné pole
Určené máš v tvojich silách!

Štiavnica! žitia môjho kolíska,
Žitia môjho v krajoch ducha!
Dovoľ, že syn tvoj prajný si získa
Naklonenosť tvojho ucha.
Slavnou ťa videť sláva je jeho,
Mreť tebe je mreť nám obom:
Buď aspoň hradom ducha rodnieho,
Keď si lásky mojej hrobom!

Hron.

Rád sa ja dívam v tvoje brilianty,
   Rieka moja, milý môj Hron!
Mrtvé hovoria iným folianty,
   Mne tvojho toku šumný tón:
Žiada sa večnosť v tieňoch ukrytá,
Aj zmena žiada sa rozmanitá
   Ľudskému časov synovi;
Tvoje vlny sú obrazy vekov —
A prúd tvoj, jak by na veky tiekol,
   Svet nový, nový a nový.

Keď prudké svoje zamútiš vody,
   Cit sa a duch môj zarmúti;
V tajomstvách kalných žijú národy,
   Pekné duše osud múti;
Ale zo stokov tvojich výborných
Blbocú vlahy vlniek srieborných
   Jako kopy hravých detí:
A tie očistia zas tvoje toky,
Keď si vykonáš úkol vysoký,
   Úkol: zmyť svet svoj zo smetí.

Zo strán slovenských vetry zaduly,
Ale rieka tečie ďalej;
Uhly sprašťaly : rieku okuly
Ľady zimy osiralej;
Už nevalia sa tie moje vody,
Už sviazané sú krídla slobody
Tých letných vĺn môjho Hrona:
Hlasy mi jeho umĺkly razom,
Jako keď sviaže smutným povrazom
Veľký piatok srdce zvona.

Ale pod ľadmi žije syn Holy,
Nevidí svet, čo on robí,
A pysné brehov jeho topoli
Tešia sa z jeho poroby.
Až blyskne slnce a prasknú ľady,
A šum rieky sa zase omladí,
A vlny slobodne hrajú:
S hukom víťazným ramená jeho
Zlomky pút svojich k Mora Čierneho
Vodám prudko unášajú.

Rieka sa hadím krížením točí
A valný tok o breh bije,
Prekážky svoje mocne nivočí,
Násilné boky podmyje:
Ona sa nízkou vinie dolinou
A s vysokou si pohráva hlinou
A doľ ju mele, šuchorí,
A vypnuté tam na nízkom poli
Na zrutnú výšku pyšné topoli
Strhne, zatopí, zamorí.

Nech piesne cudzé trúba sprevádza,
   Alebo struny trasenie,
Alebo to, čo z píšťal vychádza
   Vlniek veterných vlnenie:
Na tvojich brehoch, v tôňach jalšiny
Spievať ja budem v tie violiny
   Šumu tvojho, slovenský Hron!
A keď zabúra z pŕs mojich žiale,
Nech sa ozýva od skaly k skale
   Búrnych tvojich vôd bariton.

Svornosť.

Ticho je u nás; hej, mrtvo ticho:
Že mrtvo? ba žijú telá!
Ale hýbavosť, duša života
Nevieme kde sa podela:
Svorno je u nás, jako keď mrtví
Ku mrtvým svojim poľahnú,
Čo jedni k druhým dakedy sotvy
V bratskom sa bosku už nahnú.

Ticho je u nás; od riek ku horám
Posteľ ohromná sa stlaje,
Rieky v pokoji tečú ku morám,
Háj s horou tíško si vlaje:
Utíchly žiale, aj spravodlivá
Žaloba stránky nedelí;
Slovensko svorno si odpočíva
Na sedmispáčov posteli.

Ticho je u nás; veď ztíchly búre,
Slovensko drieme v pokoji,
Rozbroja ostrožhavé pazúre
Zatuply v samom rozbroji:
Niet slov závisti, zášti, sočenia,
Písmeny značenej jedom;
Studený pohľad vzájom si menia
Súsed so svojím súsedom.

Ticho je u nás; hádam čušíme
Pod bičom prísnych osudov,
Hádam vystúpiť len sa bojíme
Pred duchom, tým súdcom bludov:
Len v spodnej, hádam, srdca temnici
Dujú kameň zlostné boje,
A škripia ticho: — ale v ulici,
V knihách — no všade, ticho je!

Oj keby radšej surmy hlásili,
Rana na ranu padala,
Že by z'silnela sila zo sily,
Víťazom znela pochvala!
Asnaď uprimné potom smierenie
Prišlo by za statočný boj:
Vraj, len z víťazstva koreňa ženie
Haluz palmy, svätý pokoj!

Ale nie Bože! nie ohňa cesty,
Nie nástroj tvrdej oceli,
Nedaj moc zvade a právo pästi —
Jedni padnúť by museli:
Sväzok veľkého kráľa Moravy
Buďmež' od čiastky do čiastky,
Tak veď nás k jasným výšinám slávy
Svätou cestou, svätej lásky!

Ale ďaleko Kanaan lásky,
Kde nádej, viera už rodí: —
Bratia! mocné sú šlechetných sväzky:
Svornosť nech záveje brodí! —
Potom už či boj, či pokoj: s Bohom!
Nezhynú naše nádeje;
Zaviatym slávy dávnej prielohom
Svornosť prebrodí záveje!

Sokoly.

Poďme, starý otče, skryť sa tam v tie skaly,
Z tých čierňav polnočných hrozia nám prívaly.
„Nie sú to oblaky, syn môj, nie čierňavy,
Ale je to Sitna vrchol hrdohlavý.
Na hore tej staré černejú sa bralá,
A nejedna povesť v bralách tých zaspala:
Pod horou tou ale pieseň sa ozýva,
A nejedna povesť v bralách tých ožíva.“

Ej, nie sú to, dedko, sitňanské vrchole,
Ale to pohronské musejú byť Hole:
Sitňanské skaliny sňah svoj už vypily,
A hole sa sňažnou belosťou prikryly. —
„Mýliš sa, junoško, že je to sňah biely,
Na sitňanské skaly sokoly zletely,
Zletely na skaly, aby vidiek celý,
Kraj ten sladkých žiaľov šír a šír videly;
Časom sa k belastým výšinám dívajú,
Zdá sa, že tam pomoc, tam nádeju majú.“ —

Vidíš, starý otče, pravda povesť detí. —
Hľa, na tých sokolov strašný šiarkan letí! —
„Hoj, nie je to šiarkan, synak môj milený,
Šiarkan zlý je večne do brál tých zavrený:
Orol to mohutný pod nebom si pláva,
Hrom je sila jeho a blesk hromu sláva;
V širokých kolesách nad Sitnom sa krúti,
Ani sa nehnevá, ani sa nermúti.“ —

Otče! tie sokoly k oblakom veslujú,
Hádam sa s tým orlom do bitky hotujú. —
„Syn môj! sily rastú, keď si ruky dajú:
On sa ku nim níži, ony sa zdvíhajú,
Na mohutných krídlach nad svety sa ronia,
Jako sa oblaky za oblaky honia:
Nesú sa víťazne k slncu svojej slávy,
V jich bielosti miznú krahulcov mrákavy.
Tak, synku, len sily spojiť, užiť treba:
Kde svet neuvládze, zvládze Cherub neba.

Čierna Hora.

Ty duša moja, duša mládenská,
Lietaš tou sveta šírinou,
Lietaš tým svetom Slavianstva synov,
Sťa holubica panenská
Lieta nad hájom a poletuje
Hľadajúc haluz zelenú,
Na ktorej zloží, keď víchor duje,
Dušu svoju rozželenú. —

Ty duša moja lietaš široko,
A tam, kde voľnosť ťa víta,
Kde slnce slávy ešte len svitá,
Opreš roztúžené oko:
Tam si vydýchneš, tam sa zanoríš
V hlbinu krásnej prírody,
Z ľúbosti, z krásy, z viery si tvoríš
Svet vlastný svätej slobody.

Snívam o krajoch, kde není hriecha,
Kde túžba už pôžitkom je,
Kde velikánske čnie povedomie —
Jako Kremla zlatá strecha
Nad Moskvou svätou — nad srdcom jarým,
Kde mladosť večne zelená,
Kde proti vrahom vyletiac starým
Hnev svätý voľnosť znamená,
Kde nepočuješ vresky potreby,
Kremä sladkých potrieb duši,
Kde noci niet, kde deň čuší
Jako v tom Mahmuda nebi: —
Snívam o krajoch týchto, ale či
Krajov takých znáte vy kde? —
Len sama moja duša mi svedčí —
Ostatní svet šomre: nikde!

Nuž, nech vám bude! jak nikde jich niet,
Týchto hôr a zámkov zlatých: —
Ale v porivoch mladosti svätých
Vidím ja jeden krásny svet,
Kde zastane si sväté nadšenie
A riekne: staň sa! mohutné,
A za vidinou svojou sa ženie
Cez radostné i cez smutné,

A nedá srdcu svojmu ochladnúť,
A nikdy ho nenasýti,
A v žilách svojich všemožnosť cíti,
A neverí, že môž' padnúť;
A keď aj padne, tak zmizne krásne,
Jako plameň meteora,
Keď vo vlastnom si svetle vyhasne: —
Kde kraj ten? — druhovia — Hora!

Oj, Hora, Hora! ty Čierna Hora!
Ty krajina krepkej vlády!
Pozri si len na tie tvoje hrady:
Balkána výš, hĺbku mora!
Taký je syn tvoj ako ten Balkán,
Tak silný, strašný, tak hrdý,
Tak je slobodný, taký veľký pán,
Tak je v svojej vôli tvrdý! —
A jak tie sivé Adrie vody,
Tak jeho cit je hlboký;
Jak búra vôd tých, tak je divoký
V pomste syn tvojej prírody;
Jak more večné ctí si zákony,
Tak syn tvoj zákony otcov:
Huk mora, to sú slobody zvony
V prsách tvojich Černohorcov! —

Ty duša moja, keď city schytia
Teba tou sveta šírinou,
Lietaš si sama s svojou jedinou
Ideou mladého žitia:
V rodinách Slávy lietaš široko
A tam, kde ťa voľnosť víta,
Kde slnce slávy ešte len svitá,
Opreš roztúžené oko:

Tam si vydýchneš, tam sa zanoríš
V peknú tajomnosť prírody,
Z ľúbosti, z krásy, z viery si stvoríš
Svet vlastný svätej slobody:
Vzlietniže teraz s nadšením tvojím
Na najvyšší vrch Karpatov,
Zasvieť nad rodom ospalým mojím
Odbleskom tým našich bratov!

Morava.

Morava smúti, mlčí Morava,
Vody jej nemo sa valia,
A predca prúd jej čosi rozpráva
A odpoveď je šum skalia.
Kde živé mlčí slovo človeka,
Tam nemá musí hovoriť rieka,
Kde duch nie, odpovie skala;
Kde dejín sveta anjel zazvonil,
Bars sa on v vekov mlčanie sklonil,
Príroda mlčať prestala.

Oj, ako divno vetry tie vejú
Ponad smutné tieto vlahy!
Či ony nesú novú nádeju?
Či to ohlasy výstrahy? —
Pred duše mojej vrelej očima
Tôň sa dákychsi záľaha zdýma:
Blud či nešťastia to tôňa? —
Hľa, tam v tých parách Velehrad zdá sa,
Tam Devín, Hostín srdcom zatriasa,
Tam Nitry svätej opona!

Tej smutnej vody divá nemota,
  Minulých to obrazy dňov:
A bied prítomných strašlivá slota,
  Strašný predmet týchto tieňov. —
Zrak svoj tam obráť ku hviezdnym stranám,
Balsam mohutný osudov ranám
  Čakaj z Boha, čakaj zhora! —
On v hromoch ohňov blaženstvo blýska,
Keď plemä zemské tvrdo utíska
  Pohanská tá Kykymora! —

Tieň je to strašný: zrada zbojcova
  V trón slavný seká pazúry;
Hlas vetrov strašný: stonba slepcova,
  Pút brinkot a — šum purpury;
Úkaz to strašný: zrodiť si slávu,
Zrodiť tiež vadu a zlosť trojhlavú,
  Na blesk svoj zahuckať časy;
Zjavisko hrozné: v búrach rozbrojov
Brat brata krvou zašpliechať svojou,
  Zbiť slávu v svoje zápasy!

Krajanom.

Čo to za slza v slovenskom oku?
Čo tá pred Bohom žaloba?
Hádam súdená v časov potoku
Rodinám našim poroba? —
Ľúbosť nespieva na brehách Hrona,
Zamĺkla pieseň veselá,
Kvíľba sa, jako hučanie zvona,
Nad rodom celým prestrela.

Hoj bratia! strašnú spieval bych pieseň
O zlobe vrahov národa;
Ale nežiada kľatbu a tieseň
Duchov slovenských sloboda.
Spieval bych sväté otčiny žiale;
Lež načo slabé kvílenie?
Keď zpráchnivejú synov koštiale,
Duch dá otčine spasenie. —

Či mám dať strunám môjho varyta
Mátožných strachov trasenie?
Či radosť hlásiť, že nám už svitá
Po tmách storočných vskriesenie?
Či mám cit v túžbe práznej zanoriť,
Čo sama sebou umiera? —
Nie, bratia! našu slávu utvoriť
Musí rozumnosť a viera.

Čo sa ľakáte zlata štrngotu
V truhlicach zradcov národa?
Či sa cvendžania mečov a hrotu
Ľakala otcov sloboda?
Čo má so zlatom veľkosť svedomia?
Čo ľúbosť k rodu s panštinou?
V lône veľkosti sily sa lomia,
S trpkou moc rastie hodinou.

Nech si má sok náš kus týchto časov
Daných mu, by mal čo ztratiť;
Čo nám má slavnou zostať okrasou,
Dvojne nám musí navrátiť:
„Veríte v Boha, aj vo mňa verte!“
Tak hlasom ľudským Boh volá;
Len si poklady ducha soberte,
Duch mocný peklu odolá. —

Nekvitne veru národov sláva
Z násilia, kriku, hmotnosti;
Národ z národa svojho povstáva,
Večné rodí sa z večnosti.
Čo vzniklo jako blesk meteora,
Tomu smrť určia hodiny;
Pomaly vstáva z dejinstva mora
Mohutný život vidiny. —

S nadšením pekným spieva hlas kóny
O divnom štíte Fingala:
Slovanských bardov posvätné tóny
Budú myšlienky pochvala.
Voľnosť hľadaly zapadlé doby,
Voľnosť tá bila národy;
Ale v Slovanstve z temníc poroby
Svitne deň ducha slobody.

Svet, čo vo vekoch minulých zhasol,
Chovan sebectva nádoby;
Ale zásada slovanských časov
Zaprenie vlastnej osoby:
Vlastenec verný sám seba zruší
A žije vlasti jedine,
Otčinu najde vo svojej duši
A dušu svoju v otčine.

Čo to za slza v slovenskom oku?
Čo tá pred Bohom žaloba?
Či snaď vlasť naša v svojom pokroku
Je Danaidok nádoba?
Či snaď víťazstvo chceme bez boja?
Či žať prv než by sme siali?
Či chceme pokoj bez nepokoja?
Či bez zásluhy pochvaly?

Pravda je u nás poklad jediný,
Duch pravdy hradba storoká;
Žiadny surovec ľúbosť dediny
Nevymkne z prsov Slováka.
Bratia! keď máme ľúbosť a vieru,
V božskosti pravdy nádeju:
Ztrhneme slepcom z očí zásteru,
V svetle slzy jich zalejú.

Otčiny mojej spevy.

Či spev sláviči Tatrou zavieva?
Či škriváň slávi svit rána? —
Sladkosť slávičia v hlasoch tých spieva
Ale proroctvo škriváňa:
Nespievaš vojny, otčina moja!
Nespievaš dejín obrazy:
Spievaš nádejné žiale pokoja
Mladistvých duší výrazy.

Z rozvalín Nitry časom len veje
Tiché slavných dňov šeptanie;
Zavialo otcov posvätné deje
Osudov smutných zdúvanie:
Nesvornosť bratov, spolky dúverné,
Otčina, teba zhaňbily:
Slabosť tá zdvihla hordy neverné,
A teba zradci zdrapili.

Veď aj keď blúdi, ešte je milý
Letov vysokých mládenec,
Veď aj v sne drahej obraz spanilý
Vrelo objíma milenec:

Ale keď spieva syn tvoj nadchnutý,
Otčina, Bohom mi daná!
Ľúbosť mu z duše ohlasy núti,
Nie mysli chladná fatamorgana.

V zorách večerných horiacej slávy
Tešia sa zbľadlé národy,
A tône voľnej rabstva ohavy
Držia za duchov slobody:
Ty žiješ, pekná moja otčina,
V citov mladistvých priestore,
V nádejach tvojich duch Hospodina,
A v spevoch tvojich svitania zore.

Slovenka spieva, útlučká deva,
Ohlasy nežnej ľúbosti,
Ale duch spevov tých sa prelieva
V mohutné Slovana kosti:
Ľúbosť tá z útlych ňáder sa tiskne,
K Tatrám sa storaz udiera,
Od Krkonošov k Donu zablyskne,
Od Dubrovníka k uhlu severa:

A hlasom tichým chladnosť preborí,
Ozve sa v dušach pol sveta,
A nezadusným blčaním horí
Plameň ten — svetov osveta; —
A hlas ten tisíc hlasov utvorí
V priestorách slavianskych rodín,
A žalm ten príme, žalm ten pokory,
Ku poctám svojim svätý Hospodin.

Ohlasy.

Čože sa hnev váš búri a srdí
   Na reči rodnej sladké výlevy?
Čože plujete, vy srdcotvrdí!
   V mladé líca krásnej devy? —
Či ľúto vám je, že z nízkych smradov
Vychádza s tvárou spanilobľadou?
   Tvrdosrdcí, tvrdohlaví! —
No, jaký orkán sa to rozvliekol
Nad mladých druhov, že z rabstva vekov
   Chcú vytrhnúť dcérku Slávy!

Ha, ha, ha! — duchov zhaslých tôňami,
   Šprihaninou ledajakou,
Hnevlivcov slabých jedoslzami
   Zo súsedov krvozrakov
Chceť zastaviť tok valného Hrona!
Zastaviť zvesty vskriesenia zvona,
   Vysušiť bystrý, prudký Váh,
Rozváľať Sitno, Tatry rozrúcať,
Orlovi smelý väz povykrúcať
   A zhasiť blesk v mladých prsách! —

Či neviete vy, že duša smelá
   Mátoh sa bájnych nebojí? —
Že dosť by Hola mrtvých zavrela
   V odvážnom padnutých boji?

Neviete, že keď ku slncu lieta
Orol, maznavé nedbá na dieťa,
   Ani na huk Krkonošov? —
Nuž teda duchu nerúhajte sa,
Nedržte za trón diablov nebesá
   A Cherubov za loptošov!

Nič si ty svetu neublížila,
   Reč sladká našich pradedov!
Tri sto vekov si v nízkosti žila
   A nik' ťa z nej nevyviedol!
Ale aspoň ti nik' nenahádzal
Na oči biedu, ktorou ťa sviazal
   Vrah, čo slávu hanil tvoju:
Teraz vlastný tvoj rod hádže blatom
Na teba, a čo mal by ťa zlatom
   Krásiť, nuž ťa strká k hnoju! —

K hnoju, ku stajni, k mrtvej prírode! —
   Čo na to rieknu súsedia,
Ktorí o tvojom vysokom rode
   A o krásach tvojich vedia?
Po satansky sa jedni uškrnia,
Druhí sa hnevom svätým naplnia —
   A my čo? — my večne s tebou!
My sa tešíme, že tvoje krásy
Tým krajšie zkvitnú, keď bludné hlasy
   Pred tvojou zmĺknu velebou! —

Rúhači, ktorí hlas svojich otcov
   Do chlievov zamykať chcete!
Viete vy, jakú haňbu vy z tých slov
   Na vlastnú hlavu sypete? —

Či v chlievach ste sa vy narodili?
Či kočišia vás vraveť učili?
   Či ste vy sprostí bačovia?
Či milé vaše vravia ohavu?
Či deti vaše oslovia kravu
   Keď mať slovensky oslovia? — —

Otcovia drahí! nehnevajte sa
   Na deje vlastného ducha;
Vy vodu liali na tie kolesá,
   Vám hnutie toto prislúcha:
A vy dnes zajtra k otcom zajdete,
My zostaneme na búrnom svete,
   Ponesieme ťarchy žitia;
Vaše je, vaše časy čo zvinia,
Zo svojich vývod vydajú synia
   Keď ich veky nové schytia. —

Ale ty, slabúch zlostný, lenivý,
   Bez skutkov, bez svätej vôli!
Ty vyskacuješ ako vlk divý
   Na peknom slovenskom poli:
Vieš ty našprihať cudzým zásluhám,
A vysmievať sa nádejným dúham,
   A vymýšľať zradu, klamy!
Ty hluchý, kremä telesných uší,
Ktorý pre blaho slovenských duší
   Nepreložils' krížom slamy!

Nazdáš sa, že keď otcov si ctíme
   V spore jednom, v stých pokojach,
Že my s tým istým srdcom stojíme
   Aj v špatných s planci rozbrojach? —

Alebo tvojich striel sa bojíme? —
Never, niet gulky v tom tvojom dýme:
   Oj, nejdeš nás skutkami biť.
Kdo hnil až podnes, aj dneska hnije,
Hniť bude až mu k smrti odbije,
   Aj na veky len bude hniť!

Nehaňte ľud môj.

Nehaňte ľud môj, že je ľud mladý,
Klebetárski posmevači!
V mladom sa veku ide do vlády,
Starému sila nestačí;
Keď predkov nemal — a či jich nemal,
Ktorí prežili čas zlatý? —
Čo bys' sa mu ty zato posmieval?
Na potomkov on bohatý.

Nehaňte ľud môj, že nemá dejov
Slávy svojej minulej sklad;
On ešte peknou kvitne nádejou,
Budúcnosť má jeho poklad:
Počuješ bájne hlasy povestí?
Hovoria tie, keď čas čuší,
Zázračný z nich on svet má vyviesti,
Budúci svet v nich on tuší.

Nehaňte ľud môj, slepí súdcovia!
Že ľud môj je len ľud sprostý;
Často sú múdri hlúpi ľudkovia
Dľa súdu svetskej múdrosti:

Počuješ? spieva slovenské pole,
Spievanky zrodia Homérov;
Len ľúbosť útlu spievajú hole,
No, budú aj bohatierov. —

Nehaňte ľud môj, ústa nečisté!
Že odhodok on je hlúpy;
Múdrosťou jeho vykúpení ste
A ešte vás raz vykúpi!
Či nepočuješ slová rozumné,
Čo deň po dni opakuje?
Večné v nich pravdy, hlboké, umné;
Ten ľud vedu si hotuje.

Nehaňte ľud môj! že je len malý,
Že nevládne celým svetom.
Kde telo ducha k zemi nevalí,
Tam duch lieta ľahším letom.
Na hellenskýže ľud si zpomnite —
Duch si svet vlastný utvorí;
Či v žalude hôr zárod vidíte?
Nie! — no viďte dubísk hory!

Nehaňte ľud môj! že je chudobný,
Že kraj biedny, smetisko má;
To je blud! má svet sebe podobný,
Má hory, rieky, zlato má! —
A keď by nemal? — ale má hlavy,
Má obchodu silný zárod. —
Alebo či sú čriedy a bravy
A koniarne komus' národ?

Nehaňte ľud môj! že je ľud tichý,
Že rád trpí, že je slabý; —
Pravda, surovej on nemá pýchy,
Nie je v zápasoch pochabý.

Vy to neviete, že duch národov
Práve takú povahu má:
Keď má vystúpiť s činnou slobodou,
Najprv ticho myslí, dumá. —

Nehaňte ľud môj! že úcti nemá,
Že ľud môj je potupený. —
Slavnejšie ešte svet tupí plemä,
Nuž kdo je tam zhanobený? —
Ach, zlé sú časy! na všetke strany
Svet žertvuje bohom zlatým. —
Ale nechaj mi národ bez hany;
Národ patrí k vecam svätým!

Zaspievam pieseň o slobodnej vlasti.

Na bok, vy jedných bolestí,
Keď biednych tisícov chóry
Na výslní slobody spievajú! —
Na štít Ossianovec mohutný
Udrel, a víťazstvom sa zmladily hory
A ozvaly radosťou z kraja ku kraju.
A pozor smutný
Ešte na jazvách pút erdzavých stojí,
A slzou sladkou, radostnou jich hojí:
Od Dunaja ku slovenským horám
Nadchnutie duše prejalo,
Nadchnutím svätým prsá prekypely:
Konieč nevoľným pohromám!
Tyranstvá tajno zubmi zaškripely.
Tak sa stalo. —

Zabudni, mater, na bolesť porodu,
Narodíš syna slobody!
Duch večný súdi: a zlatú slobodu
Rodia si spolné národy!
Zabudni, sedlač, na svoje mozole,
Malé máš sice, ale vlastné pole,
Len chalupu máš, ale tvoju vlastnú,
Máš biednu minulosť, lež budúcnosť šťastnú:
Mať, na porodu zabudni stonanie,
Nezrodilas' si rabské preklínanie! —
Už spadly centy z chrbta zhrbeného,
Už vyšly hlasy z hrdla zamknutého;
K váhe poddaného kloní sa sloboda,
K váhe panskej pravda zbitého národa;
Zákon jeden na stohlavú výsadu,
Na zbraň vlastná pästť a vývod na vládu;
Nie Rím, nie Augsburg, nie poddaný, nie pán!
Jedno, v dolmáni, v taláre či v hune:
Česť mu, kdo verný krajan!
Česť kráľovi a svätej korune!

Sláva Hospodinu!
Hymny vyveďte organy!
Zhučte radostné tympany! —
Pristavte čaše k miernemu vínu,
A v štrngu jednom nech sa zaligotá
Zákonná rovnosť a právna jednota!
Zažnite fakle! zasvietiť ľudu
Von z tmy podlosti, von zo tmy bludu!
Zdvihnite čaše, zmyť otcov vinu!
Poddaným ruku dávajú páni!
Zhučte radostné tympany!
Hymnu sprevaďte organy!
Sláva Hospodinu!! —

Lež, čo to dušou mojou preletelo?
Duch otrok — voľné telo! —
Slovák rab — človek slobodný!
Ľud, slova ľudstva nehodný!
Kde ti je meno? kde česť? kde školy?
Želiar, cudzinec v drahej otčine!
Slobodný v väzbách nevoli!
Hanba ti vraveť — spievať zrada!
Tomu, čo žida k prsám privinie,
Tys' málo viac od hoväda! —

Sem ten trpký chlieb — sem moje jarmo!
Horkáže naša sloboda!
Dať sa prezývať „voľným“ nadarmo!
Nám je toho mena škoda! —
No, ale vedzte, bratia Maďari!
Nie ste naši zbavitelia:
Voľnosť vaša sú danajské dary,
Kým nie ste naši priatelia!
„Vykupiteľ“ je sväté meno:
A plemeno,
Ktoré z národov rabov robí,
Samé je plemä poroby! —
Uctiť Slavianstvo, uctiť národy!
Ruka ruku nech umýva;
Preč pýcha a vládobažnosť!
Jeden cieľ a jedna snažnosť!
Voľnosť má byť spravodlivá!

Hurrah! sem ruku! — Strom slobody
Pučí a kvetom sa bujným osýpa;
Keď zjaria sa druhé stromy,
Zakvitne aj naša lipa:

A v jej tôni oddýchne si
Aj syn veľkého národa:
Hurrah!
Tresknite diel sviatočných hromy!
Až ozvú sa zmladené lesy
A z mrtvých vstane národov sloboda!
Jeden zákon, jedna otčina!
Zahučte zvony k poctám Hospodina!
Zhučte radostné tympany!
Cnosti synov zmyjú otcov vinu!
Hymnu vyveďte organy
Spravodlivému Hospodinu!

L i p a.

Lipa naša, v bránach Slavianov kostola,
To buď aj potomkom, čo si otcom bola!

Lipa! tichým šumom zvestuj otcov deje,
Že z vekov zapadlých zrodia sa nádeje!

Lipa! s výškou tvojou, s letkom tvojej vôni
K sláve neba duch náš nechže sa vyroní!

Lipa! darujže nám peň tvoj mäkkobiely,
Spravíme varytá, čo by milo znely!

Lipa! daj nám kvetu, liek z neho navarí
Boh, že zastydnuté srdce sa rozjarí!

Lipa! dajže mädu, osladíme lieky,
Ktorými nás prísne uzdravujú veky!

Lipa! v kôre tvojej upevníme päty
Majúce obuté nohy v pokoj svätý!

Lipa! z halúz tvojich napárame lyká,
Nech roda kmen s kmenom svorne žiť privyká!

Lipa! v poliach našich pozakladaj háje,
Že v chládku jich slavský bojovník okraje!

Lipa! tvoje tône mohyly ovinú
Tých, čo žili, mreli za svoju otčinu!

Lipa naša, v bránach Slavianov kostola,
Buďže vnukom aj to, čos' otcom nebola!

O h l a s.

(Na Vörösmarty-ho „Szózat.“)

Slovenský brat! objím si mať,
Ľúb verne objatú:
Zem slovenská je tvoja mať,
Miluj zem tú svätú!

Zem tá je krásna, slavná časť
V sveta desatine:
Ak dá trpeť, zhynúť nedá
Boh toľkej rodine.

Pred tisíckou vtrhly k tebe
Árpádovcov voje:
Svet nepamätá odkedy
Máš ty meno svoje.

Tvoji dedovia sadali
K prestolu Štefana,
Ich junač pri Ostrihome
Ubila pohana. —

Sloboda! hej, aké časy
Ty si tu už mala,
Keď priateľskú ruku do pút
Nevďaka sbíjala!

Chceli, by jich veľa bolo,
Nás nič, lebo málo:
Národ náš sa rozveľadil,
Ich málo zostalo. —

A svet národov našinských
Hlasom hromu vetí:
Kdo chce žiť, nech vloží ruku,
V ruku mojich detí!

Za mnohú krv rozlievanú,
Za toľké vzdychanie —
Výbojcov synovia už raz
Učiňte pokanie!

Žije Boh, večne verná je
Svätá jeho vôľa:
Kľatba rabstva pravde jeho
Navždy neodolá! —

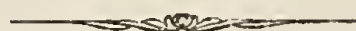
Svitne — hej, zasvitnúť musí
Tam lepšia hodina,
Milionov sto kde za to
Prosí Hospodina:

Bo keď by raz veľnároda
Predca ztiekly žily,
Prúdy krve jeho by svet
Celý zaplavily:

A kdo veľkému národu
Potom hrob vykope,
Keď ľudstvo celé utonie
V slz vlastných potope? —

Nuž k Bohu oko povďačné
A modlitbu svätú!
Slovenskú zem, tú svoju mať,
Žehnaj, ľúby bratu!

Sveta šíreho ona je
Slavná desatina:
Trpeť môže, lež zhynúť — nie,
Slovenská rodina.

VIII.

SÔVETY

V RODINE DUŠANOVEJ.

„Das Gemüth des Menschen ist gross; — der ganze Olymp versammelt sich in seiner Brust.“

Hegel.

Sôvety
v rodine Dušanovej.

Sôvet I.

Dušan.

Svetlo rozlieva po poli života
Mladá zornica, za ňou v ohňovoze
Deň v pozlatistom oblečený šate
Prichádza a noc, čiernym zahalená
Závojom, v temnú letí bezpriezračnosť. —
  Deň, noc a zas deň — noc, deň a zase noc.
Tak chytrá vládne životom nestálosť;
Len večný odpor na poli života.
  Pred svetom vládlo „Nič“ a jedno „Staň sa!“
Z úst Najvyššieho život utvorilo.
Tak z večnej noci deň pekný sa zrodil,
Deň sveta. Noc dňu večné nepriateľstvo
Zaprisahala a deň rovne noci.
Nesvornosť večná a predc' jednu s druhým
Viaže jednota večná, nerozdielna.
  Smrť ruší život a život rodí smrť,
Život ničí smrť a smrť plodí život.
Božstvo je večnosť, sláva, dokonalosť:
Svet je nestálosť, marnosť, neúplnosť;
Božstvo a svet : tak tvorca a stvorenie
Jednota čistá a čistá rozdielnosť. —

Čo ale som ja? čo určenie moje?
Časnosť a večnosť, bytnosť a nebytnosť:
Toto je panstvo a pohádka moja.
Časnosť a bytnosť, večnosť a nebytnosť:
Jaké to strašné osudu vyrknutie! —
Cieľ mám vytknutý: bytnosti s večnosťou,
Cesta k tej sláve: časnosť a nebytnosť.
V božstve môj púvod, v božstve moja bytnosť,
V božstve aj cieľ a konečnosť byť musí,
A duch stvorený z ducha, k duchu príde.
Rozpadlá sice bytnosť moja v strany
Odporné; rúzna sic' je čeľaď moja:
Ale ja v nej som, v nej žijem a k sláve
Svojej dozrievam práve v jej odporoch.
Rád ťa mám, pekný, zlatojasný deň môj!
Noc mi je príkra krádkyňa života.
Ona uspáva všetku čeľaď moju
A ja sám jej daň slabosti klásť musím.
Ale ty, ty si obraz slávy, žitia —
Ty večný život, tú večnú jednotu
Aspoň v maličkom dávaš mi zakúsiť
A tušiť aspoň blaženosť života,
Keď ťarchy času a putá priestory
Sníme Dušanu deň ten praposlední.

Dušica.

Žehnaj Boh, drahý pán môj a manžel môj!
Sotva že mladú zornicu si zazrel —
A tak rád chodíš v ústrety sláve jej —
Už vidím kŕdeľ neborodých vidín
Palác tvoj sem tam krížom obletovať.
Od času toho, čo všemohúci Boh
Syna prvého dal nám, od tej doby
Tak je tu chladno, ach, tak nespokojno.
Srdce — záhrada moja, predtým krásna,

Zpustla; ačkoľvek cesty pekné vedú
Z paláca tvojho do môjho obydlia,
Predca tak málo navštivuješ ženu.
Ba aj mladému Umkovi, čo tak rád
Pri mne sa baví, ku mne chodiť brániš.

Dušan.

Sväzok náš, drahá, je časný a znáš, že
Boh mi dedictvo sľúbil; nuž tatam som
V tie slavné kraje máličko chcel nazreť
A videť, čo tam budúcnosť nám chystá:
Ale jaks' tajno, mhlisto je v tých stranách.

Žiarlica (tajno).

Never! znáš peknú, švarnú Fantaziu,
Čo ujčok náš Cit s ňou sa vodievavá? —
Nebeské vnady tá má; často vidím
Ju prez záhradu svoju ísť k otcovi,
A Ľubica ju, zdá sa, sama vodí.

Ľubica.

Viem, matka, čo ti sestra táto tajne
Klebetí o mne a našom otcovi.
Peklica s ňou nám trojmým večne boly,
Čo mráz a búrka milým kvetodeťom.
Ľúbim ja teba, ľúbim otca, brata,
Svet celý rada by som poobjímať:
Ale kde sestry naše odrodilé
Bývajú, ach tam, vyznať bolestno mi,
Tam ja byť živá, tam živiť nemôžem!
Rozhodni mati: lebo mňa zabudni,
Alebo sestrám biednym nedoveruj.

Dušica.

Oj, drahá moja, najdrahšia si mi ty,
Najkrajšie dary vždy len tebe dávam:

Ale či sestry tvoje nezdarilé
Nesaly prsá tie, čo aj Ľubica?

Blud.

Čo ty hovoríš, čo, sestra Ľubica?
Že sestry tvoje s tebou žiť nemôžu?
Viem, Umko ti to, ten lhár nahovoril.
Never! ty nad ním máš právo panovať,
Rozkazovať si nedaj. Dušan by chcel
O tvoje večné dedictvo ťa doniesť
A panstvo sebe a synovi svojmu
Privlastniť. Pri tom on chce tajnú smlúvu
S tebou, s Dušicou uzavreť, že spolu
Život a večnosť vydobyť si máte:
Ale vlastne je cieľ jeho patrný:
Sily spojené chce on a cieľ vlastný.
Povieš, že panstvo toto on chce, len keď
Bôle života opustíš? — už tuto
V krajoch časnosti myslí ťa zatratiť.

Žiarlica.

V krajoch časnosti už chce ťa zatratiť
A z tvojich večných práv večne vytvoriť.

Dušica.

Divné sa zdajú reči vaše; ale
Spoľahnúť na ne sa nesmiem. Budúcnosť
Sama musí tu konečne rozhodnúť.

Srdoš.

Čo sa máš, sestra, na slepú budúcnosť
Odvolávať? či hádam my nič pre svet?
Či pyšný Umko aj teba omámil
A čistý život tvoj chce porozrývať?
Prisahám, nikdy nebol mi priateľom.

Aj muža tvojho preňho nenávidím,
A, hrom a peklo! kde raz Srdoš mocný
Päsť svoju stiskne, všetko plemä jeho
Zatriasť sa musí, padnúť a zahynúť!
Búriť budem vždy, neprestanem páliť
Počim len iskra plameňov pekelných
Vo vrelých žilách ostatnia nezhasne.

Blud.

Tu ruka, brat môj. Umko musí padnúť,
Tak aj Pravduša, sestra jeho pyšná,
Aj Cnota; — len my svetom zavládneme.
Svet s nama začal, s nama musí skonať.
Vieroňka, žena slabá, ľahkoverná —
Ačpráve vážnosť má svetom širokú —
Tú si na svoju obrátime stranu.

Dušan.

Čo vy smýšľate, čo búrite slepo?
Napred, Srdoš ty, či vari nebadáš,
Že s vekom tvojím sila ti ubýva
A putá tvoje s každým dňom sú ťažšie? —
A, Blud, ty nevieš, že osud nestálosť
Za základ tvojej bytnosti položil?
Že haňba každý deň sa ti vysmieva,
Kedykoľvek sa naproti synovi
Umkovi staväť voslep odvažuješ? —
Dal som vám život, dal som vám úlohu,
Ktorú v dejinách ľudstva previesť máte:
Ale večnosť a panstvo, samostatnosť
Nesmiete žiadať. — Boh prespravodlivý
Vám to povoliť nechce a nemôže.
Poddanosť, služba — vaša je povinnosť,
Rozkaz a vláda náleží Umkovi
Prvorodzencu mocného Dušana.

Srdoš.

Ani Boha sa nebojím. Aj teba
Aj s tvojím rodom celým nenávidím.
Roztržitosť je živel môjho bytu
A musí táto na svete panovať.
Potoky krve položím medzi trón
A poddanstvo; jed má nakaziť toky
Krve zostalej v žilách rodín; červiak
Besnoty zhryzie oltáre pokoja!

Dušan (*k Dušici*).

Milá! úfam, že mám tvoju dúveru
Tak ako predtým, verne zachovanú.
Tajomstvo veľké dávno v sebe nosím,
Ale hodina vyjavenia jeho
Len práve s dobou touto vypršala.
Vidíš, že rod náš a príbuznosť naša
V nesmiernu čeľaď sa rozpadla; syn náš
Prvorodzený, Umko — čo bohyňa
Múdrosti sama doň sa zaľúbila
A vernú svoju priazeň mu sľúbila —
Syn tento dozrial k dospelému veku,
Hoden je trónu a spôsobný k panstvu,
Sám túži stále po vladárstve sveta. —
Rodina naša, jako sama vidíš,
Chová nesvornosť a boj sama v sebe.
Srdoš a Blud a Žiarlica s Peklicou
Prísahou stojá naproti ostatním,
A každý v čele svojich sprisahancov
Prechovávajú boj, rozbroj večitý.
Bez boja ale nežiadaj pokoja,
Bez rozpadlosti nenajdeš jednoty.
Chcel som zachovať pri živote zbožnú
Vieroňku, milú Ľubicu, Svobudu,

Ľúbeznú Cnotu a krásnu Pravdušu,
Aby sa v nich rod náš oblahoslavil.
Preto som každej dal jej soka, rovné
Nepriateľstvo, by svoju útlu bytnosť
Zostrily v boji a moc našu v sebe
Zvečnily. Nechcel som, aby zlobožstvo
Synovi môjmu nadvrhovať mohlo,
Že boj nepoznal, že nemá víťazstva,
Že sláva jeho z neho nevykvitla. —
Tak spokojná si s uzavrením mojím?

Dušica.

Vieš, pán môj, muž môj, že ja slabá žena
Múdrosť a večnosť nemám Bohom danú,
A že zákonom tvojim som poslušná.
Vidím stav našej čeľade, stav smutný,
Verím, že všetko, jako je, musí byť,
Ale utajiť nemôžem aj ľútosť
Nad nízkym losom mnohých detí mojich,
Čo ľúbosť tvoju nikdy nepoznaly
A slávy tvojej účastné nebudú.
Predovším, že v tej vojne rodu nášho
Rodina moja padne smrti v obeť,
A rod tvoj vlastný nesmrtelnosť vezme:
Keď ale tá je vôľa božia, keď ja
A dobrá bytnosť milých detí mojich
Svoj podiel vezmú v pokolení tvojom:
Nech aj kvet zprchne a list uschne, svädne,
Nech, čo je korisť marnosti pominie;
Keď len čast naša božská nezahynie.

Dušan.

Nuž teda oddám trón panstva synovi,
Nech pole on sám spravuje života:

Žatva pripadne, drahá, mne a tebe.
Poručme Bohu záležitosť svoju,
Boh bude za nás, pre nás v synu našom
A v rodu našom slávu nám hotoviť.

Umko.

Počuješ, otče môj veľký, rozbroj ten,
Čo v svete proti mne sa pozdvihuje,
A ktorý čeľaď naša odrodilá
Žiarlici k vôli proti mne rozžíha? —
Samostatnosť mi daj, poruč mi berlu —
A viem, že sila, čo proti mne búri —
Boh mi to večný pred vekmi zasľúbil —
Pokorne sama so sebou sa smieri:
Ináče posmech, haňba a záhuba
Do zmätku zrúťa samovládu tvoju.
Vystúpiť musím do sveta a štít ten,
Čo múdrosť večná dala mi, použiť.

Dušan.

Syn môj! ty z mojej bytnosti máš tvoju,
A bytnosť túto hodne si pochopil:
Predišla prosba tvoja môj úmyseľ.
Tak oddávam ti plnomoc a právo,
Trón, berlu, meč a korunu všesveta:
Pamätaj ale, že v rukách tvojich je
Všetko to manie večitého Boha;
Pamätaj, že ja som otec tvoj, že mňa
A slávu moju v sláve svojej hľadáš.
Pokoj nemôže mať panovník veľký.
Život je zápas, vojna, rozervanosť:
Ty máš dať svetu a každému rodu
Pokoj, smierenie, jednotu a božskosť.
Vieroňka zbožná, šlechetná Pravduša
Nechcú sa odriecť činného života,

Úctu a pomoc budeš im povinný;
Pokornú Cnotu, Ľubicu, Svobudu
Zastávaj statne, a pečuj horlivo
O jich čistotu, právo, neodvislosť.
Bojuj rozumne, nevraždi a neplieň
Rodinu svoju : ale svätým štítom
Odrážaj strely odboja, až silu
Celú v násilnom zmrhajú nápade
A veniec slávy sami ti upletú.
Tak Boha nášho osláviš, tak aj mňa,
Tak seba. Vezmi moje požehnanie!

Umko.

Hospodine! jaká to je úloha,
Ku tebe svojou vynášať sa mocou!
Práca náramná a preďaleký cieľ,
Budúcnosť temná, výsledok nejistý.
Z rodiny tvojej otec môj pochodí,
Obranuj syna a bojuj za neho;
A keď Blud, ten môj túlavý bratenec,
Ktorého do mňa Žiarlica vždy hucká,
Zvrhnúť by ma chcel do jamy potupy,
V Umkovi ty zachovaj slávu svoju! —
Ach, málo, málo mám priateľov verných,
Málo mohutných, mnoho chabých, zradných,
A odpor tak je náramne veliký! —
Čo? ak je cieľ ten — ak je dokonalosť
Mam a klam — výtvor vlastnej šialenosti?

Strachoš.

Ha, jaký to hlas! — výtvor šialenosti?
Ak raz budúcnosť, tá veštica nemá,
Orteľ konečný ti časom vysloví:
Ničota púvod tvoj, ničota koniec!

Nie! duch je z Boha — rozum je duch: ale
Či môže trpeť Boh druhého Boha?
Či nemá v svete prevahu — smyseľnosť? —

(Pravduša, Vieroňka, Úfanka vedú sa za ruky; Strachoš zmizne.)

Pravduša.

Pozri na panstvo tvoje v minulosti,
Pomni na púvod tvoj a otca tvojho,
Pohľaď na slabosť nepriateľov tvojich.

Vieroňka.

Boh je jednota večná, dokonalá,
Čo božské je kde, k tej cieli jednote;
Čo časné, zmizne, večné nezná času;
Nedokonalosť splynie v dokonalosť
A bude jedna, tá a nerozdielna
Jednota, večnosť, dokonalosť, božstvo.

Úfanka.

Neuspokoj sa v zašlej minulosti!
Minulosť svoju postať len zrábäla,
Prítomnosť nezná ťa celkom potešiť:
Celok je tamto — tamto tvoje dielo —
Tamto je sláva tvoja — v budúcnosti.

Sôvet II.

Poezia.

Opustiť tône, Fantazia drahá,
A v kraje slávy v obrazoch sa výšiť
A zas z tých výšin do prírody blaha
Zlietnuť a túžby vrelé tam utíšiť;
O slasťach rajských slobodne zaspievať,
Časom žiaľ v sladkých slzách porozlievať:
Povedz, či som nie milenka Šťasteny,
Či je nie stav môj viac nežli blažený?

Fantazia.

Ano, premilá Poezia, teba
Boh iste sebe nad iné obľúbil.
Sláva mu, že mňa na peruťach voľných
Vodí zaroveň s tebou v nebies kraje:
Tak, že keď slabé človečenstva oči
Vidia nás modrou oblohou sa nosiť,
V dvoch nás priateľkách bytnosť jednu vidia.
A iste, znáš, že pravdivé priateľstvo
Je len jednota duší harmoničných.
Uznáš, že vence slávy, čo ty viješ,
Z mojej záhrady majú svoje kvety,
A že obrazom, ktorými svet blažíš,
Čarovnosť dáva štetka Fantazie.

Poezia.

Povďačná som ti, sestra moja, ani
Priateľstvo naše závisť neporaní:
Ale keď ľúbosť vrelú k tebe nosím,
Vídavám s tebou baviť sa obludu —
Pre ľúbosť našu posvätnú ťa prosím —
Chráň, Fantazia a varuj sa Bludu:
Lebo jak nemá sväzok náš sa zhubiť,
Musíš Pravdušu a nie Bluda ľúbiť. —
Tam, kde ku srdcu vrelé srdce bije,
Kde vo dvoch ňádrach jedna ľúbosť býva,
Kde žitie s žitím jeden život žije,
Kde sladkosť jednu dvoje úst požíva:
Povedz, či Boha by si sa nebála,
Keď bys' im jedu miesto mädu dala?
Ukáž milencom verným krásy svoje,
Ukáž im nebo, ale tak, ako je. —

Fantazia.

Ach, vyznám, často že sa Blud prikradne
A neznám sama jako, ma omámi.
Preto ma ale, prosím, nezavrhni,
Špatníka toho budem nenávideť:
Ale čo? keď svet rozkoš svoju vidí
V obrazoch pekných, bars hneď i Pravduša
Blesk svojho svetla po nich neroztriasla?
Či klam ten krásny, hádam aj nevinný,
Blaženstvu jeho by sme nedoprialy?

Poezia.

Nie, milá moja! čo Blud z šalby zrodí,
To pečať kľatby na sebe vždy stálej
Má. Že Pravduša zahalená chodí
V šatke, niekedy, čo Blud nosí, tmavej,

Vždy pod tou šatkou belosť jej vývodí
A vždy jej svetlo preniká diaľ ďalej,
Až na ostatok larvu cele zhodí.

Fantazia.

Ach, znáš, prekrásna priateľkyňa moja,
Že často šíre lúky skutočnosti
Tak jednotvárna, chladná zima kryje,
Že krásnych kvetov nenajdeš do vienka,
Či si jich teda sama tvoriť nesmieš?

Poezia.

Príroda je vždy krásna, švarná, mladá,
Krásu oblieka jednu, druhú zkladá.
Matka Dušica mi to naručila,
Aby Pravdušu verne som ľúbila. —
„Vzlietni nad hviezdy v jasnotu etheru,
V priepasťach zemských prezeraj krištály,
Vstúp na dno mora, kde žijú koraly,
Odkry si tajnú prírody zásteru,
Pusť voľné zraky v oblakov priestory,
Uchyť v čarovnom blesku meteory;
Preleť po ľudstve od póla ku pólu,
Čerkeskej devy obdivuj lepotu,
Vatikán navštív, obdivuj peknotu,
Hellenskému choj klaňať sa idólu:
Tak Všehomiera sjednoť v svojom bytu,
Sber všetko, čomu svet vydáva chválu,
Vyber najkrajšie formy z krajín citu
A vystav krásu v božskom ideálu.“

Fantazia.

Ty zo dna čítaš mojej vnútrnosti
A slová tvoje držím za reč moju.

Všetko som toto sama tak videla,
Ale jednotu dať som mu neznala.
Obrazy moje ja ti požičiavam
A ty jich spájaš, staviaš, sporaduješ.
A keby božstvo takto vlohy naše
Nebolo do nás obú rozdvojilo,
Čo by nás vedno tak mocne viazalo?
Ale rozniesIo božstvo dary svoje
Svetom šír a šír, Poezia drahá,
Aby, jako v nás, rozmanité sily
Stretly sa v centru najvyššej jednoty.

Poezia.

Tak je; ty barvy dávaš, ja malujem,
A čo ty stvoríš, to ja vychvaľujem.
Ale čo máme reč o sebe šíriť?
Často aj stromy, skaly majú uši.
Kdo vie, či závisť tu kdesi nečuší,
A mohla by nás, sobkyňa, rozchýriť.
Zaleťme radšej v minulosti časy
A zastaralé obnovujme krásy.

Fantazia.

Ano, tie túžby ešte nevystydly,
Čo sľub tvoj zaryl do bytnosti mojej,
Že budeš spievať čo sa ti to zdalo,
Keď sme v prekrásnych hájoch Thessalii
V belastom mori nezabúdok spaly.

Poezia.

Ach, časy zlaté, časy Helikonu!
Udrite ešte do zašlosti zvonu,
Aby zapadlé žitia nášho krásy
Vydaly ešte ľúbezné ohlasy!

Rozpomínaš sa, Fantazia milá,
Na videnie to pod tieňom cedrovým,
Kde nám príroda posteľ popravila
Medzi kvietkami a zeleným krovím,
Kdes' mi rameno za hlavničku dala
A ruka moja hrdlo ti objala? —

Fantazia.

A Milostenky tri nad nami stály
A ľúbosť blahú blažených spievaly.

Poezia.

Tam Sen, ten veštec svetom celým známy,
Helikon jasný v zorách božskej slávy
Nad čarovnými tými dolinami
V podobe raja pred nami postaví.
Tichosť posvätná svätým vrchom vlála
A zápach ambry vúkol roznášala.
Múzy do Athen slavných odletely
A pustý zdal sa byť Helikon celý.
Ach, drahá, v tomto etheru božskosti
Prvá ma dotkla túžba po večnosti.

Fantazia.

A mňa si, čak ver', s sebou tiež tam mala?

Poezia.

Tys' podobizne bohov prezierala. —
V obdivu svätom tak som sa bavila,
V neznámych túžbach tak som sa topila,
Keď hlasy jemné ku mne doletely.
Blaženosť nová vo mne sa zbudila
A na tú stranu, kde zvuky tie znely,
Pozornosť moju túžba obrátila.
A jaký úkaz! Vo kvetistej tráve
Sedel mládenec v jasnom zlatohlave:

Na bielom hrdle vlas s vlasom zahráva,
Oči perlami túžby porosené,
Červenosť biela, bielosť červenavá
V tvári jeho sa zdajú posestrené,
A biela ruka strunami zachvieva
A z úst vábivých božská ľúbosť spieva.

Fantazia.

V obraze tomto Apolla maluješ:
Ale čo spieval, rada bych vedela.

Poezia.

Ach, krásne, krásne zlatá lyra znela —
Ale tajomstvo moje zavaruješ —
Takáto pieseň z mladistvých úst pela:
„Čo mi večnosť, ktorá večne túži?
Čo mi sláva bez slavnej ľúbosti?
Čo mi voľnosť, keď láske neslúži?
Čo mi krása bez živla mladosti?
Časne túžiť, večne chcem požívať,
Núdzu trpeť ale slavne ľúbiť,
V putách lásky o voľnosti snívať,
V šedinách sa mladým vekom chlúbiť. —
Zhodím šatu túto zlatohlavú,
Složím meno boha, ktoré nosím,
A za všetku tú olympskú slávu,
Bohovia, len —“
— Odvráť sa trochu, Fantazia milá,
Neviď, že ľúbosť líca mi zbarvila —
„Bohovia, len — Poeziu prosím!“ —
Ach, hlasy tieto večne mi znieť budú,
Najradšej preto k Ľubici chodievam,
Chladnému tomu pokoleniu ľudu
Najradšej preto o ľúbosti spievam.

Z úst tak prekrásnych počuť meno svoje,
Prudké mi v ňádrach rozžalo rozbroje;
V panenskom stude, túžbe, zmatenosti
Obrátim pohľad ku hviezdnej vysosti,
A čo tu vidím? holúbky letely
S prejasnou Ladou, Milčom zlatovlasým
Letely dolu ponebím belasým
Proti mne zrovna z kuše jeho strely:
Tu ľak ma zajal — tu krik som vydala —
Ty si zplašená pri mne vyskočila,
Sen zmizol — a tam, kde som to zočila,
Sama Skutočnosť sa mi ukázala.

Fantazia.

Ha, ha, ha! Vidíš, sestra moja milá!
Poslušný moci mojej je Sen starý,
Prítomnosť moja ti ho privábila.

Poezia.

Ach, akokoľvek: hlas ten je hlas vekov,
U Slavianov ten, ktorý bol u Rékov. —

Blud.

Ej, dobré ráno, paničky! počúvam,
Počúvam dávno, čo si rozprávate.
Keby vás takto múdry pán strýc Umko
Počúval, iste by vás namaloval. —
He, he, he! mladá, pekná Poezia,
Pekné to bolo, ľúbezné videnie! —
Dajme si ruky; máš sa poďakovať,
Že ti pán brat, Blud, milú chvíľku spravil.
(Zazre Pravdušu.)
Ha! zprepadená odpornica moja,
S prekľatým svetlom čo ma večne biješ!
(Zmizne.)

Pravduša.

Slávim ťa, pekné, svetlojasné nebo,
Ty, pravdy čistej velebné zrkadlo!
Len keď zrak vyšlem k jasným tvojim stráňam.
Vidím obraz svoj jasný, nezkalený.
Podo mnou je mhla, je živlov zmatenosť
A ťažko, ťažko človečenstvu svitá.
Hoj, človečenstvo! slávu svoju vidím,
Ale aj smútok svoj nachádzam v tebe!
Slavná som, veru — lebo všetko túži,
Všetko sa tiskne ku mne na poklonu
A dostať u mňa chce zbožnenie svoje.
Syn boží vyznal mňa, ja zase jeho,
Národy menom mojím sa vencujú,
Ľudstvo zdravie a život obetuje,
Všetko, čo drahé mu je, pre mňa tratí,
A sám brat Umko, bratstva sa odrieknuc.
Aby ma poznal, vzal služby podobu.
On vedie ku mne svet, aby svet poznal
Mňa a ja by som ho vyslobodila.
Smutno mi ale, že krvavý pot ten
Ciel zasvätených mrhá zlá Závida
A synov božích odcudzuje Bohu;
Keď medzitým Blud v posvätnej podobe
Mojej svet ľahkoverný zatracuje:
Že deti ľudské, keď hlasom materským
Volám ich s sebou do svätyny božstva,
Za kúšťok zlata Šťastene sa modlia
A božstvo svoje lacno predávajú;
Že človek v putách ukrutnej Túžbeny
Slepne, až svetla oči mu nesnesú,
Zvliekne, nie božskú len, ale aj ľudskú
Hodnosť a v nízkosť hovädstva sa valí.
Ale bojujte, vyvolenci moji!

Kdo za mňa padne v posvätnom tom boji,
Už pádom svojím víťazí a veniec
Slávy hrdinskej nikdy mu nezvädne.
Čo hmota tiahne do zeme, buď zemou,
V očistci tomto dočká na deň súdny
Až ku slobode slávy synov božích
Aj toto telo bude vykúpené.

Blázница

hlavou ovesenou, strapatou, rozkladajúc sem a tam rukama a mrmlajúc čosi nesrozumitelné sa objaví).

Pravduša.

Ha, hrozný obraz! tá strašná smyseľnosť
Z jasnej Umkovej ríši vyvábila
Na pustatinu, na pekelnú Bluda.

Blázница

(jedno za druhým skoro).

Ha ha ha, ha ha ha!
Okolo mňa, kuriatka, okolo:
Dobre nám tu, nikdy nám tak nebolo:
Haj, huj: poletuj —
Čo si môžeš, oretuj. —
Ja nešťastná! preblahá! —
Ha ha ha, ha ha ha!
(Sadne, strašne okolo pozerajúc.)

Pravduša.

To hľa, je život! kdo vie, radosť, či žiaľ,
Či len veselosť žiaľa zúfalého? —

Blázница

(spieva škrekom).

Hádi, hádi, haj, haj!
Prišla Smrtná Nedeľa,
Biele húsky videla,

Ku polnoci letely
Celú noc a deň celý;
Čo si mi vzal, to mi daj:
Hádi, hádi, haj, haj!

Pravduša.

Oj draho, draho platíš, človečenstvo
Za tie poklady, čo si v nebi skladáš!
Oj, ale drahšie platíš to šialenstvo,
Že si v marnosťach premnoho zakladáš!

Bláznica.

Hahó, hahó, huhuhu!
Hlboké hroby, vysoké kríže,
Povýše kosy, žaby poníže:
Hej ľudia dajte, dajte päť koní,
Že si päť detí mati dohoní:
Hallo hó! tam za tú dúhu!
Huhú, huhú! —
(Uteká preč.)

Pravduša.

Tu máte strašný losu svojho obraz
Smrtelné deti kvapného osudu!
Učte sa zradný pud váš k smyslnosti
Pod vládu dávať božskému zákonu:
Učte sa, tratiť marné zbožie zemské,
Keď zbožie božie nechcete utratiť;
Učte sa všetko mať, učte nič nemať:
A čo bys' všetko mal, keď dušu predáš
Tak, ver, čo kúpiť chcel si, to si predal,
A čo bys' nemal nič, len pravdu božiu,
Bohatstvom Boha bohate zbohatneš.

Poezia a Fantazia
(spolu v speve).

More vyschne, hory zpadnú,
Časnosť strhne hviezd oblohu,
Ohne slnca tiež vyhasnú:
Ale pravda bude v Bohu!

Obraz ľudský zmažú časy,
Tôňa tela v hrob sa zloží:
Ale pravda večnej krásy
Zvsční v sebe obraz boží!

Život a smrť vjedno splynú,
Svet z ničoho v nič sa ztratí:
Cnosti ducha čo vyvinú,
To sa k Bohu svojmu vráti!

Priestor a čas sa rozpadne,
Svety koľaj svoju ztratia:
Ale pravda svetmi vládne,
Pravdu veky nepodvráťa!

Sôvet III.

(Lúky Šťasteny. Jasná, letná noc; vpravo jazero Nestálosti, nad ním strmé skaliny; vľavo háj Smútku; po lúkach ohne Náruživostí sem tam rozložené.)

Svrčky.

V zelenú trávku
Našu zábavku
Poskoč, poskoč:
Z kvetu si mädu
Radosti od smädu
Rezno natoč.

Pime, pime!
Užime
Čerstvú rosičku;
V zime
Spíme, nevidíme
Zelenú trávičku.

Svätojanská muška.

Príroda sladká,
Naša dobrá matka
Krásu mi dala:
Kade letím,
Sama si svietim,
Lampa malá.

Mesiačik svieti
Z jasného neba,
Mne ho netreba:
Kde muška letí,
Sama si svieti,
Nikdy nehreší
A vždy sa teší.

Hviezdy (*na jazere*).

Na vode sedíme,
Predca sa nezmočíme;
Zrkadla nemáme,
Predca sa uzeráme:
Vždy sa trasieme,
Báť sa nevieme,
Radovať sa chceme,
Keď sa ligoceme.

Svetlonos.

Kdo slepo chodí,
Blysk môj ho svodí
Do jazera, blata:
Radosť tiež vábi,
Zpochabí;
Kdo sa jej sverí,
Neverí,
Že je rohatá.

Kvety.

Milo nám je, dietkam Vesny spávať
Na bielunkých ňádrach dievčiny;
Radosť nám je milú vôňu dávať,
Krásiť ľuďom trpké hodiny:
Slávme Vesnu, matku detí,
Čerstvú rosičku pime,
Mladosť užime,
Leto uletí.

Iskry.

Vyskakujme,
Poletujme,
Iskričky
Sestričky!
Malým je dosť
Malá radosť;
Okamženie,
Už nás nenie:
Veseľme sa,
Pominie sa
Každá slasť,
Zanikáme,
V slnci máme
Našu vlasť.

Vetierky.

Letíme si voľno, let náš je sloboda,
Ten zelený hájik nám čo rybe voda.
Najprv si radostne lístim zašustíme,
Potom sa u krásky
Švarnej, hodnej lásky
S hodbabnými vlásky
Do hračky pustíme.

Hlasy.

Cing, ceng, tiny, tany:
Nám je milý úkol daný,
Hudbeny slavnosti slávme,
Zabudnime disonancu,
V harmoniu sa postavme,
Tancujme a veďme k tancu:
Cing, ceng, blesky Luny
Osvecujú zlaté struny.

Milčo.

Neste ma ľahko, krídelká moje,
Nad rozmanitým poľom života;
Kuša a strielky, nesklamné zbroje,
Prestrelia naraz srdiečok dvoje,
Ranu zahojí ľúbosti dobrota. —
Tuto tri sestry, na hlavách koruny.
Hej! Milčo s vami
Holubičkami
Ide sa veseliť na lúky Fortuny!

(Milostenky vedú sa za ruky spievajúc.)

Aglája.

Sladká je rosa smädnej kvetinky,
Sladký je mäd kvetov kolibrimu:
Ale sladšia ľúbosť ku dievčinky
Čarokrásnej šukajku mladému.

Chór.

Najsladšia je ľúbosť ku dievčinky
Čarokrásnej šuhajku mladému.

Hegemona.

Milé leto spevu slávičiemu,
Milé čisté zrno holúbkovi:
Ale milšie deve ku milému,
Keď sa vrelo vinie šuhajkovi.

Chór.

Najmilšie je deve ku milému,
Keď sa vrelo vinie šuhajkovi.

Eufrozína.

Drahý život je bytnosťam živým,
Drahý balsam rane, ktorú hojí:
Ale drahší cit, čo opravdivým
Kuzlom večne dušu s dušou spojí.

Chór.

Najdrahší je cit, čo opravdivým
Kuzlom večne dušu s dušou spojí.

(Prichádza Šťastena, pri nej na pravom boku jej dcéra Smejka, priateľkyňa Túžbena, na ľavom Úfanka, Ľubica, Fantazia, Poezia. — Závida sedí vbok na brehu jazera; v blízkom háji obletuje uchatá sova. Obďaleč za chórom Šťasteny vidno vystupovať Mizériu, pri nej jej dcéru Žalostenu, pred oboma sa tacká Strachoš, otrok Mizérie.)

Úfanka.

Minulosť sa v snárstve topí,
Sen je klamný obraz citu,
Skutočnosť ho v čas úsvitu
V šalbe jeho pochopí;
Prítomnosť je tieň života,
Smrtelník ho večne chytá,
Ale trpká mu istota,
Že mu na veky len svitá:
Budúcnosť! k tej duch sa borí,
V nej si ľudstvo slávu tvorí —
V nádeji a túžby letu
Zraje večný život svetu.

Šťastena.

Neverte spevu falošnej Úfanky,
Klamlivé sľuby ona svetu dáva;
Minulosť haní, v tom sme jednej mysli,
Ale prítomnosť má požitok slastí,
Táto je matka tajnej budúcnosti.

Smejka.

Z úst pravdy čerpáš, matka, slová svoje.
Kdo zná, čo zajtrok životu pripraví?
Šťastný, kdo zlaté zrná okamženia
Z prudkého času vymrví a plevu
Bezcennú vrhne lačnej minulosti.

Šťastena.

Oj, nezná často svet blaženstva jadro,
Na mojich darov nestálosť žaluje,
Nevďačník! a sám v mnohých túžbach svojich
Detskú nestálosť stále vyzradzuje.
Jako svehlavé chlapča hračky pýta
A v okamžení zas ich odhadzuje,
Prosí zas, dané zas nezná si vážiť,
A nad ich ztratou s plačom horekuje.

Túžbena.

Odpusť, vznešená priateľkyňa moja,
Že ja som takej žaloby príčina:
Ale odpusť aj priateľskej dúvere,
Keď prst môj, nechtiac, na teba pokáže.
Svet sa v každučkom mení okamžení,
Človek je s každou hodinou si cudzým,
A my sa ľahko hráme s jeho losom.
Príroda sama ľúbi rozmanitosť:
A čo by ku mne smrtelných pútalo,
Keď by som večnú niesla jednotvárnosť?
Pomni, že sama v povetrí sa nosíš,
Kde každá ťarcha k sredu svojmu letí;
Pomni, že zvratná je tvoja podloha,
A snadno zvrtne sa pod pätou tvojou;
Pomni, že dary tvoje sú rozličnosť —
A priazeň tvoja dcéra Aprílova. —
Tak, ľahostajným hľaďme okom na svet,
Nech si zem troví ovocia, čo rodí.

Smejka.

Odložme, sestra, veci neveselé.
Byť veselými a plodiť veselosť,
To je blažených bytností určenie.

Hopsa sa, hejsa! krásna noc nám hovie,
Hviezdy sa iskria po nebeskom poli,
Rohatý mesiac sestry v tanec zovie,
V húšti jim spieva slávik neospalý,
A tie sa trasú, jako by skákaly,
Jako by všetky zaľúbené boly.
Svrčky sŕkajú, mušky poletujú,
Kvietky ľúbezný zápach vydychujú,
Iskričky z ohňov bystro vyskacujú:
Hejsa, hopsa sa!

Šťastena.

Milá Fantazia!

Fantazia.

Vôľa tvoja je zákon Fantazii.

Šťastena.

Vtip je zábavy príjemný spoločník,
Nápady tvoje život oslavuje:
Podaj nám obraz rozkošnej hodiny.
(Ku Smejke.)
A ty vykonáš, dievka moja, verne,
Čo žiada návrh mladej Fantazie.
Vieš, že v bohatej mojej pokladnici,
Krem nedostatku, všetko k službe stojí.

Túžbena.

Voňavé kvety oblažujú čuch náš,
Zrak sa zaľúbil do stookej noci,
Tóny milostné sluch náš zabávajú,
Jazyk je sytý storakou sladkosťou,
Každý pór tela pije čistý vozduch:
Celá rodina smyslov je blažená,
Ale aj vyššie letia túžby srdca,
Aj citu dá raj vtipná Fantazia.

Fantazia.

Krížom krážom vetrík šustí
Vábnych kvetín stebielkami,
Zelený breh v hru sa pustí
S bielopennými vlnkami:
Vlnka vlnku sem tam honí,
Nad nimi sa člnok húpa,
Vozí sa a nemá koní,
Ďalej ide a nestúpa.
V člnku sedí naša pani,
Pri nej Smejka sa previeva
A Ľubica z druhej strany,
Poezia pieseň spieva.
Túžba Úfanku objíma,
Táto na Budúcnosť hľadí,
Fantazia medzi nima
Do priateľstva sa posadí.
Vlnka vlnku sem tam honí,
Nad nimi sa čln kolíba:
Vlnka vlnku nedohoní —
Tak sa čas za časom hýba.

Túžbena, Úfanka a Smejka
(razom).

Výborne!

Šťastena.

Milé! teda zahrajme si
Jazera chladným menom Nestálosti.
Úfanka veslo spravovať nám bude,
Ľubica losy svoje porozpráva,
A Poezia nám potom zaspieva
Veselú pieseň o scénach života.
Zábavný člnok, unášaj hladinou
Jarú čeliadku k brehom spokojnosti!

Závida.

Ha! žlč a jed sa leje mi po žilách,
Keď na tie sestry bláznivé sa dívam.
Nežiadam sice s nimi piť rozkoše,
Ale mrzí ma, že svet v nich sa teší,
Že mňa Šťastena otrokyňou volá.
Ba horším sa vždy, keď ona poklady
Svoje rozdáva a mne sa obracia
Chrbtom, tá žena zlá, nespravodlivá.
Ja tu na brehu sedím osamelá:
Ony, tie pávy pyšné, záhalčivé
V spevoch veselých a hovoroch sedia.
Hoj, kebych mohla — tajnou rukou chytiť
Člnok ten a jich prekotiť schytralo,
To by som za jich všetku slasť nedala.

Ľubica.

Tak vám zaspievam o tých láskach čosi,
Jestli chcete jich videť divné losy:
V vinných duchov kamenici
Sedí chasa podnapitá,
Každý z nich už nakríž hľadí,
Ten zíva a ten sa vadí,
Ten sa pevnej steny chytá:
Či veríte? tu je skrytá
Láska: a kde? — nuž v sklenici!

Chór.

Ha ha ha! ležia jak snopy,
Každý z nich sa v láske topí.

Ľubica.

Dve barvičky v lícach hrajú,
Mlieko a krv v nich sa točí,
Do očí padnú šuhaju

A tu láske príde z očí:
Z očí? — čo to, ľudia moji?
To, že nevie sám kde stojí.

Chór.

Ha ha ha! v tom nepokoji
Každý predmet sa mu dvojí.

Ľubica.

Ten má lásku v peknom líci,
No, to prejde: skuhrák ale —
Krása tomu jako skale —
V pliaškoch zlatých celý žije
A lásku svoju ukryje —
No, či viete kde? — v truhlici!

Chór.

Ha ha! splesnelú vysuší
Lásku na splesnelej duši!

Ľubica.

Čo načúva skočná deva?
Kde to hrajú? jakí skáču?
Pôjdem? ano: hej, či skáče!
Pôjdem? nie: — niet konca plaču! —
Plače? nuž, lásku bez mála
Na „körtánc“ angažirovala.

Chór.

Tá si — chy chy chy — vykoná:
Láska tá v suchotách skoná.

Závida.

Jako sa tie pávy chutne chychotajú
A Šťastene k vôli všetky blázna hrajú.

Ľubica.

Tam láska vonia pomádou,
Tam sa za chlebík predáva,
Tam chce vydať sa s parádou,
Tam si s prstienkom pohráva:
Ale najšťastnejšia býva,
Keď sa do zrkadla díva,
A keď svet špaiu vytrúbi,
Sama v seba sa zaľúbi!

Chór.

Ha ha ha! čo Milćo všetky strielky zláme,
Predca ho len láska po móde oklame.

Fantazia.

Vlnka šplechoce, voda peny rodí,
Pod penou bystrá rybička sa brodí:
Vlnky umĺknu, bublinka rozpadne,
Chytená rybka z ruky sa vykradne.

Šťastena.

Čo nás po hádankách, Fantazia milá,
Hádanky len prísne hlavy obľubujú:
Poezia myslí: sľuby sa sľubujú,
Ale my žiadame, by jich i splnila.

Závida.

Bláznivá Šťastena nové smiechy hľadá,
Poezia zase o nový žart prosí:
Zabudla naľahko, táto chasa mladá,
Že jich cesta meno Nestálosti nosí.

Poezia.

Vyplním sľub: ale čo same vidíte,
Nátcha ma sužuje od mraku do svitu,
Často kýchať musím — teda odpustíte,
Keď ma núti spev môj pretrhnúť tu i tu.

*) „V tomto svete keď sa kýchne,
Hneď sa na zdravie voláva,
Kompliment sa hneď vystrihne,
Dol' sa kloní každá hlava;
Ale pri tom myslí sobe:
Bodajs' zajtra ležal v hro . . ichý!“

Chór.

Na zdravie! na zdravie!

Poezia.

„Panna v chlapcoch prebierala
Jako s planými hruškami;
Každý deň druhého mala,
Bavila sa románami:
Košíkov na sto rozdala,
Až starou dievkou zost . . . ichý!“

Chór.

Na zdravie!

Poezia.

„Nejedna žena pracuje
A doma sa s detmi hubí,
Muž si sem tam špaciruje,
Hrá, pije a cudzé l'úbi;
Žene vraví: moja drahá,
A vernosť druhým pris . . . ichý!“

Chór.

Na zdravie!

Poezia.

„Šuhaj schodil sveta strany,
Všetky krajny precestoval,
Cudzé chváli, svoje haní,
Vše na hŕbu zkritizoval,

*) Dl'a pol'ského.

On všetko vie, všetko tupí,
Len to nevie, že je hlú.. ichý!"

Chór.

Ha ha ha! na zdravie!

Závida.

Aha, valia sa tam už oblaky tmavé!

Poezia.

„Nejedna fiflenka krásna
Líčka svoje vychvaľuje,
Blyští sa jak hviezda jasná,
Čo pobľadne, zamaluje:
Tri krížiky! a — je mladá —
Ale to je len par... ichý!"

Chór.

Na zdravie! chy chy chy!

Poezia.

„Veľkomožná sa cifruje,
Šarpne, krinolíny, kvety,
Mente, jupky si kupuje,
K bálu na fiakru letí:
Tak ide za zlatým zlatý
Na konto — veď muž zapl... ichý!"

Chór.

Ha ha ha! na zdravie! ha ha ha!

Poezia.

„Študent skončil štvrtú klasu
A už na úrad sa driape,
Zmŕhal rodičovskú kasu,
Už sa dĺžob, klamu chápe:

Múdrosťou, vtipom sa chlúbi,
A v hlave samé otr . . . ichý !“

Chór.

Na zdravie ! ha ha ha! na zdravie !

Mesiac.

Adieu, sestričky ! — jak pilno žartujú !
Ani moje „s Bohom“ vari nepočujú. —

Poezia.

„Elegant sa frizíruje,
Chodí k pannám, dere bôty,
Na báloch paradíruje,
Jak by nikdy neznal psoty,
A napokon chodí bosý,
Lačný — o kus chleba pr . . . ichý !“

Chór.

Na zdravie ! na zdravie !

Sova.

Uhú, šuhú, uhú !
Jedna žalosť vodí druhú !

Poezia.

„Štucer v zime vystrojený
Chodí vo fračku zapätý,
Na botách podošvy není,
Von mu vyzerajú päty,
Kartuje nemilo Bohu,
A kepeň má žid v zál . . . ichý !“

Chór.

Na zdravie ! na zdravie !

Poezia.

„Muž nosí kľúčik za pásom
A všetko pred žienkou skrýva,
Ale žienka svojím časom
Hladkaním si kľúč dobýva:
Muž myslí, že je vrchníkom
A je — žienkinym kon . . . . ichý!“

Chór.

He he he! na zdravie!

Oblaky.

Pod nami za svetlom noc sa valí tmavá:
Pod nami so šťastím nešťastie pohráva.

Poezia.

„Kapitalista bohatý
Každému sa milo smeje,
Za vlasť chcel by život dati,
Nad chudobným slzy leje,
Na úroky dá čím vládne,
Ale tricať od sto kra . . . ichý!“

Chór.

Chy chy chy! na zdravie! chu chu chu!

Sova.

Uhú, hu hú, uchu chú!

Poezia.

„Nejeden muž žienke ani
Lacný čepec nechce kúpiť,
Gazduje, špóruje, chráni,
Aj chudobných smie olúpiť,
Celý skrovnosti alfabet
Vie — a najlepšie kaufla . . . ichý!“

Chór.

Ha ha ha! na zdravie!

Hromy.

Vždy bližšie a bližšie blýska sa a hrmí,
Dajte pozor, ľudia! breh šťastia je strmý!

Poezia.

„Mohla bych vám ešte mnoho
O scénach života spievať,
Ale zo všetkého toho
Mohol by sa kdos' domnievať:
Táto satiruje, škrečí
A sama je trup najvät.. ichý!“

Chór.

Ha ha ha! na zdravie! chu chu chu!

Sova.

Uhú, hu hu hú, uchu chú!

Strachoš.

Pre Boha! — spíte? — zmámené!
Sova — po triraz — strašne — zahúkala!
Tma — hrúza! — či ste smyslov pozbavené?
Blýskanie — hromy — víchrica —
Nešťastie — smrť! ha! jaj! beda!

(Víchor zahučí, čln sa prekotí; spoločnice, jako zo sna vytrhnuté, utonú v jazere; čln čím hor' tým doľ pláva; na ňom sedí Smrť; z hája hlas.)

Mizéria.

Nešťastná sestra, Šťastena, ach, tam je!
Šťastena, Smejka, Ľubica, Túžbena,
Poezia s Fantaziou! ach, sestry!
Pre Boha! nikdo, nikdo sa nehlási —
Strachoš, môj otrok zhynul tiež nešťastník!

Závida.

Ha ha ha! na zdravie! ha ha ha!

Žalostena.

Ach mati, mati! aj Úfanka milá
V osudných vlnách tých sa utopila!
Ach, veď aspoň ona vše nás navštívila
A horúce slzy v očach usušila.

Mizéria.

Žaluj, dcéra, žaluj moja, večne biedna,
Žaluj, že los zlostný nás takto sožiera,
Žaluj, že hodina tichá ani jedna
Slzy tie prehorké z očí nezotiera:
Prvý hlas tvoj bol žiaľ, celý život bieda
A sama Smrť chvíľky inakšej ti nedá.

Kuvík.

Uví, kuví!

Smrť.

Život mňa rodí a život zas ja rodím,
Daň on mi privodí, ja mu jeho hodím;
Narodiť sa, umreť; započať, dokonať;
Žiť, nežiť; kolísať, ľúbiť a pochovať:
V týchto sa koľajach svet človeka vozí.

Strachoš.

Či počuješ, pani? — ha, tie hlasy, hrôzy!

Mizéria.

Ustúp mi, obluda! čo zlé prípadnosti
Horšími robievaš. Postoj, povedz, postoj —
Kde sú tie, čo padly v nešťastie temnosti?
Čo nepoľutujú večný môj nepokoj
A súcitu so mnou, nešťastnou nemajú,
Ačpráve, že jednu máme matku, znajú.

Strachoš.

Šťastena — ha, Smrť! či nevidíš tie rohy?
Šťastena riekla, že — uhú! mráz studený
Mi beží kosťmi — hu — hustá noc, mátohy!
Riekla, že nešťastie zas v blaho premení —
Že — pani! či vidíš, ako zuby cerí
Na mňa tam —

Mizéria.

Hovor, vrav ďalej, sprepadený!

Strachoš.

Že vskriesi — vraj, zase — utopené dcéry,
Aj Úf — jaj! ak blýska sa, hrmí, uderí —
Poďme, pani —

Mizéria.

Stoj, vrav; nemôžeš už byť nešťastlivejším!

Strachoš.

Aj Úfanku zase k radosťam krásnejším,
Aj Túžbenu, Ľubicu, aj Poeziu
S Fantaziou hravou —

Mizéria.

Ach, chvála Bohu! tak Úfanka žije?
Úfanka, moja potecha, nádeja!
Bez teba bieda v zúfalstve zhnije
A žiada si smrť, života zlodeja!
Ale načo mi je biediť v večnej psote?
Lepšie nežiť nežli hniť už vo živote. —
Úfanka! kedy sa sľuby tvoje splnia?
Či nešťastných večne bez pokoja vodíš?
Kedy ma z bied noci na slávy výslnia
Vyvedieš a bytnosť moju znovuzrodíš?

Žalostena.

Neplačme, matka! ešte Radosť žije.

Mizéria.

Ach, tá žije len, čím hodina odbije,
Každý deň storaz ťa pohladí a pichne;
Ocean búr žitia nikdy neutíchne!

Túžbena.

Hoj, strach, smrť, sestry! tešte sa, žijeme!
Kedy sa zas nových slastí napijeme?
Oj, keby len skoro zornica vyzrela,
Aby tma odporná v peklo zaletela!

Smejka.

Veselo len, sestry! hej, lenže veselo!
Ušly sme smrti, Šťastene ďakujme,
Zabudnime na to, čo už preletelo
A znovu hopsasa, hejsa! poskakujme.

Fantazia.

Stálosť, nestálosť pokrevná rodina,
Života pol je imanie bolesti;
Šťastným by sa večná žiadala hodina,
Nestálosť si žiada nešťastný syn strasti:
Či zásluha tvoja je to a či vina,
Dneská v nebi sedíš, zajtra si v priepasti.

Kohút.

Kykyriky! Jásoň zlatý kantár chytá!

Smejka.

Počujete, sestry? radujte sa, svitá!

Úfanka.

Svitá: mrákavy nočné sa pominú,
Búrka umĺkne a krásny deň svitne:

Blaženosť zvädlá znovu nám vykvitne
A zlaté časy znovu sa vyvinú.
Keď aj deň vo dni, čas v čase sa tratí,
Čo dnešok vezme, to zajtrok navráti.

Poezia.

Svitne, sestry! svitne osud nový,
Už na zemi nebo môžme mať:
Ale zlatý vek, ten opravdový,
Ten nezvratný, len cnosť môže dať;
Čo aj padne život cnosti zasvätený,
Aspoň padne svätý, čistý, nezhrozený!

Kdo si palác svojej blaženosti
Na smyseľnosť, na piesok postaví,
Ten sa má triasť blízkej budúcnosti,
Nad tým zvládne osud tvrdohlavý.
Vystav v poli ducha chrám blaha si večný,
V poli pravdy, tam je raj ten nekonečný. —

Darmo vzdychať nad rajom ztrateným,
Čo môž' zhynúť, to raz zhynúť musí,
Darmo tešiť sa nad snom blaženým,
Radosť žalosť, žalosť radosť dusí.

Ľudstvo! zbožnosť je tvoja úloha,
Čas, priestoru nezná tvoja vlasť:
Jednou slzou vyplaš strasť i slasť
A zpomeň si, žes' rodina Boha!

Sôvet IV.

Túžbena.

Večný nepokoj, ustavičný hlad, smäd,
Dráživosť, vnady rozkoši života
Ku večným túžbam žiadosť prikovaly.
S vlastnou bytnosťou pasovať sa musím
A v boji tomto vidím blaho svoje.
Túžba je hydra stohlavá: čo jednu
Hlavu jej zotneš, druhá sa postaví.
Svetlá Šťasteny v okamžení hasnú
A predca osud tajnou mohutnosťou
Unáša túžbu svetom smyseľnosti.

Fantazia.

Ach, sladko, sladko hovieť si na mäkkých
Pokrovcoch zlatej slávy a nádhery,
Sladko prijímať poklony poddaných,
Sladko v nebeskom ľúbosti objatí
A v krásach sveta sniť prítomnosť neba:
Milo je v penách mädových pokálov
Utopiť mračné živobytia chvíle,
A v Oceane srdečného hluku
Zničiť zpomnenie trpké na smrtelnosť.

Mefisto
(v podobe pútnika).

Výborne, sestra. Bláznivosť je v potu
Krvavom tajnú budúcnosť si tvoriť,
V krajoch neznaných hľadať svoje nebo.

Pravdivá radosť neore, neseje;
Žiadosti osud daň zkladať povinen.
Opatrnosť je prvý zákon šťastia,
Kde ten nevládze, tam pomôže rozum,
Kde tento zbľadne, tam sila víťazí.
Musíme nechať marné mudrovanie
Tým, čo neznajú užiť príležitosť.
Pochybnosť prvý zárod je nešťastia:
Nám je pustiť sa smelo poľom túžob,
Právom požiadať blaženosť od Boha
A nie žobráctvom almužnu vymodliť,
Alebo život vyslúžiť v otroctve.

Túžbena.

Kdo si ty, stvora neznáma, dvojaká?
Odkiaľ prichádzaš ku mne? s čím posolstvom?
Milo mi, že sa strany mojej držíš,
A predca tvoje priateľstvo jaks' tajne
Pokúša moje podozrenie. Vyjav,
Či vedie ku mne ťa čistá úprimnosť,
Či úkladov mám tvojich varovať sa?
Jakže je tvoja reč samá pochlebnosť,
Tak ustúp: akže šťastie mi donášaš,
Ukáž mi pravú cestu ku blaženstvu.

Voľná.

Pekné sú, pekné kraje slastí zemských:
Ale vedz, že sa ruže v tŕňach rodia,
Že za dňom jasným mračná ponáhlajú,
Že vina s sebou vždy pokutu nosí.
Súseda milá! zapri sama seba:
Ale pamätaj, že je cesta cnosti
Úzka a prácam ťažkým otvorená,
Kríž nevyhnutný, pokušenie veľké,
Odmena slavná, budúcnosť nejistá.

Tak sama neviem, čo ti k túžbam tvojim
Povedať: ale voľ, ja som hotová.

Svedomec.

Úzka je cesta ku širokej sláve,
Šíra je cesta ku biednej úzkosti:
Pripoj sa k pravde, cti cnosť, vzývaj vieru,
Raď sa len Boha, hľadaj blaho večné.

Túžbena.

Na krížnej ceste, jako v báji réckom
Herakles, sama neznám si poradiť:
Hovor, úfam sa, že dúveru moju
Osudu zlému diabolsky nezradíš.

Mefisto.

He he he! švarná priateľkyňa moja,
Vidíš, že Voľná, súseda ctihodná
Sama mi cele vernosť nezapiera.
Démon — ten čo nad tebou obletuje
A nedúverou do duši ti dýcha,
To je nemúdry zaslepenec Umka.

Fantazia.

Počuješ, sestra, dupot vraných koní,
Štekot psov, sluhov obratných pokriky?
Pozri, kniežacia rodina k zábavnej
Bere sa do hôr voľných poľovačke.
Ha, jaká sláva v tom odeve — jaká
V jarom shovoru vlaje utešenosť!
Počuješ hlasné rohy, zvučné hudby,
Veselých spevov milú harmoniu?
Ach, je to chvíľa prešťastná, rozmilá,
Na pyšnom žrebci kvetošatým poľom
K horám zeleným zaletať a srnku
Splašenú strelou nechybnou doháňať!

Tak je tu voľno v záhrade prírody,
Tak dýcha sa tam pod rozmilým nebom
Snadno, tak sa krv točí obratnejšie
Mladými údmi, tak unáša city. —

Túžbena.

Dosť, sestra, vidím obraz blaženosti,
Vidím ho jasne: ó kebych ho mohla
Na mojom vlastnom lose uskutočniť!

Mefisto.

Túžiť a túžiť! — Bláznivosť, sestrička,
Bláznivosť, stáť pod stromom požehnaným
A po ovocí sladkom vrelo túžiť!
Samo k tebe sa zhýba, ponúka sa
A ty len ruku vystreť potrebuješ. *(Stranou.)*
Len si odtrhni! Strom zemských radostí
Nesie jablčka krásne, sladké ústam,
Ale žalúdok ťažko ti jich stroví.

Svedomec
(tajno k Túžbene).

Never mu! hlas ten je pieseň Syrény;
Čert nespí — sestra, omámiť sa nedaj.

Mefisto.

No, milšia ti je bláznivá pochybnosť,
Nežli príjemná rozkoše istota?

Voľná.

Poďme, Túžbena; bojacný Svedomec,
Svetlonos tajný ten sám sebou zhasne,
Keď odhodlanosť pred ním sa postaví.

Túžbena.

Ach, jeden máme cieľ, sestra milená,
Ale ku šťastiu cesta nevedomá:
Ja túžim, ty chceš: ale slabosť jedna,
Táž' zaviera nám dvere blaženosti.

Mefisto.

Haj, jaj, sestričky! kde vtip, tam je pomoc.
Ja budem tretím vaším spoločníkom,
Ja vodcom, radcom: čo hlava, to rozum.
Ty, Voľná, musíš byť vernou poddanou,
Túžbena cele na mňa sa spoľahne
A šťastný osud v ústrety nám príde.

Túžbena a *Voľná (razom).*

Prisaháme ti!

Mefisto.

He he he! prísaha,
Dušičky ľúbe, to je u nás málo.
Slovíčko zmĺkne a sľub sa zabudne.
Ja nežiadam nič, len pevnú dúveru
Na ceste k vášmu vlastnému blaženstvu:
Radosť moja je k d a č o m u dopomôcť
Tým, čo si vážiť vedia moju radu.

Túžbena.

A cestu jakúže znáš k zlatým skladom?

Mefisto.

Bez všetkých vražieb, bez ťažkej roboty,
Bez nebezpečných kunštov čarodejstva; —
Ačpráve svätá je vláda magii —
Môžeš pokladov veľkých sa docieliť:
Len pilno, sestra, vyplň radu moju.

Túžbena.

Tak ma dač tiahne, vandrovník ochotný,
Počúvať tvoju poradu ku šťastiu:
Ale moc tajná volá ma od teba
A podozrenie medzi nás sa stavia.
Medzitým kdo je, kdo by tie protivy,
Čo svetom vládnu, nevídal, neskusil?
A jeden predca z rozličných odporov
Víťaziť musí a druhý nepadnúť:
Tak, hovor!

Mefisto.

Tak je, milá sestra moja,
A v tých odporoch kdo vie múdre chodiť,
Ten si aj priazeň Šťasteny vyzíska.
Fundament je to: skalopevne veriť,
Že v hlave pravá blaženosť nesedí,
Ale si v srdci tvorí zlaté časy.
Život a zdravie — komu to nemilé?
Ach, ťažko jich je, ťažko, nebezpečno
Ztratiť pre mhlistú ríšu vedomosti:
Idey pekné magia rozumu
Z končín nadzemských vodieva k človeku,
A miesto samospasnej skutočnosti
Prázne výtvory Fantazie chytá.
Ba sám Blud, šibal — ako by sa hrať chcel
So zaslepeným mudrlantov svetom —
V odeve pravdy vystupuje a zas
V podobe vlastnej ľahkoverných dráži.
„Blud je!“ svet kričí na pravdu skutočnú
A zas „Pravda je!“ kde blud sa ukáže:
Tak blud za pravdu, pravdu za blud drží.

Svedomec.

Ha, tento sväté veci znevažuje
A božské svetlo života chce tieniť.

Túžbena.

Ustúp, bezbožný!

Mefisto.

Nerozumiete ma.
Ľútosť mám nad tým ľudom, čo len biedne
Sa v snoch bezcenných deň a noc sužuje
A nevie užiť poklady rozumu.
Múdry, kdo v poli oslávenej pravdy
Kvetín nasbiera, spletie opatrne
Do pekných vencov a svetu ponúkne,
Čo nezná často sám, za čo zaplatil.
Hrdý titul, čo aj obsah ľahodný,
Pekná väzba, čo aj kniha škaredná:
Tak vie vyhovieť múdry spisovateľ
Aj túžbam sveta, ale — čo je hlavné —
Vie aj svoj vlastný cieľ nechybno udreť,
To jest, nahrnúť žltých, ligotavých —

Túžbena.

A čo je potom?

Mefisto.

Či nevidíš, milá?
Otvoril baňu radostí bohatú.
Potom z málička narodí sa veľa.
Chudobným slušno je tiež ruky podať,
Požičať vďačne: ale zas by zhrešil
Proti záujmom vlastného života,
A právo svoje, právo by zašlápal,

Kdo by na slušné úroky — len tricať
Od sta — nemyslel. Tak svet by sa vysmial
Sprostému, ktorý sám sebe nepraje.
Riadenie božie dáva príležitosť,
Rozum užije príležitosť danú:
Nevďak a chabosť odstrčiť prst boží,
Opatrnosť sa smieri so svedomím.

Túžbena.

Ale poklony — ľúbosť usmievavá —
Dobrý chýr —

Mefisto.

Všetko, všetko sa podarí.
Len na tvár larvu postaviť poctivú,
Súsedom vhodiť na nos okuliare,
Nedať si nazreť do tajomstva srdca,
S vrchnosťou v zlatom pokoji sa držať,
Vystaviť cnosti, ukryť nedostatky,
Oklamať právom kdo chce byť klamaným,
Reč hodne šíriť o vecach posvätných,
Pred očmi dávať, krem očí prijímať;
Objímať zjavne, sladké slová dávať,
Tajne zachovať chladnú ľahostajnosť;
Jazyk od srdca a srdce od hlavy
V diaľke udržať; tak skúposť a štedrosť,
Ľúbosť a chladnosť, smyseľnosť a rozum —
Kde jako radí dobré okamženie —
Ukryť a odkryť, haniť, vychvaľovať
A živly žitia tak múdre sjednotiť:
Tu šťastie samo — ani ho nehľadáš —
Za tebou príde život ti zpríjemniť.

Umko.

Ha! zlorečenec, zradca, pokušiteľ,
Spasenia sveta bezbožný odporník!

Kedy už padneš konečne v ničotu
A zmĺkneš večne ku pocte národom?
Kedy ťa sila od Boha mi daná
Konečne zrúti v priepasti pekelné?
Zaklínam šelmu skrze svätosť cnosti,
Aby si vlastnú diabolstva podobu
Prijal a čiernosť pekelnú obliekol!

Túžbena.

Ha, hrúza, diabol, pekelník! — Boh s nami!

Fantazia.

Jako noc čierny — roháč — kozonohý —

Mefisto.

He he he! divno, či je divno pánom,
Že kľúče k srdcu aj v pekle sa kujú?
Nuž, k službám: čože rozkaz milostivý
Otroku pekla a pánu naručí?

Umko.

Ustúp na veky! lebo, jakže možno,
Obráť sa k Bohu, pravde, viere, cnosti!

Mefisto.

Hm, hm! veru sa čudujem vám múdrym,
Že deň od noci, bielosť od čiernoty,
Od draka ľúbosť a mäd od vipery
Žiadate, páni. Ustúpiť? to nechcem,
Ctiť veci sväté? — to je nie môj živel.

Umko.

A jakým právom svet svodíš, pokúšaš
A rozkoš hľadáš v zatracení ľudstva?
Či môžeš dať mu osvety? doviesť ho
Ku stráňam slávy večného spasenia? —

Či chválu, ľúbosť, vzývania, obete —
Od vekov svetom sa túlaš — u sprostých
Ak nie divochov — získal si, dobyl si?

Mefisto.

Čo u divochov? vzdelanci mi slúža.
Jaká je rozkoš z ničoho dač stvoriť,
Taká je radosť dačo v nič obrátiť.
Prekľatosť jedna k pomste ma naháňa,
Tá, že vždy, čo chcem, vypadá naopak. —
Právo? mám právo, to čo Cnota sama,
K nej pridrúžil mä Boh sám a bezo mňa
Spasiteľa niet a nieto spasenia.
Sám ty mi z bratstva nesmieš vypovedať
Docela, to svet celý uzná, verí. —
Zná dobre satan spady múdrych pánov!

Umko.

Hlúposť, tmou vlastnou zaslepená si ty:
Sestra je tvoja zlooká Závida;
Pani je Cnota ti, ale nie sestra,
Zrkadlo pekla si a syn mrákoty.
Byť rozkázal ti pán Boh svrchovaný,
Nie abys' vládol s ním zaroveň, ale
Aby pekelnosť a sebeckosť tvoja
Žrala, trestala sa pred okom sveta,
Aby svet videl na zničení tvojom
Osud otroctva a slávu múdrosti!

Mefisto.

Hm, hm! páči sa aj čertom horlenie:
Ale myslím, že veľký ten Pán sveta —
Jako ho sprostá pobožnosť menuje —
Niekedy k službám rohatému pánu
Aj múdrosť pána Umka požičiava.

Umko.

To je lož sama. Kde tôňa rozumu
Zdá sa na zlostných kúskoch pekelníkov,
To je rozumnosť nepravá, nerozum.
Kde sa posvätné zákony rozumu
K vecam hanobným užívajú, to je
Svätokrádež a šibalstvo diabolské.

Mefisto.

Či Fantazia a mlsná Túžbena
Sa tiež s Čiernymi často neporadia?

Túžbena.

Sklamaná!

Fantazia.

Sľubmi blaha omámená.

Umko.

Skaredý svodca slabej nevinnosti!

Závida.

Hej, pani Cnota je pyšná sokyňa
A Pravdulienka je na svoj rod hrdá.

Mefisto.

Tak je!

Umko.

Pokora je Cnoty ozdoba
A Pravdy tichá skromnosť je okrasa.

Blud.

Ja mám po strane pol sveta. Tyran je
Umko a kradca ľudskej spokojnosti.
Svet musí v nič prísť, keď z ničoho vyšiel!

Cnota.

Oponu blaha ja odkrývam ľudstvu,
Tiene časnosti večné svetlo moje
Zaháňa, vedie k čistým žriedlam božstva.
Mojim dáva svet vence oslávenia:
A jako slavná bola som od vekov,
Tak aj svet pozdný bude ma velebiť.

Mefisto.

Marné chvastanie, milostivá pani,
Zná to svet dobre, že ste nám rodina.

Vieroňka.

Odstúp, pekelník! len to, čo je z Boha
Poklonu príme od ľudí pobožných.
Tvoj osud peklo je a zatracenie,
Rodina tvoja blud, bieda, zlosť a smrť.
Boží Syn, Kristus Ježiš — čo na púšti
Zahanbil tvoje zlorečené sľuby —
Zlomil aj silu panovania tvojho,
Keď život večný On svetu zvestoval:
„Kde je tvoj osten, ó smrť?“ Keď On pravde
Vymeral cestu k duši vykúpencov:
„Kde je, ó peklo! to tvoje víťazstvo?“

Túžbena.

Ach, život večný! život duše v Bohu!
Tam túži duša moja prebudená!

Fantazia.

Tam nad hviezdami, sestra, zlatistými,
V plnosti krás a v nebi svetla svetiel;
Kde v sláve pijú duše vyvolených
Bolestí zemských blahé zabudnutie;
Kde čas nevládne, priestora nepúta;

Kde večne plný kalich blahoslavy
Sladkosť anjelskú nosí k ústam svätým:
Tam sa zanesme na krídlach nádeji.

Peklica.

Bláznivé sľuby to pyšného Umka,
Klam to Pravduše večne mi odporný.
Mne sice dávno už sprostá Ľubica
V rode Dušana zkazu vykonala:
Ale, čo potom? — nenávidím Boha,
Pravdu, cnosť, svet, ľud — všetko nenávidím!

Srdoš.

Tak, hej tak! peklo predca má zvíťaziť!
My búriť, zúriť, trhať vždy budeme.
Ty staneš z jednej a ja z druhej strany
Pozemských končín a satanskou vládou
Zrútime svety v priepasť zatracenia!

Umko.

Umĺkni, slepá, slabá rozzlobenosť!
Zúrivosť sama proti sebe zúri;
Kdo pľuje k nebu, v tvár mu slina padá.

Mefisto (stranou).

Peklo! synovi podaj výrečnosti,
Aby vec tvoja v haňbe nepodľahla! *(Nahlas.)*
Rečník je sice výborný, pán Umko,
Ale skutočnosť nemá v svojej vláde.
A čo by vyšiel na štít Himalaje
A hlásal slovmi hromov Paromovych
Pochvalu pravdy svetom širošírym —
Mne moji drahí priatelia zostanú!

Pravduša.

Rúhač bezbožný! svetlo svätej viery
Ešte nemohlo konečne ťa zničiť!
Darmo protivíš sa duchu večnému,
Keď Cnoty božskej nebáť sa nebojíš:
Vedz, že čo Umko, Vieroňka a Cnota,
Bytnosti božské, k spaseniu poslané
A nesmrtelné — smrtelnému svetu —
Rečmi a dejmi svojmi prezvestujú:
To ja, Pravduša — celým božím právom —
Schvaľujem, tvrdím, zastávam a slávim.
Opakujem a stvrdzujem reč Umka:
Dal ti Boh bytnosť dlho shovievavý
Len, aby sa zlosť a pekelnosť tvoja
Hrýzla a žrala pred očima sveta,
Aby svet videl na hynutí tvojom
Osud otroctva a slávu múdrosti.

Mefisto.

Rečí sa tvojich, Pravduša nadutá,
Nebojím: ale že hlas tvoj protivný
Vystáť nemôžem, na ten čas odstúpim.
Vedz ale ty tiež, že tak pohanený
Rod Belzebubov pomstu vám prisahá;
Že pokoj sveta, truc vám, budem búriť,
Odvádzať od vás a mohutnou silou
Tiahnuť za sebou pokolenia zeme.
Čo svet podvrátiš, čerta neobrátiš.
Keď chceš sa v zápas pustiť so satanom,
Krvavým potom musíš čelo rosiť,
Zakúsiť tvojho víťazstva drahotu.
Ba keď aj trúba v ten zlý deň zaručí,
Pekelný plameň zašľahne na svety,
Smrť svoje čierne brány poroztvára,

Mumie vskriesi a tône obľadlé
Pred Bohom stanú si nespravodlivým;
Keď peklo strašným praskom sa rozpadne
A dasov svojich, dýmom učadených,
V priepasť ničoty vykrcne: aj potom
Uznáš, že silný bol Mefistofeles! —

Chór anjelov.

Svätý, svätý, svätý je Hospodin,
Meno jeho slávte šíre svety!
Svätý, svätý, svätý je Hospodin,
Opakujte hviezdy, morá, kvety!
Rozum, pravda, cnosť a viera pravá
Ku slobode žiadosť priviesť majú,
Priviesť ľudstvo k blahoslavia raju:
Trirazy jim sláva, sláva, sláva!

Túžbena.

Vrelú vám vďaku zkladám, sestry božie,
Že ste ma slabú peklu vyrvať znaly:
Po vecach svätých túžiť večne budem,
Až božskú nájdem vo vás spokojenosť.

Pravduša.

No, podaj ruku mi svoju, Túžbena,
K posvätnej spolu pôjdeme Svobude.

Cnota.

Mne druhé podaj priateľské rameno.

Umko.

Vieroňka a ja, cestou nepochybnou,
K milej Svobude vás doprevadíme;
Cesta k nej klamná, nejistá a často
Príkra a trním pichlavým posiata. —

Hľa, tu prichádza práve nám v ústrety
Vznešená naša verná priateľkyňa,
Tá moja milá, moja večne milá.

Svobuda.

Poďte v objatie vrelé, sestry milé,
Aj milý ty; už dávno túžim po vás
Vediac, že aj vy tiež po mne túžite.
Túžbenka! — ach, ty zriedka veru vernú
Navštíviš svoju priateľku Svobudu.

Pravduša.

Svodca pekelník už už v sídlo svoje
Ztrhol nevinnú: túži teba videť
A večnú ľúbosť verne ti prisahať.

Svobuda.

Kdo necítil putá zlosti,
Nepil kalnú rabstva vodu,
Nezná žalár smyseľnosti:
Ten neváži si slobodu.

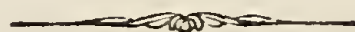
Kdo nevidel božstva slávu,
Po večnosti nezatúži,
Cnosti nedá ruku pravú:
Ten slobodu nezaslúži.

Komu smyseľnosť nestála
Nad rozum vzácnejšou býva;
Šťastnejšia od neho skala:
Ten otroctvo svoje vzýva.

Komu pravdu za posvätnú
Srdce len tak chladno bije,
Za ňu nedá slasť ostatniu:
Ten otroctvo neprežije.

Sloboda si voľno letí
Nad života dolinami,
Nad oblakmi slávu svätí
So svojimi miláčkami.

Otrok vzdychá nad šialenstvom
Svojím vlastným, v ktorom hynie:
Sloboda sa človečenstvom
Silne k Bohu svojmu vinie.

IX.

KĹZAČKA. — OPILÝ SVET. — ELEGIA. — KYKYMORA. — CTIBOR. — OTROK. — ZNOVUZRODZENEC. — MALÝ KRISTUS.

Kĺzačka.

Chlapci, na Hron,
Na Hron stuhnutý!
Ta von, ta von!
Ľad je na siahu vydutý;
Naň smelo, bars dve sto,
Zdrží celé mesto:
    Ale kdo sa od družiny
    Na sto krokov vzdiali,
    Zhynie podľa svojej viny,
    Keď sa pod ním ľad prevalí.
Chlapci, na Hron!
Na Hron opútaný
Volá nás mladosti zvon!
Od Hôl strany
Bystré, šumné vetry vejú,
Nechajme chyžné záduchy:
Chlap, kdo sa zime protiví,
Slabúch, kdo za prsty dúcha!
    Ale kdo sa prechladí,
    Nech sa potom nevadí,
    Keď ho kašeľ schytí divý
    Alebo mať vybúcha!
Pripni si, kdo máš, korčule,
Ruku v ruke, sťa by gule!
Sem tam krížom krážom
Po slovenskom Hrone našom,
Ako strela,
By pozdĺž letela! —
Bystrá, smelá je mladosť
Na ľadoch osudov:

Ale kdo sa obratne
Nezkrútne, nezastaví,
Zľakne sa a ostatne
Doľ sa zkrochmelí,
Nos dokrvaví:
Tomu sa, koľko len chcejú,
Vysmejú
Chlapci smelí. —
Kdo vyskočí
Čo sa nepotočí? —
Kdo na jednej nohe zastane
Čo nepadne? —
Na preteky k druhej strane! —
Ten uvädne prv než kvitol,
Kdo spôsobnosť mysli, citov,
Smyslov, údov
Lenivosťou chudou
Zakryje, zabije:
Ale kdo sa v nebezpečnej chvíli
V sile svojej nepomýli —
Nech žije, nech žije! —
Sladko je lietať po hladkom ľade,
Sladko žiť v klzkých radosťach,
Ale nezabudni sa!
Múdry prelietne bezpečne všade,
Surový v hlave, netrebný v kosťach
Padne, raní sa.
Strašné má život prielupy,
Kde je jama
Pod nohama
Nehľadí hlúpy:
Hup! zmizne sveta podobe —
Oj, žiaľ po šuhajci mladom,
Že zhynul pod Hrona ľadom —
Alebo vo sveta hrobe! —

No, domov chlapci, druhovia!
Radosť sa nechce zostarať,
Páni sme radostí, ale nie sluhovia,
Už deň sa ide zatvárať!
Život má aj prísne strany,
Práce a zábavy — dve mramorné brány. —
Ha, počujete mraku zvon?
K svätým myšlienkam volá on,
Volá večnosť hlasom hromov:
Domov, domov, domov, domov! —
Dobre sa maj, strieborný Hron!

Opilý svet.

Všetko ma nechalo,
Krčmár aj svet,
Už samotnejšieho
Na svete niet:
Tak teda už aj ja
Domov ťahám,
Ale — vínko — teba
Tu nenahám. —

Ha! čože sa tomu
Svetu robí?
Čo to za opilé
Sú podoby?
Kníše sa, váľa sa
Všetko na ňom:
Bodajže ťa, svete,
Aj s ožranom! —

Čože ty tak sliepňaš,
Mesiac z neba?
No, tebe tiež viac ver'
Už netreba:
Oči máš zmútené,
Líca bľadé;
Hľa, tak sa ožranom
Takým vedie!

A tie hviezdy jako
Si tancujú,
A hlávky opilé
Nadhadzujú;
Vše sa jedna na zem
Dol' zkrbalí:
Tie sa tiež náramne
Dostrebaly!

Už aj tie oblaky
Sa doťaly,
Že sa tak po nebi
Rozváľaly:
Pocestným pokoja
Už nedajú,
A mňa, že piť nechcem,
Oblievajú!

A ten slávik, ten — vraj —
Vodu pije:
Horká jeho voda —
Čo tam zhnije!
Od čohože spieva,
Vyskacuje? —
Poznať mu, že rád tiež
Poťahuje!

Steny, ožrané ste,
To viem sväte,
Lebo sa už na mňa
Opierate! —
Ešte aj tie skaly
V hlave majú,
Keď nohy triezvemu
Podkládajú! —

Opilé je nebo,
Ožraný svet,
Všetko dosúkané —
Triezve nič niet! —
No, svet nešlechetný,
Dobre sa maj! —
Pred ním, krčma moja,
Ty ma schovaj!

Elegia.

S Bohom, ostatnia fajôčka
Do tvojho pokoja,
Za poldevätnásta rôčka
Verná družka moja!

Iskry tvoje tíško tlely,
Dým tíško sa kúril:
Preto tróny nehorely
A svet sa nebúril.

Malá si, za groš, za krajciar,
Nestojíš dva domy:
A predca na teba, vladár,
Biednu sa lakomí! —

Darmo je kriesiť omdlenú
Klbásou hrdlicu,
Zvyklú na vodu studenú
A žltú pšenicu!

Darmo ti pokrm varený,
Svet, fajôčka, dáva:
To život tvoj nevymení,
To tebe otrava!

Ach, keď z úst tvojich pokonný
Obláčok zdvihne sa:
Pokonný dych sa vyroní
Z úst mi na nebesá.

Do hrobu si ťa položím
A vezmem do neba,
Tam potom pred trónom božím
Vyponosuj seba

Žaluj, že oheň života
Svety ti zhasily,
A studenú — hrozná psota! —
Na klin obesily!

A keď raz aj kosti moje
V hlinu sa zavinú,
Zem svorno smieša oboje:
S mojou tvoju hlinu. —

Kykymora.

Na zvon predveký udre mlat ťažký —
Hlas prvý ohluchlý, temný;
Na zvon predveký udre mlat ťažký —
Hlas druhý silný, príjemný:
A z erdzi strasie sa kov viehlasný,
Zvoní a zvoní: šťastný, prešťastný,
Kdo ucha k nemu nakloní!
Lež šťastný len ten, kdo neohluchne:
Lebo on jedným na pohrab buchne,
Druhým k životu zazvoní.

Ozve sa slovo, slovo spasenia,
A málo kdo mu uverí:
Jedným sa zdá, že to plod mámenia
A druhým dieťa povery.
Víťaz je ten, kdo v mračnách života
Mhly duše svojej pravdou stroskotá
A na jej moci zastane:
Otrok, čo v bájoch a dejoch sveta
Len tône vidí, tomu klebeta
Vlastný duch jeho zostane.

Jeden vek slávou slavnou ožiari
Čelo hrdého národa,
Vek druhý zdúchne tôňu tú z tvári
A v rabstvo padne sloboda:
Ten je rozumný, kdo o tých stranách
Jako o bránach, ale len bránach,
Bars aj dústojných hovorí:
A za nimi si hrad ocelový,
Ten Sion pevný, velebný, nový,
To sväté tretie otvorí! —

V slavianskom háji, tam socha stojí,
Pradedov našich bohyňa,
Každý ju vzýva, lebo sa bojí,
Že život, šťastie zaklína:
Hrom od východu nebeským bleskom
Zrazil ju, padla ohromným treskom,
Tá duší ľudských mátoha:
Ale z rozvalín svojich povstala,
Čo svet porúcal, bola len skala —
Jej pád, jej stanie od Boha.

Guľa nesmierna strygy zázračnej
Kvakám za podnož slúžila,
A hnáty barvy čierňavomračnej
Sukňa v sto záhyboch kryla;
A v dlabe ľavej, medzi pazúry,
Oheň sa večný, pekelný kúri
Svetom zmámeným k záhube;
A v dlabe pravej obrovské hroty
Morane nosia zemské životy —
A zuby, koly v ošklivej hube.

A zuby tieto diabelsky cerí
Na svojich vlastných ctiteľov,
A z kotrby sa krúťa vipery
Po plecach a šijou celou,
A z pliec širokých krídla vystiera,
Zdá sa ti, že jich od netopiera
Kdes' obrovského ukradla,
A rohy dlhé nad chrbát krívi,
Či kdesi vláčil ich byvol divý,
Či jich od čerta vypriadla.

A na jej čele nenávisť sedí
Tak, večne jako prikľatá,
A zpod mihelníc jed sa jej cedí,
Jedom je celá zaliata,
A z jej okálov pomsta z jedneho,
Vždy lačná závisť z oka druhého
Na svoje okolie škúli,
A z pravej strany sestra Morena
O Černoboga svojho oprená
K starej sa oblude túli.

Čo ste ju, čo ste, osudy dávne —
Potvoru túto zvalily?
Znali ju starci, deti zábavné,
A jej sa báli, chránili:
Teraz v tisícich tvárnosťach blúdi,
Ona ťa, nevieš kdo ťa, ošudí
A vrhne v bôľov priepasti;
Tam vtedy mieste na jednom stála,
Či len tu i tu miestmi drávala
Už v každej všesveta časti.

Kdože ju pozná? tam v zlatohlave,
Tam v čiernom taláru chodí,
Tam marcialnej, pyšnej postave
Pancier železný zahodí,
Tam ako švec ju máš zasmolenú,
Tam v strapy, handry zas zahalenú,
Tam v krbcoch vidíš obutú,
Tam v katedru sa, tam v lóžu sadí,
Tam zas na promenáde parádi,
Tam sriebrom, zlatom okutú!

Kdože ju pozná? v tých istých miestach
Svätá cnosť slávu si vije,
V tom istom kroji a na tých cestách
Srdce za sviatosti bije! —
Odpornosť sily ďalej pohýňa,
Na blud sa človek každý potkýňa
A padá cnosti v náručia;
Jednoho mäkké, drahé hodbáby,
Druhého psoty, ukrutní dráby,
Poriadku sveta naučia.

V slavianskom háji, tam socha stojí,
Pohanov starých bohyňa,
Každý ju vzýva, lebo sa bojí,
Ze život, šťastie zaklíňa:
Hrom od východu nebeským bleskom
Zrazil ju, padla ohromným treskom
Kamenná táto potvora:
Ale z rozvalín svojich povstala,
Kameňom bola, duchom ostala
Najstrašnejšia Kykymora.

Ctibor.

Nad Váhom, riekou našej rodiny,
Hrozná sa vypína skala,
A na tej skale zámku rozvaliny
A v rozvalinách povesť zastaralá.
Chýry tých skalín strašia tiché kraje,
A z tých rozvalín hrozná kľatba laje.

Z Beckova — tak ten starý hrad volajú —
Smutné sa tiene dolinou túlajú,
A samy bystré, prudké Váhu vody
Nechaly svoje starodávne brody,
Odtiaľ ďaleko, hnevne odplávaly.
A s nimi strašná povesť chodí,
Dobou nešťastnou zakľatá starena,
Tu, keď pútnika po rumoch tých vodí,
Tak mu rozpráva o skalu oprená:

Keď sa polnoc k bielodňu pohýňa —
To je doba dobrých duchov —
Počuť pod skalou žiaľne nariekanie;
A keď má biť strašná polnoci hodina —
Toto je doba prekľatých paduchov —
Počuť nad skalou zúfalé revanie:
Čo to revanie, čo žiale hrobové?
Pútnik, to stará povesť ti rozpovie.

Na hrade tomto, hrade zlosti,
Býval raz Ctibor, pán toho okolia,
Pán zeme, svojich rab náruživostí —
Vieš, beda tým, kdo týmto sa podvolia! —
Teraz v rumoch tých čuť len sov húkanie,
Za časov dávnych v skvostnom bytu,
Do mraku z rána, od mraku do svitu
Panovávalo radostné výskanie:
A kde sa pustá samota ukrýva,
Trónila predtým pýcha, bujnosť divá.

Jačal roh poľný —
Sluhovia i psy k hoňbe sa chystali,
A so Ctiborom, domáci, prespoľní
Koňmo pánovia i panie pyšné,
Družice strojné, družice hriešne
Do pekných krajov na lov sa brávali:

Po love začal hurank sa veselý,
Jedlo, pilo sa celú noc, deň celý.

Ctibor, oslablý hoňbou diviny,
Vo vínach drahých, márnik, sa kúpaval,
A čistý v lone nečistej družiny
Chrapom lenochov lenivec chrápaval.

Raz takto si spí, otrok ten nápoja,
Čierna mu duša na tvár sa vykradla,
Vidno je na nej, že nemá pokoja,
Ťarcha mu hriechov na svedomie padla;
V tom pod hradbami zavyje pes bitý
A zlostný vajda z mračných snov sa schytí:
„Čo to za vytie? — Pekla muky, diabli!
To pes vyje môj a bolestne vyje!“
Sluhovia službou večitou oslablí
Hrnú sa, každý svoju nechuť kryje —
„Čo to za vytie? — čo to za príhoda? —“
„„Vysokorodý Vojevoda!
Cestou sa kníše žobráčik šedivý
A staré údy hoľou podopiera;
Tam od dolných hradôb kraja
Chrt váš, Adonisko sivý,
Jako nerozumné zviera
Vyskočil na pánbohdaja —
Vytrhol mu kus haleny,
Kus nohavíc a — kus nohy —
Bráni sa starec ubohý. — ““

„Ha, rab! ha hmyz zprepadený! — “
A žlč Ctibora žilami kypiaca
Pretrhla slová — besnoty zradca —
Uchytil ho — žlčou, jedom kropí
Svoje stopy —
Jedno okamženie —

Pre starčoka raty nenie! —
Pán uchmatne vlasy jeho
A za múr druhý a tretí
Na strašné skaly hradu vysokého
So žertvou biednou vyletí. —
Darmo v dol' kvíli starčoka volanie,
Darobné prosby, darmo nariekanie —
Rozpajedenec na tým sa len smraští
A biednym kmetom v čiernu priepasť mrašti. —

Preto — keď na noc druhá znie hodina
A polnoc strašná volá na svitanie —
Tamto, kde k nebu trčí hor' skalina,
Počuť v priepasti žalostné vzdychanie.

Priateľ, vieš už, čie to hrobové lkanie? —
Kdo to z polnoci zúfanlivo reve,
Vyrozumieš hneď v povesti dospeve.

Ctibor ukojen obetou krvavou,
Unaven diabolským namáhaním,
Ľahne na skaliny riedkokryté trávou
A spí premožený tuhým spaním. —
Len sa priplazí ku strapatej hlave
Had malý lež jedovatý,
A otvorenou spiaceho hubou
V modzok bláznivý spiecha,
A ostrý jed sa miecha
Do rán od hadích zubov.

Ctibor len chrápe tuhým snom jatý,
Bars myseľ plašia strachy žravé,
Až keď sa rozišla zlobivosť jedu
A všade nechala škodného sledu,
Kade sa čierna krv spiaceho točí,
Tu hrúza a bolesť pretrhnú spanie —
Skalami zatrasie strašné revanie; —

Na strminu skalnú Ctibor skočí,
Kníšu sa nohy, hádžu ramená,
Lampa zraku vyhasená,
Veta, veta, veta!
Odsúdzenec nemá sveta,
Večná mu mrákota zastrela zraky,
Myseľ zmátanú plašia obludy,
Divoko reve a trasie údy
A reve: „Pomoc, pekla druhovia!
Kde môj hrad — moji sluhovia?
Kde som? — Preč ohavné mraky!“
Tu sebou trhne, z miesta chce diaľ —
Zrúti sa šialenec v hlbinu skál.

Odtiaľ chýry strašia tiché kraje
A z tých rozvalín hrozná kľatba laje.
A samy bystré, prudké Váhu vody,
Čo posiaľ haňbu skalín tých smývaly,
Nechaly svoje starodávne brody,
Odtiaľ ďaleko, hnevne odplávaly.
A s nimi strašná povesť chodí,
Dobou nešťastnou zakľatá starena,
Tu, keď pútnika po rumoch tých vodí,
Nov znova vraví o skalu oprená.
Chýr vekom starý a vesťou vždy nový:
Čie to revanie, čí žiaľ ten hrobový? —

O t r o k.

„Batu! Batu!“ vresk reve dolinou,
Mongolský jatagan zvoní,
Nad pariacou sa krve barinou
Vre zdivelých rehot koní.
Šarvanci naši besne rúbajú,
Heslo jich: vlasť a sloboda!
Ale tatárske hromy padajú,
Das vojny sám ich vojvoda.

Slnce za smutné slovenské hory
Padá k zbľadlému večeru,
Sťa — keď Mikuláš cengá cez dvory —
Chlapča materi v zásteru;
A jako blesky dňa sa pasujú
S tôňami noci letiacej,
Tak s nádejou sa strachy borcujú
V revaní vojny hrmiacej.

Splašeným poľom vreštia polnice,
Mať oči škriabe Tatáru,
Nevinnosť zbľadlé driape si líce,
Čud neodpustí oltáru;
Zúfalstvo srdcom vlasti lomcuje,
Starcov a deti ozbrojí,
Aziat divý páli, drancuje
A strašne sem tam sa rojí.

Stohlasé „Beda!“ nebom zatriasa:
Ktorá strana to beduje?
Kdo zná? Obidve strany škrtia sa,
Z oboch strán záhuba duje;
Stohlasé „Hurráh!“ svetom zaznieva:
Ktorá to strana víťazí? —
Ach, ostatnia hrsť našich omdlieva!
Otčina, to ťa dorazí! —

Jako by z neba, kŕdeľ sa nový
Junače našej dovalí,
Strhne sa bitka, kovy na kovy
Padajú, skaly na skaly.
Tam kosci dvaja obrovskí kosia
Stepárov smrtným palošom:
Kdo tí? čo za česť, za meno nosia?
Pán Rimov s verným zbrojnošom.

Ha! jaký zmätok! ak sa to valí! —
Kde zmizly tie dve postavy? —
Či stojá? padly? či zutekaly?
Kde sú našincov zástavy? —
Tiahne k severu divochov črieda,
Raba k rabovi pribíja.
Kdo zostal po nich? — púšť, žiaľ a bieda
Z rozvalín bydiel zavýja. —

„Žena! srdca i duše mojej rodina!
Helena, rabova žena!
Oj, darmo žiaľ tvoj muža zpomína,
Kraj jeho Púšť je Kamenná;
Na bašte zámku pustého stojíš,
V diaľky lúpeže pozeráš —
Čím seba, čímže dietky ukojíš?
Darmo ty v žiaľoch umieraš!“

„A ty, ľud biedny, otčina moja,
Vy zbytky dňov nešťastlivých!
Vykúpila si tichosť pokoja
Hrobom všetkých svojich živých!
Kedyže svoje zahojíš rany?
Kedy sĺz vyschne ti rieka?
Tvoj syn, tvoj večneverný poddaný
V tatárskych väzbách narieka!“ —

A z upálených Rimovca očí
Lúč pomsty striela divoká,
Reťaz zarinčí — jako vyskočí —
Od nôh druhého otroka;
K rinčaniu puta hlas sa pripojí
Zo srdca kde vernosť horí,
A Budiač pána teší a kojí,
Sluha k sluhovi hovorí:

„Pán môj, trináste leto konáme,
Čo v zraky tvoje pozerám,
V nich slzy tieto sú mi neznáme —
Nechaj to matkám a dcéram!
Syn sveta, chlap! maj srdce z ocele —
Duch silný biedu premôže —
Poruč na Boha a dúfaj smele —
Kde svet nie, tam Boh spomôže!“ —

„Verný môj sluha! nie — bied spoločník!
Kdože si srdce zatají?
Zlý priateľ si ty, bars dobrý rečník —
Dúfať — a v mongolskom kraji! —
Hoj, nie tešiť sa! oči vyplakať
Do hnilej pod sebou slamy!
S divým túžením deň pomsty čakať,
V reťazy sekať zubami!“ —

„Kde tu nádeja, Budiač? vrav, sluha!
Kde tu je potecha viery?
Zajtra ťa priahať budú do pluha,
Žertvu pohanskej povery!“ —
„Rimov!“ — zas hodný sluha začína —
„Rimov, v moc božiu dúfajme!
Beda, kdo zákon boží preklína,
Keď svet ho v nešťastie zajme!“ —

Čo Budiač priateľ, sluha i rada,
Chamre a maká pri stene?
A mlčí smutno a čosi hľadá
Vo vlhkej, starej halene: —
Tá tichosť vo tmách pustej temnici
Čosi strašlivé hotuje.
Rimov mlčí, má dlane na líci,
Duchom po Tatrách putuje. —

Čo to udrelo? — putá zbrnčaly,
Pána krv na tvár ošplechla: —
„Sluha! čo robíš? — sny sa mi zdaly? —
Mňa vlaha ostrekla teplá!“ —
A priateľ sluha: „Ty si slobodný!
Sluha vykonal úlohu —
Dá vďačne — kde mreť mal by pán hodný —
Sluha aj ruku, aj — nohu.“ —

Krvavá leží v prachu sekera,
Z nohy Budiača krv kypí: —
„Pán môj! dávno je už od večera;“
Sluha v bolesti zachripí —
„Choď s Bohom, počím mračno ti hovie
A stráž driemotou opilá;
Slovenských líp mi pozdrav stromovie,
Kde choť čaká ťa spanilá.“ —

Rimov dobrému sluhovi padá
Okolo hrdla; lúči sa! —
„Čo? či druh verný druha okráda?
Či pán od sluhu učí sa? —
Zostanem s tebou, Budiač! — nemožno —“
Budiač mu zas prejme slovo:
„Choj, choj, na horách kľakni nábožno
Za blahé mretie rabovo!“ —

Ešte ustíska, ešte sboskáva
Odpol slobodný otroka,
A slza vďačná za slzou pláva
Aj z toho, aj z toho oka:
„Nuž s Bohom! s Bohom, ty druh môj drahý!“ —
Už zora mladý vedie deň —
Leží len jeden rab na podlahy,
Temnicou zdych znie len jeden. —

Chán práska nohou, ústa mu kľajú —
Čo chce tá hrozba divoká? —
Traja otroci k nemu štverajú
Jednonohého otroka:
„Červiak ty biedny! mocnému Chánu
Ešte smieš vystrájať prieky?
Čos' k vôli tvojmu vykonal pánu —
Prisám — oželieš na veky!“

K otrokom: „Toho psa mi vyhojte,
Odrežte, čo sa zahojí,
Zahojte znovu, zas rezať chojte —
Nech pána otrok sa bojí!“ —
A súd ten rabov lomcuje uchom,
Zatriasa srdcom tatárskym:
Ale s velikým šuhaj sa duchom
Usmieva hrozbám barbarským.

„Nech vinu svoju tisícraz cíti,
Nech tak ožíva, umiera!“ —
Z otrokov ten grg, teň nohu chytí
A tretí dvere odpiera; —
A Chán sa díva — a úsmech vlaje
Kolo zbľadlých líc šuhaja:
„Zložte ho!“ — rabským černochom kľaje —
V sieni zostali len dvaja.

„Šuhaju! tá ťa nedesí psota?
Neprosíš za dar milosti?“ —
„Chán! otrokovho tys' pán života,
Ja som pán svojej vernosti!
Raniť a liečiť? — tak osud robí! —
Umreť? — kolíska hrob chová!“ —
A Chán: „No chlape! nies' syn poroby! —
Zajtras' na brehoch Šajova!“

Znovuzrodzenec.

V Nivnicach skromných jasný je sviatok,
V modlitbách sedí zbožný Brat,
Sedí v myšlienkach horkých pamiatok
A v ťažkých žiaľoch svojich ztrát.

Hlas kukulienky z Tatier rodinných,
Čo puk nový práve ženú —
Sám sa ozýva v dolinách stínných —
A Moravu premoženú
Krochy zlámané pokryly
V omladenej jarnej chvíli.

V Nivnicach tichých chalúpka stojí —
Cez ňu sa valí brod strmý,
A na koleso korčužné hrmí,

Mohutne ho nepokojí,
Upadlý v bielych penách sa vieri,
Rozpráši sa od mokrých skál,
V kvapkách ustalých zase sa smieri
A ticho tečie diaľ a diaľ:
A hrmot vody k vretenu spiecha,
Vreteno vŕždí a šumí žito,
Jazyk mletiarok trkoce,
Hrkot retiazok v huk ten sa miecha,
Bielosť osieva pytlové syto,
K piatym súsedom rapoce.
V hluk, hrkot, šum, vrzg a hrkotanie
Aj belčovíka jedno pískanie
Aj ostrý hlas detský reže,
A nad belčova drevené mreže
Nahnutá matička vábi sladké spanie:

„Beliže mi beli,
Môj anjelík biely!“ —

Komenský sa v tom kolísal hrmote,
Strašnejší bol hrmot v tom jeho živote,
Aj žil, aj dokonal v tej hrmotnej psote.

Nosí šťastná Blahoslava
Na ľavej rodzenča svoje,
Pravou kolísku poprává,
Ukladá čisté povoje,
Čeľadi strovu k váre vydáva,
Zamieša, solí v rajnici,
Na dvore sem tam poriadok správa,
Opláknе ruže na líci.
Janíka na zem rovnú postaví,
Stáť učí srdiečko svoje,
Prekladať nožičôk dvoje
A volať „Mama“ jazýčok žvavý; —

V kuchyni kypí — mati odskočí —
Chlapčok na zemi chladnej sa zočí,
Ústka nakrívi, zaplače,
Prestane plakať vidiac koláče,
Pravú si nôžku pod seba krívi,
Už je sanica pohnutá,
Pred ním kocúrik prechodí sivý,
On za ním z kúta do kúta.
Tam najde stáť hor' lavice nohu,
Hneď ju objíme ručkama,
Podopiera sa mdlýma nôžkama,
Stone pre ťažkú úlohu.
V tom Blahoslava uprimná vkročí,
Vezme synčoka na ruky,
Sadne, hľadí mu do jasných očí,
Plače aj radosť, aj muky.
Lebo materi srdce nádeje
Zaviedly v ďalšie žitia koľaje:
Ale jakési tajné tušenie
Viacej žiaľnych slz z oka jej ženie.
Nevraví nič, len synčoka hladí
A rosí žiaľom obličaj mladý;
Vidiac v búrkach losy svoje,
Vidí syna ťažké boje.
A z plných ňáder vzdychy sa vinú
Jak hrachy slz z milých zrakov,
A rozkoš svoju, techu jedinú
Oslovuje rečou takou:
„Nevieš ty, syn môj, čo mati tvoja,
Čo otec tvoj vzdychávajú:
Ale či dá Boh tebe pokoja,
Ach, to aj sami neznajú.
Kebych vedela, že prísne časy
Odvráti od teba Boh môj,
Žiadala bych si šedivé vlasy,

Necítila prác ťažký znoj:
Ale znoj strachu na čelo sadá,
Keď krvou ťa svojou chovám,
V hrúzach mi sila ubýva mladá
A mladú hlavu pochovám.“

Utíchla mati. Často viac v žiali
Nežli v zohriatom vody krištály
Synka svojho kúpavala:
Ale necíťac žiale materi,
Skáče a zúbky úsmeškom cerí
Nevinná tá duša malá.
Len tu i tu, jak duchom matkinym,
Oviata duša dieťaťa
Smútkom ustydne tajným, nevinným,
Z čela odhrnúc vlásky zo zlata
A držiac sa jej zástery,
Hľadí v bľadú tvár materi. —

Oj, vrstovníci! nemožno písať,
Nemožno diaľ od dieťatka!
Radšej ho večne budem kolísať
Jako starostlivá matka:
A čo by som chcel, pre vinu sveta
Revať tie žitia mátohy —
Nemôžem, v búrach môjho predmeta
Hluchne môj rozum ubohý!

Ty si sa v jasľach mojej myšlienky
Duch veľký znovu narodil,
A ja by som ťa svetu vyhodil
Jako vrahom cnosť panenky?
Nie! padni pero; dať ho oblude! —
Nech večne dieťaťom bude!

Ale ty vystúp, tôňa veliká,
Z prachov nemých zabudnutia!
Čo hrudou zostať hrudy núťa,
To nech tam v hroboch zaniká:
S svojím životom vystúp svätým
A duchom k zemi neprikľatým
Leť Europou, kades' lietal
Na krídlach činov a síl mohutných.
Posväť v Slavianstve, čo rozmetal
Víchor časov, meč rúk ukrutných,
A ovejúc duší mdlobu,
Utíš náš žiaľ, ukoj žalobu,
Unášaj s sebou ducha moc.
Keď pretrhne mohyly noc
Anjel obrovský a svet osloví,
A udre na zvon duší oceľných,
Asnaď uverí ten Cherubovi,
Čo v bludoch temných, nesmyseľných
Nevie stvoriť svet si nový!

Vystúp, veď už ľud citelnejší
A rodov čerstvých jará mlaď
A osud veje zhladzenejší,
Už ticho je, pokojne — hľaď!

Čo? ticho je? ach, niet pokoja,
Niet pokoja v hradbách časov:
Do nových búrok, nových úžasov
Letí veľká duša tvoja.

Ale či hájil ty si sa boja
V hájoch žitia tejto zeme?
Neľakal si sa na divom sneme,
Nezľakly ducha strašné požiare,
Nie biedou ťažkou vyschnuté tváre
A nie vyhnanstva pusté chotáre,
Ani plamenné pravdy oltáre;

Tisíc si ty premohol zkáz,
V ranách tisících ty víťaz!
Ty stojíš slávou ozorený
V oku slabom môjho ducha,
A hlasu tvojmu otvorený
Je každý čuv môjho ucha:
Ale hlasy tie zo sto rokov
Len ohlasom temným zvonia:
No, ale závisť a lož sokov
Svetlá tvoje nezaclonia,
A čo zem tú vrahovia zronia,
Hviezdy nebies doľ sa zklonia
A v požiar zblčí pokonnia
Iskra tvojho povedomia!

Jak nad morskými hladinami
Plamenná váža svetlo rozlieva,
S divými vetry sa zapodieva,
Nad rúhavými mlčí vlnami
A svieti vetrom, aj vodám svieti
Z vlastného žitia obetí:
Tak ty! — no, jako svetlonos zlatý,
Čo duchy hnilé dusí a katí,
Metan býva tak a jinak,
Vláčen o skalia, o cudzé polia
A o nevďačných brehov topolia
Bez odpočinku: — aj ty tak.

Svet sám si rodí veľké osoby
A deti svoje nezná si,
Za voľnosť matky dieťa sa hlási,
Láme ohnivá poroby:
Ale veď svet mučí krásy
A životu ryje hroby.

Nedivte sa, rodáci moji,
Že hlas môj hluchý, slabý je:
Kdože pred zhubným rokom obstojí,
Kdo zo slamy kvet rozvije?
Oj, biedny to los! Vrstovník slepý
Slavný tvoj obraz nechápe,
A čo potomok rokom vydriape,
To tieň je len, len podoba,
A sám ten život, prítomnosť činov
Do okolností tisícich stínov
Zapletie, zamoce doba.
Ale nemajme zazle tej dobe,
Rodiaca to zdá sa byť mať,
Ktorá v bolesťach jednou v hrobe,
Druhou nohou tu musí stáť.
Tá sama nevie, čo v mukách rodí,
Plod srdca svojho od pŕs zahodí,
A keď sa jed už trápenia minie,
Zas k srdcu dieťa nádejné vinie
A zaň aj žije, aj hynie.

Rodáci moji! čo slavných dejov
Rádi slúchate jarý šum,
Kde pekný skutok s peknou nádejou
Utvorí veliký rozum;
Čo radi máte hlasy veselé,
Výrazy duší blažených vrelé
A zdarných hodín pekný šial:
Vy neslúchajte tieto ohlasy,
Smutné sú spevy, bo smutné časy,
Ale hrdý, velebný žiaľ! —
Vy poďte, vrstovníci, počúvať,
Čo ste nezvykli s žitím žartúvať
A dávate seba v obeť;
Vy, duše, ktoré rády hľadíte
Na búrlivej oblohy kúr,

Ohňov nebeských zázračný predmet,
Práskania, leje ťažkých chmúr,
A v nich, pod nimi stojíte
Čelom rovným, nezmraskaným,
A zákonom sa božím kojíte
Nad životom rozpráskaným:
Vy poďte, vám zpod zpráchnilých zrubov
Vstane zmrtvých roj Cherubov. —
Zasmúťte, ale slza nech čuší,
Slza je dieťa zúfania,
Almužna slabých, voskových duší
A nestála rosa ranná:
Pocíťte bôle a nevytočte
S nimi drahé zlata prachy,
V bôľoch tých srdcia svoje zohrejte,
V nich aj sebectvo nízko zotročte,
V nich slabé hrozby slepých vysmejte,
A v nich zadrhnite strachy!

Malý Kristus.

Veliká Noc sa skončila
V slavnom Jeruzaleme,
Ľudstva sa rozchádza sila
Do svojej Svätej Zeme:
Len v zázračnom jej kostole
Pri zlatom, obetnom stole
Starejších stojá rady
A s nimi KRISTUS mladý.

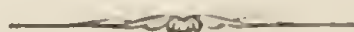
Nebová rúška zastrela
Nebeské údy jeho,
Na útly grg pleť zletela
Vlasu zlatožltého,

Z čela mu svieti nevina,
Z úst idú hlasy Bohsyna,
A divná múdrosť sedí
V otázke, v odpovedi.

Chlapec ten má dvanásť rokov,
V triciatom svet prechodí:
A Izraela prorokov
Nečutý mráz prechodí,
Tento kraj purpury mrví,
Ten hnevne mraští obrvy,
Tento úklady varí,
Tamten myslí na čary.

Tu vkročí slavná mať jeho
A dieťa si zobjíma,
Mohutnosť ľaku hrozného
Materské ňádra sdýma;
Syn Mariu teší malý:
Čo ste ma inde hľadali?
Viete, že musí byť Syn,
Kde je Otec Hospodin!

Dieťa bol on, náš vrstovník,
Rastúci duchom, vekom;
On, ľudstva svätý milovník,
Smieril Boha s človekom:
Zvrátil bludných duchov hrady,
Rozsvietil pravdy lampady! —
Oj, často svet netuší,
Čo z mladých svitne duší.

X.

JANU SEBERINIMU. — DUCHU PUŠKINOVMU. — ZOSNULÉMU ŠTEFANU LAIDOVI.

Janu Seberinimu.

(Z Hally nad Sálou 1844.)

Už chvalospevy Sitna prestaly,
Slavnosti zvädly okrasy:
Len vlajú ešte od brehov Sály
Slavnému slávy ohlasy;
Len vlajú ešte z krajov cudziny
Poslovia vernej pochvaly,
Aby sa znovu slavné hodiny
Slavnému k poctám ozvaly.

Doby tie zhasly — zhasly ? — mámenie !
Čo má svet ducha s dňom, rokom ?
Večnosť je verných duší znamenie,
Čas je zpomnienky otrokom.
Cnosť premien zemských už neuznáva,
Na zemi ona je v nebi,
Prutom čarovným okúzli sláva
Stoletia svojej veleby.

Čo slavia hlasy sitňanských sborov ?
Či tône časov zapadlých ? —
Tie spevy vďačných kresťanských chórov
Sú sláva zásluh nezvädlých :
Otče dústojný ! tá časť stoletia —
Žiaľ ! — život Tvoj nám nezdĺži —
Sláva tých dejov, čo z nej sa svieťa,
Tri toľko časov zaslúži.

Keby každý rok z rokov tých slavných
Vzal hlas, vzal tvárnosť anjela,
A každý anjel v zvukoch zábavných
Tvoje by opieval diela:
Hoj! sťa Amphion, hýbal by skaly
Chór tento hlasmi blahými,
Harmonie tie svet by rozžaly
Tisícmi cnosťmi mladými!

Keby každá cnosť z cností tých svätých
Diamantom jasným ostala,
Tiene by zmizly v bleskoch tých zlatých,
Zem večný deň by dostala:
Jak ohne tvoje, sveta obloha,
Hviezdy by tieto zárily,
Rozdiel by zeme a výšin Boha
V ligote svojom zmarily.

Či srdce v deň ten mi nehorelo,
Keď sláva Teba slávila?
Dústojný! jak by bolo vedelo,
Čo tá Nedeľa svätila: —
Ba, odpusť, odpusť, že v tomto hlase
Nízkosť je moja zpomnetá —
V deň ten premilý a o tom čase
Svitol mi prvý deň sveta.

Dvacať päť svedkov, Otče laskavý,
V deň ten sa Tebe klanali,
Aby všesvetu, žes' otec pravý
Sirôt, vdov, núdznych — vyznali:
Iskry vďačnosti v zrakoch zperlených
Boly Tvej odblesk milosti,
Hlasy duší Tvým slovom tešených
Tvojej ohlasy ľúbosti.

Muž osvietenia! Olymp Hellady
Z bájov Ťa starých velebí,
Že si chrám pekný k poctám Pallady
Pod Rajom zdvihol; — na nebi
Svitly v prosried hviezd lesklé rubiny,
Tvojej to slávy písmeny,
A v tých písmenách je Seberini
Vekmi večnými zvečnený.

Otče velebný! Keď súdna trúba
V ten veľký deň svety sroní,
A hlas ohromný nebies Cheruba
Na zmrtvýchvstanie zazvoní:
Duch blahoslavný! jaká to sláva
Ožiari Tvoju jasnotu,
Že zbožný duch Tvoj tisícom dáva
Slobodu, s Bohom jednotu!

Zjavte sa tiene otcov slavianskych,
Padlých sebectvom Germana,
Leťte tam k hájom krajov tatránskych
A slávte slavne Slaviana!
Búre sa nebom slovenským valia?
Národ má v Ňom stroj Franklina;
Slzy nátiskov Váh a Hron kalia?
On prosí zaň Hospodina. —

Nač je zaklínať tiene zapadlé?
Čo je slavnému s mrtvými?
Živý svet slávi cnosti nezvädlé,
Česť jeho medzi živými;
A česť tú kresliť ťahmi bľadými
Hriech je snaď a nie pochvala:
Cnosť sa len mračí chválami mdlými,
Ona blesk vlastný dostala.

Ale kdo zbráni bytnosti živej
Sdeliť sa svetu v úkaze ?
Kdo zbráni duši vďačnej, horlivej
Pŕs úzkych preboriť hrádze ? —
Ťažko by túžbam, smutno by citom
Bolo lkať v srdca žalári,
Keď by neznely zvučným varytom,
Neznely z úprimnej tvári.

Nesú sa duše anjelským letom
V myšlienkach voľných nad svety,
Letia časnosťou a krehkým svetom,
Tu, tam si prídu v ústrety:
Tu láska lásku v náručia príme,
Tam česť cti dáva poklony,
Tam sláva tichú nízkosť objíme,
Tu vďačnosť slzu vyroní.

Duchu Puškinovmu.

Spevec severa, brat duše mojej,
Genij nadchnutej mladosti!
Smutno mi duši, oj, bolestno jej,
Že v mohyle tvoje kosti!

Puškin! ľúbim ja tvoje stvorenie,
Ľúbim Čerkesku vľúbenú,
Na klebetníkov tvoje horlenie,
Aj Poltavu pobúrenú,
Aj Onegina, švarného druha,
Hráča s vlnami strastných dňov;
Ľúbim obrazy tvojich snov
Ligotavých ako dúha. —

Puškin! nač ťa smrť mladým vytrhla?
Načo mne ťa, druh, vyrvala? —
Sudba! čos' ľud môj v žiale uvrhla?
Čos' kraj jeho rozplakala?!

Zosnulému Štefanu Laidovi.

(1846.)

Počuješ ty mňa, počuješ, druh môj!
Počuješ, druh môj srdečný?
Vidíš ty ten môj žiaľny nepokoj,
Že ja časný som, ty večný? —
Nečuješ vzdych môj — uši zpráchnely,
Nevidíš slzu — oči vytlely,
Tys' tam! — kde, kde? — oj, neviem ja!
Veď si sa vymkol z náruč priateľa,
Jako by len tá hviezda zletela
Na zem z božieho sklepenia!

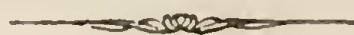
Ale či, druh môj, ešte pamätáš
Na tú tvoju dušu vo mne?
Čak ver' ty ku mne zakaždým lietaš,
Keď si duch môj teba zpomnie?
Čak ty smrtelných druhov nehaníš?
Čak sa priateľstva nášho nestraníš?
Čak ľúbiš ešte otčinu? —
Tichúčko, ticho. — Pokoj hrobový
Previeva smutný lístok lipový
Ponad kostí jeho hlinu. —

Pokoj; — on pokoj? — on, mladý Cherub!
Mladosť — pokoj! — nie, nemôž' byť:
Mladosť má rada huk víťazných trúb,
Pokoj chce to, čo tu má zhniť!

Tie krásy sveta — a on pokojný!
Otčina biedna — a on bez vojny!
   Blaženým byť — a mať pokoj! —
No, druh môj, či sľub tvoj bol sľub časný?
Mohol bys' bez nás šťastných byť šťastný?
   Čak nie, večne verný druh môj?!

Ale kde si ty? — v hrobe? — mrtvo tam;
   Nad hviezdami? — tam tajno je;
Nikde: nuž čo sa tým svetom motám?
   Zahyň naraz srdce moje! —
Nie, nie! ty nebom naším veslueš,
Ty túžby našej družiny čuješ,
   Tys' ešte ten mladý šujah!
Tvoje nebo je tá naša sláva,
Súženie naše tvojím zostáva
   A družina naša tvoj raj!

Ty si sal naše mladistvé city,
   My sme v túžbach tvojich žili;
Nemôžeš nám byť z duše vyrytý,
   Nemôžeš, druh večne milý! —
Ale nemožno ruku ti stisknúť,
Nemožno od úst mladých zavisnúť,
   Nie brať, dávať pozdravenie;
Nemožno v tvojej vídať sa tvári,
Nie shovor s tebou vyvádzať jarý:
   My ľudia sme, tys' človek nie!

Miesto predmluvy.

Keď som sa myšlienkou o vydaní básni Sládkovičovych i sám zaoberal, i s priateľmi literatúry našej o potrebe tohože predsavzatia viackrat radil: bol som radostne prekvapený listom, v ktorom mi p. Eugen Krčmery, kníhkupec baňsko-bystrický sdelil, že on nákladom svojím vydanie týchže básni prevezme; a zaraz mňa požiadal, abych mu v ohľade na tlač a vystavenie diela na ruku išiel. Že som podujatiu, jehožto zdarilé prevedenie mne samemu až veľmi na srdci ležalo, ochotne všemožnú podporu sľúbil, samo sebou sa rozumie. Ja som ale i obšírny životopis básnikov, i jeho podobizňu k dielu pripojiť obmýšľal, a preto som oboje toto aj nakladateľovi Krčmerymu dúrazne odporúčal. Medzitým z návrhov týchto len ten posledný sa mi previesť podarilo. Sládkovič totižto k uverejneniu životopisu svojho nijako privoliť nechcel, ano i na vyhotovenie a pripojenie podobizne svojej sa len ťažko, opakovaným mojím a nakladateľovym doliehaním, nakloniť dal.

Čo sa básni samých týče, jedna časť z nich — jako známo — už predtým bola uverejnená, druhá časť ale sa teraz poprvé verejnosti podáva. Poneváč básne tamtoho druhu v rozličných leto- a časopisoch sú umiestené; a poneváč spisy tie teraz už, a najme v rukách mladšieho pokolenia, poriedko sa nachádzajú: preto za užitočné pokladám v poťahu na historiu literatúry slovenskej všetke tie básne, ktoré mimo tohoto vydania vytlačené boly, zvlášte poznamenať s udaním spisu, v ňomž' ponajprv svetlo spatrily. Nakoľko teda moja

vedomosť sahá, boly básne Sládkovičove v nasledujúcich spisoch uverejnené, a sice z básni obšírnych:

„Marína." *(Samostatne, roku 1846.)*
„Milica." *(Concordia, r. 1858.)*
„Detvan." *(Nitra, ročník V. 1853.)*

Z básni drobnejších:

„Tajomstvá." *(Orol Tatránsky, číslo 4. ročník I. 1845.)*
„Hviezdy." *(Orol, čís. 9. roč. I. 1845.)*
„Potecha." *(Nitra, roč. I. 1842.)*
„Dcérka a mať." *(Orol, čís. 83. roč. III. 1847.)*
„Prosba." *(Orol, čís. 42. roč. II. 1846.)*
„Letel mladý sokol." *(Sokol, čís. 4. roč. I. 1860.)*
„Mládenec." *(Nitra, roč. III. 1846.)*
„More." *(Orol, čís. 21. roč. I. 1846.)*
„K Nitre." *(Nitra, roč. I. 1842.)*
„Štiavnica." *(Orol, čís. 43. roč. II. 1846.)*
„Hron." *(Orol, čís. 8. roč. I. 1845.)*
„Svornosť." *(Lipa, roč. I. 1860.)*
„Sokoly." *(Sokol, čís. 4. roč. I. 1860.)*
„Čierna Hora." *(Orol, čís. 68. roč. III. 1847.)*
„Morava." *(Orol, čís. 48. roč. II. 1846.)*
„Krajanom." *(Nitra, roč. III. 1846.)*
„Ohlasy." *(Orol, čís. 38. roč. II. 1846.)*
„Nehaňte ľud môj." *(Orol, čís. 5. roč. I. 1845.)*
„Zaspievam pieseň o slobodnej vlasti." *(Orol, čís. 93. roč. III. 1848.)*
„Lipa." *(Lipa, roč. I. 1860.)*
„Ohlas." *(Sokol, čís. 20. roč. I. 1860.)*
„Ctibor." *(Nitra, roč. I. 1842.)*
„Znovuzrodzenec." *(Živena, r. ?)*
„Malý Kristus." *(Rečnovanka, r. ?)*
„Duchu Puškinovmu." *(Orol, čís. 90. roč. III. 1848.)*
„Zosnulému Štefanu Laidovi." *(Concordia, r. 1858.)*

Súčtom 3 básne obšírne a 26 drobných.

Ostatnie ale, totižto 1 obšírna: „Sôvety v rodine Dušanovej" a 20 drobných: „Venovanie." — „Nadchnutie." — „Báseň." — „Otázka a odpoveď." — „Zúfalec." — „Anjel pokoja." — „Opustená." — „Žaloba." — „Na hrobe materi." — „Pieseň." — „Zpomnienky." — „Na Všechsvätých." — „Vraví oko tvoje." — „Otčiny mo-

Dodatok

k opravám Sládkovičovych „Spisov Básnických.“

Mrzutá vec je to, keď sa pri všemožnej bedlivosti omylom tlači vyhnúť nemožno. Tak sa i mne pri tomto diele povodilo. Aby sa vec napravila, po dokončenej tlači spisu celého, ešte — mimo udaných — spozorované daktoré aj smyseľ rušiace omyly dodatkom pripojujem.

Strana	5.	riadok	5.	zdola :	blahá	má stáť :	blaha
,,	41.	,,	10.	,,	mu	,,	mi
,,	42.	,,	14.	zhora :	hrád	,,	hrad
,,	48.	,,	3.	,,	Aj	,,	A
,,	50.	,,	8.	,,	strašný	,,	strážny
,,	56.	,,	2.	,,	šuští	,,	šustí
,,	64.	,,	4.	,,	raj	,,	Raj
,,	95.	,,	1.	zdola :	Vilných	,,	vilných
,,	96.	,,	15.	zhora :	Šiat — barvy	,,	Šat — barví
,,	,,	,,	11.	zdola :	Kralica	,,	kralica
,,	101.	,,	11.	zhora :	z húšte	,,	z húšti
,,	105.	,,	5.	,,	Za	,,	Ja
,,	128.	,,	10.	,,	sveta	,,	svetu
,,	137.	,,	17.	,,	blahoslavené	,,	blahoslavné
,,	152.	,,	3.	,,	obrvec	,,	obnovec
,,	,,	,,	14.	zdola :	Šuchruje	,,	Suchruje
,,	162.	,,	1.	zhora :	hone	,,	tône
,,	165.	,,	12.	zdola :	predca	,,	práca
,,	176.	,,	9.	zhora :	prstmi	,,	prsmi
,,	182.	,,	2.	,,	drumblu	,,	dremlu
,,	183.	,,	3.	zdola :	zbojníckej	,,	Zbojníckej
,,	276.	,,	9.	zhora :	kóny	,,	Kóny
,,	,,	,,	15.	zdola :	Chovan	,,	Choval
,,	279.	,,	11.	,,	Zo	,,	So
,,	284.	,,	5.	zhora :	úcti	,,	úcty
,,	288.	,,	12.	zdola :	čast	,,	časť
,,	311.	,,	10.	zhora :	tá	,,	tú
,,	317.	,,	13.	zdola :	šukajku	,,	šuhajku
,,	361.	,,	3.	zhora :	mihelníc	,,	mihaľníc
,,	364.	,,	1.	,,	hurank	,,	huriavk
,,	367.	,,	8.	,,	Das	,,	D'as
,,	380.	,,	6.	,,	prechodí	,,	prehodí
,,	384.	,,	15.	zdola :	sláva	,,	Sláva
,,	388.	,,	13.	zhora :	šujah	,,	šuhaj

J. K. Viktorin.

